
NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
13
20 B
2

KAROLI CALVI
ET SVCCESSORVM
aliquot Franciæ regum
CAPITVLA

IN DIVERSIS SYNODIS AC placitis generalibus edita.

IACOBVS SIRMONDVS Societ. IESV Presbyter in vnum collegit, Notisque illustrauit.

PARISIIS,
Apud SEBASTIANVM CRAMOISY, viâ Iacobæâ, sub Ciconijs.

M. DC. XXIII.

Cum Priuilegio, & Approbatione.

LVDOVICO XIII. REGI CHRISTIANISSIMO.

TENVE quidem, & mole sua exiguum, Rex optime, sed regium tamen, tibíque nisi gratiam culpa nostra deterat, non aspernandum Majestati tuæ munus offero, Regis inter Francorum olim reges non obscuri breuem legum, publicarúmque actionum pene omnium Commentarium. Nec me latet, summorum princi-

pum, tui ſimilium, rarò ad libros legendos vel audiendos inflecti curam ſolere: quam in eo potius totam defigunt, vt literarum monimentis ipſi digna gerant, quàm vt ab alijs ſcripta, & memoriæ prodita cognoſcant. Sed ſi quando à publicis negotijs, quod ad hæc ſtudia deriuent, aliquid eſt otij, quam in partem libentiùs conferant, quàm vt antegreſſorum principum, ac præcipuè maiorum ſuorum res geſtas commemorent; in quas dum intuentur, continuò vel vinci à ſe illos gaudeant, ſi deteriores viderint, vel æmulari & aſſequi cupiant, ſi potiores? Erunt ergo fortaſſe in his Caroli Calui Capitulis, vnde & tu te pro ſapientia tua

consilia petas: & qui sanctioribus consilijs tuis adsident, in rem tuam cauta rerum æstimatione transferant quod probarint. At nobis turbulentissimi temporis procellas, quibus ætas illa iactata est, animo reputantibus Deo gratias agere fas erit, quòd meliore, id est tuo sæculo nati sumus, Principémque nacti, qui hanc imperij sui felicitatem regijs omnibus virtutibus, sed pietate in primis & religione sua augustiorem faciat. Cur enim hanc ego laudum tuarum partem præ cęteris non suspiciam, quam præ cæteris adamasti, qua Christianissimi nomen quod geris retineri vna maximè, ornarique posse iudicasti, cuius fructum etiam illi per te

capiunt qui detrectant? Quos quidem à rectæ fidei religionisque legibus auersos, singulari iudicij & benignitatis tuæ temperamento, ita ferre te ostendis, vt non ames; ita non amare, vt solum in his errorem oderis, ac perfidiam. Inuenisti denique, in quo & hostibus ipsis arma tua prodessent: cùm eos, qui vel victoriæ tuæ metu exterriti, vel factionis, quæ subditos in principem armaret, pertæsi, ad saniora consilia redierunt, non solùm beneuolentia complexus es, sed beneficijs insuper, honoribusq; cumulasti. Det vtinam votis, meritísque tuis pietas diuina, vt salutare sibi exemplum sequantur omnes: vt quos ad rebellandum violatæ religionis

error abduxerat, religioni tandem eiurata rebellione restituas. Hoc enim auspicijs tuis, Rex Christianissime, spondere sibi audet Gallia, vt quæ Caroli Calui, posterorúmque eius æuo barbaram in sinu suo gentem fecit Christianam, suam ipsa vniuersam, profligatis quibus carere solebat monstris, te potissimum imperante, iterum videat omni ex parte Catholicam.

Deuotus S. M[ti] T.

IACOBVS SIRMONDVS.

CAPITVLA REGVM FRANCI PRO LEGE TENENDA IVDICAVERVNT.

In placito apud Carisiacum anno DCCCLXXIII.

LECTORI.

KAROLI *Calui, & sequentium aliquot Franciæ regum Capitula, publico iam olim à Petro Pithœo post Karoli Magni, & Ludouici Capitulorum editionem promissa, tibi nunc tandem,* LECTOR, *impar fortasse, sed non inuitus alieni nominis hæres exsoluo. Nec Capitula modò sunt ista, quæ damus, sed aliquid amplius Capitulis. Hoc enim inter Pithœana & nostra interest, quòd in Ansegisi Abbatis, & Benedicti Leuitæ collectionibus, quas Pithœus edidit, nudæ regum ac meræ sunt leges, quæ Capitula vocabant, nullo fere ordine digestæ, nulláque temporum vel locorum nota distinctæ: in his nostris Synodi & Conuentus ipsi regales, in quibus constituta fuerunt Capitula, exhibentur,*

& quo quique anno ac loco, quas ad res, & per quos coacti, celebratique sint, expressum est. Quod genus omnia, quæ Karoli nostri æuo acta fuisse constat, si consequi nobis, aut hæc ipsa quæ nacti sumus integra & absoluta reddere licuisset, lucem profectò, quam illustrandæ illorum temporum historiæ non modicam adferunt, maximam præberent. Erunt, vt spero, quos conatus hic noster excitet, vt plura conquirant, & suppeditent. Nos hæc interim ex diuersis collecta locis, sed è quinis potißimum, si tua hoc scire interest, antiquis codicibus excerpsimus. Nam cùm primi duo, quorum alter in Tiliana, alter in Thuanæa nunc est bibliotheca, vltra Titulum XVI. *non procederent; quæ sequebantur partim ex Bellouacensis, partim ex Laudunensis Ecclesiæ libris, partim etiam ex Metensi nostro corrogata suppleuimus. Coronationes autem regum, quas Capitulis subiecimus, vnicum è S. Lau-*

rentij monasterio Leodiense nobis exemplar submiuistrauit. De meo sanè, præter Titulorum numeros & nomina, quibus longiores manuscriptorum titulos commodioris, vt rebar, vsus gratia prænotaui, nihil adiectum. In quo ipso non fefellisse me iudicium credam, LECTOR, *si probaris: & de Notis, quas amici extorserunt, non inconsultò cessisse, si non reieceris. Vale.*

DE KAROLI CALVI REGIS Capitulis Teſtimonium

Karoli ipſius regis in conuentu apud Cariſiacum anno DCCCLXXVII. *Tit.* 43.

CAPITVLA, quæ auus & pater noſter pro ſtatu & munimine ſanctæ Dei Eccleſiæ ac miniſtrorum eius, & pro pace ac iuſtitia populi, & quiete regni conſtituerunt: & quæ nos cum fratribus noſtris regibus, & noſtris ac eorum fidelibus communiter conſtituimus: ſed & quę nos conſilio & conſenſu Epiſcoporum, & cęterorum Dei & noſtrorum fidelium, pro ſupraſcriptis cauſis in diuerſis placitis noſtris conſeruanda ſtatuimus, permanere inconuulſa decernimus. ſimiliter & à filio noſtro inconuulſa conſeruari volumus & mandamus.

INDEX OMNIVM QVÆ in hoc volumine continentur.

INDEX NVMERORVM ET nominum Tituli cuiusque.

KAROLI CALVI *Capitulorum Tituli* XLIII.

Facultas R. P. Prouincialis Societatis IESV *in Prouincia Franciæ.*

IGnatius Armandus Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Franciæ, iuxta priuilegium eidem Societati à Christianissimis Regibus Henrico III. 10 Maij 1583. Henrico IV 20 Decembris 1606. & Ludouico XIII. nunc regnante 24. Februarij 1611. concessum, quo bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab eiusdem Societatis hominibus compositos absque illorum permissione imprimant, permitto Sebastiano Cramoisy bibliopolæ Parisiensi Iurato, vt *Karoli Calui & successorum aliquot Franciæ Regum Capitula, &c.* quæ Iacobus Sirmondus Societ IESV Presbyter in vnum collegit, Notisque illustrauit, ad decem proximos annos imprimere ac liberè diuendere possit. Datum Parisiis 7 Martij 1623.

IGNATIVS ARMANDVS.

Summa Regis Christianissimi Priuilegij.

CAutum est authoritate Regis, ne quis in Regno Franciæ aliisue locis eius ditioni subiectis, *Karoli Calui & successorum aliquot Franciæ Regum Capitula, in diuersis Synodis ac placitis generalibus edita, quæ Iacobus Sirmondus Societ.* IESV *Presbyter in vnum collegit, notisq; illustrauit*, absque Sebastiani Cramoisy Bibliopolæ Parisiensis Iurati permissu intra decennium imprimat aut diuendat, publicationis exemplarium, si secus fecerit, multa indicta, prout amplius in ipso diplomate continetur. Lutetiæ Parisf. 22. Octobris 1622.

Sic signatum

LAMY.

Hæc prima editio Capitulorum Karoli Calui perfecta fuit 15. Martij 1623.

KAROLI

IACOBI SIRMONDI SOC. IESV PRESB.

NOTÆ AD CAROLI CALVI REGIS CAPITVLA.

I.

Conuentus in villa Colonia.

N VILLA COLONIA] Titulo VI. apud Sparnacum, & Tit. XV. apud Bonoilum. Ex præfatione Synodi Meldensis liquet actum fuisse hunc conuentum, cùm Rex Karolus à Redonis ciuitate reuerteretur. Quare villam Coloniam verisimile est illam dici, quæ in eo itinere sita est non procul à mœnibus Cenomannorum. de qua & Auesgandi Episcopi literæ pro monasterio S. Vincentij: *In villa quæ dicitur Colonia terram quam tenuit Hildebertus, cum silua quæ vocatur Broilus,* &c. v. *Couleines.* Pag. 5.

Ead. CONSENSV VVARINI] Præcipuæ dignationis est quòd solus inter proceres nominatur. Comes Auernorum olim fuerat, cùm aduersus Lupum Vasconem conflixit, vt Ludouici Pij vita testatur. Idem etiam Dux à Nithardo libro IV. & in Caroli Calui diplomate Marchio nuncupatur: ob varias scilicet administrationes quas diuersis locis gessit. Cùm multa autem à Vvarino præclarè gesta memorentur, tum illud certè præ cæteris gloriosum, quòd victoriæ Fontaneticæ laudem illi adscribit Chronicum bibliothecæ Memmianæ: *Anno* DCCCXLI. *Hlotharius Imp. cum Karolo & Ludouico fratribus certamen apud Fontanetum init, & per VVarinum Prouinciæ Ducem superatus fugam capessit, Francorum strage innumera peracta.*

Ead. SANCTA ECCLESIA] Tota hæc præfatio Caroli regis nomine concepta est. Itaque titulus esse poterat, *Adlocutio*, vel *adnuntiatio Karoli regis.*

P. 4 PATERNI REGNI DIVISIO] Quo pacto instituta fuerit hæc diuisio, Nithardus docet lib IV. Sed quænam cuique fratrum pars regni obtigerit, neque Nithardi liber eo loco mutilus, neque veterum quisquam satis explicat. ceteris tamen accuratiùs Ado Viennensis in Chronico. Cessit autem Ludouico ad orientem Germania omnis Transrhenana, cum paucis aliquot cis Rhenum vrbibus & pagis propter vini copiam. Carolo ad occidentem Gallia, non vniuersa, sed quicquid eius ab Oceano hinc ad Mosam & Scaldim, inde ad Rhodanum & Ararim porrigitur. Lotharius Imp. reliquas Galliæ pro-

prouincias, quæ inter Mosam, Scaldim, & Rhenum, quæque inter Rhodanum, Ararim, & Alpes sitæ sunt, cum Italiæ regno sortitus est. Ita ex vno triplex Francorum regnum factum est. omnes enim Francorum reges appellabantur.

DE HONORE] Capitula hæc omnia in Synodum postea Meldensem translata sunt: in qua nunc etiam leguntur, sed corrupto in Holoniam villæ vocabulo. Coloniam enim, non Holoniam, scribendum probant non modò Capitularium istorum exemplaria omnia, sed ipsius quoque Synodi Meldensis vetus codex Metensis, quo vsi sumus. P. 7.

II.

Synodi ad Theodonis villam.

IN LOCO Q. D. IVDICIVM] Tit. XV. apud Bonoilum, & Tit. XXIII. c. VIII. Ioannes Abbas Gorziensis de translatione S. Glodesindis: *Sub ipso fere articulo temporis, faber quidam Imperatorius de villa* IVDICIO *Mettis aduenit.* Prisci nominis vestigia retinet. Vulgo enim IVDTZ vocant haud procul à Theodonis villa. P. 12.

DROGO METTENSIS EPISC.] Tit. III. c. XI. quo loco de Drogone plura. Nunc satis sit adnotasse, quòd Synodo huic, (quam Synodus Meldensis ob trium in ea regnorum conuentum generalem vocat) præsidere Drogonem reges voluerunt, habitum ab illis honorem videri vel Vicario, vt pòst dicetur, sedis Aposto- Ead.

licæ, vel patruo, Caroli olim magni ex concubina, non re, sed nomine Regina, filio.

P. 13. HIS ITA PRÆMISSIS] Ex his etiam Capitulis pleraque in Synodum Meldensem recepta, nec tamen omnia. Quædam enim, vt patres ipsi præfantur, ab illis consulto recisa sunt, quædam pro rei necessitate interposita.

III.

Concilij in Verno palatio.

P. 23. IN VERNO PALATIO] Tit. xv. & in præfatione Synodi Meldensis. Numeratur & inter palatia regia Vernum Tit. XLIII. c. XXXII. Synodus sub Pippino rege anno DCCLV. *Pippinus rex Francorum vniuersos pene Galliarum Episcopos aggregari fecit ad Concilium Verno palatio publico*. Sic enim codices quidam legunt, alij *Vernis*. Vita S. Eucherij Episcopi Aurelianensis: *Vernum fiscum publicæ ditionis illico aduolauit.* Fors etiam & apud Aimoinum lib. v. c. XXXVI. vbi de Ludouico II. rege sermo est: *& iter agens per Carisiacum & Compendium vsque Aruernum, quatenus ad sepulturam patris sui apud Monasterium S. Dionysij perueniret*, non *Aruernum*, sed *ad Vernum* legendum est.

Ead. EBROINVS PICTAVORVM EPISC.] Summus Capellanus Karoli regis. Quod adnotatum fuerat in ora codicis Laudunensis, vt intelligeremus, opinor, principem hîc locum eo nomine datum Ebroino. Nec alia certè potior sit

ratio, cur Episcopus Archiepiscopo præponatur. Archicapellanus apex olim fuit & caput omnium dignitatum palatinarum, vt ostendunt quæ ex Adalardi commentario scribit Hincmarus epistola III. & diploma Ludouici Pij de Ecclesia Hammaburgensi: *Cui & primum praeesse, atque solemniter consecrari per manus Drogonis, Metensis, & summæ sanctæ palatinæ dignitatis Præsulis, Anscharium fecimus Archiepiscopum.* Quibus verbis Archicapellanum designauit. At in epistola Ecclesiæ Senonensis ad Hilduinum pro electione Hieremiæ Archiepiscopi, aliter ex officio ac munere describitur. Nam quia is Ecclesiastica & sacra omnia negotia vel expediebat ipse, vel cum rege tractabat, epistolam his verbis inscribunt: *Eximio domino & verè sanctissimo Hilduino sacris negotijs à Deo prælato, Senonicæ vrbis abiecta Ecclesia.* Caroli porrò Calui Archicapellanum fuisse Ebroinum, Carolus ipse auctor est in præcepto, quod Glannensi Monasterio concessit de villa Bidisciaco: *Venerabilis vir Ebroinus Episcopus, sacrique palatij nostri Archicapellanus, adiens culminis nostri serenitatem, deprecatus est*, &c.

REMORVM ECCLESIAM] Exauctorato apud Theodonis villam Ebone anno DCCCXXXV. sine Archiepiscopo decem annis fuit Remorum metropolis, donec in Synodo Beluacensi, de qua Tit. sequenti, ordinatus est Hincmarus, vt Hincmarus ipse narrat in posteriori volumine aduersus Gothescalcum c. XXXVI. & Flodoardus lib. III. Historiæ Remensis c. I. P 30.

AGIVM PRESBYTERVM PAL. V.] Ionæ Ead.

Episcopi propinquum, cui in Aurelianensi cathedra successit anno DCCCXLIII. Ex hoc autem loco apparet non satis probatam Carolo regi ordinationem Agij fuisse. ratam tamen postea Synodi rogatu habuisse hinc patet, quòd Agij Episcopi deinceps crebra passim est mentio.

P.31. DE PRÆLATIONE DROGONIS] Sedis Apostolicæ vices intelligit, quas Sergius II. Papa Drogoni hoc anno delegarat. Sergij literas ex codice Metensi alio loco, si Deus volet, proferemus. In his scribit se ad humilitatis suæ vicem, (sic enim loquitur) cunctis prouincijs trans Alpes constitutis Drogonem Archiepiscopum Metensem, gloriosi quondam Karoli Imp. filium, sanctitate, doctrinaque conspicuum præfecisse. Ceterùm Drogo, refragantibus Galliæ, Germaniæque Episcopis, concessa auctoritate vsus non est. Hincmarus epistola VI.c.XXX. *Drogo Metensium Episcopus, fastu regiæ prosapiæ subuectus, prælationem in Cisalpinis regionibus tempore Hlotharij Imp. apud Sergium Papam obtinuit. Sed quod affectu ambijt, effectu non habuit: & quod efficaciæ vsu, non consentientibus quibus intererat, obtinere non potuit, patientissimè, vt eum decuit, tolerauit, ne scandalum fratribus consacerdotibus generans schisma in Ecclesiam introduceret.*

IV.

Synodi Beluacensis.

P.35. APVD BELVACVM] Tit. XV. De huius Synodi capitulis, quæ sequuntur, Hinc-

marus in epistola nondum edita ad Carolum regem: *Hæc namque, cum alijs quæ ibidem continentur, anno Incarnationis Dominicæ* DCCCXLV. *mense Aprili, anno* VI. *regni vestri, in Belgiuaco ciuitate, cum maxima contestatione cunctis diebus vitæ vestræ vos seruaturos promisistis Episcopis qui præsentes aderant, & in manus eorundem Episcoporum ad petitionem eorum dedistis.* Quibus deinde octo hæc Capitula subijcit, quæ eadem in Synodo quoque Meldensi pro parte recitantur cap. XVII. at in fine Synodi, post caput LXXX. eadem rursus collectorum, vt patet, errore integra repetuntur.

HORVM EPISCOPORVM] Vvenilo Senonensis erat Episcopus, Erchanradus Parisiacensis, Immo Nouiomagensis, Rothadus Suessionensis, Simeon Laudunensis, Lupus Catalaunensis, Ragenarius Ambianensis, Helias Carnotensis, Erpoinus Siluanectensis, Agius Aurelianensis, Hincmarus Remensis. Qui omnes Synodo etiam Parisiensi anno insequenti adfuerunt, & priuilegio Monasterij Corbeiensis, quod cum Ratberti Abbatis operibus editum est, subscripserunt. P. 36.

V.

Apud Tolosam ciuitatem.

APVD TOLOSAM] In tabulario Ecclesiæ Narbonensis extare dicitur Caroli regis diploma de eiusdē Ecclesiæ priuilegijs cum hac subscriptione: *Data* XII. *Kalēdas Julij, Indictione* p. 38.

VI. *anno* IV. *regni præstantissimi regis Caroli. Actum in cœnobio S. Saturnini martyris iuxta Tolosam.* quæ ipsa est epocha Tituli huius, & anni DCCC XLIII. Quare Tolosæ, hoc est in Septimania, seu Gothia tum fuisse dubium non est.

P. 40. FRISCHINGAM] Tit. XXIII. c. XII. *friskingas.* Hincmarus in capitulis quæ Archidiaconibus suis dedit anno DCCCLXXVII. *Quando parrochias circuitis, nolite graues esse presbyteris petentes friskingas.* Idem ad Laudunenses de ordinatione Hedenulfi Episcopi: *exigendo denarios, vel caballos, aut verres, seu friskingas.* Friskingæ dicebantur non porcelli, ab his enim distinguuntur lib. IV. cap. LXXIII. sed porcellis maiores, nondum tamen iusti incrementi, quod alij iam docuerunt. Ergo vt hoc loco friskingæ aliæ sex, aliæ quatuor denarijs æstimantur: sic in Alamannicis S. Galli chartis N. LXVII. friskinga tremissalis dicta est, quæ tremissem valeret: quia pro ætatis & incrementi modo varij erant pretij. Frescengiæ vocantur in diplomate Ludouici VII. regis pro S. Dionysio: *Porcos seu frescengias, anseres, gallinas,* &c.

VI.

In villa Sparnaco.

P. 45. IN SPARNACO VILLA] Sita est ad Matronam fluuium, Remensis Ecclesiæ antiquissima possessio à S. Remigij vsque temporibus, vt docet Flodoardus lib. I. c. XIV. In Chro-

nico item Frodoardi anno DCCCCLXIV. de Odelrico Episcopo Remensi: *Heribertus Comes villam Sparnacum ei reddidit, & amicitiam præfati Episcopi impetrauit.* Meminit & vini quod apud Sparnacum nascitur Pardulus Laudunensis in epistola ad Hincmarum.

EDIDERANT IN SYNODIS] Meldensi & Parisiacensi. Quæ enim sequuntur XIX. capitula, omnia quidem in Synodo Meldensi, sub ijs numeris, qui singulis capitibus præfixi sunt, continentur: sed quæ in Meldensi constituta fuerant, in Parisiacensi demum, vt præfatio declarat, absoluta & edita sunt anno DCCCXLVI. Ceterum qui inter Episcopos hîc nominantur, Guntboldus Archiepiscopus fuit Rotomagensis, Vrsmarus Turonensis, Amalo Lugdunensis, qui Amolo, vel Amulus est alijs. Ead.

IN BENEFIC. IVRE, AVT IN ALODE] Alodis est propria cuiusque possessio, vnde proprietas appellatur. Tit. IX. c. II. *in alodem sunt data*, quod mox ait, *in proprietatem data sunt.* & Tit. XXXII. c. III. *proprietas illorum in nostrum indominicatum recipiatur*, quod c. V. dicit, *ipsi alodes.* Ioannes Papa VIII. Ludouico regi epist. CXXIX. *ipsas proprietates, quas vos alodes dicitis.* Propterea opponũtur hoc loco alodis & beneficium, quia quod beneficiario iure habetur beneficiarij proprium non est. Non omnis olim proprietas alodis nomine comprehensa: sed illa speciatim, quæ successionis iure obueniebat, & hereditas appellabatur. Quo sensu, & in legibus antiquis, vt rectè Hier. Bignonius v. c. obseruat, alodis pro hereditate sumitur; & apud Marculfum P. 49.

lib. II. c. VII. à comparato, id eſt à conquiſita proprietate ſecernitur. Verum etſi principio ita res habuit, inualuit tamen, vt alodis tandem proprietas omnis diceretur, ſiue à parentibus hereditario iure accepta eſſet, ſiue emptione, aut donatione, vel alio conquiſitu comparata. Atque ita paſſim in his capitulis, vt Tit. XXVII. c. IV. *Alodes illorum, quos de hereditate, & de tali conquiſitu, qui de donatione noſtra non venit, habuerunt, & quos ſenior noſter domnus Imperator eis dedit.*

P. 50. PRECARIÆ.] Tit. X. c. II. & Tit. XXIII. c. VII. item *præſtaria* Tit. IX. c. XI. Qui rem Eccleſiæ ad vſumfructum ſub annuo cenſu impetrabant, ijs per precariam & præſtariam dari ſolebat. Præſtariam dabat Eccleſiæ rector, qui rem in præſtitum concedebat, & quibus legibus eam concederet exponebat: precariam petitor, qui rem precario accipiebat, qua cenſum, & alias conditiones impoſitas expleturum ſe profitebatur. Vtriúſque extant formulæ apud Marculfum. Precariæ autem exemplum ex tabulario S. Vitoni Virdunenſis ad calcem Notarum inter Analecta proponemus.

P. 53. HOSPITALIA SCOTTORVM.] Tit. XXIII. c. X. *Hoſpitalia peregrinorum, ſicut ſunt Scottorum,* id eſt Hibernorum. vt in Synodo Cabilonenſi ſub Karolo Magno c. XLII. *Scotti, qui ſe dicunt Epiſcopos.* apud Proſperum libro contra Caſſianum, *ordinato Scottis Epiſcopo,* & paſſim. Claudianus de laudibus Stiliconis II. *totam cùm Scottus Hibernam mouit.* Scotti iam olim peregrinationibus dediti. Vvalafridus Strabo lib. II.

vitæ S. Galli c. XLVI. de natione Scottorum, *quibus consuetudo peregrinandi iam pene in naturam conuersa est*. Proinde hospitales, & peregrinis beneuoli.

INQVIT SYMMACHVS] Verba sunt non Symmachi Papę, sed Synodi Aruernicæ can. IV. *Qui reiculam Ecclesiæ petunt à regibus, & horrenda cupiditatis impulsu egentium substantiam rapiunt*, &c. Sic suprà Tit. III. c. V. Innocentio Papæ tribuitur, quod est Gelasij in epistola ad Episcopos Lucaniæ c. XXII. & Tit. II. c. IV. pallium à Samuele propheta scissum dicitur, cùm sciderit Ahias Silonites III. Regum XI. & II. Paralip. X. Sunt & alia huius generis ac notæ non pauca. P. 54

VII.

Conuentus apud Marsnam I.

IN LOCO Q. D. MARSNA] De hoc conuentu Lupus Abbas Ferrariensis epistola L. & LI. tum præcipuè in LIX. ad Marcuuadum Abbatem Prumiensem: *Non ignoratis credo reges nostros apud Traiectum hebdomade secunda Quadragesimæ celebraturos colloquium*. Hîc mense Februario celebrasse dicuntur, quod eodem spectat, cùm anno DCCCXLVII Quadragesimæ initium fuerit die XVI. Februarij. Marsnæ siue, vt Regino vocat anno DCCCLXIX, & sequenti, Marsanæ ad Traiectum in diœcesi Leodiensi, multis locis meminit Petrus Abbas S. Remigij. meminit & Gallicus scriptor apud Conradum Vrspergensem de Gisilberto duce agens his verbis: P. 63.

Recepit itaque Traiectum, Iupilam, Harstalium, Marsnam, Littam, Capræ montem, quæ à defunctis derelicta vacabant.

P.65. RAPTVM FACERE] Id cautum opinor propter Gisalbertum alterum Karoli regis vasallum, qui superiore anno Lotharij Imp. filiam rapuerat, abductamque in Aquitaniam coniugem duxerat. Vnde grauis & acerba Lotharij aduersus Carolum, quem rei conscium suspicabatur, orta dissensio, de qua Annales Pithœani anno DCCCXLVI, & sequentibus.

Ead. AD DVCEM BRITTONVM] Nomenoium. Dux hic Britannorum sub Ludouico Pio. Quo mortuo, dum inter fratres regni procerum fit discidium, Nomenoius Karolo adhæsit anno DCCCXLI. Nithardus lib. II. *Ad Nomenoium ducem Brittannorum mittit, scire cupiens si sua se ditioni reddere vellet. Qui adquiescens consilijs plurimorum Karolo munera mittit, ac sacramento fidem deinceps seruandam illi firmauit.* Biennio pòst defecit, & regnum affectare in Britannia ausus est. Chronicum Vindocinense anno DCCCXLIII. *Ciuitas Namnetica à Nortmannis capitur vice prima, prodente eam Lamberto perfido Comite, qui à fidelitate Francorũ regum ad Nomenoium Brittonem se contulerat. qui etiam ipsius consilio in Brittannia regnum vsurpare ausus est.* Rex ergo exinde à suis dictus Nomenoius. sed Franci Ducem tantùm appellabant. quo modo & Synodus apud Saponarias in epistola ad quatuor Episcopos Britanniæ: *De qua reuerentia salubriter à vobis, & à gente vestra Metropolitano impendenda, tempore Nomenoij ducis* (sic enim legendum est)

& reuerentissimi Papæ Leonis, & successoris eius Benedicti scripta docuerunt. Priorem gentis suæ appellarat Synodus Turonensis apud Lupum Abbatem epistola XXCIV. *Nomenoio Priori gentis Britannicæ.*

COMMVNEM NEPOTEM] Pippinum, Pippini olim regis trium regum fratris, Aquitaniæ regis superstite Ludouico patre mortui filium. de quo Tit. IX. c. V. Regnabat is hoc tempore in Aquitania. Sed patrui, quòd Aquitaniam Karolo in partem obtigisse censerent, Pippinum regis nomine non dignabantur, & pro Aquitaniæ regno Comitatibus aliquot contentum nunc esse iubent. P. 66.

QVAM LANTVVERI DICVNT] Vox hæc in vsu etiamnum Alamannis, qua regionis fines significant. Siue hinc igitur originem arcessas, quòd in fines incurratur, siue aliud etymum fingas, dubium non est, publicum & communem belli motum designari. P. 69.

VIII.

Conuentus apud Marsnam II.

SVBSCR. MANIBVS PROPRIIS] Ex hac inscriptione nomen inditum his capitulis videtur, vt Chirographum regum dicerentur. Ita enim appellat Carolus rex in proclamatione aduersus VVenilonem c. IV. & Episcopi in epistola ad Ludouicum Tit. XXIII. c. VIII. atque ita appellare solet Hincmarus. vt de diuortio Hlotharij c. XXIII. ad V. INT. *Capitula sunt*, inquit, *legalia* P. 70.

Imperatorum & regum, quid sustinere debeat qui post bannum latronem receperit: & in CHIROGRAPHO REGVM *nostrorum hinc expressè decernitur.* & de vxore Bosonis: *Restat vt rex in cuius regno degit, secundum conscriptionem* CHIROGRAPHI REGVM *nostrorum, eam ad viri sui præsentiam adduci faciat.* & in fine opusculi eiusdem: *Quoniam quidem supra* CHIROGRAPHI REGVM *nostrorum memoriam feci, quæ de his ibidem constituta sunt, hìc subnectere procurari.* Subnectit autem duo Tituli huius capitula, IV. & V.

IX.

Synodi Suessionensis.

P. 78. ISTA CAPITVLA] Plerique codices inscriptione ista carent. In Laudunensi verò hæc non à Karolo, sed coram Karolo rege constituta dicuntur. Excerpta enim sunt ex gestis Synodalibus Concilij Suessionensis, cuius breuem summam continent, ex qua de singulis, quæ in eo Concilio acta sunt, quid decretum fuerit intelligimus. Quod alioqui penitus ignoraremus, cùm ex actis Synodi, præter ea quæ ad primum caput, hoc est ad clericos ab Ebone Remensi post abdicationem ordinatos pertinent, nihil superfit.

P. 79. CANONICE DEPOSITVS] Depositus fuerat Ebo tanquam auctor & incentor conspirationis aduersus Ludouicum Aug. in Synodo apud Theodonis villam anno, vt dictum est, DCCCXXXV. Rem multis narrat Flodoardus lib.

II.c.XX. Synodi verò ipsius seriem, cum subscriptionibus Episcoporum XLIII. qui Ebonem damnarunt, recitat Hincmarus c.XXXVI. posterioris operis aduersus Gothescalcum. Mortuo deinde Ludouico, sedem à Lothario iterum obtinuit per Edictum, quod apud Flodoardum eodem loco extat cum subscriptione & assensu Episcoporum XX. atque in Remensi Ecclesia clericos aliquot ordinauit. Quos Hincmarus sedem illam adeptus pro clericis habendos non censuit, vt pote vitio creatos ab eo qui legitimè restitutus non esset. Qua de re illi cùm apud Synodum Suessionensem expostulassent, Synodus secundum Hincmarum pronuntiauit.

HERIMANNVS] De quo iterum Tit. X. c.I. apud Lupum Abbatem epist. XXCIV. & XCIX. *Herimannus Episcopus Niuernensium.* Huius sunt in armarijs Ecclesiæ Niuernensis tabulæ, quibus canonicos in ea numero LX. constituit, eorumque stipendijs partim ex facultatibus Ecclesiæ, partim ex propriis, statas aliquot villas delegat. Habent & Karoli regis diploma, quo tabulas Herimanni iam antè in conuentu Episcoporum Parisiis anno DCCCXLIX. mense Nouembri approbatas, regia etiam auctoritate cōfirmauit apud Vermeriam IX. Kalend. Iunij, Indictione XII. triennio videlicet ante Synodum in qua versamur. P. 80.

DE BVRCHARDO] Diaconus hic erat è regno Lotharij, Vvenilonis Senonum Archiepiscopi consanguineus, vt ex anonymo eius æui scriptore didicimus, qui sub reuelationum legati Ecclesiarum nomine multa sui temporis P. 81.

memorabilia persequitur. Narrat ergo Burchardum à Karolo rege accitum,& Carnutensium Ecclesiæ,Deo irato,ac publica de eo fama reclamante impositum,atque à Vvenilone hoc anno DCCCLIII. quarto,id est Iunio,mense consecratum. Numeratur idem inter Missos dominicos Tit.XII.

Ead. LVGDVNENSIVM PARDVLVS] Hoc est Laudunensium,vt Tit.x.c.I.Vetus enim & verum eius vrbis nomen Lugdunum, vel cum adiuncto Lugdunum clauatum. Quo modo in Synodis sæpe subscribunt Episcopi Laudunenses.neque aliter in nummis Lauduni cusis,vt in hoc videre est,cuius in antica parte KARLVS GRATIA DEI REX, in postica LVGDVNI CLAVATI.

P.82. CAVSAM ABSENTIÆ SVÆ] Alioqui ad frequentandas Synodos minime segnis erat Aldricus,cùm multis interfuisse cõstet, vt Vormatiensi, in qua restitutus est in imperium Ludouicus anno DCCCXXXV. & sequenti anno Aquisgranensi,vnde legatus cum Erchinrado Parisiensi ad Pippinum Aquitaniæ regem missus est.Parisiacensi quoque anno DCCCXLVI,& triennio post Turonicæ.

P.83. PIPPINVS A SVIS] De anno quo Pippinus hic iunior in patrui potestatem venit,atque in Monasterum Suessionense detrusus est,scriptores non consentiunt. Annales Pithœani, & Regino adscribunt anno DCCCLI. Sigebertus anno sequenti,cui fauet Chronicum Memmianum quod ipsum etiam mensem notat: *Anno*, inquit, DCCCLII. *Lambertus comes à Gauzberto Cenomannensium*

Cenomannensiū Comite Kalendis Maij occiditur. Eodem anno mense Septembri Karolus nepotem suum Pippinum adquisiuit. Lamberti porrò cædem in eundem quoque annum conijcit aliud Chronicum Engolismense Tilianum.

DVO MONACHI] Horum opera elapsum è Monasterio Pippinum auctor idem est Regino. Nunc igitur hoc nomine à Synodo plectuntur. At Pippinum è fuga tandem retractum, castroque Siluanectensi ad custodiam denuo inclusum Regino idem narrat. cetera Hincmaro debemus, qui Pippinum in illa sua fuga sese paganis, id est Nortmannis sociasse, atque illegitimas & incestas nuptias iniisse docet in Consilio, quod Karolo regi suggerendum de pœnitentia Pippino irrogāda postea scripsit, cùm is de anteactis dolere, ac monachi habitum repetere velle diceretur. Reginonis locus in tota hac historia deprauatus est, non solum quòd *Insula Nectis*, pro *in Siluanectis* legitur: sed quod iniectis perperam Ludouici & Lotharij nominibus, quæ de Pippino iuniore scripta ab auctore fuerant, ad Pippinum patrem detorta sunt. Sincerior codex S. Arnulfi, qui omnibus his næuis caret. Ead.

RAGANFRIDVM DIACONVM] Sacri palatij notarium. Qui falsa regio nomine præcepta seu diplomata condebat, cum verisimile est è notariorum numero fuisse qui in palatio sub Archicancellario merebant. Quare hunc illum esse Raganfridum conijcio, cuius nomen in quibusdam Caroli Calui diplomatibus legitur, vt in confirmatione priuilegiorum Monasterij S. P. 84.

Dionysij: *Ragenfridus notarius ad vicem Ludouici Abbatis recognoui. Compendio* XII. *Kalendas Februarias anno* IV. *regnante* Karolo *Indictione* VII. *quod est anno* DCCCXLIV.

P. 85. SEPTIMA ACTIONE] Secuti sumus exemplar Ecclesiæ Bellouacensis, cum quo Pithœanus item codex & Tilianus, ac Laudunensis consentiunt. Metensis verò noster huius capitis loco, & præcedentis de Raganfrido, quæ hîc penitus omittit, sex alia subiungit capitula, atque in his desinit, quorum primum est, *Vt in ciuitatibus & monasterijs*, & cetera, quæ videre est in Synodo Suessionensi Tomo III. Conciliorum. ab illa enim editione Metensis MS. hac in parte non discrepat. At qui codices alios côcinnarunt, propterea sex istis capitulis abstinuerunt, quia in duodecim alijs quæ sequuntur, eadem comprehendi videbant.

Ead. QVÆ SEQVVNTVR CAPITVLA] Quidam codices in quibus hæc seorsim seposita leguntur, inscriptionem habent: CAPITVLA KAROLI REGIS IVNIORIS FACTA IN MONASTERIO S. MEDARDI. Sunt autem memorialia capitula Missis dominicis in diuersos regni pagos & prouincias ituris tradita, ex quorum præscripto mandata exequerentur. De mittendis ergo legatis Suessione Synodi rogatu statutum fuerat, & capitula quæ illis commendarentur constituta: sed Missi Nouembri postea mense designati, & pagi apud Siluacum distributi Tit. XII.

P. 86. INBREVIENT] In breues seu pittacia referant & describant, vt Tit. VI. Tit. XXVII. Tit.

XXXI. Hincmarus aduersus nepotem.c.I. *habebas inbreuiatos, quot infantes sine baptismate, & quot homines sine communione inde obierint.* Nithardus lib. IV. *mitterentque per vniuersum imperium, & inbreuiaretur.* Breues dicebant, quos vulgus rotulos & inuentaria vocat. Lupus epist. XXC. *Breues etiam, quos de facultate Monasterij vestri mittere debuistis.* Karolus M. in Capitulis anni DCCCXIII. *De rebus quæ Hildegardæ reginæ traditæ fuerunt, volumus vt fiant descriptæ breues, & ipsæ breues ad nos fiant adductæ.* Inde Inbreuiator, in Documēto de examinatione Vvilebertti Episcopi Catalaunensis: *Inbreuiator, siue descriptor stipendiorum regalium.*

CASTITIIS] Malè hic duo libri *casdicys*, alij omnes *casticiis* aut *castitys*, vt Tit. XXIII.c. XIV. *Aedificent villas vestras moderatis castitys.* Quibus ex verbis castitia intelligimus ad structuras & ædificia pertinere. Quod ipsum ex Ludouici Pij constitutione intelligere est lib.V. cap.CXLVIII. vbi cum Monasteriorum claustris comparat castitia Ecclesiarum, id est ædificia quæ ad Ecclesias pertinent, & illis cohærent. Sic igitur villarum castitia interpretamur, quæ in villis inædificata sunt. Vetus charta S. Germani Parisiensis: *Mansum dominicatum cum casa, & alys castitys.* quæ casalia dicuntur in alia vetere charta S. Benigni: *Mãsum indominicatum cum casalibus super exstructis.* atque alia passim huiusmodi. P.89.

NOSTRAM HARMISCARAM] Tit. XX. c. IX. *talem harmscaram sicut nobis visum fuerit sustinere.* T.XXXIV.c.IX. *dignam harmscaram à no-* P.91.

bus dispositam. Tit. XLIII. c. VIII. *Insuper nostram harmiscaram, secundum modum culpæ, & vt nobis placuerit sustineat,* & alijs locis. in quibus omnibus harmiscara, aut harmscara, interdum etiam harscara legitur, harnscara, quod alij scribunt, nusquam. Ex hoc autem capitulo, & alijs quæ descripsimus, liquet harmiscaram grauiorem multam fuisse, quæ à principe pro arbitrio, extra ordinem imponi soleret.

X.

Synodi apud Vermeriam.

P 91. APVD VERMERIAM PAL.] Tit. XVI. c. X. In Capitulis Karoli Magni anno VIII. Imperij: *De operibus palatij ad Vermeriam.* In diplomate Caroli iunioris pro Ecclesia Remensi apud Flodoardum lib. III. c. IV. *Actum Vermeriæ palatio regio.* Sita est ad Isaram fluuium. Aimoinus lib. IV. c. LVII. de Karolo Martello: *ægrotare cœpit in villa Vermeria super fluuium Isaram.* Hodie Verberia, non procul Compendio. Concilij apud Vermeriam, cui Pippinus interfuit, meminit Gratianus XXIX. q. II. c. IV. cuius canones XXI. extant in codice nostro Metensi.

P 96. CHVONRADO NOBILISS.] Idem qui primo loco inter proceres numeratur Tit. XXVI. & à Vvalafrido Strabo *Nobilitatis apex* dicitur in carmine ad Chonradum Comitem. Quo fit vt de Conrado conijcere liceat Iudith reginæ fratre: de qua qui scribunt, Vvelfonis nobilissi-

mi Comitis filiam tradunt fuisse.

ABBA FVLRADVS] Tit.XXIII. c.VII. *Fulradum abbatem Monastery S.Dionysij, & summum Capellanum regis Pippini.* Eodem etiam Capellani munere functus est apud Karlomannum regem, vt Karlomanni ipsius de S.Dionysij mercato diploma testatur. Sed Fulradi & legationum, quas ad Zachariam, Paulum, & Stephanum Pontifices summa cum laude gessit, clarior est memoria, quàm vt illustrari debeat. Hoc non perinde omnibus notum, præter hunc alterum eiusdem nominis abbatem Fulradum fuisse, Karoli Martelli ex Hieronymo filio nepotem, quod ex his Theodulfi Aurelianensis versibus didicimus : P 97.

Condere cœpit opus huius venerabilis aulæ
Abbas Fulradus nobilitate cluens.
Namq; huic Hieronymus, Carolus pater extitit illi,
Qui propria specimen gentis ad alta tulit.
Bella gerens, pacemque tuens, qui culmina regni
Ad prolem misit auxiliante Deo.

De S.Quintini æde sermo est, quam à Fulrado hoc abbate structam ait anno DCCCXIV. Karolo ergo magno superstes fuit. Sed vt ad nostrum redeamus, in Karoli eiusdem magni regis diplomate, quod Fulrado abbati concessit, commemoratur inter cetera Monasterij bona, *In pago Alsacinse cella S. Alexandri, vbi ipse corpore quiescit.* Hoc nempe est Lebrahæ Monasterium in Alsatia.

ABBAS HLVDOVVICVS] Magni & hic nominis Abbas, Karoli Calui propinquus. Sic enim appellat in diplomate quodam pro Mona- Ead.

sterio S. Dionysij: *Vir venerabilis ac propinquus noster Ludouicus abbas Monasterij Apostolorum principis, excellentissimorumque Christi martyrum Dionysij, Rustici, & Eleutherij.* Supra Tit. III. inter eos relatus est, qui Vernensi Concilio præsidebant, & Tit. XII. inter Missos dominicos numeratur, & quidem ante Yrminfridum Episcopum. Fuit præterea Caroli eiusdem regis Cancellarius, *epistolare in palatio gerens officium*, vt loquitur Lupus Ferrariensis, cuius sunt aliquot ad Ludouicum abbatem epistolæ, quæ summam illius auctoritatem declarant. Scribit ad eundem Hincmarus Remensis, & abbatem suum vocat, apud Flodoardum lib. III. c. XXIV.

XI.

Apud Valentianas.

P. 99. AD VALENTIANAS] Tit. XII. in præfatione, & Tit. XXIX. c. II. & IV. quibus in locis huiusce apud Valentianas cum Lothario Imp. colloquij fit mentio. Einhardus abbas ad Augustam: *Postquam de Aquis exiui, tantis corporis incommodis affectus sum, vt de Traiecto vix decimo die peruenire possem ad Valentianas.* Valēcianæ ad Scaldim fluuium notæ sunt, ad quas Synodum etiam Karolus M. habuisse dicitur anno DCCLXXI vt est in Annalibus Pithœanis. Erant illæ tum quidem in ditione Lotharij, quippe trans Scaldim positæ: at postea in diuisione regni Lotharij iunioris Carolo cesserunt cum reliquo pago Cameracensi.

XII.

Apud Siluacum.

IN SILVATICO] Ita hoc loco libri plerique. At ijdem Tit. XIII. & Tit. XV. vbi rursum huius loci, atque horum Capitulorum fit mentio, non Siluaticum, sed Siluacum vocant, quo modo hîc etiam codex Laudunensis & Bellouacensis. Siue igitur vtrumque loco nomen fuit, siue in Siluatico corruptum est, constat hallucinari eos, qui cum Siluanecto confundunt. Procul namque aberat Siluacus villa regia in pago Laudunensi, vt Hincmarus Laudunensis docet in epistola ad Remensem: *Relegi scripta quæ mihi destinastis, instante anniuersario mei traditionis perpetratæ mea in parrochia in loco qui dicitur Siluacus*. & Tit. XLIII. c. XXXII. *Siluacus cum toto Laudunensi*. Meminit Lupus Abbas epistola LV. & LVII. & Aimoinus multis locis. P. 104.

PARABOLAVERVNT SIMVL] Tit. XXI. c. III. *Quia iste meus carissimus nepos cum dilectissimo fratre meo Hludouuico parabolauit*. & Tit. XXIII. c. IV. *quicquid cogitauit, parabolauit, & fecit*. Parabolare ergo dicebant quod nos parlare, id est loqui. P. 104.

CENSVM DE MANSO] Ecclesiæ cuiusque. Mansus dicebatur fundus, hoc est certus agri modus cum structura plerumque ad mansionem. Hincmarus epistol. VII. c. XXXIV. *Quidam* P. 105.

res comparant, & in illis structuras faciunt, & in eisdem mansis feminas recipiunt, quæ domus curam gerant. Italis Massa, vt apud Cassiodorum, & Gregorium magnum sæpe, atque in Formulis antiquis Ecclesiæ Romanæ: *Colonis & familia massarum, siue fundorum.* Regum autem edictis sancitum fuerat, vnicuique Ecclesiæ vnum mansum integrum absque vllo seruitio adtribui, lib. I. cap. XCI. Vnde Hincmarus idem in Capitulis, quæ anno DCCCLII. presbyteris dedit, referri ad se inter cetera iubet: *Si habent mansum habentem bunnuaria* XII. Frotarius Episcopus Leucorum Drogoni Metensi: *Quædam vestri iuris basilicæ in prouidentia nostra consistunt, quæ nec mansorum subiectione fulciuntur, nec sacerdotum præsentia custodiuntur.* Quare de hoc manso censum, aut aliud quoduis seruitium exigi nefas fuit. ea immunitas mansi dicebatur, vt Tit. XXXIV. cap. IX. *Seniores immunitatem de manso ad Ecclesiam dato conseruent.* Nunc ergo qui hanc infringant coerceri à Missis iubentur, & Tit. XXXI. c. II. & Tit. XXXII. c. XI. Ludouici Pij exemplo, qui idem statuit lib. V. cap. XLV.

Ead. DE COLLECTIS QVAS HERIZVPH] Tit. XXIX. cap. IV. Collecta hoc loco non quælibet populi congregatio, sed cum nefariè ad resistendum, aut ad vim faciendam colligitur. Tit. XXXI. c. XVIII. *Qui Comiti collecta manu resistere præsumpserit* DC. *solidos culpabilis iudicetur.* quod caput ex ijs sumptum est quæ Karolus M. anno III. Imperij Legi Salicæ adiecit. Quod *collecta manu* hîc dicitur, alibi *cum collecta* simpliciter, vt lib. III. c. LXIV.

SONVM INDE AVDIERIT] Rumorem. In Euindicatione mancipiorum S. Remigij, quæ Hincmari iussu facta: *Residentes in placito publico audierunt sonum de his mancipijs, quòd serui & ancillæ meritò esse deberent.* P.106.

LEVDEM NON SOLVAT] Tit. XXXIX. c. II. *Et si talis malefactor in illa persecutione occisus fuerit, qui eum occiderit leudem inde non soluat.* Hinc apparet leudem dictam fuisse compositionem, quæ homicidij causa fiebat, id est vveregildum. Karolus M. Imper. anno VIII. *De seruis verò, si quis alterius seruum absque iudicio, & sine culpa pendiderit, & ibi mortuus fuerit, vveregildus eius domino soluatur: & si de ipsa morte euaserit, ipse ipsam leudem recipiat, & liber permaneat.* Idem alibi. *Nemini liceat seruum suum propter damnum à se dimittere: sed iuxta qualitatem culpæ dominus eius pro ipso seruo respondeat, aut componat quicquid ille fecit vsque ad semiplenam leudem liberi hominis. Quicquid super hoc fuerit, irregauditio esse videtur.* Ead.

FAIDAM PORTARE] Tit. XXXIX. c. II. & Karlomanni Tit. II. c. III. x. XI. Faida est grauis & aperta inimicitia ob cædem fere aliquam suscepta. vnde & vindictam mortis interpretantur. Synodus apud Compendium sub Pippino rege c. XVIII. *Si qui propter faidam fugiunt in aliam patriam, & dimittunt vxores suas, nec illi viri, nec illæ feminæ accipiant alterum coniugium.* Hinc illa in Capitulis, *de faidis coercendis, & de faidis pacandis* lib. IV. c. XXVII. & LV. & in nostris Tit. XXXIV. c. X. *vt faida pacificetur.* A faida faidosus, qui faidam patitur. Einhardus Rabano abbati: *pro* Ead.

eo quod faidosus sit, & cum inimicis suis, & his qui vita sua insidiantur, hoc iter agere non audeat.

P.107. LATRO FORBANNITVS] In forbannum missus & proscriptus. Tit. XXXIX. c. I. & III. quem Meziban vocabant. In Capitulis Karoli M. anno IX. *De Meziban, id est latrone forbannito, vt vnusquisque Comes alio mandet, vt nullus eum recipere audeat.*

P.110. MARASCALCOS AD FODRVM] Marascalcus præfectum seu curatorem equorum sonat. Lex Alamannorum Tit. LXXIX. pastoribus & artificibus mariscalcos adgregat L. IV. *Si mariscalcus, qui super* XII. *caballos est, occiditur,* XL. *solidis cōponatur.* Ita hoc loco marascalcos equisones dicere videtur, & fodrum pabulum equorum. Karolus M. in Capitulis anni DCCCIII. *Vt nullus audeat in nocte negotiari, excepto viuanda & fodro, quod iter agentibus necessaria sunt.* Fodrum ad caballos Hincmarus in Capitulis suis anni DCCCLXXVII. *Neque ducatis superfluè homines, per quos illos grauetis in cibo & potu, & fodro ad caballos.* At fodrum, siue foderum, interdum est annona militaris. Auctor vitæ Ludouici Pij: *Inhibuit à plebeijs vlterius annonas militares, quas vulgò foderum vocant, dari.* Et à fodro fodrarij, qui fodrum exigunt. Hincmarus idem Karolo regi anno DCCCLIX. *Mittite homines, secundum consuetudinem prædecessorum vestrorum, qui in longius pergant propter fodrarios, & curam de pace accipiant.* Apud nos fodrarij hodie dicuntur metatores mansionum, & hoc munere in equestribus turmis qui funguntur, marascalci hospitiorum nuncupantur.

SCACH VOCANT] Lingua Teutonica. nam & hodie Germani latrocinium ſcach vocant. Otto Imp. lib. II. Legum Longobardicarum Tit. LV. L XXXVII. *De furto aut ſchacho, ſi vltra ſex ſolidos fuerit, ſimiliter vt per pugnam veritas inueniatur, præcipimus.* Inde ſchacorum ludus, ludus latrunculorum. P. III.

TESCIIAM] Sic veteres libri hoc loco. at Tit. XXXIX. C. III. vbi vox eadem ſæpius repetitur, teſteia perpetuo ſcribitur. *De illis qui infames vel clamodici ſunt de teſteijs, vel latrocinijs, & rapacitatibus, & aſſalturis.* Origo vocis obſcura eſt, ſed nota ex his capitulis ſignificatio. Ead.

MISSIS DOMINICIS] Quos ſupra legatos à latere vocauit. Tit. III. C. II. *Quæſumus vt ſcelerum patratores, & Apoſtolicæ diſciplinæ contemptores, miſſis à latere veſtro probatæ fidei legatis abſque reſpectu perſonarum coerceantur.* Miſſi ergo dominici dicebantur, quos Princeps extra ordinem in diuerſas regni partes ad iuſtitias faciendas (ſic enim loquebantur) cum ampliſſima poteſtate dirigebat. Cuiuſmodi legationum exempla paſſim extant: ſed duo maximè illuſtria memorantur. vnius ſub Karolo magno Imp. cuius meminit Flodoardus lib. II. C. XVIII. alterius ſub Ludouico Pio, quæ in Capitularibus lib. II. C. XXV. deſcribitur. Ead.

CENTENARII] Iudices minores, qui per centenas ius dicebant ſub Comite. Comes enim iudex erat totius pagi. pagus verò Comitis, id eſt Comitatus, diuidebatur in vicarias, centenas, decanias, in quibus iudices erant vicarij, centenarij, decani. Decretio Childeberti regis c. IX. Ead.

Si quis centenarium, aut quemlibet iudicem. & c.xi. *causator centenarium cum centena requirat.* Tit. 11. Karlomanni c. ix. *Comes præcipiat suo Vicecomiti, suisque centenarijs.* In Capitulis Aquensibus Karoli M. anno x. Imperij. *Vt ante vicarium & centenarium de proprietate aut libertate iudicium non terminetur, aut acquiratur: nisi semper in præsentia Missorum Imperialium, aut in præsentia Comitum.*

P.111. PAGI PER MISSATICOS] Missaticos & missatica dicebant regiones tractusque prouinciarum, per quos Missorum dominicorum legatio & potestas porrigebatur. Tit. xi. c. 11. *Si de vno regno in aliud, aut de vno missatico in aliud fugerint.* Tit. xx. c. 11. *Episcopi in suis parrochijs, & Missi in illorum missaticis, comitesque in eorum comitatibus.* & in præfatione Tituli huiusce ad Missos per regnum constitutos: *vt sicut in missaticis coniuncti & deputati estis, simul conueniatis.* & alijs locis sæpissime. Hi missatici quanquam alias maiores minoresue pro arbitrio principum institui solebant; semper tamen amplissimi erant, & plures pagos, comitatusque continebant: quod ex breui subdito videre est, in quo missatici duodecim pagos continent supra octoginta. In hac ergo legatione Carolus regnum suũ vniuersum, excepta Aquitania, quæ tunc seorsim regebatur, & Britannia quæ rebellarat, in duodecim regiones seu missaticos distribuit, atque in his duodecim Missorum dominicorum collegia cõstituit: quorum singula, vt mos erat, Episcopum aliquem, aut simul etiã Abbatem, & Comitem vnum, pluresue designatos habuere.

REMTIANO] Pago Remensi. Pagorum hîc nomina pro illius sæculi vsu mirum in modum deprauata leguntur, vt Adertiso pro Arrebatensi, Rotmense pro Rodomensi, siue Rotomagensi, Bagisino pro Baiocensi, Lisuino pro Lexouiensi, Carrentino pro Carnotensi, Alciodriso pro Autisiodorensi. Sed horum tamen, quæ pagos denotant, in quibus capita sunt ciuitatum & diæcescon, facilis est coniectura: difficilior in ceteris, quæ minores pagos significant, quorum multi in vnaquaque diæcesi. Obscuriora enim sunt pleraque, quòd ista pagorum distinctio post primam & secundam regum nostrorum stirpem obseruari desierit, ac nomen quoque ipsum pagi deinceps, præterquam in vernacula lingua, vix vsurpatum sit. Quare non aliunde fere explicari queant, quàm ex illorum temporum scriptoribus & monimentis. Longum esset singula persequi. vt viam curiosis aperiamus, in paucis quibusdam experiemur. Ead.

VONZISO] Pro Vongiso, seu Vongensi, vt est apud Flodoardum lib. II. c. XVIII. Alcuinus in vita S. Vedasti Episcopi: *Venerunt in quendam pagum, qui incolarum illius consuetudine Vungise pagus dicitur, prope Reguliacã villam, quæ sita est super florigeras Axonæ fluminis ripas.* Quo ex loco docemur pagum Vongensem ad Axonam fuisse. in eo nimirum tractu, qua Remis Treuiros est iter: quod iter describens vetus Itinerarium Vungum vicũ in eo locat lapide à Durocortoro XXII. *Vongum municipium* à Flodoardo dicitur. in præcepto Ludouici Pij pro Ecclesia Remensi *Castrum Vonzense.* Nomen hodie retinet in Ead.

illo tractu quem dixi, vbi olim pagus Vongensis.

Ead. FOLCOINVS] Episcopus Taruanensis, qui Corbeiensi priuilegio cum ceteris subscripsit in Synodo Parisiacensi anno DCCCXLVI. reliqui Episcopi iam noti sunt omnes ex Synodo apud Vermeriam Tit. x. præter Dodonem Andegauensem, qui Suessionensi hoc anno interfuerat, & Burchardum Carnotensem, de quo dictum est Tit. IX.

P. 113. TELLAV] Series ipsa inter Caletensem agrum, qui pars est pagi Rotomagensis, & Vitnau, id est Vimacensem, in eadem maris ora positum fuisse hunc pagum ostendit. quod verum est, confirmaturque ex tabulis antiquis, quę docent Ludouicum Pium Monasterio S. Medardi apud Suessiones concessisse *Arcas in pago Tellao, & Nidum Corbini in eodem pago.* Tellaus ergo pagus, vbi castrum Arcarum, is erat qui nomen postea fecit comitatui Talogij, cuius nempe castrique in eo conditi meminit Vvillelmus Gemmeticensis Lib. VII. c. VII. & Ordericus Vitalis lib. VI. Alij Talouium appellarunt. Tellau, vt hoc loco, scriptum est in diplomate Caroli Calui pro S. Dionysio: *Et solitum censum de venna, quæ est super fluuium Loch in pago Tellau piscatorum cum manso vno. In eodem pago villam quæ dicitur Leritneuuallis, & mansos supra mare sitos, qui nuncupantur mares, cum integritate.*

Ead. OTLINGA SAXONIA] Habitasse aliquando Saxones in ea ora Galliæ, quæ ostijs Sequanæ alluitur, argumento est nomen littoris

Saxonici, quod in Notitia vtriusque Imperij legitur sub dispositione Ducis Armoricani & Neruicani. Propius etiam locum indicat Gregorius Turonensis, cùm Saxones Baiocassinos nominat lib. v. Historiæ c. xxvii.

MADRECISO] Madriacensi. In legatione Karoli magni, cuius partem nobis exhibuit codex Metensis: *In Parisiaco, Melciano, Meledunensi, Prouinensi, Stampensi, Carnotensi, Pinciacensi,* FARDVLFVS *&* STEPHANVS. *In Cenomannico, Oxmensi, Lisuino, Baiocassino, Constantino, Abrincatino, Ebrecino, & Madricensi, & de illa parte Sequanæ Rodomensi,* MAGENARDVS *Episcopus, &* MADELGAVDVS. Aliter vt patet, quàm in ista, Missis dominicis distributi fuerant pagi. Madriacensis tamen in vtraque cum Ebroicensi vt vicinus coniungitur. Situm enim in hoc pago fuisse Monasterium S. Leufredi, quod ab ipso Ebroicorum capite Mediolano paucis millibus abest, docet Karoli simplicis diploma apud Aimoinum lib. v. c. xlii. & S. Leufredi vita c. x. Madriacensis præterea pagi meminit alterum diploma S. Dionysij, cuius partem edidimus in Notis ad Goffridum Abbatem lib. ii. epist. xvi. Ead.

MORVISO] Moruiensi. Fuit autem pagus Moruiensis, vt hic locus indicat, Pruuinensi cófinis. Quod Karoli Calui pro S. Dionysio literæ confirmant: *villam Nouigentum supra Sequanam in pago Moruiensi sitam.* Idem in aliis: *villam Madriniacum nomine in Moruiensi comitatu sitam*, atque in eodem pago Buxidum quoque, & Altam ripam nominat. quæ omnia in Ead.

illo tractu sita sunt. Quin & Rosontumvillam in eodem pago rex idem commemorat in diplomate pro Monasterio Cellensi, quod legitur in Antiquitatibus Tricassinis, nisi quod Morinensi perperam ibi excusum est pro Moruiensi. Aliud ergo est pagus Moruiensis hoc loco, aliud Moruenni pagus, qui nomen hodie retinet in diœcesi Augustodunensi, quanquam & hic quoque Moruensis pagus dicitur in literis Herimanni Episcopi Niuernensis.

P. 114. HATVARIIS] Crebra fit huius pagi mentio in tabulis Besuensis cænobii, quod ipsum fuisse memorant in pago Attoariorum. Chronicum etiam S. Benigni Hugonis meminit Comitis Attoariorum. Finitimus erat pagus, Comitatusque Attoariensis pago Cabillonensi, & Tornedriso, siue Tornodorensi, inter vtrumque interiectus. Diuersæ autem ab his fuerunt Attoariæ tum Belgicæ, tum Germanicæ, quæ nominantur in diuisione regni Lotharii Tit. XXXVII. & in præcepto Ludouici Pii de diuisione regni inter filios, atque ab his pagus Attoariensis in Chronico Laureshamensi. Ceterum in eadem Karoli M. legatione longè amplioribus terminis hic Missaticus definitus est. Sic enim describitur: *In primis de Aurelianense ciuitate ad Segonnam quomodo rectum est. deinde ad Trecas cum Tricassino toto. Inde ad Lingonas, de Lingonis ad Bissancion villam partis Burgundiæ. Inde vero ad Augustidunum, postea ad Ligerem vsque ad Aurelianis sunt Missi* MAGNVS *Archiepiscopus, &* GODEFRIDVS.

XIII.

Apud Attiniacum.

APVD ATTINIACVM] Attiniaco palatio Tit. XXIII. & Tit. XLIII. inter palatia regia numeratur c. XXXI. In parrochia, hoc est in Episcopatu Remensi fuisse Hincmarus testatur in epistola ad nepotem quam recitat Flodoardus lib. III. Nec verò longiore opera eget Attiniacus, cùm de nomine nunc etiam notus sit ad Axonam fluuium, multis olim Synodis, & placitis regum illustris. Ead.

DE MARITIMA CVSTODIA] Einhardus epistola XXII. *Homines nostri secundum ordinationem & iussionem domni Imperatoris ad custodiam maritimam fuerunt.* Lib. IV. Capitul. V. *Comites qui ad custodiendam maritimam deputati sunt.* P. 115.

ADFLICTIONEM AQVITANICAM] Vnde hæc nata sit docent Annales Pithœani DCCCLIII. & DCCCLIV. Narrant enim post Gozberti Comitis interitum, quem Carolus rex iussit occidi, instigatum ab illius propinquis per legatos fuisse Ludouicum Germaniæ regem, vt Aquitaniam inuaderet: missumque à patre Ludouicum filium, vt periculum faceret. Sed cum à ceteris nō susciperetur, re infecta rediisse. Hinc igitur liquet, tum cur Ludouicus huic colloquio, & sequenti cum fratribus non interfuerit: tum cur ex Aquitania nonnulli à factiosis pulsi excederent. Ead.

P. 117. SACRAMENTVM FIDELITATIS] Non absimile sacramentum quod à Karoli magni Missis exigebatur. cuius hæc formula in eodem codice nostro Metensi. *Promitto ego, quòd ab isto die in antea fidelis sum domno Karolo pyssimo Imperatori, filio Pippini regis & Berthanæ reginæ, pura mente, absque fraude & malo ingenio, de mea parte ad suam partem, & ad honorem regni sui, sicut per drictum debet esse homo domino suo. Sic me adiunet Deus, & ista Sanctorum patrocinia, quæ in hoc loco sunt. quia diebus vitæ meæ per meam voluntatem, in quantum mihi Deus intellectum dederit, sic adtendam & consentiam.*

Ead. SECVNDVM MEVM SAVIRVM] In sacramento Ludouici & Karoli fratrum Romana, id est vernacula, lingua concepto apud Nithardum lib. III. *In quant Deus sauir & podir me donat.* quod est in Adnūtiatione Lotharij Tit. XXI. *quantum Deus mihi scire & posse donauerit.* & in formula iuramenti ab Hincmaro exacti: *quantumcumque plus & melius sciero & potuero.* & in sacramento regis Tit. XXII. *quantum mihi Deus intellectum & possibilitatem donauerit.*

Ead. IN MALLO REMIS] Mallus & mallum, publicus conuentus maiorum causarum iudiciorumque causa. Missorum autem erat idoneis per missaticos suos locis malla celebrare, atque in his tum cetera exequi, tum fidelitatis sacramentum regis nomine exigere. Hoc igitur est exemplum malli Remis coacti, cum breui vassorum, qui fidelitatem in eo mallo iurarunt. inter quos qui Decani nuncupantur, minores, vt paulo ante dictum, iudices erant, qui per deca-

nias ius dicebant. Hincmarus epist. IV. c. XV. *Comites & Vicarij, vel etiam Decani plurima placita constituant.*

XIV.

Apud Leudicam.

APVD LEVDICAM] Leodium. Tit. XV. in Leodico. quo modo &. in vita Karoli M. anno DCCLXIX. *Celebrauit Pascha in Leodico vico publico.* Vicus tunc erat, nunc ciuitas ampla & nobilis. Liugas vocat Tit. XXXVII. in diuisione regni Lotharij. Legiam alij, vt Ioannes Papa X. in epistola ad Carolum regem. P. 118.

PERTVRBATIONEM QVAM FILIVS] Ludouicus iunior. Aquitanicam incursionem significat, de qua iam dictum Tit. XIII. Hæc nimirum causa, cur absit ab hoc item congressu Ludouicus pater, & cur sese aduersus illum Karolus & Lotharius nouo fœdere ac firmitate coniungant, de qua in Adnuntiatione Karoli Tit. XXI. c. I. & III. P. 120.

XV.

Apud Bonoilum.

APVD BONOILVM] Vicum agri Parisiensis. Bonogilus Lupo Abbati epist. XVIII. *Ad generale placitum occurrendum, quod in prædio quodam Parisiorum, cui Bonogilo nomen est,* P. 123.

incipiet Kalendis Iuly celebrari. Hincmarus in præfatione posterioris refutationis Gothescalci: *Sermonem Flori, quem mutuante Heriboldo Autisiodorensium Episcopo in Synodali conuentu apud Bonoilum exscripsimus.* Sed Lupus de alio quodam superiore conuentu loqui videtur; Hincmarus de hoc ipso. Est & in agro Meldensi vltra Matronam eiusdem nominis vicus alter, qui villa Bonogilus appellatur in vita Ludouici.

Ead. DOMNI APOSTOLICI] Benedicti III. Papæ. Dubium non est, quin Benedictum intelligat: sed quam eius increpationem dicat incertum. De hac autem sedis Apostolicæ commonitione iterum Tit. XXIII. c. VIII.

P.115. BARONIBVS VESTRIS] Regni primoribus, Hincmaro interprete, qui quos regni primores dixerat, quorum consilio & opera post mortem Pippini patris Karlomannus & Karolus reges leuati sunt, eosdem paulo post barones vocat epist. 1. c. VI. *Nam si illi boni barones post mortem Pippini, cum duobus fratribus sic sano consilio egerunt, vt pax inter fratres reges, & inter regni primores ac populum esset.* Diutissimè apud nos vsus perseuerauit, vt barones vniuersè dicerentur optimates. In actis visitationis Simonis Archiepiscopi Bituricensis anni M. CCXXCV. *Delatum fuit corpus*, Philippi regis defuncti in Aragonia, *processionaliter ad maiorem Ecclesiam, & receptum in ea à D. Archiepiscopo, & Episcopo Carnotense, presente nouo rege, qui corpus predictum gestabat inter brachia, vna cum multis baronibus.* & post alia, vbi de Missa, quæ ab eodem Archiepiscopo postridie pro defuncto celebrata est,

præsente nouo rege, Episcopo Carnotense, & Othone Comite Burgundiæ, & pluribus alijs baronibus & personis.

XVI.

Ad Francos & Aquitanos.

QVI AB EO DESCIVERANT] Et Ludouici partibus post Aquitanicos motus occulte studebant. Qui sequuntur Tituli quatuor eiusdem sunt argumenti, pertinentque ad diuersas legationes, quibus Karolus rex istos sibi conciliare, atque ad fidem & officium reuocare conatus est. Res autem, vt sequentia pòst docebunt, excito è Germania Ludouico in apertum tandem bellum erupit. P. 126

AVVNCVLVS RHODVLFVS] Iudith Augustæ Karoli matris frater. Duo eius fratres in historia nostra celebrantur, Conradus & Rodulfus, apud Theganum c. XXXVI. & Nithardum lib. I. De Conrado superius Tit. X. De Rodulfo Hincmarus in epistola Karolo regi scripta anno DCCCLIX. *Auunculum vestrum Rodulfum, qui Deum timet, & malum odit, & vos, ac regnum vestrum carum habet.* Idem Nicolao Papæ. *Rodulfus quoque eiusdem filij vestri domni nostri regis auunculus.* apud Flodoardum lib. III. c. XIII. Vixit ad annum vsque DCCCLXVI. illo viuere desijt, vt auctor est Ado in Chronicis: *Anno DCCCXLVI regnante Karolo Ludouici filio, duo filij illius moriuntur, Hlotharius Abbas, & Karolus rex Aquitanorum. auunculus quoque eius Rhodulfus consi-* P. 127.

liarius, primasque palatij hominem exit.

P.130. CONSILIVM ACAPTARE] Hoc eodem Titulo c. XIII. *quod acaptare potuerit, pacificè habeat.* pro eo quod est petere, captare, acquirere. Vnde suum Italis *acattare,* & *achepter* nostris.

Ead. COMMISCVLATVS EST] Hincmarus in epistola eadem ad Karolum regem: *Per plurimorum ora vulgatur, vos dicere, quoniam de istis rapinis, atque depredationibus nihil vos debeatis misculare, vnusquisque sua defendat vt potest.*

P.134. ACCOGNITET] Notum faciat, & promulget. Tit. XXVIII. in fine. *Hanc nostram constitutionem, & in palatio nostro, & in ciuitatibus, & in mallis atque placitis, seu mercatis, relegi, adcognitari, & obseruari mandamus.* Hincmarus epistola eadem: *Exemplar dominationi vestræ transmitto, vt iubeatis venire fideles vestros, dicentes, quia eis adcognitare vultis.* Inde adcognitatio Tit. XXX. cognitamentum & cognitatio alijs locis.

P.135. ILLI SIMVLAT] Illi videtur, *il luy semble.* Hincmarus Laudunensis ad Remensem: *vt ille possit res de sua Ecclesia ordinare, & illi liceat, sicut ei simulauerit, disponere.*

Ead. MARRITIONEM FACIAT] Marritio detrimentum, aut iactura rei. In chartis Monasterij S. Galli, charta LXI. Karlomanno rege: *Sin autem, ipsæ res sine vlla marritione ad ipsum Monasterium reuertantur.* Item in proximo anno II. Karoli regis: *Et post nostrum discessum, ipsæ res pro animabus nostris ad ipsum Monasterium sine vlla marritione reuertantur.* quod in alijs dici solet, *cum omni integritate,* vel, *sine vlla diminutione.* Marritionem etiam hoc loco interpretari possu-

mus molestiam aut mœrorem, qualis ex damno sequi solet. Quo sensu & maiores nostri eam vocem sæpè vsurpabant, & nos vulgò marritum nunc quoque dicimus illum qui de re quapiam doleat.

XVII.

Missa de Basiu.

DE BASIV] Apud Salas Basiu datum proditur diploma Karoli Calui pro Monasterio S. Luciani apud Bellouacos, anno regni eius XXX. Est & Basiu siluæ mentio in Chronico Mõtis Dei de gestis Nortmannorum, quo loco Karlomanni regis mortẽ describit anno DCCCXCIV. *Karlomannus venandi causa in Basiu silua veniens, dum aprum vellet percutere, quidam ex suis, Bertoldus nomine, casu regem vulnerauit.* Nominatur etiam in Ottonis III. præcepto pro Ecclesia Cameracensi villa Basius ad Sambram fluuium: sed de hac non agi, manifestum est. P. 136.

IN VILLA NIELFA] Quæ posteris Nealfa. hæc verò notior est, vel ex nominis vestigio. Neaufla enim nunc dicitur in pago Vilcassino parrochiæ Rotomagensis. Hincmarus contra Gothescalcum in epistola ad regem: *Ante triennium nobis in villa Rotomagensis Episcopij, quæ Nielfa dicitur, quãdo in excubijs contra Nortmannorum infestationem degebamus.* Designat autem hunc ipsum annum DCCCLVI. quia tertio pòst anno scribebat, vt initio præfatus est. P. 137.

XVIII.

Per Adalardum Abbatem.

P.138. ISTVM MISSATICVM] Alio nunc ſenſu miſſaticum dicit legationem ipſam, & mandata Miſſi ſeu legati. vt Tit. xxvi. c. 1. Sic in viſione Bernoldi, quam recitat Flodoardus lib. III. c. XVIII. *Vides quomodo me adiuuit tuus miſſaticus?* id eſt legatio, &, vt Hincmarus in epiſtola quadam ad Ludouicum Balbum loquitur, ambaſciatum.

Ead. ADALARDVM ABBATEM] Adalardo Abbati ſcribit Hincmarus apud Flodoardum lib. III. c. XXIV. ſed cuius loci Abbas fuerit non exprimitur. Nec facile eſt pronunciare: tametſi Monaſterio S. Martini Turonenſis, & S. Vedaſti Atrebatenſis præfuiſſe hoc tempore nominis huius Abbates ex varijs diplomatibus obſeruatum eſt.

XX.

Synodi Cariſiacæ.

P.143. ILLI EPISCOPO, MISSIS ILLIS] Sic concipi ſolebãt epiſtolæ generales, aut chartæ quæuis aliæ, quæ ad diuerſos eodem exemplo in diuerſa loca dirigebantur. Singulis poſtea exemplis quæ fiebant, adſeribebatur proprium

nomen Episcopi & Missorum, ad quos mittebantur. Itaque in codice nostro Metensi, atque in altero, quem nobiscum Heribertus Rosvveydus noster communicauit, pro generali hac inscriptione altera his verbis expressa est: KAROLVS *gratia Dei rex* HVNFRIDO *venerabili Episcopo*, INGISCALCO *&* BERENGARIO *Comitibus, & ministerialibus ac fidelibus Missis nostris in Domino salutem.* Hunfridus hic Episcopus erat Morinensis, siue Taruanensis, Folcoini nuper defuncti successor. Ingiscalcus verò & Berengarius Comites ijdem ipsi, qui Folcoini collegæ inter Missos dominicos adlecti Tit. XII. Quare in missaticum illud directum fuerat exemplar, vnde codices ipsi descripti sunt.

APVD CARISIACVM] Tit. XXII. *apud Carisiacum palatium.* & Tit. XLIII. sub finem: inter regia palatia excipitur Carisiacus cum forestibus. Hinc illa in diplomatibus, *Actum Carisiaco palatio regio.* Fredegarius Chronico extremo *Carisiacum villam palatij super Isaram fluuium* locat. vt dubitari minimè debeat, quin ea sit, quam hodie Cressiacum ad Isaram vocant, vt ab alijs eiusdem nominis distinguatur. Synodi apud Carisiacum plurimæ fuerunt. Ad hanc nostram anni, vt reor, DCCCLVII. referendum, quod narrat Flodoardus lib. III. c. XXIV. Hincmarum cum Synodo Episcoporum apud Carisiacum habita scripsisse Hilduino Caroli regis Archicapellano de Isaac Episcopi electione in Ecclesia Lingonica, post mortem scilicet Teutboldi. Ead.

FRATRIS NOSTRI AC NEPOTVM] p. 147.

Ludouici, & filiorum Lotharij. Decesserat enim anno DCCCLV Lotharius Imp. regno prius inter filios tres ita distributo, vt Ludouico Italiam cum imperio reliquerit, Lothario iuniori eam Galliæ partem, quæ ab illo (non quod alijs placet à patre) Lotharij exinde regnum, & Lotharingia est appellata. Carolo natu minimo Prouinciam. Nepotes igitur hoc loco, Ludouicus II. Imperator, Lotharius & Carolus reges.

P. 156. SECVNDVM LEGEM EAM ILLI] Non est dubium, quin ita legendum sit, vt editum est à Pithœo in Capitularibus lib. III. c. LXV. *Secundum legem & euuam.* Nam & hoc prorsus modo Capitulum idem recitatur in legibus Longobardicis lib. I. Tit. XIV. L. IX. & in Additione II. lib. V. capit. XXXIV. vox eadem vsurpatur, quæ legem quoque prisca Germanicarum gentium lingua significabat. Sed antiquarij obscuritate vocis perculsi locum hunc multis modis deprauarunt. Plerique tamen codices sinceræ lectionis vestigia retinent, leguntque aut *secundum legem suam illi*, aut *secundum legem & coram illo*, aut *secundum legem & eam illi*.

P. 158. IN BASTONICO] Arctissima custodia. Iterum Tit. XXVII. ex lib. VI. cap. XCVI.

XXI.

Apud S. Quintinum.

P. 159. APVD S. QVINTINVM] In Monasterio S. Quintini, quod eiusdem nominis op-

pido vicinum est in agro Veromanduorum. vbi etiam placitum Karolus idem rex habuit anno DCCCLXXIV. de quo Aimoinus lib. V. c. XXXI. *Carolus In Purificatione B. Mariæ cum suis consiliarijs placitum in Monasterio S. Quintini tenuit.* In Adnuntiationum porro istarum collocatione, quia in codice Bellouacensi confusæ erant & disiectæ, secuti sumus Metensem. sed in eo falsa erat inscriptio. Sic enim inscribebat, quasi hæc acta fuissent non apud S. Quintinum, sed apud Valentianas: errore vt suspicor inde nato, quòd Lotharij patris & Caroli aliæ fuerunt Adnuntiationes apud Valentianas Tit. XI. De hac verò Lotharij nepotis cum Carolo patruo pactione ac fœdere Annales Pithœani DCCCLVIII.

FIRMITAS FACTA] Mutuæ coniunctionis confirmatio, apud Leudicam, Tit. XIV. P.160.

CVM HLVDOVVICO PARAB.] Apud Confluentes. Annales ijdem: *Anno* DCCCLVII. *Rex Hludouuicus mense Februario colloquium habuit in Confluente Castello cum Lothario nepote suo.* Ead.

· TALE RECEPTVM INVENIT] Receptum appellat viam & rationem rei conficiendæ. qua ratione vsurpari à nostris vulgò solet, cùm bonum consilium bonam receptam dicunt, translatione à medicorum pharmacis petita. P. 161.

SYNODVM EPISCOPORVM] Apud Carisiacum Tit. XX. P. 162.

CVM OMNI BARNATV.] Summa cum fide & obseruantia, quæ barones, & regis vassallos in primis decet. Hinc enim bernatus, id est P 164.

baronatus, pro fidelis animi obſequio : quod bernagium, quaſi baronagium inferior, ætas poſtea dixit.

XXII.

Sacramenta apud Cariſiacum.

P.165. ANNO DCCCLVIII.] Quo ſcilicet anno Ludouicus Karoli regnum inuaſit. ante cuius aduentum, cùm ſuſpectos non immeritò ſuos Karolus haberet, id egiſſe videtur, vt iteratis inuicem ſacramentis illorum animos placaret, ſibique obſtringeret. Hincmarus Karolo regi: *Et hæc ſequentia apud Cariſiacum anno* DCCCLVIII. *vos ſeruaturos Epiſcopis, & ceteris fidelibus veſtris manu propria veſtra firmaſtis. Quantum ſciero, & rationabiliter potuero,* &c. & poſt cetera quæ ſequuntur: *Sed & alia*, inquit, *ex hoc firmaſtis, quæ hic non poſui. Et poſt hæc omnia, & alia quæ ſæpè fidelibus veſtris, etiam in Cariſiaco, quando veniam petentes ab Epiſcopis qui adfuerunt, manus impoſitionem accepiſtis, quin & in villa Breona promiſiſtis: nunc tantam,* &c. Quibus ex verbis multa in illo conuentu acta fuiſſe intelligimus, quæ hoc loco non commemorantur.

P.166. HINCMARVS ARCHIEP.] Quæ ſubijciuntur nomina ſunt partim Epiſcoporum, partim Comitum, ex eorum nempè numero, qui ſacramenta in hoc placito renouarunt. Hæc in vno tantùm Eccleſiæ Laudunenſis codice legebantur. Qui ergo poſteriore loco nominatur Hincmarus, Hincmari Remenſis Archiepiſco-

pi nepos fuit, Episcopus Laudunensis, Parduli successor.

XXIII.

Epistola ad Ludouicum regem.

IN MENSE NOVEMBRIO] Ludouicus, vt est in Annalibus Pithœanis, Augusto mense in Galliam cum exercitu ex Germania venit. Cui ad Breonam Karolus occurrens, maxima ex parte derelictus à suis pridie Idus Nouembris, vt Hincmarus in epistola v. notat, gradum referre coactus est. Tumultum Breonensem Hincmarus idem vocat contra Gothescalcum. Tertiò pòst mense redintegratis copiis ad Ludouicum rediјt, qui penè iam ab omnibus destitutus de pago Laudunensi excessit, atque in patriam reuersus est. Quo verò tempore in Gallia hæsit, partem in Attiniaco palatio exegit. quod & Titulus hic declarat, & Karoli regis proclamatio aduersus Vvenilonem c. VII. In eo igitur palatio erat, cùm ab Episcopis Karoli partium studiosis scripta est eodem ipso Nouembri mense aurea hæc epistola. de qua Hincmarus item Karolo regi: *Et nolite negligere illa Capitula, quæ Synodus de Carisiaco per Vvanilonem & Erchanraum transmisit ad hunc Attiniacum præterito anno Hludouuico fratri vestro, & me transmittente Hincmarus filius meus vobis dedit, quando vobiscum in Burgundia fuit. Sed relegite illa diligenter: quia mihi credite plus pro vobis quam pro illo facta fuerunt.* De eadem Flodoardus lib. III. c. XX. de Hincmari p. 167.

epiſtolis agens : *Item aliam de perſuaſione regni fraterni, cum ceteris regni huius Epiſcopis, ad eundem regem Ludouicum ſcribit epiſtolam Epiſcopali moderatione refertam.* Quæ verba auctorem illum huius epiſtolæ fuiſſe ſignificant. Nam de hac loqui obſcurum non eſt. Extant præterea Karoli regis diplomata duo, vnum pro S. Dionyſio Compendij datum anno regni eius XXIII. quod Ludouici fugæ diem notat XVIII. Kalendas Februarias. alterum in ipſo fraternæ contentionis articulo editum in Magniaco vico pagi Niuernenſis, cùm in eo pago copias aduerſus fratrem inſtauraret. Hoc verò integrum inter Analecta deſcribemus.

P.168. REMIS OCCVRREREMVS] Flodoardus lib. III. c. XXI. de epiſtolis Hincmari ad Theodoricum Cameracenſem: *Item de aduentu Ludouici Tranſrhenenſis, quia Remis venerit, & quid egerit, quidue præceperit.*

P.172. IN COMITATV DRVDORVM] Fidelium amicorum. Incertus auctor vitæ S. Vdalrici ſub finem: *Ideo ſæpius cum Imperialibus muneribus eum viſitauit*, Ottonem Imp. *& drudes ſuos donis congruis ſibi complacare ſatagebat.* Quo loco drudes exponunt gratos & conſiliarios, ab antiqua voce Germanica, quæ fidem ſignificet.

P.180. SICVT COMES PALATII] Tit. XLIII. cap. XVII. *Adalardus comes palatij.* Quod munus erat in palatio Comitis palatij in cauſis ſæcularibus, hoc idem in negotijs omnibus Eccleſiaſticis præſtabat Capellanus, ſiue Cuſtos palatij, vt ex Adalardi abbatis commentario docet Hincmarus epiſt. V. c. XIX. XX. XXI. Quare ad ſummum

Capellanum referenda hæc videntur.

NAM S. EVCHERIVS] De tota hac narratione, quæ Karoli Martelli memoriam infamat, libenter assentior Cardinali Baronio, qui fabulosam arbitratur, multisque argumentis refelli posse docet, tum eo maximè quod ex vita S. Eucherij, subductis annorum rationibus, constet illum multo ante Karolum vitam clausisse. Mihi quidem quòd tam enixè fidem huic relationi adstruere auctores nituntur, suspectam ipsam facit. Ac mirum sanè non animaduertisse illos, nec Flodoardum, qui eandem Historiæ suæ inseruit lib. II. c. XII. Pippinum in ea regem nominari, & Fulradum Pippini regis Capellanum, cùm exploratum sit Pippinum regis nomen nisi decimo post Karoli obitum anno, id est DCCLI. non sumpsisse. quem ad annum peruenisse Eucherium nemo somniauit. Sunt & alia eius notæ ac saporis alia, quibus supersedeo. P. 181.

DOMVS REGIS SCHOLA DICITVR) Ericus monachus in epistola quam præfixit libris carminum de vita S. Germani ad Carolum Caluum Imp. de scholis & studijs sub illo florentibus: *Ita vt meritò vocitetur schola palatium, cuius apex non minus scholaribus, quàm militaribus consuescit quotidie disciplinis.* P. 190.

NECESTVOSI] Vox Hincmaro familiaris. qua vsus est in monitis, quæ presbyteris suis in Synodo dedit anno DCCCLII. c. XIX. *pauperibus aut quibuslibet necestuosis subuenire.* Item in epistola VII. c. XXXV. P. 191.

NEQVE DEHONESTENT PAGENSES] Pagorum incolas. Agobardus de iure sacerdo- Ead.

tij ad Bernardum Episcopum Viennensem: *De seruis meis propriis, aut beneficialibus, siue pagensibus.* Einhardus Gebuino Comiti palatij epist. IX. *Rogo dilectionem tuam, vt hunc pagensem nostrum, nomine Dauia, necessitates suas tibi referre volentem exaudire digneris.* Pagensem nostrum dixit, qui eiusdem pagi. vt Capitulorum lib. III. c. LXXIII. Comitis pagenses dicuntur, qui in pago erant cui præerat Comes.

P. 195. IVDICES VILLARVM REGIARVM] Prouisores seu procuratores. In vita Ludouici Pij ad annum DCCXCV. *Misit illi*, Karolus pater Ludouico in Aquitaniam, *Richardum Comitem, villarum suarum prouisorem, præcipiens vt villæ, quæ eatenus vsui seruierant regio, obsequio restituerentur publico.* Aut maiores. Hincmarus ad nepotem: *Per iudices sæculares, Helmigarium scilicet mercati palatini telonarium, & Flotarium ac Vrsionem villarum regiarum maiores.*

P. 196. NVTRIMENTA] Quæ alij nutrimina. Rei rusticæ duæ potissimæ sunt partes, agricultura & pastio, seu nutricatus animalium. Ad culturam agri spectant laborata quæ dixit: ad pastionem nutrimenta. Vtraque similiter coniungit & distinguit lex Karoli M. lib. II. cap. XXI. *vt de omni conlaborato nona & decima persoluatur: de nutrimine verò pro decima sicut hactenus consuetudo fuit obseruetur.* & infra Tit. XLI. c. XI. *Decima conlaborationum & animalium.*

Ead. PARATAS] Mansionaticos, hospitia & mansiones cum expensis. Ludouicus Pius in præcepto quod Hispanis ad se confugientibus concessit: *Missis nostris, aut filij nostri, quos in illas*

partes

partes miserimus, aut legatis qui de partibus Hispaniæ ad nos transmissi fuerint, paratas faciant, & ad subuectionē etiam veredos donent. Hincmarus Archidiaconis: *Non graues sitis Presbyteris in paratis quærēdis, neque ducatis superfluè vobiscum homines, vel vestros proprios, vel amicos, seu propinquos vestros, per quos illos grauetis in cibo & potu, & fodro ad caballos.* Dictæ à parando. Hincmarus idem ad Laudunenses: *Ne mansionaticos suis amicis, aut suis hominibus à presbyteris parari faciat.*

MANSVARIOS] Mansorum colonos, qui mansos ad colendum inhabitant. vt Tit. xxxi. c. xxi. *à mansuariis, vel ab iis qui censum debent.* Ab his ergo carricaturas & parauer edos, id est carrorum, equorúmue ad subuectionem operas, extra ordinem exigi non debere docent. Ead.

CVM VICINO REGE] Lothario iuniore, quem Ludouicus hoc tempore Karolo subripere, hoc est à Karoli amicitia, promissóque illi auxilio deducere modis omnibus nitebatur, vt est in proclamatione aduersus Vvenilonem c. VII. P.199.

VNXERVNT IN REGEM) Vnxerat Vvenilo Senonum Antistes, Remorum vacua tunc sede. Karolus ipse rex in eadem proclamatione c. III. *Sed & cum aliis Archiepiscopis & Episcopis Vvenilo in diœcesi sua, apud Aurelianis ciuitatem in basilica sanctæ Crucis, me secundum traditionem Ecclesiasticam regem consecrauit, & in regni regimine chrismate sacro perunxit, & diademate atque regni sceptro in regni solio sublimauit.* Ead.

ILLI FELLONES) Perfidi & rebelles. Dictio Gallis nota, & frequens apud feudorum P.204.

iuris interpretes, vt cùm libro IV. c. LVI. quærunt, an ex omni felonia, qua vassallus feudo priuatur, dominus si feloniam fecerit, proprietate priuetur.

XXIV.

De indulgentia Ludouici Regis.

P. 207. DE INDVLGENTIA LVDOVICI] Reuerso in regnum Ludouico, & operam dante, vt Karoli fratris, ac Lotharij nepotis animos superiore ipsius expeditione offensos sibi reconciliaret, decreta ad illum est ex Synodo Metensi Legatio Episcoporum IX. cum mandatis vt indulgentiam illi certis legibus offerret. Qui fuerit euentus, subiecta legatorũ post reditũ narratio patefaciet. Ceterum qui secundo loco inter Archiepiscopos nominatur Guntarius Agrippinensis Ecclesiæ Archiepiscopus fuit, qui sequitur Vvenilo, Rotomagensis. Inter Episcopos verò, Hildegarius, de quo & Tit. XXIII. Meldensis, Aduentius Metensis, Abbo Autissiodorensis. reliquorum sedes ex superioribus notæ iam sunt.

P. 219. IN VVORMATIA) Eò enim è Gallia rediens concesserat. Annales Pithœani DCCCLIX. *Ludouicus rex quasi inchoante verno tempore de Gallia rediens Vvormatiam venit.*

Ead. GRIMOLDO) Abbate S. Galli, Ludouici regis Archicapellano. Ratpertus monachus de Monasterio S. Galli, c. IX. *Corpus S. Othmari in basilicam S. Galli est perlatum, præsente Grimoldo*

Abbate, & Archicapellano regis Ludouici, & Salomone Constantiensis Ecclesia Episcopo VIII. *Kalend. Nouembris, anno* DCCCLXIV. Quibus ex verbis Salomonis etiam Episcopi sedem agnoscimus. Cur autem Salomoni, & Theodorico item Episcopo Grimoldus abbas præponatur, alia opinor causa non fuit, quàm quòd idem regis summus erat Capellanus. Meminit Flodoardus lib. III. c. XXIV. literarum Hincmari ad Grimoldum abbatem, quibus suggerebat, vt Ludouico suaderet, ne similia deinceps aduersus Karolum fratrem tentaret. Sed pro Grimoldo *Grunoldo* malè eo loco scriptum est.

VESTRAM EPISTOLAM CVM CAPITVLIS) Synodi epistolam ad legatos, quæ mandatorum capitula continebat. Atque hoc est scriptum, quod legati confirmatum obsignatumque à Synodo se accepisse, & Ludouico relectum à Gunthario fuisse aiunt. P.220.

DE SVO GRADV RESP.) Scriptum fortasse fuerat *de suo grato*, quod est vltro & sua sponte, *de son gré*. P.221.

XXV.

Synodi apud Saponarias.

IN TERRITORIO TVLLENSI) Diem & locũ indicat titulus proclamationis Karoli in hac Synodo prolatæ: *Apud Tullensem parrochiam in suburbano eiusdem vrbis, quod dicitur Saponarias, anno* DCCCLIX. XVIII. *Kalendas Iulias*. De loco item Synodus ipsa in epistola ad Brit- P.221.

tones: *Vniuersalis Synodus ex diuersis partibus ad vicinum locum Tullensi vrbi, qui dicitur Saponarias, congregata.* Habita ergo est paucis diebus post Synodum Metensem.

Ead. ET ITEM KAROLO) Rege Prouinciæ & Burgundiæ, Lotharij iunioris fratre quem Cisalpinæ Galliæ, id est vicinæ Alpibus Galliæ regem appellat Hincmarus ad Gerardum Comitem scribẽs apud Flodoardum lib. III. c. XXVI. Hunc titulo sequenti Ludouicus rex in sacramento suo cum duobus fratribus coniungit: *Nepotes meos Hludouuicũ, Hlotarium, atque Karolum.* Karolus etiam noster eosdem nepotes suos vocat Tit. XXVII. vt dubium esse non possit de hoc Carolo hîc agi. Quare falsum est quod Regino, & alij tradunt illum anno DCCCLVIII. diem obijsse. veri similius quod in vetere quodam Chronico post quatuor annos excessisse dicitur: *Anno* DCCCLXII. *Karolus filius Hlotharij rex Burgundiæ moritur.* Quin ad illius quoque anni vltimos menses peruenisse probat Nicolai Papæ ad Lotharium regem epistola IX. Kalend. Decembris indictione IX. hoc est anni DCCCLXII. scripta, in qua Karoli ipsius fratris vt superstitis meminit.

P. 223. CVI TORTOLDVS NOMEN) Propinquus erat Vvenilonis. cuius opera cùm Episcopatum à Ludouico rege obtinuisset, de eo inter cætera questus est in proclamatione Karolus c. XII. Synodus iudices Teutoldo dedit. quorum sententia deiectus videtur fuisse, cùm in Synodo quæ apud Tusiacum anno post hunc proximo celebrata est, Baiocacensium Episcopus

interfuisse dicatur non Tortoldus, sed Erchambertus.

IANVACENSEM) Codex Bellouacensis *Ianuensem*, quod idem est, sicut Baiocacensis Baiocensis, & Parisiacensis Parisiensis. Ianuam autem & Genuam illis sæculis multi scribebant pro Genaua, vt Ianobam ciuitatem Gregorius Turon. lib. IV. Historiæ c. XXXI. Einhardus Genauuam epistola XXVII. *vt sibi liceat beneficium suum habere, quod ei domnus Karolus Imperator dedit in Burgundia in pago Genauuensi.* Ceterum hoc Capitulum, quod sextum hîc numeratur, pars est superioris. Itaque in vniuersum duodecim esse debent. Imposuit nobis in tota hac Synodo exemplar Antonij Augustini, quod Baronius secutus est, cùm in collectione nostra Synodorum Gallicanarum multo emendatius haberemus, quod suo loco, si Deus annuet, repræsentabimus. P. 225.

PROCLAMATIONIS DIPLOMA.] Editum est iampridem à Petro Pithæo inter scriptores XII. coætaneos. Mutila verò est capituli huius pars posterior, atque ita restitui debet: *inducia ac dierum dilatio est concessa, & certa accusatio per Episcopos & Synodicas literas præfato Archiepiscopo est intimata secundum regulas* &c. Extant hæ Synodi literæ ad Vvenilonem. quas Synodus Herardo Archiepiscopo commendarat, Herardus valetudine impeditus per Robertum Cenomannensem misit cum Commonitorio, quod cum cæteris quæ ad hanc Synodum spectant in lucem proferendum erit. Ead.

DE ATTONE VIRDVNENSI] Monachū Ead.

in Autisiodorensium cœnobio fuisse significat. Monachi autem Episcopi fieri, alióque transferri non poterant sine Abbatis sui, & proprij Episcopi atque Archiepiscopi licentia. quod Hincmari & Ansegisi exempla declarant. Quid verò in Attone præteritum fuerit, non explicat: fraudi tamen id non fuit, quo minus episcopatum retinuerit, & cum laude administrarit, vt Bertarius testatur in Excerpto, quod de gestis Episcoporum Virdunensium eodem sæculo scripsit ad Dadonem Episcopum.

P.226. AD EPISCOPOS BRITTONVM] Qui se à Turonensis Metropolitani sui potestate subduxerant. Exordium hoc nempe diuturnæ illius controuersiæ, quæ inter Turonensem & Dolensem Episcopos paucis antè annis nata sub Nomenoio, ad Innocentij vsque III. tempora perdurauit. Synodi epistola, cuius hîc mentio, scripta est ad Fastrarium Dolensem, Vvernarium Aletensem, Garurbrium Briocensem, & Felicem Trecorensem Episcopos, à quibus & origo & causa discidij. Narrat enim vetus de ea re Indiculus, quem in S. Michaelis in mari bibliotheca videre nos meminimus, Nomenoium è quatuor Episcopatibus septem fecisse tribus nouis constitutis: vno apud Dolum monasterium, vbi Archiepiscopi sedem esse iusserit, altero in monasterio S. Brioci, tertio similiter in S. Rabatuali, qui sedes fuit Episcopi Trecorensis. Integram narrationem Analectis inseremus. Cui quidem refragari vulgò Britannicarum rerum scriptores non ignoro: sed fidem illius multa magnopere confirmant: tum illud in-

primis, quòd Nicolaus Papa Salomoni regi scribit, nullam ad id tempus extitisse memoriam, Brittones in sua regione vllam habuisse metropolim.

EXCOMMVNICATIS ETIAM] Et hîc rursum aliqua desiderantur, quæ hoc modo restituenda sunt: *Excommunicatis etiam, sicut sacræ decernunt regulæ, nequaquam communicent, & Salomonem commoneant, vt promissam fidem glorioso regi Karolo obseruet, & ipse, & Brittones excommunicatis communicantes, ipsi se*, &c. Excommunicatos intelligit illos, qui ab Episcopis quibusdam ob varia crimina perstricti hac nota fuerant, vt est in epistola Synodi ad eos scripta, de qua cap. sequenti. Ead.

RELECTA SVNT CAPITVLA] Sedecim numero in Synodo Lingonensi paucis antè diebus edita. De his planè, sed de sex primis potissimum. quæ eadem prima etiam sunt in Synodo Valentina, anni DCCCLV. grauis inter Episcopos orta est disceptatio, ex diuersis Gothescalci fautorum vel aduersariorum studiis nata. Hæc igitur Capitula cùm à Remigio Lugdunensi Episcopo allata ad Synodũ fuissent, & post Synodum à Karolo rege Hincmaro ad examinandum proposita, Hincmarus quantopere ea improbaret in vtraque aduersus Gothescalcum disputatione sua diligenter exposuit. Posterioris autem operis dedicatoriam ad Karolum ab iisdem orditur: *Nuper elapso mense Iunio per indictionẽ* VII. *anno Incarnationis Dominicæ* DCCCLIX. *dedistis nobis quædam Capitula, sicut nostræ dixistis humilitati, à Remigio reuerentissimo Lugdu-* Ead.

nensium Archiepiscopo vestræ porrecta sublimitati, iubentes vt tempore congruo de his vobis redderemus responsum, &c.

P.227. RODVLFVM BITVRIGVM ARCHIEP.] Is Abbas antea fuerat monasterij Floriacensis, abbatiamque tunc etiam Archiepiscopus haud legitimè retinebat. Quare paulo inferiùs ita legendum ex codice nostro: *Rodulfus subscripserat, qui præfatam abbatiam irregulariter retinebat, ratum & inconuulsum,* &c.

XXVI.

Apud Confluentes.

P 229. BASILICÆ S. CASTORIS) Monasterij S. Castoris prope Confluẽtes ad Rhenum. Quem in locum, vt Nithardus lib. IV. narrat, conuenerant olim, de paterni regni diuisione tractaturi, Ludouicus & Karolus iidem cum Lothario fratre Imp. *quotidie ob commune colloquium sanctum Castorem petentes.* Ibi nunc pacem, quam superiore anno in Insula Rheni eiusdem frustra tentarant, inter se & cum Lothario nepote componunt. Annales Pithœani DCCCLX. *Ludouicus rex, & Karolus frater eius, nepósque eorum Lotharius, cum primatibus suis in Confluente castello conuenientes, pacem inter se & fidelitatem mutuam singuli iuramento firmauerunt, cuius sacramenti series huiusmodi fuit,* AMODO ET QVANDIV VIXERO.&c. integrum enim describit.

Ead. ALTFRIDVS] Transrhenensis Episcopus

dicitur Flodoardo lib. III. c. XXIII. Hildesheimensis Episcopus in Synodo Moguntina DCCCXLVIII. cui interfuit. vir insignis, Saxo genere, è primarijs Ludouici regis consiliarijs, vt ex ijs etiam patet, quæ Tit. XXX. XXXIII. & XXXVI. narrantur, & in Annalibus Pithœanis anno DCCCLXIV. atque ex Hincmari epistola nondum edita ad Ludouicum eundem.

FRANCO, CHRISTIANVS] Franco Tungrensis Episcopus Tit. XXXV. & XLIII. iterum occurret. Christianus Tit. XXX. Episcopus Autisiodorensis, Abbonis successor, atque adeo collega, cùm vterque hoc anno interfuisse & subscripsisse legatur Synodo apud Tusiacum. Ead.

VVLFADVS ABBA] Resbacensis, opinor, quem Synodo Pistensi anno DCCCLXII. interfuisse, vnáq; cum alijs priuilegiũ S. Dionysio cõcessisse, ostendunt tabulæ eiusdem Monasterij. Ead.

NEC EOS FORCONSILIABO] Tit. sequenti, & Tit. XXXVI. Annales Pithœani legunt *forsconsiliabo*, quomodo & superiùs Tit. VIII. scriptum *forsconsiliet*. quod idem est, sicut forfactum & forisfactum idem. Vt igitur forisfacere hominem homini dicebant, in quem ille forfactum committeret: sic vitam vel honorem, alteri, aut alterum in vita vel in honore forconsiliare, qui malo consilio in illius vitam vel honorem machinaretur. P. 230.

CAPITVLA AB OMNIBVS OBSERV.] Quæ apud Marsnam Tit. VIII. sanxerant, eadem hoc loco repetunt. Verùm ibi octo tantùm Capitula; hîc duodecim, quatuor in medium è re nata interiectis. In reliquis nullum P. 231.

discrimen, nisi quòd cap. xi. addenda fuit mentio Lotharij nepotis, qui huic conuentui aderat, cùm in Marsnensi Lotharius pater adfuisset.

P. 239. ET NONNÆ] Deo deuotæ sanctimoniales, Tit. seq. & in Flotildis visionibus: *Vidit se in quodam amœno loco, velumque nigrum se super caput habere. de quo cùm requisisset, audiuit quod fieri nonna deberet.* Flodoardus lib. III. c. XXVII. de Hincmari epistolis: *Teutbergæ Abbatissæ, pro ordinatione Auennaci monasterij, de numero clericorum & nonnarum: significans se disposuisse* XX. *clericos, &* XL. *nonnas ibidem consistere posse.* Sic etiam appellantur in Synodo Bonifacij anno DCCXLII. & in altera Leptinensi. Vocabantur & nonnanes, vt in Capitulis Karoli M. *De monasterijs minutis, vbi nonnanes sine regula sedent, volumus vt vno in loco congregatio fiat regularis, & Episcopi prauideant vbi fieri possit.* & in Synodo Moguntina sub Karolo eodem c. XX. & passim. Nomen ex reuerentia inditum, quo modo apud Græcos calogeri monachi dicti, & calogræ monachæ. Nonnos enim, & nonnas, nunc etiam Itali auos & auias dicunt. Quare vt hîc nonnæ sunt monachæ, sic inter monachos etiam, eos qui priores erant nonnos à iunioribus ob paternam reuerentiam vocari iussit regula S. Benedicti.

Ead. TALEM MVNDEBVRDEM] Tuitionem ac defensionem. Ideo ferè cum horum altero coniungitur. Tit. XXX. c. V. *sub tuitione Ecclesiastica, & regia mundeburde.* Tit. XXXIII. *Mundeburdem autem, & defensionem sanctæ Romanæ Ecclesiæ pariter conseruabimus.* & apud Marculfum

in Formula de mundeburde regis. Alij mundeburdum ſcribebant, vt in epiſtola Karoli maioris domus pro S. Bonifacio in codice S. Remigij: *Et nobis ſuggeſſit, quòd ſub noſtro mundeburdo, vel defenſione eum recipere deberemus.* & in Karoli Calui præcepto pro Monaſterio Cellenſi: *quod monaſterium ſub tuitione & mundeburdo ex longo tempore conſtat eſſe Comitis prædictæ ciuitatis.*

DE DEI BANNO ET DE NOSTRO VERBO BANNIVIMVS] Tit. ſeq. ſub finem: *De quibus omnes admoneri, atque omnes ex Dei banno & noſtro cauere præcipimus.* Hîc bannus eſt edictum, & bannire publico banno edicere. Decretio Childeberti regis c. VIII. *Similiter Coloniæ conuenit, & ita banniuimus, vt vnuſquiſque iudex latronem vt audierit ligare faciat.* In Capitulis quæ Miſſis dominicis data fuerunt à Karolo M. c. XX. *De banno domni Imperatoris, quod per ſemetipſum ſolitus eſt bannire. id eſt de mundeburdio Eccleſiarum, & viduarum, orphanorum, & minus potentum.* Quod igitur in commune vocabant aut præcipiebant, id quia banno, id eſt publica denuntiatione, indicebatur, bannus erat. Aliæ fuerunt huius vocis ab eodem fonte notiones, de quibus poſtea ſuis locis. P.240.

DE SVO SIC VVARNITVS] Tit. XLIII. c. XXIV. *& ad hoc omnes vvarniti ſint*, id eſt parati & neceſſarijs rebus inſtructi. quæ nunc eadem in vernacula noſtra eius vocis eſt notio. vt cùm domum vvarnitam dicimus omni inſtrumento & ſuppellectile ſua ornatam atque inſtructam. Siue in hoſtem igitur, hoc eſt in exercitum, ſiue ad placita & publicos conuentus, Ead.

ſiue ad curtem & palatium regis veniendum eſt, ſic de ſuo paratum vnumquemque domo ſua progredi iubet, vt nulli grauis eſſe cogatur, atque ab omni præda & direptione abſtineat.

P.242. ETIAM DE HONORIBVS] Beneficijs, aut dignitatibus & muneribus publicis quibus fungebantur. Contendebat Ludouicus, vt qui à Karolo ad ipſum deſciuerant, priſtinos honores reciperent, quibus ſpoliati à rege fuerant: ſed obtinere nō potuit. Annales Pithœani DCCCLIX. *Ludouicus tamen eis qui priore anno à Karolo deficientes ſui effecti ſunt, honores quos prius habuerunt impetrare non potuit. Dilata enim res eſt in proximo placito finienda.* At nunc etiam ſuſpenſa remanet.

XXVII.

Poſt reditum à Confluentibus.

Ead. MISSI NOSTRI DISCVRRENTES] Sub finem Tituli huius: *De his Miſſi noſtri diſcurrentes cum conſilio maiorum Miſſorum, vt præmiſimus, ſtudeant.* & in Formulis antiquis frequenter. Qui in prouincias ad certum aliquod negotium mittebantur, vt hoc loco ad denuntianda & obſeruanda ea quæ apud Confluentes ſtatuta fuerant, & Tit. ſeq. *Miſſi ad hoc conſtitutum exequendum*, Miſſi diſcurrentes præ ceteris appellari iure poterant, quòd in miſſaticis ſuis non ſubſiſterent, ſicut maiores Miſſi dominici, qui ad iuſtitias faciendas erant conſtituti: ſed impoſitum munus celeriter obi-

rent, eóque perfuncti regrederentur.

MAIORES HOMINES] Capitula Ludouici Pij: *siue de ceteris quæ ad correctionem maiorum hominum pertinent.* Cuiusmodi sunt vassi dominici, qui alios sub se vassos habent: & qui homines boni generis à Karolo M. dicuntur in Capitulis ex lege Salica, Romana, & Gombata c. XII. *Vt homines boni generis, qui infra Comitatum iniquè, vel iniustè agunt, in præsentia regis ducantur, & rex super eos districtionem faciat.* Maiores natu, & superiorum natalium, in Synodis antiquis, maiores personæ in legibus Burgundionum Tit. XXXVIII. c. IV. P. 243.

SI VVADII AD NOSTRAM PARTEM V.] Si fisco debeantur. Vvadium est pignus, & in vvadium dare, pignori dare. Hincmarus in Capitulis anni DCCCLII. c. XI. *Vt nullus presbyter præsumat calicem, vel patenam, aut pallium altaris, tabernario, negotiatori, aut cuilibet laico in vvadium dare.* atque ita Tit. XXXI. c. XXIV. quod vvadium dixerat, pignus interpretatur ex lib. III. Capitulorum. Hoc verò loco vvadios dicit, non pignus, sed multam quæ à reo delicti causa debebatur, & pro qua vvadium dari mos erat. Quo sensu Synodus Cabillonensis II. c. XVIII. *Dictum est nobis, quòd in quibusdam locis Episcopi & Comites ab incestuosis, & ab his qui decimas non dant, vvadios accipiant, & à presbyteris pro quibusdam negligentijs, & inter se pecuniam diuidant.* Hoc debitum vvadij Odoni lib. I. de vita S. Geraldi c. XXIV. Idem rursus c. XXV. *quomodo consequens esset vt exactiones vvadiorum sine indulgentia exegisset?* P. 244.

P. 245. NEQVE VVERRIBO] Nullam in regno seditionem excitabo. Suprà Tit. XXIII. c. XV. *rixas & dissensiones, seu seditiones, quas vulgus vverras nominat, commouere.* & Tit. XLIII. c. XVIII.

P. 247. MISPRISERVNT, MISFECERVNT] Posterior ætas tertiam vocalem in huiusmodi verbis in secundam vertit, misfactum *mesfaict.* misprendere *mesprendre.* eodemque modo in aliis, in quibus prima syllaba idem sonat quod malè ac perperam.

XXVIII.

Edictum in Carisiaco.

P. 253 HOC EDICTVM] Mutilum erat in codice Bellouacensi. quod deerat adiecimus ex Laudunensi. De bonis denarijs non reijciendis antea cautum fuerat alio edicto. in cuius executione cùm dupliciter à Missis peccaretur, hoc est in mallatione siue citatione ad mallum, & in exactione, banni videlicet ac multæ quam irrogabant, in vtroque rex quem modum teneri placeat noua lege statuit.

P. 254. APVD CANCELLARIVM] Edictorum quippe regiorum custos Cancellarius. Proinde ab illo Capitula qui non habent accipere iubentur, Tit. XII. c. XI. & Tit. XXXI. c. XXXVI. Idem enim edicta ipsa condebat, quod ex Adalardo docet Hincmarus epistola III. cap. XVI. Additio IV. Capitulorum. *Sequentia inter nostra Capitula tenenda generali consultu Erchembaldo Cancellario nostro inserere iussimus.* Eadem regis nomine populo adnuntiabat. Tit. XLIII. post cap.

XXXII. *Et tunc iussit Gauzlenum Cancellarium vt haec sequentia in populum recitaret.* Quibus omnibus in locis Cancellarius absolutè dictus pro summo Cancellario, vel Archicancellario: cùm alioqui Cancellarij quoque essent, dicique solerent qui sub illo erant secretarij ac notarij palatij. vt in diplomate Karoli nostri regis pro S. Martino Turon. quod anno XXXII. Indictione X. hoc est anno post hoc edictum proximo datum est: *Gauzlenus regiae dignitatis Cancellarius ad vicem Ludouici recognoui.* quod in alijs est, *regiae dignitatis,* vel *sacri palatij* notarius.

CONIECTVM ACCIPERE] Contributionem exigere. Tit. V. c. IV. De his quae presbyteri aduentantibus Episcopis pendere debent: *Presbyteri tale coniectum faciant, vt Episcopi solatium habeant, & ipsi non grauentur.* & Tit. XLII. *coniectus exigatur*, de exactione constituta Nortmannis. Coniectus ergo, siue coniectum, Graecae vocis imitatione, symbola dicitur, id est pensitatio & tributum, quod aliqua de causa exigitur & confertur. Karolus M. in Capitulis non editis: *Vt liberi homines nullum obsequium Comitibus faciant, nec Vicarijs, neque in prato, neque in messe, neque in aratura aut vinea. & coniectum vllum vel residuum eis resoluant, excepto seruitio quod ad regem pertinet, & ad heribannitores, & his qui legationem ducunt.* & in Capitulis anni DCCVII. *Et vnicuique ex ipsis qui in hoste pergunt, fiant coniectati solidi quinque.* id est solidi quinque ex aliorum coniectu tribuantur. Ead.

MEDIETATE FRANCILIS BANNI] P. 355.
Bannus hoc loco non edictum, vt suprà, sed fre-

dum, id eſt multa & compoſitio, quæ ob neglectum, violatumque bannum fiſco ſoluebatur. Gregorius Turon. lib. v. c. xxvii. de Chilperico: *De pauperibus & iunioribus Eccleſiæ, vel Baſilicæ bannos iuſſit exigi, pro eo quod in exercitu non ambulaſſent.* Hinc illa frequenter in Capitulis: *Qui iſta irruperit, bannum dominicum omnimodis componat.* Francilis itaque bannus intelligitur franci, id eſt liberi hominis multa, quæ Francorum compoſitio dicitur in lege Ripuariorum Tit. xviii. c. iii. *Medietate compoſitionis francorum culpabilis iudicetur.* Quæ porrò medietas francilis banni, ſeu compoſitionis francorum hîc dicitur, in Karoli M. Capitulis, quorum teſtimonio ſuperiùs vſi ſumus, ſemiplena leudes liberi hominis appellatur.

Ead. FEMINÆ BARCANIARE SOLENT] Tricari & tergiuerſari. Id noſtrum *barguigner*, quod propriè eſt licitando cunctari.

XXIX.

Synodi Piſtenſis.

P.257. REX ET EPISCOPI] Inde Synodus regalis appellatur in priuilegio de libertate S. Dionyſij, quia rex aderat, & Synodus vniuerſalis, quia ex diuerſis prouincijs conuenerant Epiſcopi, qui priuilegio eidem ſubſcribunt numero ampliùs xxx. Ex annorum autem Chriſti nota & Indictionis, Iulio menſe vel Auguſto habitam colligimus, cùm annus Karoli xxiii. inchoatus

inchoatus iam esset, Indictio x. nondum finita. Quod planè confirmant verba priuilegij Synodi ipsius de villa Lirado, pro S. Martino Turoni: *Cùm super fluuium Sequanæ, in loco qui Pistas dicitur, vnanimiter sacrosanctum Concilium ageretur anno* DCCCLXII. & subscriptio, *Data mense Augusto, xx. ipsius mensis.*

LOCVM QVI PISTIS DICITVR] Pistas nostri fere Pixiacum ad Sequanam esse tradunt. Rem incertam facit, quòd pagum Pinciacensem, siue, vt Titulo xi. scriptum est, Pincesisum, ipsum esse non abnuunt Pixiacensem pagum, in quo Archidiaconatus est Ecclesiæ Carnotensis. Quî autem consentaneum est, à Pistis Pincesisum formari, vel tam diuersis nominibus eundem locum designari? Accedit quòd Aimoinus lib. v. c. xxxi. karoli regis describens iter ab Andegauis ad Ambianos, *per Cenomannos, & Ebroicense oppidum, ac secus castellum nouum apud Pistas*, Ambianos peruenisse scribit. absurda porrò itineris illius ratio videatur, nisi Pistas multo infrà Pixiacum fuisse intelligamus. De Pistis sanè constat, primùm ad Sequanam fuisse. deinde pontem & castellum habuisse. Ibi præterea sedes aliquandiu fixisse Nortmannos, quod Titulus hic testatur. Et quoniam Nortmannos in Oscello Sequanæ fluminis insula resedisse, indicat karoli proclamatio aduersus Vvenilonem c. v. idemque disertè affirmat Hincmarus in libello de villa Nouiliaco, qui editus est cum Flodoardo, haud vanus fortasse coniector fuerit, qui Pistas eo loco quærendas suspicetur. In Episcopatu Rotomagensi fuisse argumento est Ead.

epiſtola Hincmari, quam Vveniloni Rotomagenſi ſcripſerat, *de operarijs & opera quam faciebat ad Piſtas in Sequana*, cuius meminit Flodoardus lib. III. c. XXI.

P.264. CVM DRAPPIS ET CALCEAM.) Drappi hodie Gallis ſunt panni. ſed vt pannos Itali vocant veſtes ipſas è panno: ita hoc loco drappos dixit veſtes è drappis. Drappos autem depannatos, veſtes vſu detritas & deraſas. qua forma item detonſos homines & delauatos dixerat pro intonſis & illotis. Drapporum & drappalium nomen frequens apud Marculfum, & reliquos formularum auctores. Leguntur & drappæ laneæ in epiſtola Salomonis Brittonum regis ad Hadrianum II.

P.266. FAC. FIRMITATES] Caſtella & munitiones. vt Tit. XXXI. poſt finem edicti: *Caſtella & firmitates & haias.* Pontibus enim & caſtellis Sequanam & Ligerim munire illo ſæculo neceſſe fuit propter incurſiones Nortmannorum. Tit. XLIII. c. XXVI. *De caſtellis ſuper Sequanam, & ſuper Ligerim ex vtraque parte.* De Caſtello nouo apud Piſtas paulò ante dictum eſt ex Aimoino, iterumque audiemus Tit. XXXI. De ponte ſcribit Hincmarus Karolo regi apud Flodoardum lib. III. c. XVIII. *De opera pontis, quem rex cum ipſo, ac ceteris nonnullis fidelibus ſuis, faciebat ad Piſtas in Sequana.*

P.270 IN BANNVM N. MITTANTVR] In fiſci poteſtatem redigantur. Tit. XXXI. c. VI. *& ſic ſi ſceres illi iudicio ſcabiniorum in bannum mittantur.* Hincmarus Karolo regi de Hincmaro nepote: *Quicquid de rebus & facultatibus Eccleſia-*

sticis ad gubernandum acceperat, iussione vestra in bannum, quod ius lingua Latina proscriptio confiscandi vocatur, est missum.

XXX.

Quando Lotharius ad osculum receptus est.

PRO HIS CAVSIS] Discidij causam Karolus, cur à Lotharij colloquio abstineret, triplicem exponet, Engeltrudis adulterium, Iudith raptum, & Theutpergæ repudium. de quibus mox ordine singulatim. P.281.

AD TVSIACVM] Villam Tullensis territorij, in qua insignis XIV. prouinciarum celebrata est Synodus anno DCCCLX. mense Octobri. in eaque actum inter cetera de Engeltrude Bosonis Comitis coniuge, quæ relicto viro in regno Lotharij iam pridem pessima fama vagabatur. Hincmarus de diuortio Lotharij: *Sicut Bosonis mulier, de qua in Synodo apud Leucorum ciuitatem habita fuimus cum interpellatione commoniti.* Vetus adnotatio in codice Nicolai Fabri: *Dum celebraretur Concilium in villa Tusiaco, hæ Epistolæ Apostolicæ directæ sunt causa Bosonis, & uxoris eius.* Intelligit autem has ipsas à Bosone allatas Nicolai I. epistolas, tum ceteras ad alios, tum illam, qua Karolum, vt de Engeltrude Lotharium moneret hortabatur: *Vnde vestram, inquit, exhortamur regiam magnitudinem, ut corrigatis Lotharium regem nepotem vestrum, ne tantum* P.282.

piaculum permittat manere in regno suo: hoc est, non consentiat fugitiuam vxorem Bosonis Comitis tam diu remanere vt non reddatur viro suo. Integra extat in Annalibus Ecclesiasticis, sed anno DCCCLXII inserta, cùm ad DCCCLX. referenda videatur.

Ead. FILIAM IVDITH VIDVAM] Nupserat illa prius Edilulfo regi Anglorum, vt coronationis acta declarant, quæ suo loco sub finem post Capitula subijcientur. Illo mortuo cùm redijsset in Galliam, Balduinum Comitem ipsiûs nuptias appetentem, patre inscio, Ludouico vt ferunt fratre approbante, volens secuta est. Balduinus Karoli metu in Lotharij regno delituit, quoad rex Nicolai Papæ precibus inflexus annuit, vt nuptiæ legitimæ Autisiodori coniungerentur, sub exitum anni, vt ex Hincmari ad Nicolaum epistola, quam Flodoardus lib. III. c. XII. recitat, vt colligere est, DCCCLXIII. Quod ergo furatus vxorem hîc dicitur Balduinus, itemque ab Hincmaro in epistolis ad Theodoricum Cameracensem, & ad Hungarium Traiectensem Episcopos, quarum mentio apud Flodoardum lib. III. c. XX. & XXIII. eo nempe dictum est, quòd iliam sine patris assensu duxerat. volentem alioqui, vt dixi, secutam fuisse Balduinus affirmabat, vt Nicolai ad Karolum epistola II. testatur: *Qui vestram se habere indignationem eo quòd Judith filiam vestram illum præ ceteris diligentem, sine vestræ voluntatis consensu in coniugium elegerit, eamque volentem acceperit, ore proprio retulit.* Hic porro est Balduinus, à quo genus & origo veterum Flandriæ Comitum.

P. 184. DE VXORE LOTHARII] Theutperga

Huberti Abbatis sorore, quam Lotharius Vualdrada pellice inducta repudiauit. De quo diuortio, præter Synodos Aquisgrani, Metis, Romæ habitas, & præter Nicolai, aliorumque epistolas, liber extat Hincmari Archiepiscopi. Res hoc anno inchoata, varijs deinceps modis toto sexennio agitata & protracta, non alium, quàm quem Lotharius vitæ, finem sortita est.

ILLI SIC PRIVATVS] Familiaris & amicus. vtuntur & in Adnuntiatione sua Karolus & Lotharius. Inde in vernacula nostra *priué* familiaris, & *priuauté* familiaritas. P.291.

IN SVA MERCEDE FECIT] Tit. XVI. C. I. *vt ad vos suos denominates fideles in sua mercede transmitteret.* id est gratuita indulgentia. Karolus M. in Capitulis anni DCCCXIII. *qualiter in domini regis mercede eleemosyna fiat facta.* Alio sensu in mercede, vel ad mercedem suam se facere dicebant, quod spe fiebat diuinæ remunerationis. Pippinus in diplomate pro S. Dionysio: *Propterea in nostra mercede, & remedio animæ genitoris nostri Karoli, donamus ipsum locum*, &c. P.294.

XXXI.
Edictum Pistense.

MANNIRI ET BANNIRI] Citari & vocari ad placitum ac iudicium. Differre tamen ista liquet ex lib. IV. XXV. *non manniatur, sed à Comite banniatur.* Hoc igitur discrimen, quòd mannire dicebantur causatores ipsi, cùm alter alterum, vt in ius ambularent, corã testibus admonebat. Hincmarus Laudunensis ad Remen- P.303.

ſem: *Anſgarius regia poteſtate ipſas obtinuit, non aduocato meo ad mallum, vt publicæ ſe habent leges, pro rebus ipſis mannito.* Bannire verò Comites, Vicarij, & iudices alij, cùm per bannum ad placita vocabant. Vnde qui vocatus ad placitum non venerat, ſi mannitus fuerat, mannitionis ſeu manninæ compoſitionem aduerſario ſoluebat: ſi bannitus, bannum Comiti cóponebat. Hincmarus epiſtola IV. c. XV. *Comites & Vicarij, vel etiam Decani plurima placita conſtituunt, et ſi ibi non venerint, cópoſitionem eius exſoluere faciunt. Et quia prius per manninas veniebant, excogitarunt quidam, vt per bannos venirẽt ad placita. quaſi propterea melius eſſet, ne ipſas manninas alterutrũ ſoluerent. hac ideo facientes, vt ipſi bannum acciperent.*

Ead. IVDICIO SCABINIORVM] Iudicum. Karolus M. in Capitulis Aquenſibus, anno IX. de eo cui ad mortem damnato vita conceſſa eſt: *nec inter ſcabinios ad legem iudicandam locum teneat.* Hi ad omnia placita ſepteni minimùm conueniebant. lib. III. cap. XL. *exceptis ſcabineis VII. qui ad omnia placita praeſſe debent.* In placito de mancipiis S. Remigij euindicatis, cuius antea meminimus, octo numerantur: *Ipſi enim videntes, cognoſcenteſque rei veritatem atque comprobationem, ſtatim ſe recrediderunt, & per iudicium ſcabiniorum, quorum hæc ſunt nomina, Geimfridus, Vrſoldus, Fredericus, Vrſiaudus, Hroderaus, Herlcherus, Ratbertus, Giſlehardus, reuuadiauerunt ſeruitium multis diebus iniuſtè retentum vel neglectum.*

P. 306. NOMINIS NOSTRI MONOGRAMMA] Ea erat nota & character, vt cùm litera vnica

videretur, vnde monogramma eſt dictum, omnes tamen nominis literas exprimeret. Denariorum enim quos deſcribit forma hæc erat, qualis hodie paſſim in plurimorum ſcriniolis ſpectari ſolet

Monogrammatis antiquiſſimus olim vſus fuit in diplomatibus regum noſtrorum, in quibus nomen non integrum, vt mos nunc eſt, ſignabatur, ſed hoc vnico charactere. Karolus Caluus inſtituiſſe primus videtur, vt nummis imprimeretur: cùm ante illum, quod in Karoli M. & Ludouici Pij denariis obſeruare eſt, pro monogrammate principis effigies, aut aliud quippiam incidi ſoleret.

NISI IN PALATIO NOSTRO] Hæc moneta palatina dicebatur, cuius ſpecimen nunc datum eſt. Vetuerat aliquando Karolus M. monetam vllo alio loco eſſe, niſi in palatio. Qua de re præter capitulum XII. lib. II. aliud extat eiuſdem non editum: *Vt in nullo loco moneta percutiatur, niſi ad curtem. & illi denarij palatini mercentur, & per omnia diſcurrant.* Ead.

IN QVENTO VICO] Huius loci denarium vidimus hac inſcriptione: KARLVS DEI GRATIA REX, in altera facie, QVENTO VVICI. Quentouici porro mentio eſt in præcepto Ludouici Imp. de diuiſione inter filios, Ead.

quod editum est à Pithœo post Theganum: *Adartensis, Boloniensis, Quentouico, Cameracensis, Vermandensis.* Idem, ni fallor, qui Vvicus simpliciter appellatur in alio diplomate Karoli M. apud Aimoinum lib. v. c.1. *Neque per ciuitates tam in Rodomo, quam & in Vvicus, neque in Ambianis.* de quo & Dagobertus rex de mercato S. Dionysij: *Ad Rothomum portum, & ad Vvicus portum, qui veniunt vltra mare.* & Alcuinus epistola XII. *Reuertenti mihi de Vvicus propter causas necessarias.* Quibus ex locis quo in tractu Quentovvicus olim fuerit facilius est cõijcere, quàm certam & veram sedem indicare.

Ead. IN METVLLO] Metullum vicum prope Burdigalam commemorat Chronicum Montis Dei de gestis Nortmannorum: *Anno* DCCCCXLVIII. *Nortmanni Burdigalam Aquitaniæ Iudæis prodentibus captam depopulatamque incẽdunt. deinde Metullum vicum populantes incendio tradunt.* De illo agi hoc loco non puto. de altero malim, quod in finibus Pictonum Mellum hodie appellant, alias Metullum dictum fuisse probant antiquæ chartæ Comitum Augensium, in quorum potestate oppidum id erat. Acta visitationis Simonis A. Bituricensis: *apud Prioratum S. Hilarij de Metulo distantem à Prioratu de Lezeignano per* VII. *leucas Pictauinas.* Metullum præterea, sed sine loci designatione, nominant gesta Dagoberti regis c.XLI. *Plumbum quòd ei ex Metullo censitũ in secũdo semper anno soluebatur libras octo millia ad cooperiendã Ecclesiã cõcessit.*

P.307. ARGENTVM EXMERENT] Purgent, & merum reddãt. Duo in denariis requirebantur,

vt puro fierent argēto, non mixto, & vt pensam, id est pondus haberēt legitimum. In quibus hæc inerant, meri & pensantes dicebantur. Synodus Francofordiensis c.v. *De denariis, si mero sunt argento, & pleniter pensantes.*

IVDICIO DEI SE EXAMINET] Infra iterum c.xx. & Tit. xxxix. c.III. & VII. Quibus ex locis liquet solitos olim, cùm de crimine suspectus atque insimulatus quispiam fuerat, si per testes comprobari non poterat, ad Dei iudicium compellere, vt ex eius euentu vel liberaretur, vel condemnaretur. Karolus M. in Capitulis anni IX. c.IX. *vt omnes iudicio Dei credant absque dubitatione,* Quod genus examinis meritò improbat ac refellit Agobardus in libello, quem de eo argumento scripsit. in quo & varios eius modos explicat: *Mitte vnum de tuis, qui congrediatur mecum singulari certamine, vt probet me reum tibi esse si occiderit: aut certè iube ferrum vel aquas calefieri, quas manibus illæsus attrectem: aut constitue cruces, ad quas immobilis perseuerem.* Quadruplex genus recenset, monomachiam, ferrum ignitum, aquam feruentem, & crucem. aquam frigidam prætermittit, cum in aquam colligati dimittebantur. de quo iudicio prolixa est Hincmari epistola ad Hildegarium Episcopum Meldensem. *Et vani homines,* inquit Agobardus, *nominant ista iudicium Dei. Vnde probari potest iudicium esse Dei, quod Deus nunquam praecepit?* Verùm hæc omnia tandem legibus tum Ecclesiasticis, tum ciuilibus damnata & abrogata sunt. Ead.

SE IDONEVM REDDAT] Purget se, atque P.315.

immunem probet à crimine de quo impetitur. Tit. IX. c.VI. Ragamfrido, qui præcepta falsa regio nomine compilasse dicebatur, interdictum ne à parrochia Remensi abscederet, *donec se ab illis quæ ei impingebantur idoneum redderet.* Id fiebat aut sacramento, vt hoc loco: aut per testes iuratos, vt lib. III. cap. LXIV. aut iudicio Dei. cuius exemplũ est in Synodo Francofordiensi c.IX. de Petro Episcopo: *Exiuit eius homo ad iudicium Dei, neque per regis ordinationem, neque per sancta Synodi censuram, sed spontanea voluntate. qui etiam à Domino liberatus idoneus exiuit.*

P.316. TORTVM FACIANT] Damnum vel iniuriam inferant. cap. XIII. & XXVI. Tituli huiusce. Pro eodem torturæ quoque positum nomen animaduerti in rescripto Godefridi Ducis & Marchionis, Virduni edito aduersus torturas Aduocatorum, quibus affligebant Ecclesias fidei suæ commissas.

Ead. PER DENERATAS VENDVNT] Denariorum pretio, quasi per denariatas. Sic denarata ceræ legitur in charta Besuensi: aut denerata de cera, in Charta ingenuitatis, qua Asaira famula ingenua facta est, in Tabulario S. Vitoni: *vt annis singulis vnam deneratam de cera persoluat.* Et ibidem in testamento Bertarij: *persoluant duas deneratas de cera ad altare S. Vitoni in Kalendario sui transitus.* Duas deneratas de cera dicit, quod in alia Besuensi charta est, persoluere in cera duos denarios.

P.317. BANNVM REVVADIATVM) Hincmarus Laudunensis ad Remensem. *& pro eo quod*

illa mansa intrauerat, vt bannum reuuadiaret interpellaretur. Item in alia epistola: *Videns autem quia mei homines cogerentur reuuadiare, quod me in villam Pauliacum secuti fuerant.* Revvadiant bannum, qui ad banni multam iudicio damnati pro ea dant vvadium. eodemque modo in aliis. Vvichardus abbas Frotario Episcopo Leucorum: *Videtur tamen nobis, si vos vtile iudicaueritis, vt quicumque de ipsis mancipiis, qui se subtrahere de nostra dominatione moliuntur, seruitutem suam coram vobis reuuadiare faciatis, vt deinceps per iustitiam subacti hanc fraudem perpetrare nequeant.* Et in euindicatione mancipiorum S. Remigij, *reuuadiauerunt seruitium*, vt suprà scriptum est.

FABRICINIVM EX AVRO VEL ARG.) P.119. Vasa aurea vel argentea, aurum omne, argentúmue factum. quæ fabricaturæ dicuntur in formulis antiquis.

VENDATVR LIBRA AVRI) Auri ad P.121. argentum proportio fere olim, etsi aliquando variatum, apud Græcos decupla fuit, apud Romanos paulò plusquam, vt sic loquar, duodecupla. Itaque aureum illi nummum decem eiusdem ponderis argenteis mutabant, hi duodecim & semisse. Quanquam autem diuersa ratio videatur, quando non massa cum massa simpliciter, neque signati nummi cum signatis, sed massa cum nummis comparatur; hîc tamen puri auri libra duodecim quoque denariorum libris æstimatur. Arcadius verò Imp. lege vnica Cod. Theod. *De argenti pretio quod thesauris infertur*; pro singulis libris quinos soli-

dos aureos inferri iubet. Quòd si tunc auri libra solidos LXXII. continebat, vt est in L. XIII. Cod. *De susceptoribus præpositis & arcariis*, consequens est vt massæ argenti ad aurum signatum ratio Arcadij lege fuerit, quæ est vnius ad quatuordecim.

P. 322. BRVNIAS] Loricas. sic enim exponunt glossographi. atque ita intelligendum quod in lege Ripuariorum. T. XXXVI. c. XI. scriptum est, vt qui vveregildum soluere debet, *bruniam bonam pro solidis duodecim tribuat.* & in Capitulis Karoli M. ad Theotonis villam anno DCCCV. editis: *Omnis homo de* XII. *mansis bruniã habeat.*

P. 323. PAGENSES FRANCI] Liberi. quo sensu in his Capitulis passim, & apud alios, vt cum de seruis quæritur qui francas feminas accipiunt, id est liberæ conditionis. Inde bannum francile suprà liberi hominis bannum interpretati sumus. Præcipit ergo, vt qui per pagos liberi sunt homines, & caballos habent, cum pagi Comite in exercitum pergant, & debitos parauaredos de more præstent. A caballis caballarij equites dicti in Capitulis Aquensibus Karoli M. anno VII. & ab Hincmaro in epistola ad Karolum regem: *Per villas, in quibus non solum homines caballarij, sed etiam ipsi cocciones rapinas faciunt.*

Ead. HOSTEM FACERE] Hostis est exercitus, *l'host* maioribus nostris. Capitula Karoli M. Boloniæ ad littus maris edita DCCCXII. *Vt in hoste nemo parem suum, vel alterum bibere cogat: & quicumque in exercitu ebrius inuentus fuerit, in bibendo sola aqua vtatur, quousque se malè fecisse co-*

gnoscat. Quare hostem facere est expeditionem, vt proximo cap. loquitur, exercitalem facere. quod exercitare in quodam alio Capitulo dixit Carolus idem Imp. *De liberorum hominum possibilitate, vt iuxta qualitatem proprietatis exercitare debeant.* alibi *hostilitatem facere*, vt in diplomate pro Maurilio Episcopo Andegauensi. Hinc *hostilis apparatus*, Tit. sequenti c. XIII. & *hostiliter preparatus*, infra sub finem Tituli huius, & in iisdem Aquensibus Capitulis.

IN MARCHA VVACTAS FACIANT] Excubias in limitibus agant. Ludouicus Pius in præcepto, quod Hispanis fecit, qui ad se confugerant: *In marcha nostra explorationes & excubias, quod vsitato vocabulo vvactas dicunt, facere non negligant.* Inde suum *vvacht* Germanis, *guet* nostris. P. 324.

HERIBANNVM PERSOLVANT] Heribannus dicebatur multa, quam luebat is, qui ad exercitum vocatus venire contempserat. Karolus Imp. in Capitulis Bononiensibus c. IX. *Quicumque liber homo inuentus fuerit anno præsente cum seniore suo in hoste non fuisse, plenum heribannum persoluere cogatur.* Emhardus epist. XXII. *Et ideo non videtur mihi iustum esse, vt heribannum soluere debeant, qui non alibi fuerunt, nisi vbi ipse Imperator præcepit.* Inde heribannator in Capitulis, heribanni exactor. Ead.

IN POLYPTICIS] Sic appellarunt libros censuales, aliosue rationum publicarum. In Codice Theod. *De discussoribus* L. II.. vetat Imperator, ne *acceptæ semel securitates, & regestæ polypticis*, id est, vt paulo post exponit, ratiociniis pu- P. 326.

blicis insertæ, *à discussoribus & apparitoribus denuo postulentur.* Quæ in his libris continebantur, fidem perpetuò faciebant. vnde fides polypticorum Cod. eod. *De indulgentia debitorum.*

Ead. CARROPERA ET MANOPERA] Duplex genus seruitutis. Carropera sunt, quas Tit. XXIII. c. XIV. carricaturas dixit, cùm carri, vecturæque opera debetur. manopera seruitium manuale dicitur lib. III. cap. LI. quia opus manu fit. vnde manoperarij in diplomate Karoli Calui pro S. Dionysio. Inferior ætas curbadas appellauit, *Cornees.* Ad carropera itaque spectat quod de vehenda margila sequitur: ad manopera, battere in scuria. In Polyptico S. Remigij: *Faciunt carropera de annona aut vino in leugis* XII. *sin autem, dabunt denarios* XII. & alio loco: *Carroperas & manoperas inter totos circulos quinquaginta.*

Ead. ET MARGILAM] Terræ adipem vocat Plinius de ratione agens emendandæ terræ lib. XVIII. c. VI. *Alia est ratio, quam Britannia & Gallia inuenere, alendi eam ipsa: quod genus vocant margam. Est autem quidam terra adeps, ibi densante se pinguitudinis nucleo.* Quæ ergo marga primùm, eadem pòst margila dicta est. Hodie vulgo à plerisque marna, ab aliis marla nũcupatur.

P. 317. IN SCVRIA BATTERE] Lib. I. cap. XXII. de his quæ die Dominico facere non licet: *nec lanam carpere, nec linum battere.* Battere est tundere & percutere. linum battere, tundendo purgare. Hic de messe intelligendum, quam coloni nostri battendo & flagellando purgant. Quare scuriam, quæ apud nos stabulum nunc

equorum significat, latius olim vsurparunt pro ea quam graneam vocirant. Hincmarus aduersus nepotem: *Scuriam ipsius interclusit, & annonam de terris dominicatis collectam sine licentia presbyteri in eam misit.* Polyptichus S. Remigij. *Faciunt & pecturam ad cortem, scurias, & hortum claudendum.*

SELLAM RETINENT] Mansi cuiusque. Ead.
Hincmarus ibidem c. 1. de Capella, quam Attala Episcopus Ecclesiæ Laudunensi donarat: *excepto atriolo ad sepulturam, & excepta sellula mansелli ipsius Capellæ, cum hortulo.*

IECTIVI INVENIANTVR] Cap. sequenti: *se inter se iectiscunt.* &, *contra causatores suos iectiscant.* &, *sine compositione ac iectitione.* Ex formulis solemnibus antiquis apparet iectiuos propriè dictos fuisse, qui vadimonium deseruerant, & ad placitum venire neglexerant. Formula CLIX. quæ Indiculus regalis de iectiuis inscribitur: *Nec ipse ad placitum venit, nec missum direxit, qui vlla sonia nuntiaret, & placitum suum neglexit, & iectiuus exinde remansit.* Hoc sensu iectiscere fuerit deserti vadimonij arcessere, iectitio actio ipsa. Sed iectiuos etiam vniuersè dicebant omnes, qui in re alia quauis negligentes fuissent, vt in Formulis ijsdem CXLVII. & CLXIX. qui debitum colonitium, aut seruitutem non reddiderant. & in charta audientiali CLVII. *Interim verò vsque ad placitum neutra pars ex ipsis iectiua appareat*, id est causæ defuisse censeatur. P.330.

BARIGILDI EIVS] Apparitores. vnde Ead.
nunc etiam apud Italos barigelli vocantur principes apparitorum.

P. 331. LINGVA THEOD. SCASTLEGI] Armorum depositio. Verba sunt Cap. XXCII. Additionis IV. quod depromptum est ex Capitulis anni XVI. Ludouici Augusti. Teutonibus hodie *leggen* est deponere, *scast* quid sit dicere non habent. Affine huic, sed diuersæ significationis vocabulum SCATZ, vel SCAZ, pro munere aut pretio sumi videtur in epistola Hincmari Laudunensis ad Remensem de Griuone: *quòd Romam ipsum non pro alia re ire rogabam, nisi vt inde scatz mihi daret. quod ego mirabar si diceret, cùm quicquid habebat beneficij gratis ei dedissem, & sine vllo pretio.* & in missatico eiusdem apud Hincmarum Remensem post finem libri LV. capitum: *quicquid de rebus suæ Ecclesiæ fecit, & ordinauit, non per scaz, vel per aliquam propinquitatem, aut amicitiam inde fecit.*

P. 334. DE SVIS RESCELLIS] Reculis, aut reiculis, vt suprà Tit. VI. ex Synodo Aruernensi.

P. 338. HERIBERGVM NOSTRVM] Paratam mansionem, & hospitium. quod paramentum dixit Hincmarus Karolo regi: *& anteqnam de paramento vestro ad mansiones redeant:* & paulò post: *hanc admonitionem eis quotidie, quando ad paramentum vestrum venerint relegat.* Inde heribergare in Capitulis Bononiensibus Karoli M. cap. II. hospitio excipere, *herberger.* & heribergagium. in literis S. Ludouici regis, quibus Cormellas villam à procuratione regia & heribergagio, seu gista liberam esse declarat.

P. 340. ET HAIAS] Clausuras. Haiæ nobis hodie sunt sepes quælibet. olim, vt hinc apparet, pro militari vallo & munitione vsurpatæ.

XXXII.

XXXII.

Apud Tusiacum.

HÆC MISIT IN BVRGVNDIAM] In codice Laudunensi legatio hæc sequenti regum Adnuntiationi postponitur. Parui autem refert vtra antecedat. id certum est, vtramque hoc anno apud Tusiacum editam fuisse. P.341.

IN NOSTRVM INDOMINICATVM] Cap. v. *in nostrum dominicatum*, hoc est in dominatum & potestatem. In literis Henrici Episcopi Tullensis de donatione Simonis Ducis Lotharingorum, & Atleidis coniugis, pro S. Mansueto: *alodium suum quod emerant, & in suo indominicatu iam dudum possederant.* Hincmarus de villa Nouiliaco: *Defuncto Tilpino tenuit rex Carolus Remense Episcopium in suo dominicatu, & dedit villam Nouiliacum in beneficio Anschero Saxoni.* Qui fundum vt dominus possidebat, non vt beneficiarius, in eius dominicatu fundus esse dicebatur. Dominicatura etiam dicta in præcepto Ludouici iunioris de Abbatia in Caluo monte, *quam ipse & antecessores longo tempore in dominicatura habuerant*, tunc verò S. Dionysij monasterio concedebatur. P.344.

FIDELIS HOMO DEVENIAT] Vassallus. qui fidelitatem regi ipsi, vel alicui eius vasso debeat. Ead.

MVLIERIBVS AVT MATRIBVS] Mulieres posuit pro vxoribus. vt Synodus apud Ead.

Comrendium ſub Pippino c. XIII *Si quis vir mulierem ſuam dimiſerit.* & iterùm: *vir illius accipiat mulierem legitimam.* Arſenius Nicolai Papæ legatus in epiſtola ad Epiſcopos ſcripta hoc ipſo anno DCCCLXV. *& quanta ſcelera Engeltrudis quondam Boſonis Comitis mulier perpetraſſet.* Idem Itali vulgò faciunt, quibus vxor eſt *moglie.* Et nos ſimiliter feminam pro vxore dicimus: quod veterum etiam fit exemplo, vt in Titulo præcedenti: *Si femina maritum, aut maritus feminam accepit, illud coniugium diſſoluatur.*

P.348. CVM GVNTPANONARIO] Vexillifero, vel duce. Manſit vocis vſus apud Italos, qui vexillum gonfaloné vocant. Ac Romæ nunc etiam Gonfanonarium, ſiue vt vulgò enuntiant, Gonfalonarium Eccleſiæ nuncupant magiſtrum, ſeu præfectum vexilli militiæ Eccleſiaſticæ: & apud Florentinos ſuperioribus ſæculis ſtatus fuit magiſtratus, qui Gonfalonarius iuſtitiæ dicebatur.

P.350. IN TRACTORIA] Miſſis omnibus ad legationes ſuas profecturis tractoria dabatur, id eſt epiſtola, cuius beneficio ſuſcipiebantur, & coniectum accipiebant. Lib. IV. Capit. LXIX. *Si quis litteras noſtras deſpexerit, quæ propter Miſſos recipiendos dirigitur.* Ideò *tractoriam ſtipendialem* appellat Agobardus in libello de inſolentia Iudæorum. In tractorijs porrò adnotari ſolebat, quantum cuique Miſſo pro eius conditione ſuppeditari oporteret. Qua de re Ludouici Pij extat conſtitutio in eodem libro c. LXXIII. *De diſpenſa Miſſorum, qualiter vnicuique iuxta ſuam qualitatem dandum, vel accipiendum ſit: videlicet Epiſ*

ſcopo panes XL. *friſcingæ tres*, &c. vbi triplicem gradum diſtinguit, aliamque diſpenſam decernit Epiſcopo, aliàm Abbati, Comiti, aut miniſteriali, aliàm denique vaſallo regio.

HLVDOVVICVS ET KAROLVS] Annales Pithœani alterum horum regum conuentum ante ſex menſes habitum, fœduſque in eo initum commemorant his verbis: *Anno* DCCCLXIV. *Hludouuicus & Karolus reges & fratres apud Duſicam villam menſe Septembri conuenientes fœdus ineunt: & quicquid inter eos leuitate humana, vel ſuggeſtione militum perperam geſtum fuerat, ſibi mutuo dimittunt, cuncta retro obliuioni tradenda cenſentes. Huius autem fœderis pactum inuiolabiliter omni tempore conſeruandum, teſtes & admonitores idonei ex vtraque parte ſtatuuntur. Nam Hludouuicus ex parte Karoli Hincmarum Remenſem Epiſcopum, & Engilramnum Comitem: Karolus verò ex parte Hludouuici Luitbertum Archiepiſcopum, & Altfridum Antiſtitem elegit. vt ſi fortè ab aliquo eiuſdem pacti iura læderentur, his admonentibus & geſta priora ad memoriam reuocantibus, facilius in priſtinum ſtatum reformari poſſent.* P.351.

NEPOS NOSTER HLOTHARIVS] Pertinent hæc ad diuortium Lotharij, de quo ſuprà Tit. XXX. c. VI. Cuius cauſa poſt damnatam Romæ Synodum Metenſem, quæ Theutbergæ repudium approbarat, poſt exauctoratos Theutgaudum Treuirenſem, & Guntarium Agrippinenſem Archiepiſcopos, qui Synodo illi præſederant, miſſus eſt hoc anno, vt Anaſtaſius ſcribit, à Nicolao Papa in Galliam legatus Arſenius Epiſcopus Hortenſis. P.354.

XXXIII.

Apud S. Arnulfum.

P. 356. APVD S. ARNVLFVM.] In Monasterio S. Arnulfi, quod nobilissimum olim, & patrum nostrorum memoria fuit in suburbano Metensi. Leutbertus, qui post Hincmarum nominatur, Archiepiscopus fuit Moguntinus, Vvitgarius Episcopus Augustanus, siue de Augustiburc, vt loquitur Hincmarus in epistola quadam ad nepotem: *Clarentius compresbyter mihi dixit, quòd Hadulfo missaticum ad Vvitgarium Episcopum de ciuitate Augustiburc pro libro Paterij commiseris, de quo missatico non se excondixit.*

P. 357. DE REGNIS NEPOTVM NOSTRORVM) Ludouici regis Italiæ, & Lotharij regis, quos videbant legitimis hæredibus carere. Karolus verò, tertius illorum frater, iam pridem sine liberis decesserat.

XXXIV.

Apud Pistas.

P. 358 REGNI SVI XXX.] Cùm anni Karoli Calui consurgant ex obitu Ludouici patris, hoc est ex XII. Kalẽdas Iulias anni DCCCXL. sequitur anno DCCCLXIX. post XII. Kalendas Quintiles exordium fuisse anni eius XXX. Sed quia Indictio II. quæ adscribitur finem habitura erat

proximo Septembri, reliquum est vt placitum hoc Pistense Iulio, vel Augusto mense celebratum intelligamus.

FAIDA PACIFICETVR] Tit. XII. faidam P.367. ostendimus dictam fuisse apertam & capitalem inimicitiam ob cæsum aliquem de propinquis susceptam. Et quia reipublicæ intererat huiusmodi simultates coerceri, propterea legibus sæpè cautum de faidis coercendis atque sedandis. Lex Frisionum satis habuit certorum locorum inducias præscribere in Additione Tit. I. *Homo faidosus pacem habeat in Ecclesia, in domo sua, ad Ecclesiam eundo, de Ecclesia redeundo, ad placitum eundo, de placito redeundo.* Karolus Magnus faidas penitus sedandas sanxit anno Imperij quinto c. VI. *Si faidosus quis sit, discutiatur quis ex duobus contrarius sit, vt pacati fiant, & distringãtur ad pacem, etiamsi noluerint.* Idem sanxit & Ludouicus lib. IV. c. XXVII. Faidæ autem pacificatio pretio fiebat, quod à faidoso persoluebatur, recipiebat is qui faidam, vt loqui solebant, leuabat & portabat. Karolus idem lib. I. legis Longobardorum Tit. XXXVII. c. I. *Si quis pro faida pretium recipere noluerit, ad nos sit transmissus, vt nos eum dirigamus, vbi damnum minimè facere possit. Simili modo etiam, qui pro faida pretium dare noluerit, nec iustitiam inde facere, tunc ad nos sit transmissus, & in tali loco eum mittere volumus, vt maius damnum non crescat.*

XXXV.

Karoli coronatio Metis.

P.371. IN ECCLESIA S. STEPHANI] Quæ Metensium Episcoporum sedes. Mortuo Placentiæ in Italia Lothario mense Iunio anni huius DCCCLXIX. simulac in Galliã perlatus est nuntius, Karolus ad vacuum eius regnum occupandum Metas aduolauit, ibique ab aliquot vtriusque regni Episcopis consecratus est. Coronationis acta sub finem Capitulorum edita. hoc verò loco Adnuntiationes, quæ coronationem antecesserunt. Ceterum Karolus, etsi regni Lotharij possessionem, vt sequentia docebunt, integram non retinuit, successionis tamen huius epocham suis deinceps diplomatibus adiecit: vt in præcepto pro Monasterio S. Germani apud Aimoinum lib. V. c. XXXIV. & in altero pro Ecclesia S. Martini Turonensis: *Data Kalendis Augusti Indictione* X. *anno* XXXVIII. *regni domni Karoli Imperatoris in Francia, & in successione Lotharij* VIII. *& Imperij* II. *Actum Monasteriolo.* atque in alijs passim.

P.376 QVI PRIOR IN REMENSI ET TREV.] Hincmarus idem in epistola ad Nicolaum Papam, quæ apud Flodoardum legitur lib. III. *Inter quas, Remensem scilicet & Treuirensem Ecclesiam, hæc semper distinctio fuit, sicut in Ecclesiasticis monimentis inuenimus, & vetustissimam consuetudinem semper obtinuisse comperimus, vt isdem Episcopus non loci, sed dignitate ordinis prior secun-*

dum sacras regulas haberetur, qui foret in qualibet istarum Ecclesiarum metropoli antea ordinatus. Consimilia sunt quæ in altera ad Ludouicum Transrhenanum scribit apud Flodoardum eundem lib. III. c. xx. crebérque omnino & multus in hoc argumento Hincmarus, vt Remensem Ecclesiam Treuirensi non imparem esse doceat. Inde aduersus Gotheſcalcum differens ita concludit: *Quæ* Remis *nec minor est Treuirorum vrbe prima prouinciæ Belgicæ, propter quod ante est condita: nec inferior, quia in secunda est prouincia regionis Belgicæ constituta.*

VIGILIA S. PASCHÆ] Quo anni die, aut quo mense baptizatus Clodoueus rex fuerit, nihil proditum est à Gregorio Turonensi. Hincmarus hoc loco, & in epistola III. c. XIV. de vigilia Paschæ coniecit, propterea quòd vigiliæ Paschæ & Pentecostes publicis olim ac solemnibus baptismis fuerant destinatæ. sed hallucinatus est. Constat enim ex Auiti Viennensis epistola, quam ad Clodoueum ipsum regem statim post eius baptismum scripsit, baptismum in Natali Domini suscepisse. *Cuius*, inquit, *splendorem congruè Redemptoris nostri natiuitas inchoauit, vt consequenter eo die ad salutem regenerari ex vnda vos pareat, quo natum redemptioni suæ cæli dominum mundus accepit. Igitur qui celeber est natalis Domini, sit & vestri. quo vos scilicet Christo, quo Christus ortus est mundo: in quo vos animam Deo, vitam præsentibus, famam posteris consecratis.* P 378

A STEPHANO PAPA] Karolus Caluus Nicolao Papæ: *Post obitum diuæ recordationis aui nostri Karoli excellentissimi Imperatoris, genitor* Bad.

noster Hludouicus piissimus Augustus, Deo donante, paternum adeptus imperium, Remorum venit ad vrbem. vbi praecessor vester sanctæ memoriæ Stephanus summus Pontifex ei obuiam venit, atque in imperij honorem cum Deo inspirante consecrauit. Quæ pluribus narrantur in vita Ludouici, & à Flodoardo lib. II. c. XIX.

Ead. IN HAC DOMO] In basilica Metensi. Flodoardus idem lib. II. c. XX. Karolus rex in eadem epistola ad Nicolaum Papam: *Ibi etiam*, Metis in Ecclesia B. Stephani, *piissimus Imperator ab omnibus Episcopis, clero & populo est venerabiliter coronatus, & pristino restitutus imperio.* Quo ritu res peracta, exponit auctor vitæ Ludouici, vbi de conuentu apud Theodonis villam DCCCXXXV. *Sequenti verò Dominica, quæ sacra Quadragesimæ initium præcedebat, in Metis ciuitatem domnus Imperator, sed & Episcopi, & populus vniuersalis illius conuentus venit: & inter Missarum celebrationem septem Archiepiscopi, septem reconciliationis Ecclesiasticæ orationes super eum cecinerunt. & omnes populi hoc viso pro plenaria restitutione Imperatoris multas Deo gratias reddiderunt.*

XXXVI.

Pactio Aquisgranensis.

P 379. HÆ PACTIONES] Aegrè ferente, vt par erat, Ludouico regnum Lotharij, cuius ipse partem sperauerat, vniuersum à Karolo vsurpari, inita tandem per vtriusque legatos pactione conuentum est, vt regnum hoc inter

ipsos æquis portionibus diuideretur. Itaque diuisio ea facta est, quæ proximo Tit. continetur. De his autem plura Aimoinus lib. v. cap. xxi. xxiv. xxv.

ANNO XXXII. KAROLI] Initium annorum Karoli ex xii. Kalend. Iulias ducendum esse monuimus. Hinc sequitur Martio mense anni DCCCLXX. nondum expletum fuisse annum eius xxx. Quare scribẽdum hoc loco non xxxii. sed xxx. eandemque ob causam Tit. sequenti legendum xxxi. non xxxiii. Ead.

INGELRAMNVS COMES] Camerarius hic Karoli regis, eique, vt Aimoini verbo vtar, domesticissimus. Qui post hæc suasione Richildis reginæ honoribus suis exutus, & à regis familiaritate summotus, Ludouico Transrhenensi auctor fuit, vt in Galliam cum exercitu iterum veniret anno DCCCLXXV. Aimoinus lib. v. c. xxxii. P. 380

XXXVII.

Diuisio regni Lotharij.

IN PROCASPIDE] Inter Heristallium & Marsnam in pago Leodicensi. Aimoinus lib. v. c. xxv. *Karolus Pontigonẽ veniens legatos accepit, nuntiantes vt ipse ad Heristallium veniret, & frater eius Hludouuicus ad Marsnam venturus esset, & in meditullio eorundem locorum Kalendis Augusti colloquerentur.* & post alia: *Tandem v. Kalendas Augusti ad locum colloquij conuenerunt.* P. 382.

Ead. COLONIAM, ARGENTINAM] Quòd in tota hac enumeratione nulla fit mentio Moguntiæ, Spiræ, & Vvormatiæ, argumento est illas ciuitates ad regnum Lotharij non pertinuisse, sed ad regnum Ludouici. atque hos nimirum pagos fuisse, qui propter vini copiam, vt alio loco dictum est, transrhenanis prouinciis adiecti sunt, cùm Ludouici Pij filij paternum imperium inter se diuiderent.

P. 383. LVGDVNVM, VESONTIVM, VIENNAM] Non fuerant hæc in antiquo regno Lotharij, sed eidem postea cum aliis ex Karoli fratris successione obtigerant.

XXXVIII.

Apud Gundulfi villam.

P. 386. ANNO DCCCLXXIII] Scribendum DCCCLXXII. non solum quia Aimoinus Gundulfi villæ placitum ante Hadriani Papæ obitum commemorat, quem omnes consentiunt anno DCCCLXXII. mense Nouembri decessisse: sed quia Hadriani obitum, vt sequentia docebunt, re ipsa antecessit. Adde quod nisi hanc æram statuas, præposterus ordo fuerit, & Titulus hic sequenti postponendus.

Ead. APVD GVNDVLFI VILLAM) Tit. XLIII. c. IV. Palatium regium ad Mosellam Tullo Leucorum finitimum. Aimoinus lib. V. c. XXVIII. *Karolus à Burgundia ad Gundulfi villam, placitũ illuc antea condictum habiturus, Kalendis Sep-*

tembribus reuertitur. Villa Gundolfi in Annalibus Pithœanis, Gundouilla Frotario Leucorum Episcopo in epistola XI. ad Hilduinum: *Recordari si quidem vestra paternitas valet, quòd cùm in palatio Gundouillæ domnus Imperator hoc anno staret, vestram continens manum, iussit vt in fronte ipsius palatij solarij opus construerem, de quo in Capellam veniretur,* &c.

CVM HLDOVVICVS SACRAM DISRVPISSET) Parte scilicet regni Lotharij, quam in diuisione sortitus erat, Ludouico Imp. Lotharij fratri clàm reddita. Rem narrat Aimoinus loco supra scripto: *Hludouuicus apud Tridentum cum Engilberga loquens*, Ludouici Imp. coniuge, *partem regni Lotharij, quam contra Karolum accepit, neglectis sacramentis inter eos pactis, sine consensu ac conscientia hominum quondã Lotharij, qui se illi commendauerant, clàm reddidit.* Diu adnixus apud Karolum fuerat per epistolas & legatos Hadrianus Papa, vt à Lotharij regno, tanquam Ludouico eius fratri iure debito abstineret, idemque nunc missi, non à Ioanne Hadriani successore, vt quibusdam visum est, sed ab Hadriano ipso, vt cõstat ex Tit. XLIII. c. IV. legati, Formosus Portuensis, & Gadericus Veliternensis Episcopi contendebant. Sed Karolo persuaderi non potuit. Ead.

SACRAMENTA QVÆ S. S. SVNT] Desiderantur hæc sacramenta, quæ nimirum eò spectabant, vt vnà coniuncti duo Ludouici, patruus àc nepos, partẽ alteram regni Lotharij Karolo extorquerent. Karolus ergo tempestati occurrens, nouis quoque sacramentis suos sibi Ead.

in hoc placito deuinciendos putauit. Aimoinus post superiora: *Vnde vtrinque sacramenta prioribus sacramentis, quæ cum fratre suo pepigerat, diuersa, & aduersa inter eos sunt facta.*

XXXIX.

Apud Carisiacum.

P.388. APVD CARISIACVM] Titulus hîc aliter in Codice Laudunẽsi cõceptus est: *Anno Incarnationis dominicæ* DCCCLXXIII. *Indictione* VI. *pridie Nonas Ian. hæc quæ sequuntur Capitula domnus rex Karolus in Carisiaco palatio cum fidelium suorum consilio decreuit, & per suum regnum denuntiari & obseruari mandauit.* Anno Christi DCCCLXXIII. & Karoli XXXIII. congruit Indictio non quinta, sed sexta. Quare ita restituendum est.

P.390. INFAMES VEL CLAMODICI] Qui magnam, vt infrà loquitur, habent blasphemiam, hoc est, qui graui criminis alicuius infamia laborant. Clamosum eodem sensu & blasphemum pòst dicet.

P.392. SE EXCONDICANT] Purgent se, atque idoneos reddant. Hincmarus in epistola ad nepotem, quam suprà citauimus: *quòd Hadulfo missaticum tuum commiseras, de quo missatico non se excõdixit.* Non excusauit se, aut non satisfecit.

P.394. CVM CARLOMANNO] Filius hic Karoli Calui, Meldensis Ecclesiæ clericus ac Diaconus, hoc tandem anno patris iussu ob varias

grassationes & perduellionem oculis orbatus, retrusúsque in monasterium Corbeiense. quod docent Annales Pithœani DCCCLXXIII. Flodoardus lib. III. cap. XVIII. Aimoinus lib. V. c. XXIX. & XXXI. & alij. De sceleribus autẽ ac latrociniis per Karlomannum, eiusque homines perpetratis, præter ea quæ apud Aimoinũ & reliquos edita leguntur, luculenta extat Hincmari Remensis ad Remigium Archiepiscopum, ceterosque prouinciæ Lugdunensis Episcopos epistola, post eius à patre fugam scripta anno DCCCLXXI. Vidimus & synopsim actorum Synodi Siluanectensis hoc anno regis imperio ac voluntate aduersus Karlomannum coactæ. in qua iudiciariis Episcoporum sententiis Diaconi gradu exauctoratus ad laicam communionem reuocatus est. Actorum porrò exordium à Karoli regis filium criminantis proclamatione ad Ansegisum Senonensem, Hildegarium Meldensem, ac ceteros eius Synodi Episcopos missa, quæ hęc quę sequuntur inter cetera cõtinebat. *Proinde quamuis specialiter accusationes, atque testificationes necessariæ non forent de his quæ omnis Ecclesia regni nostri, cunctumque regnum nobis à Deo commissum magnis gemitibus & publicis non solũ vocibus, sed & depopulationibus per Karlomannũ, carne non mẽte filiũ nostrũ, Ecclesiæ Meldensis Senonum diœceseos Diaconem sibi inlatis clamat. Tamen vt ordinabilius inde ministerium vestrum exequi valeatis, per nos cuius carne est filius, propter regium ministerium nobis à Deo commissum, clamores Episcoporum ac ceterorum sacerdotum, canonicorum quoque & monachorum, atque sanctimonialium, & virorum illu-*

ſtrium, ac promiſcui ſexus ætatis ſeu conditionis, quæ ad nos de illo venerunt, velut & per voces præſentium audire poteſtis, canonico iudicio veſtro, quorum intereſt de Diacono iudicare, proponimus, &c.

Ead. SICVT TVNC SCARIVIMVS] Statuimus & præſcripſimus. vt Tit. XLIII. c. XVI. *vel vnum eorum qui cum eo ſcariti ſunt*, id eſt deſignati & conſtituti.

P. 395. ET SORTIARIÆ] Ita nunc etiam apud nos ſtrigæ ac maleficæ vocantur. Hincmarus de diuortio Lotharij ad XV. Interrogationẽ: *alij potu, alij autem cibo à ſortiariis dementati, alij verò tãtùm carminibus à ſtrigis faſcinati.* Citatur & ab Iuone P. VIII. c. CXXIV. & à Gratiano XXXII. Q. I. canon *Si per ſortiarias atque maleficas* ex Hincmaro eodem, ſed operis nomine ſuppreſſo. Depromptum eſt autem ex epiſtola nondum edita, quam Synodi Tuſiacenſis mandato ad Aquitaniæ Archiepiſcopos ſcripſit de nuptiis Stephani Comitis Aruernorum, & filiæ Ragemundi Comitis Toloſani. cui edendæ locus erit inter acta Synodi eiuſdem.

P. 396. IN REGIA VEL IN ECCLES. VESTITVRA] Quæ fiſcus vel Eccleſia poſſedit. Lib. IV. cap. XXXIV. *Si quis proprium noſtrum, quod in veſtitura genitoris noſtri fuit*, id eſt, quod genitor quoque noſter poſſederit. & Append. II. c. VII. *vt non mittantur teſtimonia ſuper veſtituram domni Pippini regis.* id eſt, in controuerſiam non vocentur quæ in Pippini poſſeſſione fuerunt. In his enim & ſimilibus locis veſtitura eſt ipſa poſſeſſio.

P. 397. ALIQVID PROPRINDAT] Inuadat &

vſurpet. In formula notitiæ ſacramentalis: *Quod terram ſuam de eorum poteſtate nec porpriſi, nec peruaſi.* Vnde *porpriſum* in Capitulis Ludouici II. c. III. & *res propriſa* lib. v. cap. CXL. *De rebus propriſis, ut ante Miſſos & Comites, & indices noſtros veniant, & ibi accipiant finitiuam ſententiam: & in antea nullus præſumat alterius res proprindere.* Ab eo quod eſt proprindere propriſæ res dictæ, ſicut ab eo quod eſt interprindere Tit. XXVIII. interpriſum. Hincmarus Ludouico Balbi F. *ut ſicut in nomine interpriſum eſt, ita ſit & in ambaſciato.* Sic & à miſprindere miſpriſum Tit. XXVII.

X L.

Reclamatio Epiſcopi Barcinonenſis.

EPISCOPVS BARCINONENSIS] Frodoinus, opinor, qui Synodo Tricaſſinæ ſubſcripſit anno DCCCXXXVIII. Subcripſere itidẽ ex eadem ora Hiſpaniæ Synodo apud Tuſiacum DCCCLX. Adelulfus Barcinonenſis, Audeſindus Roſcellenſis, & Vviſadus Vrgellitanus Epiſcopi; Pontigonenſi & Tricaſſinæ Theotarius Gerundenſis. Parebant enim illo tempore, poſt Karoli M. & Ludouici victorias, regum noſtrorum imperio tum hæ, tum vicinæ aliæ eiuſdem tractus ciuitates. Quarum Epiſcopi proinde & Galliæ placita Synodoſque frequentabant, & controuerſias ſuas, vel apud Archiepiſco- P. 40r.

pum Narbonensem, cui fuerant attributi, vel in publicis, vt hoc loco, conuentibus agitabant.

P.404. LONGIVS A MARCHA] A Pyrenæo. hæc enim marca seu limes Hispaniæ. lib. III. c. LXXIV. *Qui trans Ligerim manent, atque in Hispaniam proficisci debent, montes Pyrenæos marcham esse cognoscant.* Quare de hac marcha Ludouicus Pius ad populum Emeritanum, quæ apud Einhardum epistola est XXXIX. *Volumus proxima æstate exercitum nostrum ad marcam nostram mittere, vt ibi præparatus sedeat, donec vos mandetis quando promouere debeat.* Marca igitur & marcha limes seu fines cuiusque regionis: & Marchio, Comes marcæ præpositus. Vita Ludouici anno DCCXXCVI. *relictis tantùm Marchionibus, qui fines regni tuentes, omnes, si fortè ingruerent, hostium arcerent incursus.* Inde Bernardus Comes Barcinonis, quia in marca Hispaniæ præsidebat, Marchio etiam dictus à nonnullis.

P.405. CASTRVM TERRACINENSE] Vicinum id Barcinoni ad Rubricatum amnem. indigenis hodie *Tarraco.*

XLI.

Synodi Pontigonensis.

P.407. APVD PONTIGONEM) Pontigonis inter villas regias clarum & celebre nomen fuit. Ponticonem appellat Gregorius Turon. lib. IV. c. XXIII. & lib. VI. c. XXXVII. quomodo legendum & in Annalibus Pithœanis, vbi Panticona

ticona scriptum est DCCCLVIII. Anastasius item in vita Stephani III. Papæ, quem Pippinus rex in Gallias aduentantem eo loco excepit, Ponticonem palatium vocat. Pontigo fiscus dicitur in chronico Frodoardi DCCCCLII. quo fere modo apud alios passim, nisi quod Pontionem etiam elisa litera legere est, vt in præcepto Karoli nostri pro S. Martino: *Actum Pontione palatio imperiali.* Ac Pontionis hodie nomen manet vico pagi Catalaunensis, quà Lingonas spectat. Quo in tractu Pontigonem olim villam regiam fuisse, tum ex aliis superiorum scriptorum verbis, tum ex his colligere est, quæ Aimoinus habet lib. V. c. XXXV. *Imp. Karolus de Compendio Carisiacum, indéque per Suessionas ad Remensem ciuitatem, & sic iter suum per Catalaunos, & Pontigonem, atque Lingonas peragens, de Francia Italiam petiit.*

GLORIOSISSIMO] Ludouico Imp. rege Italiæ vita functo, Karolus Romam profectus, Imperator à Ioanne VIII. Pontifice consecratus est die Natalis Christi exeuntis anni DCCCLXXV. Inde Ticinum repetens Synodum habuit mense Februario DCCCLXXVI. in qua Imperator ab Italici regni Episcopis, proceribusque acclamatus est, & capitula quæ sequuntur XV. edidit. Tum in Franciam reuersus alteram apud Pontigonem Synodum eodem anno conuocauit: in qua imperium illi pariter à Cisalpinis confirmatum est, & recepta Capitula quæ Ticini fuerant promulgata. Hoc igitur loco Synodi vtriusque acclamationes, & Capitula, cum subscriptionibus continentur. Ead.

P.409. BOSONIS INCLYTI DVCIS] Ducem in eodem placito creatum ostendit Aimoinus lib.v.c.XXXII. *Roma exiens,* Karolus Imp. *Papiam rediyt, & placitum suum habuit. & Bosone vxoris suæ fratre Duce ipsius terræ constituto, & corona ducali ornato, cum collegis eius, quos idem Dux expetiyt, in eodem regno relictis, iter accelerauit.* Frater erat Richildis reginæ.

P 415. LIBELLARIO IVRE] Quod aliis est libellario nomine, aut titulo. cùm interueniente libello, seu scriptura, res venditur certo pretio, & certa pensione in annos singulos constituta. Leo Marsicanus libro II. Historiæ Cassinensis c.VIII. de Aligerno Abbate: *Libellos plurimos de rebus huius monasterij fecit, vt monasterium à Sarracenis dirutum ex eis pecuniis reficeret. Nam in Aprucio de curte Tulliana solidos accepit* CCC. *& annuo censu* XXIII. *à Gisonis filiis. Item ibidem facto eis libello de curte Vingana* CCCC. *modiorum, sexcentos accepit solidos, annuo autem censu solidos* XX. &c. Libellariam ab emphyteusi hoc inter cetera differre docent, quod emphyteusis nisi mutato possessore non renouabatur: libellaria plerumque statis temporibus data pecunia renouari solebat.

P 417. MISSATICI NOSTRI POTESTATE] Qua præditi sunt qui Missi dominici appellantur.

P. 418 SVBSCRIPTIONES] Qui subscriptionum istarum hactenus meminere, plerique omnes synodi seu placiti Ticinensis subscriptiones appellarunt, manifesto errore, cùm ad Synodum Pontigonensem pertineant. Quod verò in

his Ansegisus Senonum Archiepiscopus, inter sedis Apostolicæ legatos, vt Papæ Vicarius sedet & subscribit, ex iis intelligendum est, quæ ab Aimoino lib. v. c.XXXIII. in huius Synodi actis prodita sunt: lectam nimirum in Concilio Ioannis Papæ VIII. epistolam, qua primatum Ansegiso tribuebat, eique per Gallias & Germanias vices suas delegabat. Nacti sumus epistolę huius, ac reliquarũ, quæ in iisdem actis memorantur, exemplaria, quæ in lucem suis locis, id est cum Synodo ipsa proferentur.

XLII.

Exactio Nortmannis constituta.

HÆC EXACTIO] Duplex hoc loco exactio pro Nortmannis describitur. quorsum enim bis eadem inculcaretur? posterior expressam habet notam anni DCCCLXXVII. prior ad alıud tempus referenda est: ad annum, opinor, DCCCLXI. quo tẽpore, vt est in Titulo XXVII. *necesse fuit coniectum accipere, & ad nauium compositionem, & in Nortmannorum causa pro regni saluamento.* Chronicũ montis Dei anno DCCCLXI. de Nortmannis: *Ad quorum videlicet locarium quinque millia libras argenti, cum animalium atque annonæ summa non modica, de regno suo ne depredaretur exigi Karolus rex præcepit.* P. 421.

DE SVO MANSO INDOMINICATO] Mansum alio loco diximus esse fundum cum certo agri modo. Hîc mansorum triplex genus P. 422.

diſtinguitur, indominicatus, ingenuilis, & ſeruil s. & in polypticho S Remigij: *In Taſiaco habet manſum dominicatum cum ceteris ædificiis, hortum cum arboretis, viuario, &c. manſos ingenuiles* XXXII. *ſeruiles* XXXIV. Item: *In Curte acutiore, excepto dominicato manſo, manſi ingenuiles* XCII. *ſemis, ſeruiles* XXXV. Manſum dominicatum, vel dominicum appellabant, proprium & peculiarem domini manſum, quem dominus ipſe excolebat, cuiuſque fructus percipiebat: cùm ingenuilis, ſeruiliſque manſi fructus colligerent coloni manſuarij, quibus concedebantur, cenſu tantùm retento, & alijs conditionibus, quę in manſo ingenuili leuiores erant, in ſeruili grauiores. Itaque Ludouicus Pius in Capitulis anni XVI. agris dominicatis, id eſt propriis, opponit terras alienas: *De illo qui agros dominicatos propterea neglexit excolere, vt nonas & decimas exinde non perſoluat, & alienas terras ad excolendum propter hoc accipit: volumus vt de tribus annis ipſam nonam cum ſua lege perſoluat.* & Karolus Caluus villas indominicatas villis in beneficium datis, in diplomate pro S. Dionyſio: *Volatilia de ſubſcriptis villis, ſiue indominicatæ, ſiue in beneficium fuerint datæ, dari regio more conſtituimus.* Leguntur eodem modo, & terræ, & cortes, & vineæ indominicatæ.

Ead. DE CENSV DOMINICATO] Qui à domino exigitur, ſiue ad partem dominicam. Suprà Tit. XXXI. c. XXX. *Poſtquam reſtaurati fuerint, ab vnoquoque manſo cenſus ad partem dominicam exigatur.*

Ead. NON DE TOTA PARTE REGNI] Hæc

enim exactio, vt Aimoinus docet, quæ pro Nortmannis qui erant in Sequana fiebat, parti tantùm Franciæ, quam Karolus ante mortem Lotharij habuit, & Burgundiæ indicta est. Qui verò trans Sequanam erant de Neustria, tributum Nortmannis qui in Ligeri erant persoluerunt.

QVI CVM IMP. PERGENT] In Italiam, Titulo seq. P.415.

XLIII.

Apud Carisiacum.

APVD CARISIACVM] Postrema hæc capitula Caroli Calui, cùm in Italiam, in qua obijt, alterum iter adornaret, regnumque Ludouico filio per absentiam suam administrandum relinqueret. De hisce Hincmarus epist. I. ad Ludouicum Balbum regem: *Et quando proximè in Carisiaco inde disposuit, & nomina vobis descripta dedit, quorum consilio & auxilio regni negotia disponeretis.* P.424.

PROFESSIO QVAM REMIS] Quæ sacramenta apud Carisiacum fuerint Tit. XXII. vidimus. professionem Episcoporum, cùm sacramento laicorum apud Gundulfi villam, Titulo XXXVIII. De hac Remensi professione, quod Capitulis nostris deest, repetendum ab Hincmaro in epistola suprascripta: *Vos scitis quia pater vester prius Remis de constitutione vestra post illum in regimine regni cum primoribus regni sui disposuit. Vbi quantum recordor maximè omnes regni primores* P.428.

fuerunt, excepto venerabili abbate Hugone, & Bernardo Comite Aruernense : & omnes secundum dispositionem patris vestri in vestra constitutione consenserunt.

Ead. POST MORTEM FRATRIS VESTRI] Ludouici Germaniæ regis, qui anno superiore decesserat. Hic cùm in Galliam iterum hostili cum exercitu venisset anno, vt dictum est, DCCC LXXV. quo tempore Karolus Romam ad capessendum imperium contenderat, multos è Karoli regno partium suarum fautores habuerat, è quibus Comites etiam aliquot in Germaniam rediens abduxerat. qui postea videlicet illo mortuo ad Karoli fidem redierunt.

P.429. DILECTÆ CONIVGI NOSTRÆ] Richildi Bosonis sorori, quam Karolus mortua Hirmintrude vxorem duxerat. Præceptum Karoli pro S. Dionysio : *quartum pro Hirmintrude olim coniuge nostro. quintum pro hac coniuge nostra Richilde.*

P.431. DE ORDINANDIS SCARIS] Copijs militaribus. Aimoinus lib. v. c. XXVII. *ordinatis scaris, qua Karlomannum cum suis complicibus à regno propellerent.* Scaram Aimoinus idem cap. XXXVI. lib. v. interpretatus est turmam vel cuneum, Hincmarus epistola v. c. II. aciem bellatorum. Karolus M. rex Fastradæ coniugi de victoria Auarica : *Retulit nobis, qualiter illa scara nostra, quas prius de Italia iussimus pergere partibus Auariæ, perrexerunt infra fines ipsorum x. Kalendas Septembris, & inierunt pugnam cum eis,* &c. Scara Nortmannorum plenum exercitum præueniens apud Aimoinum lib. v. c. XLII.

SI NEPOTES NOSTRI] Filij Ludouici Transrhenensis. quorum ex numero duos in priore Italica profectione infestos Karolus habuerat, Carolum, & Carolomannum, cum tertio Ludouico infeliciter superiore anno ad Rhenum pugnarat. Ead.

HONORES APERTI FVERINT] Einhardus epistola L. *Vt aliquam consolationem ei faciatis de beneficijs, quæ hîc in nostra vicinia absoluta & aperta esse noscuntur.* Aperti honores, & aperta beneficia dicuntur, cùm vacant. Aperta quoque feuda nos hodie in Gallia dicimus, quæ à defunctis derelicta, vel alio modo vacant, *fiefs ouuerts.* Sic apertum altare in chartis Vindocinensis cœnobij: *Quoties altare illud apertum erit, solummodo centum solidos in eius redemptionem dabunt.* Ead.

EI VALEAT PLACITARE] Suo loco concedere. Traditio LXX. S. Galli: *Post eius presbyteri obitum, nepta illius eandem traditionem possideat. & si nepta illam traditionem sibi placitatam dimittere voluerit, tunc locum & prabendam habeat, quasi vnus monachus, & traditionem præfatam sibique placitatam nobis dimittat.* P.434.

ET VICISSITVDINE CVM EO SINT] Karoli Magni instituto, vel exemplo, de quo Synodus apud S. Macram anno DCCCXXCI. habita sic scribit: *Karolus Magnus Imperator, sicut quidam nostrûm ab illis audiuit qui interfuerunt, nullo vnquam tempore sine tribus de sapientioribus & eminentioribus consiliarijs suis esse patiebatur. Sed vicissim per successiones, vt eis possibile foret, secumhabebat. Et ad capitium lecti sui tabulas cum graphio* P.435.

habebat: & quæ siue in die, siue in nocte, de vtilitate sanctæ Ecclesiæ, & de profectu ac soliditate regni meditabatur, in eisdem tabulis adnotabat, & cum eisdem consiliariys, quos secum habebat, inde tractabat. & quando ad placitum suum veniebat, omnia subtiliter tractata plenitudini consiliariorum suorum monstrabat, & communi consilio illa ad effectum perducere procurabat.

P. 436. HVGO ABBA] Notus hoc cognomento apud historicos scriptores, & in epistolis Ioannis VIII. Fragmentum membranæ Floriacensis: *Hugo per Gallias Abbatis honore preditus.* Abbatum summus Lupo epistola XXCVIII. Regali prosapia ortum Ioannes idem Papa testatur epistola CCCV. *Hugoni strenuo, nobili, regali prosapia edito, atque excellentissimo Abbati.* Propinquum sanè suum appellat Karolus in diplomate hoc anno Pontione dato pro Ecclesia S. Martini: *Hugo abbas, noster fidelis, atque propinquus.* Item Ludouicus in altero diplomate, quod Trecis anno sequenti concessit eidem Ecclesiæ Turon. *Venerandus vir, noster quoque propinquus, Hugo religiosus Abba basilicæ eximij confessoris Christi S. Martini in suburbio Turonicæ ciuitatis.* Eius mortem notat Abbo lib. II. de obsidione Parisiensi: *Tempestate sub hac Hugo princeps obit Abba.* id est anno DCCCXXCVII.

P. 437. CVM EO SCARITI SVNT] Illi attributi, aut cum illo consociati. Fredegarius, seu quis alius auctor gestorum Pippini regis: *Rex Pippinus in quatuor partes Comites scaritos, & leudes suos ad perquirendum Vvaifarium misit.* Legitur vox eadem in Synodo Ticinensi anni DCCCLV. sub fi-

nem. & in Capitulis Karoli M. non editis: *Vt medio mense Augusti cum exscaritis hominibus ad nos esse debeant.* Scariti homines in re bellica propriè dicuntur in scaras conscripti & distributi, aut scaris instructi. Hinc ad alia significationem transferebant, vt hoc loco, vt suprà Tit. XXIX.

MANSIONATICVM ACCIPIAT] Mansionis, siue hospitij ius & expensas non requirat, quod onus declinari non poterat sine priuilegio. Lib. II. cap. XVII. de legatis recipiendis: *In illis locis, vbi modo via & mansionatici à genitore nostro, & à nobis per capitulare ordinati sunt.* Aimoinus lib. V. c. XXXI. de itinere Karoli nostri: *Indeque per Attiniacum, & consuetos mansionaticos, Compendium adijt.* per solita diuersoria. P. 438.

IN TRVSTE DOMINICO] In truste regis. Lex Ripuariorum c. XI. *Si quis eum interfecerit qui in truste regis est,* DC. *solidis culpabilis iudicetur.* quod lex Salica c. XLIII. dixerat *in truste dominica.* Trustis apud Marculfum est fides, lib. I. Formula XVII. *in manu nostra trustem & fidelitatem visus est coniurasse.* Hoc loco trustis dominicus dici videtur, qui fidem regi iurarit, atque in eius tutela est, quem antrustionem appellabant. Porrò quæ in eos committuntur qui in truste sunt dominica, legibus Salicis triplo componuntur. Verbi gratia, si quis hominem occiderat, solidis CC. damnabatur: si eum qui in truste erat dominica, solidis DC. Rursum si quis collecta manu hominem ingenuum in ipsius domo aggressus occiderat, DC. solidis culpabilis iudicabatur: si eum qui in truste dominica, triplo, id est solidis M DCCC damnabatur. Legis Ead.

Salicæ Tit. XLIII. c. I. & IV. Tit. XLIV. c. I. & II.

P. 439. REGNVM QVOD BRITTONIBVS] Hinc apparet, Karolum bellis Britannicis fatigatum regis nomen & insignia Brittonibus aliquando concessisse. Quod quidem in vetere scheda Monasterij S. Michaelis adnotatum reperi his verbis: *Salomon ad obsidionem Andegauensem in auxilium Karolo venit. Huius rei gratia Karolus Salomoni regi Brittonum habere permisit circulum aureum, & purpuram, & Archiepiscopalem sedem, & proprium numisma, & insuper omnia regi conuenientia. & non solùm illi, verùm etiam successoribus suis deinceps habenda permisit.* Sed parum exactæ fidei hæc narratio. Nam vt omittam, quòd hæc multo ante obsidionem Andegauensem gesta videantur, ex hoc loco patet regis nomen à Karolo non omnibus deinceps Salomonis successoribus, sed ijs duntaxat concessum fuisse, qui superstites tunc erant, & de quibus inter ipsos conuentum. Quare illis nunc sublatis dari iubet operam, vt eo nomine in posterum abstineant. quod factum est. Qui enim post Salomonem rerum in Brittannia potiti sunt, non reges, sed duces appellati sunt.

P. 440. DE CAPPIS] Quosnam hîc negotiatores cappos vocet incertum. In vita Ludouici anno DCCCXIII. Gerrici fit mentio Capis prælati. Sed aliud Cappi videntur, aliud Capi. Quin & Capos etiam eo sæculo dixerunt aues prædatorias. vt Theodulfus in carmine de pugna auium, & in altero ad Karolum regem

Colla superba teras, anates vt turba Caporum,
Anserem vt accipiter, colla superba teras.

IN QVIBVS FORESTIBVS] Siluis. Frotarius in epistolis: *Interfeci in vestris forestibus lupos* CCXL. *interfeci dico, quia me iubente & ingenuante capti fuerunt.* Einhardus Popponi Comiti epist. VII. *Conuicti de quodam furto, quod commiserunt furando feramina in foreste dominica.* Karolus M. in Capitulis ex triplici lege c. XVIII. *De forestis, vt forestarij bene illas defendant, simul custodiant bestias & pisces, & si rex intus foreste feramen vnum aut magis dederit, amplius ne prendat, quam illi datum est.* Manet integrum in vernacula nostra vocabulum. Nec solùm siluas forestes dicimus, sed caciare venationem exercere. Ead.

COMPENDIVM CVM CAVSIA] Quæ aliis Coria silua. Gregorius Turon. lib. v. c. XXI. de morte Clotarij regis: *Dum in Cotia silua venationem exerceret, à febre corripitur, & exinde Compendium villam rediit.* Aimonius de Karolo nostro lib. v. c. XXV. *Per Carisiacum Compendium veniens, autumni venationem in Cotiæ saltu exercuit.* Ead.

SALMONTIACVS] Locus insignis obitu Karlomanni regis fratris Karoli M. Annales Pithœani anno DCCLXXI. *Karlomannus rex decessit* II. *Nonas Decembris in villa Salmuntiaco.* Extant regis vtriusque diplomata Salmontiacó palatio data. Placitum etiam ibidem à Karolo Caluo Imp. celebratum anno DCCCLXXVI. auctor est Aimoinus lib. v. c. XXXIV. Ead.

IN ODREIA VILLA] Audriacam puto, inter Ambianos & Atrebatas. Aimoinus lib. v. c. XXXI. de Karolo Caluo, quem Ambianos per- Ead.

ueniſſe ſcripſerat : *Indéque apud Audriacam villam, ac circum circa venationem exercens ad Monaſterium S. Vedaſti peruenit.* Einhardus epiſt. LII. *Et quando de Audriaca villa ad Compendium reuerſus fuerit.*

P.442. CAPITVLA EXCERPTA] De his Tit.1.Ludouici regis. & Hincmarus epiſtola 1. c. VII. *qualiter illa capitula, quæ pater veſter proximè in Cariſiaco adnuntiauit, ad effectum peruenire poſſint.*

Ead. GAVZLENVM CANCELLARIVM] Karoli Calui duo tantum in diuturno eius regno ſummi fuere Cancellarij, Ludouicus S. Dionyſij Abbas, de quo dictum eſt ſuperius, & poſt hunc Gauzlenus abbas SS. Vincentij & Germani, qui ſub Ludouico etiam filio eodem functus magiſtratu, Epiſcopatum adeptus eſt Pariſienſem.

P.446. PRO DONA LIBERANDA] Karolus Magnus in Capitulis non editis : *Vt quicumque in dona regia caballos præſentauerit, in vnumquemque ſuum nomen ſcriptum habeat.* & Frotarius Hugoni Drogonis fratri: *Ad horum itinerum incommoda, ſeu ad dona regalia quæ ad palatium dirigimus, penè quicquid ex optimis equis habuimus diſtribuere compulſi ſumus.* Liberare hoc loco eſt dare, quod alijs deliberare, *deliurer.* Donam ergo regiam, & dona regalia intelligunt, quæ regi quotannis offerri conſueuerant: vnde annua vel annualia dicebantur. Chronicum S. Arnulfi in geſtis Ludouici Pij anno DCCCXXIX. *Vvormatiam venit, ibique habito generali conuentu, oblata ſibi annua dona ſolemni more ſuſcepit.* codéque modo

anno DCCCXXXII. Aurelianis, anno DCCCXXXV. & duobus seqq. Stramiaci, Vuormatiæ iterũ,& ad Theodonis villã,annualia hæc dona ab eodẽ recepta notat. Anno etiã DCCCXXXIII. cùm imperio exutus esset Ludouicus: *condictum placitum Kalendis Octobris Lotharius in Compendio habuit: ibique Episcopi, Abbates, Comites, & vniuersus populus conuenientes, dona annualia ei præsentauerunt, fidelitatemque promiserunt.* De donis Karolo Caluo apud Duziacum oblatis anno DCCCLXXIV. Aimoinus lib. v. c. XXXI.

LVDOVICI II. REGIS.

I.

Quando Compendij coronatus est.

AB EPISCOPIS PETITA] In actis coronationis, quæ infra subijcientur, priore loco posita est hæc Episcoporum postulatio, cum promissione regis. quare ad illam pertinere certum est. Hæc verò prior fuit Ludouici regis inauguratio; cum ab Hincmaro Archiepiscopo apud Compendium post Karoli patris mortem hoc anno consecratus & coronatus est VI. Idus Decembris. nam iterum postea sequenti anno à Ioanne Papa in Gallia, cùm ad Synodum Tricassinam venisset, Imp. coronatus est VII. Idus Septembris. De vtraque coronatione Aimoinus lib. v. c. XXXVI. & XXXVII. P. 447.

P.448. APOST. SEDIS LEGATIS] Horum in Carisiacensi conuentu Tit. XLIII. nulla facta est mentio. sed ex Aimoini verbis lib. v. c. XXIV. facilè intelligimus hos fuisse Petrum Episcopum Forosemproniensem, & Petrum item Episcopum Senogalliæ, qui à Ioanne Papa missi ad Karolum venerant, vt illum in Vrbem ad tuendam à paganorum infestatione Romanam Ecclesiam pellicerent.

II.

Synodi Tricassinæ.

P.449. IN SYNODO TRICASSINA] Synodi huius acta, vel actorum potius breuiculum, quinque sessionibus distinctum suppeditauit nobis Bibliotheca S. Mariæ Virdunensis. in quo quid per singulas actiones actum sit summatim exponitur. Huic edendo alius erit locus. Nunc quod instituti ratio postulabat, solos canones, seu capitula hoc loco exhibuimus, adiectis ex alio codice subscriptionibus, quæ in Laudunensi deerant, quem in Capitulis secuti sumus.

P.450. APVD RAVENNAM] Indicta primùm fuerat à Ioanne Papa Synodus Rauennæ in diem VIII. kalendas Iulias, vt constat ex eius epistola LVII. ad Ioannem Episcopum Rauennatem. postea vt epistola LIX. docet, dilata est in XII. Kalendas Augustas eiusdem anni DCCCLXXVII. Indictione X.

III.

Conuentus Furonensis.

FVRONIS] Annales Pithœani DCCCLXXVIII. *Rex Hludouuicus ad Aquas in mense Octobri perrexit, & cum aequiuoco suo Karoli filio haud procul inde colloquium habuit.* Aimoinus apud Marsnam conuenisse narrat lib. v. c. XXXVIII. Quare Furonos in illo tractu fuisse oportet. P. 453.

ANNO INCARNAT. DCCCLXXIX.] Aut annos reuera computat non à Natali Christi, sed ab Incarnatione, contra quàm in ceteris solet, aut scribendum DCCCLXXVIII. Hunc enim annum vulgaris aeræ Dionysianæ designat Indictio XII. Deinde absurdum sit Ludouicum dicere conuentum hunc Kalendis Nouembris anni DCCCLXXIX. celebrasse, cum ad kalendas illas non peruenerit. Septimò enim ante mense mortuus est, IV. Idus Apriles, vt Aimoinus refert lib. v. c. XXXIX. Ead.

HLVDOVVICVM PARVVLVM] Is est, qui puerulus altero pòst anno Ratisponæ, quò Ludouicus pater post Karlomanni fratris obitum concesserat, *de fenestra palatij*, ait Regino, *cecidit, & confractis ceruicibus exspirauit.* P. 455.

LVDOVICVM ET KARLOMANNVM] Quos ex Ansgardi priore coniuge sustulerat. quam etsi coactus à patre abiecerat, legitimos tamen eius filios ducebat, & successores sibi destinabat. Flodoardus lib. III. c. XIX. inter alia quæ ad hos fratres ab Hincmaro scripta commemo- Ead.

rat, scripsisse ait: *De obiectis sibi à Gosleno super Ludouici patris eorum assensu: quare Ansgardim vxorem abiectam eũ recipere non coegerit, & Adelaidim ab eo retineri non prohibuerit. & de literis Ludouici regis ad eum pro filiorum suorum promotione.*

KARLOMANNI REGIS.

I.

In broilo Compendij.

P. 459. REGNI SVI IN FRANCIA I.] In diuisione regni paterni, quam apud Ambianos mense Martio, vt Chronicum Floriacense docet, anno DCCCXXC. instituerunt, Ludouicus Franciam & Neustriam sortitus est, Karlomannus Burgundiam & Aquitaniam. Ludouico deinde post biennium mortuo mense Augusti anno DCCCXXCII. Karlomannus Franciam quoque & Neustriam adeptus est, suique in Francia regni exordium inde duxit. Quare Februarius mensis anni sequentis, cùm promulgata hæc capitula dicuntur, primo eius in Francia regni anno rectè adscribitur.

Ead. IN BROILO COMPENDII] Karolus M. in Capitulis anni VIII. *De broilo ad Attiniacum palatium.* nemore aut saltu. Auesgaudus in literis, quas principio citauimus: *cum silua, quæ vocatur broilus.* A broilis id genus multis in Gallia locis nomen. Pardulus Laudunensis ad Hincmarum Archiepiscopum: *Per viam iuxta montes Remorum, quæ vocatur Barbaria, ire, & per Iuncaracum*

caratum siue Broilum transire, & ita ad Glannam.

II.

Apud Vernis palatium.

REGNI NOSTRI V.] Ita codex noster Metensis, ex quo vnico hæc Capitula deprompsimus. Hîc ergo alia est ratio annorum Karlomanni. Non enim numerat annos tantùm, quibus Franciam post Ludouici fratris obitum obtinuerat, vt paulò ante dictum est: sed illos etiam complectitur, quos cum illo post mortem patris, id est ab anno DCCCLXXIX. vel coniunctim ante regni diuisionem, vel post hanc in altera regni parte imperarat. P.469.

PER FORCIAM EMEND. COGATVR] Per vim, *par force*. Marculfus lib. I. formula XXVII. *quasi eidem seruum suum per fortiam tulisset.* Sic *fortiam facere*, & *per fortiam depradari* in legibus antiquis. Aliquando in bonam partem, vt in lege Baioariorum Tit. XI. c. V. *Cui Deus dederit fortiam & victoriam.* sicut contrà, virtutem pro vi íniusta posuit Lex Salica Tit. XIV. c. XIII. P.470.

VVLGO GELDAM VOCANT] Vocabant etiam geldoniam. Karolus rex in Capitulis anni DCCXXC. *vt sacramentum pro geldonia non fiat*, id est pro collecta seu congregatione facienda. Inde & confratrias quoque geldonias appellarunt. Hincmarus in Cap. anno DCCCLII. datis: *Vt de collectis, quas geldonias vel confratrias vulgo vocant, tantum fiat, quantum ad auctoritatem & vtilitatem atque rationem pertinet.* In quibus omnibus locis geldoniam scribunt veteres libri, non gildo- P.471.

niam. De collectis quæ lingua Theotisca herizuph vocantur, dictum suprà Tit. XII. c. III.

KAROLI III. REGIS.

I.

¶ Tungrensis Episcopatus controuersia.

P. 472. TVNGRENSIS EPISC.] Tituli huius argumentum explicat Sigebertus in Chronico ad annum DCCCCXXI. *Stephano Leodicensium Episcopo defuncto, Richarius vir catholicus à Karolo per auctoritatem Papæ Romani ordinatur Episcopus, repudiato Hilduino, qui pecunia data Duci Gisleberto, ambiebat ab eo sibi dari Episcopatum.* Aliquanto vberius in Chronico item suo Frodoardus anno DCCCCXX. quo initium fuit controuersiæ. Extat in Codice S. Mariæ Virdunensis, vnde hæc Capitula excerpsimus, Ioannis Papæ X. ad Karolum regem epistola, qua significat se Romam Herimannum Archiepiscopum cum Hilduino & Richero ad examinandam causam euocasse. At Frodoardus cetera persequens Richerum Romæ à Ioanne Papa ordinatum Episcopum, Hilduinum verò excommunicatum fuisse scribit anno DCCCCXXII. Tungrensis porrò Episcopatus, siue Leodiensis, in regno erat Lotharij. quod regnum Karolus post excessum Ludouici patris amissum à fratribus, occupatumque à Transrhenanis, in potestatem suam reuocarat.

P. 474. AB HEINRICO INIMICO N.] Duce Saxoniæ ac Thuringiæ. qui biennio antè regnum Germaniæ post Conradum regem occuparat.

II.
Pactum Karoli & Heinrici.

ANNO DOM. INC. DCCCCXXVI.] Pactum hoc Bonnense ad Rhenum Karoli & Heinrici regũ, Sigebertus adscripsit anno DCCCCXXIII. sed duplex hoc loco est character, qui ad annum DCCCCXXI. referendum docent, feriæ nimirum primæ, & feriæ quartæ, quarum altera pridie Nonas, altera VII. Idus Nouembris eo anno incidisse dicitur. quod quidem anno congruit DCCCCXXI. non XXIII. aut XXVI. vt perperam hîc scriptum est. Quare rectiùs omnino in chronico Frodoardi pactio eadem in annum DCCCCXXI. conijcitur. quod ipsum mox etiam Karoli annorum epocha demonstrabit: atque hoc præterea, Indictionem mense illo Nouembri decimam fuisse, non nonam. P.480.

ANNO REGNI KAROLI XXIX.] Plerique omnes rerum nostrarum auctores Karoli simplicis annorum exordium ducunt ab obitu Odonis regis III. Nonas Ianuarias anni DCCCXCVIII. Karolus autem ipse in diplomatibus suis quinquennio altius repetit, ex die videlicet, quo Remis à Fulcone Archiepiscopo vnctus est in regem, hoc est, V. Kalend. Februarias, anni vt reor DCCCXCIII. Diem quidem Karolus designat in diplomate Fossatensis mõnasterij, & in altero S. Martini Turonici: *In die*, inquit, *quo ad regni fastigium ordinati fuimus, qui euenit* V. *Kalendas Februarias, id est Natali S. Agnetis virginis,* Annum autem indicat Regino, cùm regem le- Ead.

uatum ait ſub finem anni DCCCXCII. Nam cùm annos à Chriſti Incarnatione ordiatur, non à Natali, anno cuique primos etiam ſequentis anni menſis adnumerat. Denique KAROLI regnum ab hoc quem dixi Chriſti anno in eius diplomatibus inchoari facilè perſpiciet, qui eius annos cum Indictionibus comparabit. Sed ne ambigendi locus foret, extat in Tabulario S. Martini diploma, quod cum KAROLI annis Chriſti quoque annos habet adſcriptos in hunc modum: *Data* III. *Idus Iulias, Indictione* VII. *anno* XII. *regnante domno Karolo glorioſiſſimo rege, redintegrationis* VII. *Actum Compendio palatio, anno Incarnationis Chriſti* DCCCCIV. Sanè ſi annus Chriſti DCCCCIV. numerabatur KAROLI XII. conſequens eſt vt primus Karoli anno Chriſti DCCCXCIII. reſpondeat, & cũ anno Chriſti DCCCCXXI. comparãdus ſit annus KAROLI XXIX. vt hoc loco. Deinde ſi anno XII. KAROLI Iulio menſe ſeptima erat Indictio, reliquũ eſt, vt anno eius XXIX. Iulio eodẽ mẽſe nona, poſt Septembrem verò decima fuerit Indictio, quod erat demonſtrãdum. Eſt & alterũ diploma, quod KAROLI annos cum Chriſti annis comparat, & hæc quæ diximus omni ex parte confirmat, in ſcrinijs Eccleſiæ Pariſienſis, de immunitate clauſtri, quam rex idem Theodulfo Epiſcopo poſtulante conceſſit: *Datum* XV. *Kalendas Iunij, Indictione* XV. *anno Incarnationis dominicæ* DCCCCXI. *regnante domno* Karolo *rege* XIX. *redintegránte* XIV. *Actum villa Caugiaco.*

Ead. REDINTEGRANTE XXIV.] KAROLUS quo tempore in regem confirmatus eſt, integrum regnum in poteſtate ſua non habuit, quia Odo rex, quoad vixit, Aquitania & Burgundia poti-

tus est. Mortuo post quinque annos Odone, quæ ab illo possidebantur recepit, regnumque redintegrauit: atque huius redintegrationis annos regni sui annis deinceps in publicis tabulis subiecit. Semper igitur redintegrationis anni regni annis solido fere quinquennio pauciores sunt: & solidum fuisset, si Odo, quem III. Nonas Ianuarias vita functum diximus, ad v. Kalendas Februarias, quo die inunctus fuerat Karolus, vitam produxisset.

LARGIORE HERED. INDEPTA X.] Ead. Hoc verò pertinet ad regnum Lotharij, cuius accessione Karolus hereditatem suam amplificauit. quia non solùm partem illam recepit, quam auus olim & pater eius possederant: sed alteram etiam, quæ regum fuerat Transrhenanorum. Sed quo anno regnum Lotharij receperit inuestigandũ. Sigebertus enim anno DCCCC XVI. receptum notat. Ceterùm ex hoc loco, & ex Karoli diplomatibus facilè est videre quadriẽnio antè, hoc est anno Christi DCCCCXII. regni Karoli XX. receptum fuisse. Quo nimirum tempore, Ludouico vltimo Francicæ stirpis in Germania rege sine liberis defuncto, Karolo, vt legitimo heredi, iure licuit non regnum modò Lotharij, sed Germaniam quoque ipsam, si par in armis vis fuisset, repetere.

EPISCOPI EX PARTE KAROLI] Omnes è regno erant Lotharij, excepto Bouone Catalaunensi, cuius soror Frideruna olim regina vxor fuerat Karoli. P.482.

EPISCOPI EX PARTE HEINRICI.] P.482. Nullus in his è regno Lotharij, omnes è Trans-

rhenano. Nam & Moguntia, & Vvormatia, vt alibi dictum, quamuis citimæ Rheno, Transrhenensi tamen regno vini gratia fuerant adtributæ.

Ead. EPISC. MIMMOGENEFERDÆ] Hodie Monasteriẽsis in Vvestfalia. Synodo Coloniensi anni DCCCXXCVII. subscribit Vvilelmus Mimigarnafurdensis Episcopus. Sic enim ibi scriptum est. nos eam lectionem repræsentauimus, quam exhibuit P. Heriberti nostri exemplar, cui vni hoc Capitulare debemus.

CORONATIONES REGVM ET REGINARVM.

I.

Caroli Calui in regno Lotharij.

P. 485. CORONATVS IN METTIS) De hac coronatione suprà in Capitulis Tit. xxxv. vbi & Adnuntiationes, quæ coronationem præcesserunt, integræ continentur.

P. 486. BENEDICTIONES SVPER REGEM) In regum nostrorum consecratione diuersæ nunc etiam benedictiones, sed ab vno Archiepiscopo pronuntiantur; olim, vt hic locus declarat, interdum etiam à diuersis Episcopis pronuntiabantur: Quomodo & in Ludouici Pij restitutione, quam in eadem Metensi Ecclesia factam suprà didicimus: *inter Missarum celebrationẽ septem Archiepiscopi septem reconciliationis Ecclesiasticæ orationes super eum cecinerunt.* Vetus etiam ordo Romanus in consecratione Imperatoris singulas orationes à singulis Episcopis, Albano, Portuensi, & Ostiensi fundi solitas docet.

AD DEXTRAM AVRICVLAM] Hodie vngi reges solent primum in vertice, deinde in pectore, tertio inter scapulas, tum in scapulis ipsis: postea in brachiorum internodiis, ac postremò in manibus. P. 849.

PALMAM ET SCEPTRVM) Regibus nunc cum sceptro non palmæ ramus, sed palma manus offertur, id est scipio inauratus, cui eburnea expansæ manus effigies in summo infixa est. Sed hanc iustitiæ manum nostri vocant, hîc vero ad victoriam palma, non ad iustitiam referri videtur. P. 490.

B. GORGONII) Huius agoni sacer dies erat, quo hæc celebrabantur, v. Idus Septembris. Præcipua autem huius martyris apud Metenses veneratio ob sacras eius reliquias in Gorziensi olim monasterio conditas à Chrodgango Episcopo. P. 491.

II.
LVDOVICI II. REGIS.

AB EPISCOPIS PETITA) Editæ supra fuerunt inter Ludouici II. Capitula primo loco. Eædem ipsæ, ac superiorum, sequentiumque benedictionum pars maxima nunc etiam in regum Francorum consecrationibus vsurpatur. vt verisimile sit ab Hincmaro, cùm hos reges reginasque coronaret, conceptas fuisse formulas, quas posteri secuti sint. P. 492.

III.
IVDITH CAROLI FILIÆ.

REGINAM QVAM EDELVLFVS) Edilulfum item appellat Lupus Abbas episto- P. 495.

la XIII. & XLIII. alij Ethelulfum, alij aliter, vt Flodoardus li. III. c. XII *Iudith Karoli regis filia Edilnulfo regi Anglorum, qui & Edeboldus, dudum fuerat in matrimonium copulata, & regina decore ac benedictione insignita.* Hoc verò loco duplex illius est, spõsæ primũ, deinde reginæ benedictio.

IV.

HERMINTRVDIS KAROLI VXORIS.

P. 504. QVANDO HERMINTRVDIS) Nupserat iam olim Karolo Hermintrudis Vodonis Comitis F. mense Decembri anni DCCCXLI. vt auctor est Nithardus lib. IV. Nondum tamen ante hoc tempus in reginam consecrata, nunc demum Karoli rogatu Suessione ab Episcopis coronata est, post mortem, vt verisimile est, Caroli filij, quem anno DCCCLXVI. infelici casu, extinctum narrant. Hirmintrudis verò ipsa haud multis annis superstes, cùm anno DCCCLXIX. pridie Nonas Octobris mortuam doceat Aimoinus lib. V. c. XXXV.

A SEDE APOST. ET A NOSTRIS DECESS.) A sede Apostolica, vt Ermingardis Ludouici Pij regina, quam cum Ludouico Augustam, appellauit, coronaque aurea cinxit Stephanus Papa, vt Theganus c. XVIII. testatur & Flodoardus lib. II. c. XIX. Ab Episcopis verò, vt inter alias Bertrada Pippini regis, de qua Fredegarius editionis Bauaricæ: *Pippinus electione totius Franciæ in sedem regni cum consecratione Episcoporum, & subiectione principum, vna cum Bertradane regina, vt antiquitus ordo deposcit, sublimatur in regno.*

ANALECTA MINVTORVM diuersi generis opusculorum, quæ in Notis promissa, vel commemorata sunt.

I.

Epistola Karoli Magni regis de victoria Auarica anni DCCXCI.

KAROLVS *gratia Dei rex Francorum & Langobardorum, ac patricius Romanorum, dilectæ nobis & valde amabili coniugi nostræ* FASTRADÆ *reginæ.*

SALVTEM amabilem tibi in Domino per hos apices mittere studuimus, & per te dulcissimis filiabus nostris, vel ceteris fidelibus nostris tecum manentibus. Scientem te enim facimus, quia gratias Deo sani & salui sumus. Missus quidem dilecti filij nostri PIPPINI, nomine ILL. nobis nũtiauit de eius sanitate, ac domni Apostolici, vel de saluatione confinium nostrorum illis partibus positorum: vnde valdè lætificati extitimus. Et insuper retulit nobis, qualiter illæ scaræ, quas priùs de Italia iussimus pergere partibus Auariæ, in ILL. confinia residendum, perrexerunt infra fines ipsorum decimo Kalendas Septembris, & inierunt pugnam cum eis. &

dedit eis Deus omnipotens pro sua misericordia victoriam, & multitudinem de ipsis Auaris interfecerunt, in tantum, vt dicunt, quod in multis diebus maior strages de ipsis Auaris facta non fuit. Et exspoliauerunt ipsum vallum, & sederunt ibidem ipsa nocte, vel in crastina, vsque hora diei tertia. Et acceptis spolijs reuersi sunt in pace: & centum quinquaginta de ipsis Auaris viuos comprehenderunt, quos reseruauerunt, vt nostra fiat iussio qualiter exinde agere debeant. Fideles Dei ac nostri, qui hoc egerunt, fuerunt ille Episcopus, ille Dux, ille & ille Comites. Ill. Dux de Histria, vt dictum est nobis, ibidem benè fecit cum suis hominibus. Vassi verò nostri fuerunt illi. Nos autem Domino adiuuante tribus diebus litaniam fecimus, id est Nonis Septembris, quod fuit Lunis die, incipientes, & Martis, & Mercoris, Dei misericordiam deprecantes, vt nobis pacem & sanitatem, atque victoriam, & prosperum iter tribuere dignetur, & vt in sua misericordia & pietate nobis adiutor & consiliator, atque defensor in omnibus angustijs nostris existat. Et à vino & carne ordinauerunt sacerdotes nostri, qui propter infirmitatem, aut senectudinem, aut iuuentudinem abstinere poterant, vt abstinuissent. & qui redimere voluisset, quod vinum licentiam habuisset bibendi ipsis tribus diebus, ditiores & potentiores homines in vnaquaque die solidum vnum dedissent: minus potentes iuxta possibilitatem ipsorum: & qui amplius dare non poterat, & vinum bibere volebat, saltem vel vnum denarium donasset. Eleemosynam ve-

rò vnusquisque secundum propriam atque bonam voluntatem, vel iuxta possibilitatem fecisset. Et sacerdos vnusquisque Missam specialem fecisset, nisi infirmitas impedisset: & clerici qui psalmos sciebant, vnusquisque quinquaginta cantasset. & interim quòd ipsas litanias faciebant, discalceati ambulassent. Sic considerauerunt sacerdotes nostri, & nos omnes ita aptificauimus, & Domino adiuuante compleuimus. Vnde volumus, vt tu cum ILL. & ILL. vel ceteris fidelibus nostris considerare debeas, qualiter ipsæ litaniæ ibidem factæ fiant. Tu autem iuxta quod tua infirmitas permittit in tuo committimus arbitrio. Et mirum nobis fuit, quia vester missus nec epistola, postquam de Ragenisburgo, ad nos non venit. Vnde volumus, vt sæpius nobis de tua sanitate, vel de aliud quod placuerit significare debeas. iterumque salutamus te multum in Domino.

II.

Epistola Ludouici Pij Aug. ad Emeritanos Hispaniæ, ab Einhardo, cuius epistolis inserta est, composita.

HLVDOVVICVS *diuina ordinante prouidentia Imperator Augustus omnibus primatibus & cuncto populo* EMERITANO *in Domino salutem.*

AVDIVIMVS tribulationem vestram, & multimodas angustias, quas patimini per

crudelitatem regis Abdiraman, qui vos per nimiam cupiditatem rerum vestrarum, quas vobis auferre conatus est, sæpissimè violenter oppressit. sicut & patrem eius Abolaz fecisse comperimus: qui iniustis superpositionibus censum, cuius debitores non eratis, sibi soluere cogebat, & propter hoc de amicis inimicos, & de obediētibus sibi cōtrarios atque inobediētes effecerat. quia & libertatem vobis tollere, & iniustis censibus ac tributis vos onerare, atque humiliare molitus est. Sed vt audiuimus, vos semper sicut viri fortes iniurias ab iniquis regibus vobis inlatas fortiter repulistis, & crudelitati atque auiditati eorum viriliter restitistis. quod & vos modò facere multorum relatione didicimus. Quapropter complacuit nobis ad vos has literas dirigere, vosque consolari, atque exhortari, vt in ea qua cœpistis libertatis vestræ defensione contra crudelissimum regem perseueretis: & furori atque sæuitiæ illius, sicut hactenus fecistis, cedere non dignemini. Et quia idem rex certissimus aduersarius & inimicus tam noster quàm & vester est, communi consilio contra sæuitiam eius dimicemus. Volumus enim cum Dei omnipotentis adiutorio, proxima æstate exercitum nostrum ad marcam nostram mittere, vt ibi præparatus sedeat, & expectet donec vos mandetis quando promouere debeat: si ita vobis bonum visum fuerit, vt propter vos adiuuandos eundem exercitum contra communes inimicos nostros, qui in marca nostra resident, dirigamus. ad hoc vt si Abdiraman, vel exercitus eius, contra vos venire voluerit, isti per nostrum exerci-

tum impediantur, vt illi, & exercitui eius in adiutorium contra vos venire non valeant. Nam certos vos facimus, quòd si ab illo nos auertere, & ad nos conuertere volueritis, antiquam libertatem vestram plenissimè & sine vlla diminutione vobis vti concedimus; & absque censu, vel tributo, immunes vos esse permittimus: & non aliam legem, nisi qua ipsi viuere volueritis, vos tenere iubemus: nec aliter erga vos agere volumus, nisi vt vos amicos & socios in defensione regni nostri honorificè habeamus. Optamus vos in Domino semper bene valere.

III.

Præceptum Caroli Calui pro Ecclesia in Magniaco vico pagi Niuernensis.

IN NOMINE *sanctæ & indiuiduæ Trinitatis.* KAROLVS *gratia Dei rex.*

SI fidelium nostrorum aurem celsitudinis nostræ petitionibus commodauerimus, morem predecessorum nostrorum parentum regum scilicet exercebimus. Igitur notum sit omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ, præsentibus scilicet atque futuris, quia in conflictu altercationis fraternæ, quando me notissima concertatio agebat, vt vires resistendi penes me restaurarentur in fratrem, Neuernensem Comitatum deueni apud Magniacum vicum, vbi corpus sacratissimum beati Vincentij Confessoris Christi memorabili veneratione percolitur. ibique muni-

ficum largitorem Deum in eius commemoratione adorans deprecatus sum, vt eius suffragijs munimen diuinæ protectionis adipiscerer, quatenus per suam exoptabilem intercessionem tranquillæ prosperitati restituerer. Quin verò sub spe talis adsecutionis votis me obligaui ibidem, ac beneficia temporalia conferre eius ministris perseueranter promisi. Quocirca percepta quiete, potitusque victoria, vt spes anhelabat, libuit perquirere dotem ipsius Ecclesiæ, scire volens vtrum seriem eiusdem tenoris haberet, quam auus memorabilis noster Karolus quondam Imperator cunctis vicis fieri statuit. Quam nostris obtutibus delatam reperimus à iam dicto tenore alienam existere. scilicet per diminutiones aliorum beneficiorum cessisse potestatibus res quondam ibidem delegatas. Tunc placuit nobis, res pariter collectas per auctoritatis nostræ conscriptionem ibi redintegrare, quæ abstractæ inde fuerant, cum iis quæ ibi perdurabant, & per diuisibilia exercitia tres inde diuisiones fieri. vnam in vsu salutaris sacrificij, ac reparationis Ecclesiæ, alteram ad luminaria administranda, tertiam ad vsus necessarios clericorum ibi deseruientium excolendos. Quas quindecim mansis & colonicis quatuor, quæ soluunt in censum denarios duodecim, ibidem, solidos quatuor fieri statuimus, quos à nostris nostrorumque fidelium vsibus ex Comitatu Neuernensi abstraximus, & in honore omnipotentis Dei, necnon & veneratione Sanctorũ eius Nazarij & Vincentij, quorum reliquiæ ibi venerantur, sicut antiquitus extiterat, restaurando

ibi cõtulimus. quemadmodum in altero auctoritatis nostræ præcepto, quod de eadem ratione ad presbyterij honestatem fieri iussimus, reperiri potest, permanẽte in suo statu ratione presbyterij ex suo beneficio ibi collato. Volumus etiam matri Ecclesiæ Neuernensi omnia hæc sint subiecta, sub nostraque immunitate posita, & nullius oneris cultum alij ibi exerceant: sed sub tutela Præsulis eiusdem loci ordinata consistant. vbi anni orbita redeunte libram ceræ in censum in festiuitate S. Cyrici publicè persoluant. Quapropter volumus, vt nullus Comes, nullus Iudex, nulla opposita persona exinde quicquam exigere præsumat. nec censum, nec paratam, nec aliquod obsequium seruitutis, sed iam dictæ matri Ecclesiæ tali ordine deseruire. Et liceat Adalardo presbytero, cuius labore & studio hoc agimus, suisque successoribus, memoratas res quietè possidere, & absque obstaculo alicuius impeditionis perpetualiter tenere & ordinare, vt pro incolumitate mea, & coniugis, sobolisque prosperitate beatus Vincentius, in cuius commemoratione agitur, ante Deum pacis precator adsistat. Sed & hoc cunctis Catholicis orthodoxa religione viuentibus notum manere volumus, quia pro studio laboris & constructionis, quod eidem loco Adalardus presbyter impendit, licentiam concessimus, vt nullus se opponat successor, qui iam dictæ Ecclesiæ sacerdos subrogetur post eius obitum, nisi quem in vita sua ipse elegerit, & vice sua ministrum constituerit, aut ex parentela progeniei suæ, aut quemlibet alium, quem ad id peragendum ido-

neum prouiderit. Ipsi quoque à nullo temporale donum acquiratur, nisi soli Deo, cui seruitio fungi vnicuique sacerdoti conuenit. Et vt nostræ largitionis præsens auctoritas firmior habeatur, & diligentiori obseruatione custodiatur, anuli nostri impressione subtersignari iussimus.

Signum Karoli KRLS *gloriosissimi regis.*

Datum XIII. Kalendas Ianuarias Indict. VI. Anno XVIIII. regnante Karolo gloriosissimo rege. Actum in Magniaco in Dei nomine feliciter.

IV.

Consilium Hincmari Archiepiscopi de pœnitentia Pippini iunioris, olim regis Aquitaniæ.

S. PAPA Gregorius in decretis ad Felicem Siciliensem Episcopum: *Progeniem suam vnumquemque, vsque ad septimam obseruare decernimus generationem* &c. Item in decreto Synodali ante B. Petri corpus: *Si quis de propria cognatione, vel quam cognatus habuit, duxerit vxorem, anathema sit*, &c.

S. SIRICIVS Papa in decretis suis de apostatis monachis: *Has*, inquit, *impudicas, detestabilésque personas à monasteriorum cœtu, Ecclesiarũque conuentibus eliminandas esse mandamus*, &c.

IN

IN HOC CAPITVLO ſtat modo PIPPINVS, & in alio capitulo quod de apoſtatis idem Siricius decreuit. Quia verò nunc dicit ſe pœnitere de præteritis malis, quia habitum & profeſſionem ſuam deſeruit, & ſacramentum quo ſe conſtrinxit grauiter violauit; & quia cum paganis ſe iunxit: & profitetur ſe ad ſuam profeſſionem & habitum velle redire. quoniam illius cauſa ſynodali diffinitione atque iudicio decreta fuit, ſi tempus & locus permitteret, ſynodali iudicio immutari debuerat. Nunc autem quia hinc iudiciũ, & hinc nos circumſtat miſericordia, pro iudicio ſynodali nobis ſequẽda ſunt quę à ſede Apoſtolica, & per ſynodalia iudicia ſunt diffinita. dicente B. Leone, quia *in diſpenſandis Dei donis non debemus eſſe difficiles, nec accuſantium ſe gemitus lacrymaſque negligere, cùm ipſam pœnitendi affectionem ex Dei credamus inſpiratione conceptã, dicente Apoſtolo:* Ne fortè det illis Deus pœnitentiam, vt reſipiſcant à diaboli laqueis, à quo capti tenentur ad ipſius voluntatem. Et item idem in decretis ſuis dicit: *Propoſitum monachi proprio arbitrio aut voluntate ſuſceptum deſeri non poteſt abſque peccato. Quod enim quis vouit Deo debet ei reddere. Vnde qui relicta ſingularitatis profeſſione ad militiam vel ad nuptias deuolutus eſt, publica pœnitentiæ ſatisfactione purgandus eſt. quia etſi innocens militia, & honeſtum poteſt eſſe coniugium, electionem meliorum deſeruiſſe transgreſſio eſt:* Et ſequendum eſt de eo Leonis capitulũ quo dicit: *Si conuinio ſolo gentilium & eſcis immolatitiis vſi ſunt, poſſunt ieiunijs & manus impoſitione purgari, vt deinceps ab idolothytis abſtinentes ſacramẽtorum Chri-*

Epiſt 89. ad Theodorũ.

1. Tim. 2.

C. 26.

C. 30.

ſti poſſint eſſe participes. Si autem idola adorauerunt, aut homicidijs vel fornicationibus contaminati ſunt, ad communionem eos niſi per pœnitētiam publicam non oportet admitti. Et Nicæni canones de

c. 11. his qui præter neceſſitatem præuaricati ſunt qualiter pœniteant dicunt. Quia verò, vt audiui, paralyſi ſolet Pippinus percuti, ſequenda eſt

Ep. 89. de illo ſententia magni Leonis, quæ dicit: *His qui in tempore neceſſitatis, & in periculum vrgentis inſtantia præſidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, nec ſatisfactio interdicenda eſt, nec reconciliatio deneganda: quia miſericordiæ Dei nec menſuras poſſumus ponere, nec tempora diffinire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera confeſſio, dicente Dei ſpiritu per prophetam*: Cùm ingemueris, tunc ſaluus eris: *& alibi*: Dic tu iniquitates tuas prior vt iuſtificeris. *& iterum*, quia apud Dominum miſericordia, & copioſa apud

c. 7. eum redemptio. Et Innocentius dixit: *De pœnitentibus, qui ſiue ex grauioribus, ſiue ex leuioribus pœnitentiam gerunt, ſi nulla interueniat ægritudo, quinta feria ante Paſcha ei remittendum Romanæ Eccleſiæ conſuetudo demonſtrat. Cęterùm de pondere æſtimando delictorum ſacerdotis eſt iudicare, vt attendat ad confeſſionem pœnitentis, & ad fletus atque lacrymas corrigentis: ac tum iubere dimitti, cùm viderit congruam ſatisfactionem. Sanè ſi quis in ægritudinem inciderit, atque vſque ad deſperationem deuenerit, ei eſt ante tempus Paſcha relaxandum, ne de ſæculo abſque communione diſcedat.* Plura ſunt alia, quæ hinc poſſumus colligere, niſi iſta crederemus poſſe ſufficere. Vnde quantum mihi videtur, non præiudicans ſynodali ſententiæ

de Pippino decretæ, sed confisus se Dei misericordia, qui per Apostolum suum dicit, vt super exaltet misericordia iudicium, & de caritate confratrum nostrorum, & de auctoritate sacrorum canonum, & Pontificum Romanorum, exhortandus est PIPPINVS, vt puram confessionem de omnibus peccatis suis, quæ ab ineunte ætate perpetrauit, secretè faciat: quia fortè talia fecit, quæ turpe est etiam in publicum dicere. & de hoc quòd suum habitnm dimisit, & se periurauit, & quia cum paganis se iunxit, (de qua sua coniunctione multa mala sunt perpetrata) coram Ecclesia inter publicè pœnitentes se lacrymabiliter accuset, & pœnitentiam & reconciliationem humiliter petat: & de omnibus quæ vel secretè confessus fuerit, vel publicè se accusauerit, per manus impositionem Episcopalis auctoritatis publicè reconcilietur, & reconciliatus tonsuram clericalem accipiat, & habitum monasticum recipiat, & profiteatur se de cetero seruare quæ expetit & expedit, & sic communionem sacri altaris recipiat. Reconciliatus autem benignè tractetur, vt tali loco sub libera custodią misericorditer custodiatur, & custodes monachos ac bonos canonicos, qui eum exhortentur, & quorum doctrina & exemplo bene de cetero viuere, & pręterita peccata plangere discat. & quorum prouidentia, & loci conuenientia ita custodiatur, vt ad pristinnm vomitum redire nequeat, etiamsi Diabolo suadente voluerit: & rediuiuum scandalũ per eum in sancta Ecclesia & in ista Christianitate oriri non possit. Accipe, frater & fili,

iſtam rotulam. ſed & illam de cognatione non coniungenda, & porta illas domno regi, & relege coram illo. & de iſta fac ſecundum illius conſiliũ & commẽdationem. & de illa cognatione non coniungenda, per eius conſilium & axilium ſequere ſacras auctoritates tibi directas. Prouidentia de Pippino non eſt negligenda, & vt certi ac fideles cuſtodes illi adhibeantur ſatis eſt procurandum : nec obliuiſcendum quod de eo in Monaſterio S. Medardi accidit, & quod de Karlomanno in Corbeia euenit. Nam quod factum eſt, adhuc fieri poteſt.

V.

Quomodo Nomenoius tyrannus Brittonum de quatuor Epiſcopatibus fecit ſeptem, tempore Karoli Calui regis Francorum.

NOMENOIVS valde ſuperbus vrbem Namneticam, Redonicam, ac etiam Andegauenſe territorium, & Cenomannenſe vſq; Meduanam inuaſit. His autem vrbibus & territoriis nominatis in ſua ditione aſſumptis ſuperbior extitit & potentior. Contemptóque omnino iure Francorum regio, regem ſe fieri poſſe exiſtimauit. multiſque artibus, vt doloſus & fraudulentus, perquirens quibus id modis aſſequeretur, reperit vt Epiſcopos totius ſuæ regionis aliqua ſeductione expelleret, & alios conceſſione ſua conſtitutos in locis illorum ſub-

rogaret: sicque facilè conceptam tyrannidem posse perficere excogitauit. Æstuante verò principe, & plurima euiscerata facie secũ animo reuoluente, quomodo conceptũ scelus perpetrare posset, tandem inuenit vnum ex complicibus suis, qui se circumuenire posse Episcopos, & absque vlla examinatione & purgatione aliqua infamari & damnari fateretur. Quod audiens tyrannus, lætus efficitur, multa ei spondens, si dictis facta compensaret. Minister itaque doli conuocans Britannos Episcopos: Scitote, inquit, Domini sacerdotes, vnum me vobis causa salutis vestræ pandere mysterium, quòd audierim à secretis principis, quia nisi Episcopi se reos ex eis quæ eis obijcerentur esse audiente conuentu præsulum, quos aliunde à discussione reatus ipsorum Dux inuitauerat, profiterentur, nec eos lateret sine dilatione capite plectendos fore. Quo audito Episcopi consternati animo pręter Dei & Ecclesiæ leges omnia se profiteri quæ malignus persuadebat, antequam morte multarentur, promiserunt. In crastinum autem euocans Princeps in Monasterio S. Saluatoris Synodum Episcoporum atque procerum, adhibuit testes falsissimos pretio conductos aduersus Subsannum Venetensem, Salaconem Aletensem, Felicem Coriopitensem, Liberalem Oximensem Episcopos, qui dicerent eos pretio in Ecclesia intrusos muneribus sæpe sacros ordines fuisse largitos, & omnibus criminibus obnoxios fore. Cúmque reticerent Episcopi repentino mortis metu perculsi, requisiti sunt à conuentu, vtrum vera essent quæ opponeban-

tur. qui ita se habere professi sunt. depositisque in Concilio virgis & anulis Pontificalibus, Gallias petierunt ad Karolum se conferentes. Nomenoius verò patrato scelere pseudoepiscopos constituit loco ipsorum. Cogitans autem Episcopos, quos elegerat, à Metropolitano Turonensi benedictionem minimè posse consequi, nec accessum ad eum metu regis habere, ex quatuor Episcopatibus septem composuit. Quorum apud Dolum Monasterium vnum constituit, quem Archiepiscopum fieri decreuit. Monasterium verò S. Brioci sedem constituit Episcopalem. Similiter etiam S. Rabutuali. Hos tres vsurpatitios Episcopos instituit, ceteris quatuor in antiquis vrbibus derelictis. Prouincia itaque Turonensi ita recisa, Nomenoius Dolo monasterio Episcopos suos congregans se in regem vngere fecit.

VI.

Notitia de mancipiis S. Remigij per iudicium Scabiniorum euindicatis in placito Missorum Hincmari Archiepiscopi.

ORDINANTE Hincmaro Archiepiscopo venerunt eius Missi in Curte Acutiori, Sigloardus scilicet presbyter vel caput scholę sanctæ Remensis Ecclesiæ, & Dodilo vir nobilis vassallus eiusdem Episcopi. Residentes ipsi in placito publico, inuestigantesque iustitiam S. Remigij, vel senioris iam dicti, audierunt so-

num de his mancipiis, quorum ſubter continentur nomina, & de eorum genealogia, quòd ſerui & ancillæ meritò deberent eſſe: eo quòd Berta & Auida eorum auiæ de pretio dominico fuiſſent comparatæ. Miſſi enim ſupradicti vt hoc audierunt, requiſierunt diligenter eandem rationem. & hæc nomina eorum, qui præſentes interrogati fuerunt, Grimaldus, Vvarinbertus, Leutholdus, Oſtroldus, Adelardus, Iuoia, Hildiardis filia. Ipſi enim reſpondentes dixerunt. Non eſt ita, quoniam ex natiuitate ingenui eſſe debemus. Præfati verò Miſſi interrogauerunt ſi aliquis ibi fuiſſet, qui ex hac ratione veritatem ſciret, vt approbare voluiſſet. Tunc acceſſerunt teſtes ſeniſſimi, quorum hęc ſunt nomina, Hugdierus, Tedicus, Odelmarus, Serulfus, Giſinbrandus, Gifardus, Teudericus. & teſtificauerunt quòd de pretio dominico eorum origo comparata fuit, & magis per iuſtitiam & legem ſerui vel ancillæ deberent eſſe, quàm ingenui & ingenuæ. Miſſi autem interrogauerunt, ſi teſtes contra eos verum dicebant. Ipſi enim videntes, cognoſcenteſque rei veritatem atque comprobationem, ſtatim ſe recrediderunt, & per iudicium Scabiniorum, quorum hæc ſunt nomina, Geinfridus, Vrſoldus, Fredericus, Vrſiaudus, Hroderaus, Herlcherus, Ratbertus, Giſleh.rdus, reuuadiauerunt ſeruitiū multis diebus iniuſtè retentum vel neglectum. Actum in Curte Acutiori III. Idus Maias in placito publico, anno VI. regnante Karolo rege glorioſo, regente autem Hincmaro Archiepiſcopo ſanctam ſedem Remenſem anno III. Ego Sigloardus

presbyter omnibus his veris indiciis rogatus interfui, & manu propria subscripsi. Ego Heronodus Cancellarius scripsi. Ego Dodilo propria manu subscripsi. Signum Leidradi monachi. Signum Adroini maioris. Signum Goffredi vocati &c. Ego Hairoaldus Cancellarius recognoui, & subscripsi. Testes suprascripti comprobauerũt etiam Teutbertum & Blithelmum originaliter esse seruos, & per iudicium Scabiniorum, quorum nomina supra videntur scripta, reuuadiauerunt seruitium in eodem placito.

VII.

Precaria Grinberti S. Madalueo Episcopo Virdunensi oblata sub annum DCCLXXI.

Domino sancto & Apostolico in Christo patri MADALVEO *Episcopo in Dei nomine Grinbertus precator.*

DVM vestra fuit voluntas, & mea fuit petitio, & vestra beneuolentia & pietas habuit, vt res illas in pago Virdunensi, in loco nuncupante qui dicitur Ad Ex, quas ego ipse per meum instrumentum ad basilicam vestram S. Vitono condonaui, hoc est in mansis, campis, oleis, pascuis, pratis, concidis siluis, aquis, aquarumque decursibus; similiter & alias res ibi coniacentes, quas senior meus Sartono per suum testamentum ab basilicam vestram S.

Vitono condonauit, ad vos expetiui, & vos mihi pro beneficio vestro S. Vitono habere promisistis. Ideo & ego spondeo pro huius vinculo precariæ, annis singulis in censu ad festiuitatem S. Vitoni libras xx. de oleo ad ipsam basilicam, vbi ipse domnus in corpore requiescit, ad illa luminaria facienda dare, & in posterum promitto facturum. Quod si non fecero, aut si de ipso censu negligens fuero, sicut lex est de hoc faciam, & ipsas res habeam. aut si ipsas res meum proprium esse dixero, aut alienare voluero, potestas vestra sit, successorúmque vestrorum, me exinde foras mittere, & cum emelioratione res vestras recipere. Si quis verò, quod futurum esse non credo, si ego, aut vllus de heredibus meis, seu quislibet vlla opposita persona, contra hanc chartulam precariæ adire voluerit, aut eam infringere, inferat sacratissimo fisco vna cum basilica S. Vitoni auri libras II. argenti pondera v. multa sustineat, & quod repetit euindicare non valeat. Et vt hæc chartula precariæ firmior sit, manu propria subtersignaui, & qui subscriberent, vel signarent, in præsenti rogaui stipulatione subnixa. Actum sub die Kalend. Iulias anno III. regnante Karlomanno rege. Signum Grinberti, qui hanc chartulam precariæ fieri & firmari curauit. Signum Grimboldi germani sui. Signum Taringo. Signum Godoni. Signum Gobberti. Hoc est testamentum, quod domnus Madalueus Episcopus Virdunensis Ecclesiæ firmauit sua auctoritate. Remedius diaconus hanc chartulam precariæ scripsi & subscripsi.

VIII.

Charta ingenuitatis, qua Amalricus diaconus Asairæ famulæ libertatem concessit in Ecclesia S. Vitoni.

QVI famulum vel famulam suam à iugo seruitutis absoluit, sine dubio mercedem recipiet ab illo qui dixit, *Dimittite & dimittetur vobis, date & dabitur vobis.* Quapropter ego Amalricus diaconus, atque S. Mariæ Virdunensis Ecclesiæ Canonicus, pro remedio, & absolutione animæ fratris mei Ladonis, dimitto ingenuam famulam illius nomine Asairam, quam ipse mihi ad libertatem faciendam tradidit & dedit, vt hinc & deinceps ingenua sit, ingenuáque permaneat, tuitionem Ecclesiæ S. Petri & SS. Confessorum Vitoni, Pulchronij, Possessoris ciuitatis Virdunensis Pontificum habeat, & annis singulis in festiuitate S. Vitoni ad altare ipsius in prædicta Ecclesia ciuitatis Virduni vnam deneratam de cera persoluat, ipsiusque Ecclesiæ mundiburdo, & abbatis eius tuitione defensata, per hanc ingenuitatis chartam liberam & firmissimam omni tempore obtineat libertatem & ingenuitatem. Si quis verò, quod futurum non credo, si ego aut vllus de heredibus meis vel coheredibus, vel ipsius fratris mei Ladonis, seu quælibet altera extranea persona, hanc ingenuitatis chartulam infringere voluerit, cui litem intulerit, vnà cum prædicta so-

cia Ecclesia, cogatur persoluere auri libram I. argenti pondera XII. multa sustineat, & quod repetit non euindicet. Et vt hæc ingenuitatis chartula in omnibus firmior sit, manibus proprijs subter eam firmauimus, & qui subscriberent vel signarent in præsenti rogauimus stipulatione subnixa. Actum sub die Iduum mensis Iunij, in prædicta Ecclesia S. Vitoni, vbi corpus Ladonis sepultum est, anno XI. regnante Ottone rege, filio Heinrici regis, in regno quondam Lotharij iunioris. Signum Amalrici diaconi, qui hanc ingenuitatis chartulam fieri & firmari rogauit. Isti sunt testes. Adelardus, Albricus, item Albricus, Anselmus, Raynboldus, Robertus, Dominicus, Flocherus, Berardus abba, Heiroaldus diaconus, Blicherus diaconus, Berterus presbyter caluus. Saroardus presbyter & Cancellarius scripsi & subscripsi.

FINIS.

INDEX.

FINIS.

CAROLI CALVI
FRANCORVM
REGIS ET IMP.
CAPITVLA

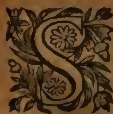
IN DIVERSIS SYNODIS ac placitis generalibus edita.

I.

Conuentus in villa Colonia.

CAPITVLA QVÆ ACTA sunt anno IV. *regni domni Karoli gloriosi regis, domni Hludouuici Imperatoris filij, in conuentu habito in villa quæ dicitur Colonia. quæ etiam subscriptione eiusdem Principis & Episcoporum, ac ceterorum fidelium Dei confirmata fuere, consensu VVarini, & aliorum optimatum, Indictione* VI.

ANCTA Ecclesia nauis more, vt de prioribus sæculis taceamus, ab initio suæ institutionis pelagus sæculi huius diuersa qualitate hactenus Domino moderante transegit: & modo tranquillitate grauis, amodo autem procellæ alicuius tempestate concus-

ſa, ſed non vſquequaque diuerſa; quin potius excitato fidelium precibus Chriſto ſuo gubernatore, ſalubri libertatis ſecuritate, atque optata donata ſerenitate. Vnde etiam in partibus noſtri orbis quæ tempore diuæ recordationis aui noſtri, & ſanctæ memoriæ domni ac genitoris noſtri, aliquandiu fuerat pacis ſuauitate lætata, inimico homine, iuxta ſanctum Euangelium, in agro Dominico ſuperſeminante diſcordiæ zizania in medio tritici Deo amatæ caritatis, adeò eſt diuerſis atque aduerſis vexata moleſtijs, vt non ſine maxima difficultate, reſpectu diuino, & fidelium Dei ac noſtrorum ſolatio, inter nos fratreſque noſtros pacificatio, & paterni regni ex conſenſu diuiſio, ſeu eiuſdem ſanctæ Eccleſiæ ac fidelis populi tantorum laborum quantulacumque fieret reſpiratio. Proceſſu verò temporis, vt ſolent poſt condenſos aëris turbines nubium in pertranſeundo remanere veſtigia, reſtiterunt, fatemur, in nobis, & in viris Eccleſiaſticis, necnon & in reipublicæ noſtræ ſolatiatoribus, huiuſmodi materiæ & fomites diſſenſionum, vt manifeſtè pateſceret nos diuinâ gratiâ indigere, vt omnes à contagio morbi priſtini penitus exueremur, qua

prçuenti eramus, vt infirmitatem communem videre possemus. Quapropter venientes in vnum fideles nostri tam in venerabili ordine clericali, quàm & inlustres viri in nobili laicali habitu constituti, & zelo Dei accensi, memores etiam fidei, quam ipsi & antecessores eorum nostris detulerunt prædecessoribus, ponentesque ante oculos dilectionem & fidelitatem, quam nobis post defunctionem patris laudabiliter & continentissimè seruauerunt, secundum quod legitur in litteris diuinitus inspiratis, hortatus est alter alterum, immò omnes se inuicem monuerunt, vt cuncti vniuersum animi rancorem pro quocumque conceptum negotio à corde propellerent, & in Dei voluntate ac sanctæ Ecclesiæ competenti veneratione, seu nostra fidelitate seruanda, atque debito honore & regia potestate stabilienda & conseruanda, quin etiam sese in pacis concordia & vera amicitia copularent: quatenus diuinæ clementiæ placerent obnixiùs, & de regis ac regni stabilitate & vtilitate possent tractare sublimiùs, & suum atque totius populi communem profectum & tranquillitatem obtinerent propensiùs. Sicque Deo amabili atque laudabili con-

1. Mat. 12. 50.

uentu vnanimiter ac rationabiliter pæ
petrato, nostræ mansuetudini suam deuo
tionem & actionem fidelissimè suggesse
runt. Nos autem tanta fidelium erga do
minationem nostram subtiliter perspect
benignitate, vt causa pro sui merito exi
gebat, eis condignas gratiarum actione
retulimus, & nos nostramque potestatem
eorum bonæ conuenientiæ per beneuo-
lentiam in hoc facto, quod sine dubio ad
præsentem & æternam tendit salutem, so-
ciam & comitem fore tota deuotione spo-
pondimus, abdicatis omnibus, quantum
patitur humana fragilitas, quæ persona
nostri regiminis ignorantiâ, seu iuuentu-
te aut necessitate, contra conuenientem
sibi salubritatem & honestatē vsque modo
egerat, aut alterius astu contraxerat. Qua
de re communiter inito consilio, hoc scri-
ptum fieri proposuimus, quod etiam ma-
nuum omnium nostrorum subscriptione
roborandum decreuimus. In quo quæ no-
bis nunc præcipuè ad communem salu-
tem & regni soliditatem, atque omnium
nostrorum vtilitatem, immò plenissimam
honestatem visa sunt pertinere, con-
scripsimus. non loquentes diuersarum
immutatione personarum, vt modo rega-

lis ſublimitas, modo epiſcopalis auctoritas, modo autem fidelium loquatur commoditas : ſed ſecundum Apoſtolum, ſub vno capite Chriſto, vt reuera vnus homo in vnius Eccleſiæ corpore, ſinguli autem alter alterius membra, quod proſit omnibus omnes vnanimiter, vna voce loquamur per eum & in eo qui dixit, & de quo dictum eſt, *Non vos eſtis qui loquimini*, Matth. *ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis.* 10. 20.

CAP. I.

De honore videlicet & cultu Dei, atque ſanctarum Eccleſiarum, quæ auctore Deo ſub ditione & tuitione regiminis noſtri conſiſtunt, communiter Domino mediante decernimus, vt ſicut tempore beatæ recordationis domni ac genitoris noſtri excultæ & honoratæ atque rebus ampliatæ fuerunt, ſalua æquitatis ratione ita permaneant, & quæ à noſtra liberalitate honorantur atque ditantur, de cætero ſub integritate ſui ſeruentur : & ſacerdotes ac ſerui Dei vigorem Eccleſiaſticum, & debita priuilegia iuxta reuerendam auctoritatem obtineant, eiſdem verò regalis poteſtas, & inluſtrium virorum ſtrenuitas, ſeu reipublicæ adminiſtratores, vt ſuum mini-

ſterium competenter exequi valeant, in omnibus rationabiliter & iuſtè concurrant.

II.

Honor etiam regius, & poteſtas regali dignitati competens, atque ſinceritas & obtemperantia ſeniori debita, remota omni ſocordia & calliditate, ſeu qualibet indebita quorumcumque coniũctione contra honorem & poteſtatem atque ſalutem noſtram, ſiue regni noſtri ſoliditatem, nobis in omnibus & ab omnibus, ſicut tempore anteceſſorum noſtrorum conſueuerat, exhibeatur. Et ſi quis quemcumque contra nos & contra hanc pactam ſinceritatem aliquid moliri manifeſtè agnouerit, ſi eum conuerti nequiuerit, apertè prodat atque denotet. & ſic conſilio atque auxilio Epiſcopalis auctoritas, & fidelium vnanimitas, vt noſter honor & poteſtas regia inconuulſa permaneat, totis niſibus decertare & adiuuare procuret.

III.

Quia verò debitum eſſe cognoſcimus, vt à quibus honorem ſuſcipimus, eos iuxta dictum Dominicum honoremus, volumus vt omnes fideles noſtri certiſſimum teneant, neminem cuiuſlibet ordinis aut

dignitatis deinceps nostro inconuenienti libitu, aut alterius calliditate, vel iniusta cupiditate, promerito honore debere priuare, nisi iustitiæ iudicio & ratione atque æquitate dictante. Legem verò vnicuique competentẽ, sicut antecessores sui tempore meorum prædecessorum habuerunt, in omni dignitate & ordine fauente Deo me obseruaturum perdono.

IV.

Quod vt faciliùs atque obnixiùs nostra auctoritas valeat obseruare, omnes sicut in vestra bene memorabili conuenientia pepigistis conseruare studebitis. Immò etiam cuncti in postmodum sollicitè præcauebunt, ne aliquis pro quacumque priuata commoditate, aut reijcienda cupiditate, siue alicuius consanguinitatis, vel familiaritatis seu amicitiæ coniunctione, nobis immoderatiùs suggerat, vel postulationibus, aut quolibet modo inliciat, vt contra iustitiæ rationem, & nostri nominis dignitatem, ac regiminis æquitatem agamus.

V.

Et si fortè subreptum nobis quidpiam vt homini fuerit, competenter & fideliter, prout sublimitati regiæ cõuenit, & necessitatibus subiectorum expedit, vt hoc ra-

tionabiliter corrigatur, veſtra fidelis deuotio admonere curabit.

VI.

Tandem autẽ viſum eſt nobis aduertere, vt ſi quis hoc fœdus concordiæ ſalubris, quod propter pacis caritatiſque cuſtodiam iniuimus, & chirographi virtute ſubſcripſimus, rebelli atque animo pertinaci inruperit, Chriſtiana dilectione admoneatur, & ad inconuulſum caritatis vinculum conſeruandum, quod qui tentauerit corrumpere, faciliùs poterit ſe ipſum diſrumpere, quàm illud poſſit inrumpere, iuxta monita diuina vt reſipiſcat hortetur. & ſi audierit, fiat de ſocietate fideli omnibus gaudium. ſi verò obaudire renuerit, tunc pontificalis auctoritas, & regalis ſublimitas, atque in caritatis connexione perſiſtentium magnanimitas, ſecundum quod res & neceſſitas poſtulauerit, ac ratio expetierit, ſeu qualitati perſonæ conuenerit, zelum ſuæ deuotionis feruentiſſimè exerat, & quod inſpirante Deo agendum in omnem ſalutis & vtilitatis atque honeſtatis partem iudicauerit, inrefragabiliter peragat.

II.

Synodi ad Teudonis villam.

CAPITVLA QVÆ ACTA ſunt in Synodo ſecus Teudonis villam habita, in loco qui dicitur Iudicium, quando tres fratres glorioſi principes, Hlotharius videlicet, Hludouuicus, & Carolus, ſimul conuenerunt anno V. *regni Caroli. cui Synodo Drogo Mettenſis Epiſcopus præſedit conſenſu eorumdem Regum. quæ & ipſi principes ante ſe, fideleſque eorum relecta Capitula adprobauerunt, & ſe eadem ſeruaturos auxiliante Domino promiſerunt, menſe Octobr. Indictione* VII.

NAuis ſanctæ Eccleſiæ ab exordio ſuo varijs ſæpè perturbationibus merſa, ſed excitato fidelium precibus gubernatore ſuo Chriſto nunquam eſt vſ-

quequaque dimersa. Quæ quōdam etiam vt nunc videtur penè conlapsa, progenitorum vestrorum studio & deuotione est auctore Deo iuxta modum diuinitus concessum recuperata. Vnde immensas Domino Deo nostro laudes referimus, qui & corda vestra ad intentionem similem excitauit, & post vestigia patrum vestrorum, quibus per temporale regnum ad æternum perueniatis, ire velle docuit & inspirauit. Vestræ nihilominus nobilissimæ dominationi multimodas gratiarum actiones rependimus, quia ad euitandum & vestrum & nostrum periculū, & ad communem totiusque populi prouidendam saluationem, bonam & beneplacitam Dei voluntatem subsequi, & diuinum consilium secundum præceptum Domini quo

Aggæi 2. 12. dicitur: *Interroga sacerdotes legem meam*, &, *interroga patres tuos & adnunciabunt tibi*, à

Deut. 32. 7. nobis quanquam indignis. Christi tamen vicarijs, quærere & benigna deuotione, velut reuerā ex ore ipsius Dei expectare, dignamini. Quod humilitatis vestræ supernum donum sancta Ecclesia cum tanto gaudio suscipit, vt de vobis etiam in consolatione sua sibi dictum à Domino

Psal. 44. 17. aptare velit, *Pro patribus tuis nati sunt tibi fi-*

ly. Id eſt, pro iuſtorum progenitoribus, qui te paterno affectu ditauerunt, & ampliauerunt ac coluerunt, nati ſunt tibi iſti filij, qui in te & paterna munera reſarciant, recuperent, & conſeruent, & te fideli deuotione vt bonę indolis adoleſcentes, me ſuper eos intendente, eiſque manum ſolatij porrigente, tueantur & excolant.

CAP. I.

His ita præmiſſis, nobiliſſimi Domini, vt cum pace veſtra dicamus, quia conſtat hanc ſanctam Eccleſiam ſanguine Chriſti redemptam, & prædeceſſorum veſtrorum multo labore redintegratam ac adunatam atque gubernatam, veſtrâ diſcordiâ eſſe diſciſſam & perturbatam atque afflictam: videtur nobis, ſi & in præſenti feliciter regnare, & in futuro cupitis eſſe ſalui, & ab hac eadem Eccleſia vobis ad gubernandum commiſſa, pro qua ex miniſterio regali reddituri eſtis regi regum rationem in die iudicij, tam multiplices ac pernicioſas corruptionis peſtilētias vultis amouere, & vigorem regium ac ſeniorale & ſuper veſtros, & ſuper impugnantes poteſtatem veſtram optatis habere, caritatem illam, quam Apoſtolus docuit, „ *de*

1. Tim. *corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta,*
1. 5. inter vos ſtudete habere, & quia ſic habeatis, & fidelibus, & infidelibus veſtris omni virtute & puritate curate manifeſta-
Ioan. re, ſicut Dominus docuit dicens: *In hoc*
13. 35. *cognoſcent omnes quia mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionem habueritis ad inuicem.* Quæ non tantum verbo & lingua, ſed potiùs remota quolibet modo omni occulta nocendi machinatione, aut quod abſit aliena à caritate aperta impugnatione, quocumque quis indiget, pro viribus vero conſilio & prompto auxilio ab altero adiuuetur, quo-
Prou. niam ſcriptum eſt, *Frater qui adiuuatur*
18. 19. *à fratre quaſi ciuitas firma.* Et ita in populum vobis commendatum, pro iſta quæ hactenus operante per membra ſua diabolo verſata eſt diſcordia, pacem illam diſſeminate, quam Chriſtus in cælũ aſcendens fidelibus ſuis munere magno reliquit, di-
Ioan cens: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do*
14. 27 *vobis*, ſine qua nemo videbit Deum.

II.

Quia benè noſtis ab illo, qui ſolus meritò & rex & ſacerdos fieri potuit, ita Eccleſiam diſpoſitam eſſe, vt pontificali auctoritate & regali poteſtate gubernetur, & ſcriptum eſſe liquidò peruidetis: *Vbi non*

est gubernator, populus corruit, & tanto periculosiùs, quanto anima plus est pretiosa quam corpus: canonum etiam inrefragabilis auctoritas super Episcoporum ordinatione, & in populi ad custodiendum suscepti vigilantia, ac sedium suarum tenaci stabilitate euidentissimè præcipiat. feruentissimè Dei legatione fungentes monemus, vt sedes, quæ vestra discordia vlteriùs nec nominanda sine sacro Episcopali ministerio, & sine Episcopis viduatæ manent, submota funditus peste simoniacæ hæreseos, sine dilatione, iuxta auctoritatem canonicam, aut Episcopos à Deo datos, & à vobis regulariter designatos, & gratiâ sancti Spiritus consecratos accipiant: aut quæ suis Episcopis quacumque occasione priuatæ sunt, canonicè eos sine aliqua excusatione, aut tarditate recipiant. Prou. 11. 14.

III.

Sacrum quoque monasticum ordinem à Deo inspiratum, & ab ipsis Apostolis fundatum, seu à nominatissimis ac sanctissimis patribus excultum, atque per istud imperium à vestris piæ memoriæ prædecessoribus propagatum, & quædam etiam loca specialiùs venerabilia, contra omnem auctoritatem & rationem, ac patrum ve-

ſtrorum, ſeu regum præcedentium conſuetudinem, laicorum curæ & poteſtati in maximo veſtro periculo,& illorum perditione, & Dei ac ſanctorum non modica ad iraſcendum prouocatione,vos commiſiſſe dolemus. Qua propter pro Chriſto deuotiſſimè obſecramus, vt tam magnam offenſam& iuſtam reprehenſionem,atque periculoſam ſine exemplo præcedentium præſumptionem,ab animabus veſtris & à felicitate regni veſtri pellatis;& loca venerabilia, & habitum ac ordinem ſacrum eis, qui ad hoc vocati ſunt, viris ſcilicet ex clericali & eccleſiaſtico, vel monaſtico ordine religioſis, ſeu & in ſuo ſexu feminis Deo dicatis atque deuotis, & in ſchola Chriſti eruditis, ad cuſtodiendum & prouidendum committatis, qui & quæ Dei ſunt Deo, & quæ ſunt Cæſaris Cæſari reddant.Qui ſi minus perfectè & in diuina religione, & in reipublicæ vtilitate profecerint, aut corripiantur, aut meliores & vtiliores in locis eorum ſubſtituantur: & non propter prauorum nequitiam ordo religionis,&loca ſacratiſſima,eis quibus licitum non eſt, committantur. cùm manifeſtiſſimè ſcriptura demõſtret Ozam
2. Reg. 6. 7. morte damnatũ, qui arcam Domini quaſi
cadentem

cadentem releuare voluit, quam vel contingere inlicitum ei fuit.

IV.

Occasionem etiam & fomitem, vnde ordo Ecclesiasticus, & canonica forma, atque monastica religio, sæpè à longè superiori tempore, cùm minus religiosos principes habuit, titubauit, & penè conlabẽs deperijt; & iterum, cùm deuotos & in Dei zelo feruentes principes accipere meruit, resurrectione quadam reuixit, & vigorem recepit, atque sui processus tẽpore ambulauit, (quod non sine graui dolore & metu vltionis diuinæ dicimus) in vestri regiminis tẽpore in destructionẽ, non in ędificationẽ, sicut Paulus docuerat, accidisse 2. Cor. cõspicimus. Quod & nostris peccatis, qui 13. 10. dispensatores & pastores Ecclesiarum esse debuimus, veraciter imputamus: & eorum, quorum factione res ista àdeo malè pullulauit & excreuit, alia præcedentia peccata hoc meruisse pro certo auctoritate diuina cognoscimus. Vt qui nocebant, Apoc. sicut scriptum est, nocerent adhuc, & qui 22. 11. in sordibus erant sordescerent adhuc. vnde Deum grauiùs ad iracundiam prouocarent, & sanctos, quos intercessores pro suis peccatis habere debuerant, infensos

haberent, & sacerdotes ac viros religiosos, seu Christi pauperes, quos oratores & reconciliatores sibi de suo promereri necesse fuerat, proclamatores aduersum se fieri irritarent, & ad cumulū suorum peccatorū etiā illa peccata, vnde in conspectu Dei rationē in die terribilis iudicij redderent, & augerent, quæ illi cōmiserunt, qui eadem ipsa peccata per intercessionē fidelissimarum oblationum deleuerunt, quas Ecclesiasticarum rerū peruasores incōsultè & in perniciem sui sine reuerentia abutuntur. Quod ita verum esse vt dicimus,
Osee 4. 8. Dominus protestatur dicens: *Peccata populi mei comedunt*. Peccata enim populi comedunt, qui contra auctoritatem diuinam res Ecclesiasticas indebitè peruadunt, & nec intercessionis ope, nec prædicationis consilio, vel quocumque diuino auxilio, pro peccatis eorum, qui eas dederāt, laborant, nec pio operi, ad quod fides fidelium eas tradiderat, inseruire permittunt. De quo periculoso facto vos, Christianissimi Principes, venerabiliter admonemus, & deuotissimè obsecramus, vt memores salutis vestræ, præsentis scilicet & æternæ, memores etiam largitatis progenitorum vestrorum erga sanctas Ecclesias, propter

quam feliciter regnauerunt, & sibi contrarios superauerunt. memores siquidem cum quanta religione etiam ante Christi Gen. sanguinem, & in tempore famis in Ægy- 47. pto, discretione sancti Ioseph apud nefandum regem Pharaonem terra sacerdotalis extitit. innumera quoque scripturarum exempla, vt lacte Ecclesiæ nutriti, & scientiæ ipsius vberibus sufficienter repleti, ante oculos reducentes, tunicam Christi, qui vos elegit & exaltauit, quam nec milites ausi fuerunt scindere, tempore vestro quantociùs reconsuite & resarcite; & nec violenta oblatione, nec inlicitorum præceptorum confirmatione, res ab Ecclesijs vobis ad tuendum & defensandum ac propagandum commissis auferre tentate: sed vt sanctæ memoriæ auus & pater vester eas gubernandas vobis fautore Deo dimiserunt, redintegrate, & præcepta regalia earundem Ecclesiarum conseruate ac confirmate. Ne sicut intentauit Samuel 3. Reg. propheta ad Roboam filium Salomonis 11.30. in conscissione pallij, præsens regnum, quod absit, vobis patrum labore adquisitum & hæreditate relictum, à vobis ipse Christus diuidat, & æternũ regnum quod promisit non tribuat. Nec contra Dei fa-

ciem iratas hominum facies consideretis: quia si ad tempus illis displicueritis, cùm vos Deo placebitis, in vobis ille quod promisit, implebit: *Cùm placuerint*, inquiens, Prou. 16. 7. *Domino viæ homin s, omnes inimicos eius conuertet ad pacem.* Quod vt commodiùs valeatis implere, vnusquisque vir Ecclesiasticus & intercessionis adiutorium, & solatij quo res publica indiget subsidium, iuxta quantitatem rerum Ecclesiæ sibi commissæ, saluo iure quod exinde diuinis dispensationibus debet impendi, promptè & ex animo parare, & impigrè, sicut tempore antecessorum vestrorum consueuerat, studebit offerre.

V.

Et quia sancta Ecclesia in area trituræ Dominicæ docta quædam nouit redarguenda, quædam dissimulanda, quædam etiam gemenda vsque ad tempus perferenda, perspeximus, eo feruentiori zelo quo maiora corrigenda sunt, vestram potestatem & sacerdotalis consilij auctoritatem quædam ad præsens ex asse non valere corrigere. & ideò de Canonicorum monasterijs, & Sanctimonialium, quæ sub eadem forma viuere dicuntur, considerauimus, sicut Apostolus Paulus dicit,

ſecundum indulgentiam, non ſecundum impe- 1 Cor. 7. 6.
rium, vt ſi propter imminentem reipublicæ neceſſitatem laïcis interim committuntur, Epiſcopi prouidentia, in cuius parrochia conſiſtunt, adiuncto ſibi aliquo Abbate viro religioſo, ſtudeatur qualiter reſtauratio locorum, & ſtudium ac cuſtodia officij & religionis, atque ſubſidium temporalis neceſſitatis, in eiſdem locis degentibus iuxta qualitatem & quantitatem moderationis adhibeatur & miniſtretur. & qui eadem loca tenuerint, eis inde ſicut & de alijs Chriſtianæ religionis negotijs pro Chriſti & veſtra reuerentia obediatur. Quod ſi quis non fecerit, prouiſorum curæ erit, vt ad veſtram hoc notitiam referant, & veſtra dominatio, ſecundum ſibi à Deo commiſſum miniſterium, pro modo culpæ quæ emendanda ſunt corriget. Per loca etiam monaſtica eiuſdem ordinis prouiſores neceſſe erit diſponere, cùm veſtra auctoritas eos, qui vices Chriſti ſecundum regulam diuinitus dictatam in monaſterijs agant, ſtuduerit ordinare.

VI.

Petimus tandem, vt ordo Eccleſiaſticus in quibuſcumque ei fuerit neceſſe ri-

gorem ſalutis humanæ exerere, per poteſtatem veſtram, & per miniſterium miniſtrorum dominationis veſtræ, ſecundum antiquam conſuetudinem ſuum vigorem recipiat; & populi generalitas vna cum Eccleſiaſtica deuotiòne iudicium, quod honor regis diligit, & iuſtitiam, qua thronus eius firmatur, per diſpoſitionem veſtram ſuſcipiat: ſeu ammonitione atque conſilio ſacerdotali veſtra ſublimitas, & quiſque in quolibet ſtatu vel ordine, de rapinis, & cæteris quæ diſcordiæ malo acciderunt, præteritis erroribus pœnitudinem gerat, & Domini reconciliationem expoſtulet. Quam facilè omnis qui quæſierit inueniet, ſi in loco diſcordiæ plantata fuerit caritas, quæ cooperit multitudinem peccatorum. cumque potiùs quàm nos in conſilio non noſtro, ſed Dei attendatis, qui

Luc. 10 16 Matth. 10. 20. dixit, *Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit. Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis.*

III.

Concilij in Verno palatio.

CANONES CONCILII in Verno palatio habiti, vbi præsedit Ebroinus Pictauorum Episcopus, & VVenilo Senonum Archiepiscopus, necnon & Hludouuicus sancti Dionysij Abbas, & Hincmarus pòst Remorum Episcopus, anno V. *regni Domini nostri Karoli filij Hludouuici Imperatoris, mense Decembrio, Indictione* VII.

GRatias omnipotenti Deo referimus, inclyte Rex Carole, nos Episcopi & cæteri fideles, qui ex diuersis partibus ad Vernum euocati sumus, quòd deposita discordia, vnde tot mala processerunt, quæ & enumerare longum est, & declinare adhuc impossibile, redistis ad pacem cum fratribus vestris, quam & natura vobis & religione debetis. In qua vt semper maneatis per Christum, qui pax nostra est,

obſecramus. vt qui maximas res veſtras diſcordiâ pene dilapſas videtis, concordia & fido adiutorio releuatas citò aſpiciatis. Cedendum eſt enim Deo, de quo veriſſi-
Daniel. mæ continent litteræ, *Poteſtatem habet Ex-*
4. 14. *celſus in regno hominum, & cuicumque voluc-*
rit, dabit illud. & qui dignatione mirabili
Matth. pollicetur, *Beati pacifici, quoniam filij Dei vo-*
5. 9. *cabuntur.* Cæterum quia eodem Deo inſpirante dignati eſtis iubere, vt de ſtatu Eccleſiæ, qui vehementer magnitudine ac multitudine peccatorum noſtrorum confuſus eſt, tractaremus, in nomine & adiutorio eius, quæ communi deliberatione reperimus, celſitudini veſtræ ac populi fidelis deuotioni humiliter aperimus. Neq; enim nos iuſtos approbare contendimus. conſideratione conſcientiæ noſtræ illud
Thren H:eremiæ ſuppliciter dicamus, *Miſericor-*
3. 22. *dia Domini quia non ſumus conſumpti, quia*
non defecerunt miſerationes eius. Sed ad Deum reuerti & vos nobiſcum trahere meditantes, officium noſtrum exequimur cunctis acquieſcentibus profuturum. Quippe non vobis noſtrâ, ſed illius aucto-
Ioan. ritate loquimur qui ait, *Qui eſt ex Deo, ver-*
8. 47. *ba Dei audit.* Abſit autem vt in vobis impleatur quod ſequitur, *Propterea vos non*

auditis, quia ex Deo non estis.

CAP. I.

Itaque vos primò conuenimus, vt quia vestra probitas cunctis vobis potest prodesse subiectis, cultum Dei rebus omnibus præferatis. Namque ipse dicit, *Qui glorificant me, glorificabo eos, qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.* Præterea misericordiam & iudicium atque iustitiam conseruetis. Scilicet vt misericordia temperet seueritatem potestatis, iudicium comprimat obstinatè peccantes, iustitia merentibus digna restituat. Siquidem *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur*, &, *Beati qui custodiunt iudicium & faciunt iustitiam in omni tempore*, &, *Honor regis iudicium diligit*, &, *Iustitiâ firmari thronum regis*, sapientissimi Salomonis, immo per eum loquentis Dei prodit auctoritas. Taliter vobis agentibus, vel incruentam vobis, vt credimus, vel iustam de hostibus victoriam diuina gratia prouidebit. Exemplo vobis esse possunt Dauid & Ezechias, qui merito sanctitatis inimicos populi Dei, vel pugnando, vel orando mirabili celeritate vicerunt sed & domesticum lumen Imperator Caro-

1. Reg. 2. 30.
Matth. 5. 7.
Psal. 105. 3.
Psal. 98. 4.
Prou. 25. 5.

lus, qui nomen quod familiæ veſtræ peperit clariſſimis actibus adornauit. Nec regni vobis amplitudinem ac ſoliditatem tantummodò, verum etiam vobis bene gerentibus poſt vitæ huius excurſum eadem Dei gratia gloriam largietur æternam, cui

Pſal. 16. 15. rex & propheta ſuſpirans, *Satiabor*, inquit, *cùm apparuerit gloria tua.* Hæc autem veſtræ maieſtati nõ temerè ſuggerimus, quia veſtri quoque cura nobis commiſſa eſt, quorum miniſterio per fidem atque baptiſma mundati diem tremendi iudicij cum cæteris fidelibus expectatis.

II.

Verùm vt ad nos Epiſcopos redeamus, per hanc ciuilem diſcordiam multa interdum in nobis ipſis, ac alijs nobis commiſſis neglеximus, interdum negligere coacti ſumus: ita vt in omnibus ordinibus religio magnum detrimentum acceperit, & alij quidem per ignorantiam in interitum tendant, alij verò longa licentiâ aſſuefacti impunè ſe peccare poſſe confidant. Tandem igitur ad propriam & cæterorum correctionem conuerſi, quæſumus vt ſcelerum patratores, & Apoſtolicæ diſciplinæ contemptores, miſſis à latere veſtro probatæ fidei legatis, abſque reſpectu

personarum, & excœcatione munerum, coerceantur, & otio nobis quantum possibile est concesso, sermo Dei prædicando fructificet, & canonum reuerenda auctoritas debitum in omnibus vigorem obtineat.

III.

In locis sanctis, hoc est monasterijs, alios studio, nonnullos desidiâ, multos necessitate victus & vestimenti à sua professione deuiare comperimus. quod petimus vt in omnibus parrochijs directi à vestra mansuetudine religiosi atque idonei viri cum notitia Episcoporum scrutentur & corrigant, ac singulorum locorum statum vestræ celsitudini & nostræ mediocritati tempore à vobis constituendo renuncient.

IV.

Monachos, qui cupiditatis causa vagantur, & sanctæ religionis propositum impudenter infamant, ad sua loca iubemus reuerti, & regulariter Abbatum sollertiâ recipi. Eis autem qui post euidentem professionem monachicam etiam habitum reliquerunt, vel qui sua culpa proijciuntur, nisi redire, & quod Deo spoponderunt implere consentiant, hoc credimus

posse remedio subueniri, si in ergastulis inclusi tamdiu à conuentu hominum abstineantur, & pietatis intuitu conuenientibus macerentur operibus, donec sanitatem correctionis admittant. Namque illi, qui quondam monachi postea relicta singularitatis professione ad militiam, vel
Ep. ad Rustic. ad nuptias deuoluuntur, Papæ Leonis decreto publicæ pœnitentiæ satisfactione purgandi sunt. De clericis autem Ecclesiarum suarum desertoribus antiqua forma Calchedonensis Concilij seruanda est,
Can. 20. quæ præscribit vt si Episcopus susceperit clericum ad alium Episcopum pertinentem, & susceptus & suscipiens communione priuetur, donec is qui migrauerat clericus, ad propriam reuertatur Ecclesiam.

V.

Qui sanctimonialibus illicitè miscentur, & sacrilega fœdera cum eis faciunt nuptiarum, eos Innocentii Papæ censura à communione iubet suspendi, & nisi per publicam probatámque pœnitentiam omnino non recipi, aut his certè viaticum de sæculo transeuntibus, si tamen pœnituerint, non negari.

VI.

Ab altero verò desponsata, & ab altero

rapta puella, secundum statuta Ancyrani Concilij, ei à quo desponsata fuerat reddenda est, etiam si vim à raptore pertulerit. De raptoribus autem id nobis videtur optimum, vt quoniam Ecclesiasticam excommunicationem parui pendunt, sæcularium regum terreantur austeritate. Can. 10.

VII.

Si quæ sanctimoniales causa religionis, vt eis falsò videtur, vel virilem habitum sumunt, vel crines adtondent, quia ignorantia magis quàm studio eas errare putamus, admonendas castigandasque decernimus: ne forte veteris ac noui instrumenti preuaricatrices iuxta Gangrensem Synodum seueritate anathematis ab Ecclesiæ corpore præcidantur. Can. 13.

VIII.

Quoniam quosdam Episcoporũ ab expeditionis labore corporis defendit imbecillitas, alijs autem vestra indulgentia cunctis optabilẽ largitur quietem, præcauendum est vtrisque, ne per eorum absentiam res militaris dispendium patiatur. Itaque si vestra consentit sublimitas, homines suos reipublicæ profuturos cuilibet fidelium vestrorum, quem sibi vtilem iudicauerint, committant, cuius diligentia

ne ſe ab officio ſubtrahere valeant, obſeruetur.

IX.

Remorum Eccleſiam diu multúmque paſtore deſtitutam, nuper ſpoliatam rebus, oneratam iniurijs, abſque ingenti dolore fateri non poſſumus. & quia veſtram ſublimitatem & noſtram paruitatem eruere deſideramus periculo, obſecramus vt tam fœdè lacerata Eccleſia redintegretur, atque iuxta venerabilium canonum conſtitutionem dignus ei celeriter quæratur & præficiatur Epiſcopus: vt clerus & populus tantis attritus & ſpiritalibus & corporalibus incommodis, conſolatione recepta cum ſuo præſule pro veſtra ſalute ac proſperitate communi Domino ſtudeat ſupplicare.

X.

Aurelianenſis etiam Eccleſia confuſione maxima noſcitur laborare. tamen quia ſuperiore anno Archiepiſcopus Wenilo, ſuis annitentibus ſuffraganeis, ex eodem loco Agium preſbyterum palatij veſtri memoratæ Eccleſiæ ordinauit, probabilium canonicorum ac laicorum atteſtatione inſtructus, & petitione impulſus, & eadem Eccleſia noſtro & veſtro vacat periculo; huius rei alium exitum non vide-

mus, nisi vt vestra pietas quod à tantis viris factum est ratum esse permittat.

XI.

De prælatione reuerentissimi Drogonis definire aliud non audemus, nisi expectandum, quam maximus cogi potest, Galliæ Germaniæque conuentum, & in eo Metropolitanorum, reliquorũque Antistitum inquirendum esse consensum, cui resistere nec volumus, nec valemus. Nobis tamen, si quid tale alicui committi potest, & non alia, quam quæ prætenditur, latet causa, illi potissimum conuenire videtur, qui & communione sacerdotij nobis, & excellentiæ vestræ propinquitatis priuilegio sociatur.

XII.

Veniemus nunc ad vltimam partem admonitionis nostræ, quam qua intentione fundimus, dederit Deus vt vos, ac proceres, cæteríque fideles ea deuotione suscipiatis. Videmus enim iram Dei nobis & vobis imminere, cùm pro rapinis & immanibus alijs sceleribus, tum etiam maximè, quòd Ecclesiæ facultates, quas Reges & reliqui Christiani Deo vouerunt, ad alimentum seruorum Dei & pauperum, ad exceptionem hospitum, redem-

ptionem captiuorum, atque templorum Dei instaurationem, nunc in vſu ſæcularium detinentur. Hinc multi ſerui Dei penuriam ſibi & potus ac veſtimentorum patiuntur, pauperes conſuetam eleemoſynam non accipiunt, negleguntur hoſpites, fraudantur captiui, & fama omnium meritò laceratur. Et quidem ſi hæc à paganis pateretur Eccleſia, patientiam flagitaret. Nunc autem oppreſſi à filijs noſtris, hoc eſt ab his quos vel nos, vel deceſſores noſtri in Chriſto genuimus, Chriſtianos eos noſtro miniſterio facientes, nullam patientiæ conſolationem recipimus, quoniam de illorum interitu formidamus. Certè quod nullus quamquam impudentiſſimus negare audebit, poſſeſſio Eccleſiæ votum eſt fidelium, patrimonium pauperum, redemptio animarum. Votum ergo alterius quomodo quiſquam Deo audet auferre? hæreditatem pauperum qua temeritate præſumit inuadere? vnde alij ſuas animas redemerunt, cur indè alij ſuas perdunt? Itaque quædam loca venerabilia, quod nunquam antea auditum eſt, laici ex integro poſſident, quorundam partem ſibi vindicant, quorundam prædia multipliciter diuiſa in hæreditatē ſibi dari

dari fecerunt. Ægyptij sacerdotes, famis necessitate cæteris cuncta vendentibus, suas possessiones retinuerunt, & falsi dij reuerentiam à suis cultoribus meruerunt, quam in hac parte solus & verus Deus non obtinet. Oza percussus est, propterea quòd nutantem arcam subleuare præsumpsit, quam tangere nefas erat. Rideat hoc aliquis, nisi, quod summo dolore dicimus, quidam oppressores Ecclesiæ dignum suis moribus exitum nostro etiam tempore inuenerunt. Propheta clamat, *Qui dixerunt, hereditate possideamus sanctuarium Dei, Deus meus pone illos vt rotam, & sicut stipulam ante faciem venti*. postremò ipse Dominus Iesus conditor & redemptor, *Quid proficit homo si lucretur vniuersum mundum, se autem ipsum perdat, & detrimentum sui faciat?* & quisquam tam audax & desperatus inuenitur, qui possessiones Dei ad certissimam perniciem suam occupet & inuadat? O fideles Deo & vobis ipsis, nolite pro temporali abundantia diuitiarum mereri sempiternam congeriem miseriarum, nec vltra decus animæ vestræ tam pestifero, tam inaudito, tam denique certo sacrilegio polluatis. Reddite Deo sua, vt vestra cum pace possideatis, tor-

Gen. 47. 20. 22.
2. Reg. 6.
Psal. 82. 13. 14.
Matt. 16. 26.

menta euadatis æterna, & postmodum ad gaudium Domini nostri vt serui fideles intromittamini. Sæculares honores sæculares possideant, ecclesiasticos ecclesiastici sortiantur. Nec nos insatiabilis cupiditatis arguatis, quia qualescumque sumus vera nos dicere nec ipsi nescitis. & licet pauci sunt, tamen aliqui nostrûm Deum timentes, qui iuxta illud propheticum exaudiantur : *Voluntatem timentium*
Psal. 144. 19. *se faciet, & deprecationem eorum exaudiet.* quia omnium finis cotidie appropinquat, & quæ videntur temporalia sunt, quæ autem non videntur æterna. Si volumus euadere præsentes calamitates, & futuras euitare miserias, in commune à nostris prauitatibus ad Dominum conuertamur, & declinantes à malo faciamus bonum, vt bona Domini mereamur videre in terra viuentium. Tu autem, clarissime rex, quia
1. Cor. 15. 33. verissimè scriptum est, *Corrumpunt mores bonos colloquia mala*, fuge peruersorum consortia & consilia, nec à te quisquam petere audeat quod maiestatem tuam præstare non deceat. nec timeas iratos homines, hoc est terram & cinerem, ampliùs quàm Deum qui te creauit, quique in veritate iudicabit. Cuius voluntatem si per-

fectè secutus fueris, credimus quòd quorumlibet hominum te contumacia liberabit, & omnibus angusti s clementer eripiet, ac post hoc temporale regnum ad perpetuum cumulata felicitate perducet. In fine omnes alloquimur, quòd si nostris salutaribus adquieueritis consilijs, vestro profectui plurimum congratulabimur. Sin autem nos, immò Deum per nos loquentem contempseritis, necessitate implendi ministerij quod nollemus facere compellemur.

I V.

Synodi Beluacensis.

HÆC CAPITVLA QVÆ sequuntur facta sunt in Synodo habita apud Beluacum ciuitatem anno DCCC XLV. *mense Aprilio, anno* VI. *regni domni Karoli, Indictione* VII. *Quæ collata sunt inter eundem Principem domnum Karolum, & Episcopos regni sui. & eadem isdem Princeps gloriosus Deo teste*

sub fidei suę adstipulatione se seruaturum promisit erga omnes Ecclesias & Episcopos regni sui. quæ ad vicem omnium Episcoporum sui principatus qui erant, quique futuri erant, de manu horum Episcoporum conseruanda suscepit. id est VVenilonis, Erchanradi, Immonis, Rothadi, Symeonis, Lupi, Ragenarij, Heliæ, Erpoini, Aij, Hincmari Presbyteri & vocati Archiepiscopi.

CAP. I.

VT ius ecclesiasticum & legem canonicam nobis ita conseruetis, sicut antecessores vestri, qui hoc bene & rationabiliter obseruauerunt, iuxta quod sciri poterit, & Deus vobis posse dederit, nostris prædecessoribus conseruauerunt.

II.

Quòd in mea persona, nec in meo ordine, nisi fortè, quod absit, in antea contra Deum & contra vos manifestè fecero, vt damnari canonicè debeam, aduersum me & meum ordinem ita damnabiliter non faciatis pro quacumque præ-

terita causa, vt mihi dehonoratio aut damnatio veniat.

III.

Quòd res ad Ecclesiam mihi commissam pertinentes, & tempore principatus vestri ablatas, ita præsentaliter restituatis, & restitutas conseruetis, sicut tempore aui & patris vestri fuerunt: & excepto superposito, quod in vsus possidentium vel ex ædificijs absumptum est, quomodo tunc erant, quantum ad hoc quod res vsitato nomine appellamus constat, quando vos inde illas tulistis.

IV

Vt præcepta inlicita de rebus Ecclesiæ mihi commissæ à vobis facta rescindantur, & vt de cætero ne fiant caueatis.

V.

Vt ab Ecclesia mihi commissa indebitas consuetudines & iniusta exactationes de cætero non exactetis: sed sic eas conseruetis, sicut tempore aui & patris vestri conseruatæ fuerunt.

VI.

Vt contra deprædatores & oppressores Ecclesiarum nostrarum, & rerum ad easdem pertinentium, defensionem secundum ministerium vestrum quantum pos-

ſe vobis Deus dederit, exhibeatis.

VII.

Vt præcepta, quæ auus & pater veſter Eccleſijs nobis commiſſis fecerunt & firmauerunt, & ſtabilita conſeruauerunt, quæ etiam vos confirmaſtis, de cætero rata conſeruetis.

VIII.

Vt ſi vos contra hæc Capitula, aut nos, quod abſit, non malitiâ, nec peruerſo ſtudio, ſed aut per humanam fragilitatem, aut per ignorantiam, vel per ſubreptionem, non damnabiliter contra vos egerimus, mutuo hoc conſilio corrigamus. & firmata deinceps conuenientia maneat.

V.

Apud Toloſam ciuitatem.

SEQVENTIA CAPITVLA acta ſunt apud Toloſam ciuitatẽ anno IV *regni domni Karoli, Indictione* VI. *menſe Iunio, antequam illa quæ præcedunt, facta fuerint ſecus Teudonis villam, & in Verno palatio, & in Beluaco*

ciuitate. ſed ideò antè illa poſita ſunt, quia & dignitate generalitatis, & ſynodali præeminent auctoritate.

HÆc quæ ſequuntur Capitula, conſulentes neceſſitati Epiſcoporum Septimaniæ, & ſubiectorum eis Presbyterorum prouidentes poſſibilitati, tractantes etiam ſacri & iuſtè inreprehenſibilis miniſterij honeſtatem, Preſbyterorum reclamatione commoniti, moderamine manſuetudinis noſtræ vſque ad diligentiorem tractatum Synodi generalis decernimus.

CAP. I.

Vt Epiſcopi nullam inquietudinem, ſiue exprobrationem Preſbyteris aut apertè ingerendo, aut alia qualibet occaſione machinando, pro eo quod ſe ad nos hac vice reclamare venerunt, inferant: quia longa oppreſſio huiuſmodi itineris eos fecit ſubire laborem.

II.

Vt vnum modium frumenti, & vnum modium hordei, atque vnum modium vini, cum menſura quæ publica, & pro-

bata, ac generalis, ſeu legitima per ciuitatem & pagum atque vicinitatem habetur, Epiſcopi à Preſbyteris accipiant, & friſchingam ſex valentem denarios, aut ſex pro ea denarios, & non ampliùs exi-
Brac. gant: & ſi hæc non accipiunt, accipiant ſi
II. 2. volunt pro his omnibus duos ſolidos in
Tolet. denariis, ſicut in Toletano & Bracarenſe
VII. 4. conſenſu Epiſcopi conſideraſſe dicuntur.

III.

Vt Preſbyteri qui prope ciuitatem quinque miliaria commanent, per famulos ſuos prædictam diſpenſam reddi in ciuitate cui iuſſerit ciuitatis Epiſcopus, faciant. Qui autem longiùs ab vrbe commanent, ſtatuant Epiſcopi loca conuenientia per Decanias*, ſicut conſtituti ſunt Archipreſbyteri, quò ſimiliter & eadem propinquitate cæteri Preſbyteri per famulos ſuos debitam diſpenſam Archipreſbyteris aut Epiſcoporum miniſtris conuehant. Et procurent Epiſcopi, ne miniſtri illorum Preſbyteros dehonorent, aut pignora inhoneſtè tollendo, vel locationem pro receptione diſpenſæ exigendo. ſed cum gratiarum actione recipiant, quæ Preſbyteri cum hilaritatis humanitate, iuxta Apoſtolum, conferre debebunt. Quòd ſi mi-

nistri Episcoporum Presbyteros dehonorauerint, dignam illis exinde Episcopi castigationem exhibeant quàm nisi fecerint, & ad nos iterum pro hoc se Presbyteri reclamauerint, motus nostros qui culpabilis repertus fuerit sentiet.

IV.

Vt in circũitione parrochiæ Episcopi de cætero singulos Presbyteros per singulas iacendo euntes Ecclesiolas, sicut hactenus, non prædentur. cùm scriptum sit eosdem euangelizare debere non turpis lucri gratiâ, ne vituperetur ministerium sanctum. Sed considerent & denuntient loca sibi & populo conuenientia, & illuc Presbyteri, quotquot possibilitas & moderatio prouiderit, plebes suas adducant, & ibidem Episcopi prædicent, confirment, & populi errata inquirant ac corrigant. Iterum autem, quia Dominica voce datur licentia, qui Euangelium adnuntiant vt de Euangelio viuant, licet Paulus Apostolus nihil horum fuerit vsus, Presbyteri tale coniectum faciant, vt & Episcopi solatium habeant, & ipsi non grauentur. Quod ita nobis fieri posse videtur, videlicet vt quatuor Presbyteri ad locum vbi quintus deget, & Episcopus residet, plebes suas de

quatuor partibus adducere ſtudeant, & vnuſquiſque eorum decem panes, & dimidium modium vini, & friſchingam de quatuor denarijs, & pullos duos, & oua decem, & modium vnum de annona ad caballos, in ſubſidium benedictionis gratia præſentet Epiſcopo. & ſimiliter quintus, in cuius domo Epiſcopus reſidet, faciat. nec amplius ab eo exigatur, niſi fortè ligna & vtenſilia in opus miniſterij commodet. Quapropter Epiſcopus prouidebit ne domus aut ſepes illius à miniſtris vaſtentur.

V.

Vt ſemel in anno Epiſcopi hanc circumitionem tempore congruo faciant: & ſi amplius miniſterium ſuum per diœceſim agere voluerint, hanc tamen diſpenſam non amplius quàm ſemel à Preſbyteris per annum accipiant.

VI.

Quòd & ſi circumitionem in ſalutem & neceſſitatem populi quacumque de cauſa dimiſerint, à Preſbyteris nec hanc diſpenſam, neque pretium illius exigant, neque alijs aut ſuis domeſticis aut amicis exigendam concedant. Et quando circumierint, & in domo Preſbyteri reſede-

rint, non ſub occaſione adfligendi Preſbyteros immoderatè & non neceſſariè numerum famulorum adducant, neque vicinos ad paſtum incongruè conuocent. Quod & ſi cum caritate vocare voluerint, faciant: ſed non amplius à Preſbyteris, vel ſub occaſione vendendi, vel alio quolibet modo, quàm ſtatutum eſt exigant, neque parauередos, aut alias exactiones tollant.

VII.

Vt Epiſcopi parrochias Preſbyterorum propter inhoneſtum & periculoſum lucrum non diuidant: ſed ſi neceſſitas populi exegerit, vt plures fiant Eccleſiæ, aut ſtatuantur altaria, cum ratione & auctoritate hoc faciant. Scilicet vt ſi longitudo, aut periculum aquæ, vel ſiluæ, aut alicuius certæ rationis vel neceſſitatis cauſa poſcerit, vt populus & ſexus infirmior, mulierum videlicet vel infantum, aut etiam debilium imbecillitas, ad Eccleſiam principalem non poſſit occurrere, & non eſt ſic longè villa, vt Preſbyter illic ſine periculo ad tempus & congruè non poſſit venire, ſtatuatur altare: & ſi ita populo complacet, & commodum fuerit, ne ſine ratione ſcandalizetur, parrochia maneat indiuiſa. Sin autem præfatæ cauſæ

postulauerint, & populus non conductus, neque cupiditate vel inuidiâ excitatus, sed rationabiliter adclamauerit, vt Ecclesia illis fieri, & Presbyter debeat ordinari; hoc Episcopi episcopaliter, teste Deo, in conscientiæ puritate, cum ratione & auctoritate, sine intentione turpis lucri, maturè consilio canonico tractent, & vtilitati ac saluti subiectæ plebis quæque agenda sunt peragant & secundum quod subtraxerint cuilibet Presbytero de parrochia, de dispensa quoque debita ab illo minus accipiant, & alteri, qui quod diuiditur à parrochia suscipit, sub hac eadem mensura imponant.

VIII.

Vt Episcopi sub occasione quasi auctoritatem habeant canonum, his constitutis excellentiæ nostræ nequaquam resultent, aut neglegant: sed potius canones vt intellegendi sunt intellegere, & in cunctis obseruare procurent. quia si aliter fecerint, omnimodis & qualiter canones fidelium decimis agendum statuant, & qualiter intellegi ac obseruari cum mansuetudinis nostræ decreto debeant, synodali diiudicatione & nostra auctoritate regiâ docebuntur.

X.

Vt Episcopi synodos à Presbyteris, nisi sicut docet auctoritas canonum, duas scilicet, & per tempora constituta non exigant. Sed & in eisdem synodis non per occasionem, sed per veritatem ministerij sui, teste Deo, ad quod constituti sunt, Presbyteros & tractent, & teneant, & absoluant.

VI.

In villa Sparnaco.

HÆC QVÆ SEQVVNTVR Capitula excerpta sunt à domno rege Karolo, & principibus eius, ex his Capitulis quæ anno DCCCXLVI. *ediderunt Episcopi in Synodis. Vuenilo scilicet cum suffraganeis suis, Guntboldus cum suffraganeis suis, Vrsmarus cum suffraganeis suis, Hincmarus cum suffraganeis suis, Amalo cum suffraganeis suis. & oblata sunt eidem principi, sicut ipse iusserat, collecta ad relegendum in Sparnaco*

villa Remensis Ecclesiæ. & quia factione quorundam motus est animus ipsius Regis contra Episcopos, diffidentibus primoribus regni sui ab eorundem Episcoporum ammonitione, & remotis ab eodem consilio Episcopis, ex omnibus illis capitulis hæc tantum obseruanda & complacenda sibi collegerunt, & Episcopis scripto tradiderunt, dicentes non amplius de eorum capitulis acceptasse, quàm ista, & ista se velle cum principe obseruare.

I. DE honore & cultu Ecclesiarum.

II. De honore Episcoporum, & veneratione seruorum Dei.

III. De iustitijs.

IV. Vt cautela fiat erga eos qui causa iuuentutis aut insipientiæ in aliquo fallunt, siue contemnunt admonitionem Episcoporum, ne subitò aut incautè damnentur anathemate.

V. De his qui contra regiam potestatem contumaces esse moliuntur.

VI. De precarijs.

VII. De hoſpitalibus.

VIII. De rapacibus.

IX. Vt Epiſcopis tempus congruum obſeruetur ad miniſterium ſuum peragendum.

X. Vt clerici arma militaria non contingant.

XI. Vt miſſi dirigantur, qui inquirant ſi præcepta à nobis de rebus Eccleſiarum ad proprium ſint facta.

XII. De hæreſi Simoniaca.

XIII. Vt à nullo ſedes Epiſcopalis proprio infirmante Epiſcopo vſurpetur.

XIV. Vt canonici infra dormitorium dormiant.

XV. Vt monachi ad palatium non veniant, niſi cauſa obedientiæ, exceptis Abbatibus.

XVI. Vt laici decimas de Eccleſijs non contingant.

XVII. De ſanctimonialibus contra auctoritatem nuptis.

XVIII. De ſponſis aliorum.

XIX. De ſepulturis infra Eccleſiam.

PLENITVDO autem Capitulorum, quæ in plenitudine Synodalium

actionum habentur, vnde hæ commemorationes excerptæ ſunt, ita per loca continentur.

COmmemoratio prima, de honore videlicet & cultu Eccleſiarum, ſicut ſupra ſcriptum habetur in villa Colonia, ſubſcriptione Regis & principum roboratum.

Commemoratio ſecunda, de honore Epiſcoporum & veneratione ſeruorum Dei, ſimiliter.

Commemoratio tertia, de iuſtitijs, ſimiliter.

Commemoratio quinta, de his qui contra regiam poteſtatem contumaces eſſe moliuntur, ſimiliter.

Commemoratio ſexta.

CÆTERÆ autem commemorationes, quæ ſequuntur, ita in præfata plenitudine cum ſuis Capitulis continentur.

XX.

XI. ET ne magnificentiam veſtram illue veſtræ dignitati indecens & inhoneſta im-

ſta impellat neceſſitas, quò non trahit voluntas, & partim neceſſitate, partim etiam ſubreptione, quia aliter quàm ſe rei veritas habeat vobis dictum vel poſtulatum fuit, maximè quod ad rem publicam pertinuit, aut præreptione in beneficiario iure, aut in alode adſumptum habetur. Videtur nobis vtile & neceſſarium, vt fideles & ſtrenuos Miſſos ex vtroque ordine per ſingulos Comitatus regni veſtri mittatis, qui omnia diligenter inbreuient, quæ tempore aui ac patris veſtri, vel in regio ſpecialiter ſeruitio, vel in vaſſallorum dominicorum beneficijs fuerunt. & quid, vel qualiter, aut quantum exinde quiſque modo retineat, & ſecundum veritatem renuntietur vobis. Et vbi inueneritis, quia ratio & vtilitas, ac ordo ſeu veritas in abſumptis vel donationibus habeantur, in ſtatu permaneant. vbi autem inrationabilitas, vel potius fraus inuentæ fuerint, vna cum conſilio fidelium veſtrorum hoc taliter corrigite, vt ratio atque vtilitas, ſeu iuſtitia non deſerantur, & dignitas veſtræ magnificentiæ per neceſſitatem ita vilis non fiat, ſicut vos non decere cognoſcitur. quoniam domeſtica domus veſtra aliter obſequijs domeſticorum repleri non

poterit, nisi habueritis vnde eis meritis respondere, & indigentiæ solatium ferre possitis. & sic demum res publica vestra de suo suffragetur sibi, & Ecclesiæ à quibus non expedit habeantur immunes.

XXI.

VI. Vt precariæ & commutationes tempore viduatarum Ecclesiarum factæ ab his qui loca Episcoporum occupauerant, rescindantur, & cum auctoritate ecclesiastica, vel ciuili denuo, si fiendæ sunt, fiant.

XXII.

VI. Precariæ autem à nemine de rebus ecclesiasticis fieri præsumantur, nisi quantum de qualitate conuenienti datur ex proprio, duplum accipiatur ex rebus Ecclesiæ, in suo tantum qui dederit nomine, si res proprias & ecclesiasticas vsufructuario tenere voluerit. Si autem res proprias ad præsens dimiserit, ex rebus ecclesiasticis triplum fructuario vsu in suo tantum quis nomine sumat. quia sic eas quemque tractare oportet, vt alienarum dispensatorem, non propriarum largitorem. Et à nulla potestate quis cogatur facere precariam de rebus propriè Deo & Sanctis illius dicatis: cùm ratio & vsus obtineat, neminem cui non vult contra vtilitatem

& rationem præſtitum de proprio facere beneficium. Præcepta autem regalia ſuper precariis eccleſiaſticis fieri nec ratio ſinit, nec auctoritas quolibet modo permittit. quoniam præcepta in iure eccleſiaſtico firmare indignum iudicet neceſſe eſt maieſtas regia, niſi ab eccleſiaſtico rectore petantur. Iſdem autem cuſtos Eccleſiæ ſolertiſſimè caueat, ne ſui ordinis & eccleſiaſticæ communionis fortè immemor, contra auctoritatem præceptum regium pro quacumque adſentatione fieri petat. qui & ſi fecerit, non audiatur: ſi autem obtinuerit, regia diſcretione & epiſcopali idem reſcindatur, & petitor iniuſtus pro principis iniuſta ſuggeſtione dignè corripiatur. & precariæ ſecundum antiquam conſuetudinem & auctoritatem quinquẽnio in quinquenniũ renouentur.

XXIV.

Vt contra deprædatores & oppreſſores Eccleſiarum & rerum ad eaſdem pertinentium defenſores ſecundum miniſterium veſtrum, quantum Deus poſſe dederit, exiſtatis. & præcepta quæ auus & pater veſter Eccleſijs ditioni veſtræ ſubiectis fecerunt ac firmauerunt, & ſtabilia conſeruauerunt, quæquæ vos confirma- VIII.

ſtis, de cætero rata in omnibus cõſeruetis.

XXVIII.

IX. Vt regia magnificentia liberiorem libertatem Epiſcopis ad ſuum peragendum in eorum parrochijs miniſterium, quam hactenus propter diuerſas perturbationes habuiſſent, maximè in ſacratiſſimis temporibus, Quadrageſimæ ſcilicet, & Aduentus Domini tribuat: quatenus & periculum & ipſi Epiſcopi, & regia dignitas ſalubrius pro miniſterio ſibi commiſſo & neglecto poſſint euadere, & pro ſtrenuè exſecuto diuinam miſericordiam ſibi conciliare præualeant. Ipſi autem Epiſcopi conceſſum ſibi otium non in ſuas voluptates, ſed in diuinum & officioſum conuertant negotium. quatenus ſtudentes prædicationi atque cõfirmationi, quod hactenus per parrochias fuit neglectum, ſollerter & deuotiſſimè de cætero ſit correctum & emendatum. Et non propter ſuam quietudinem Epiſcopi ad remotiora loca ſecedentes, & ſuum miniſterium neglegentes, proprias deſerant ciuitates: ſed vt parrochias ſuas cum officij efficaciâ circumeant, aut cum religione in ſuis ciuitatibus canonicè cum ſuis filijs degant. & hoſpitalitate ornati, quæ iam penè propter

diuersas rapacitates adnullata est, non solùm in oculis Domini propter obedientiam mandati diuini reddantur conspicui: verum & bonum testimonium secundum sanctum adquirant Apostolum. Presbyteros etiam sibi commissos & doctrinæ castitate, & sobrietate atque hospitalitate secundum eorum ministerium ornari compellant.

1. Tim. 3.

XXXVII.

Vt quicumque ex clero esse videntur, arma non sumant, nec armati incedant: sed professionis suæ vocabulum religiosis moribus & religioso habitu præbeant. quod si contempserint, tanquam sacrorum canonum contemptores, & ecclesiasticæ sanctitatis profanatores, proprij gradus amissione multentur, quia non possunt simul Deo & sæculo militare. x.

XL.

Admonenda est regia magnitudo de hospitalibus, quæ tempore prædecessorum suorum & ordinata & exculta fuerunt, & modo ad nihilum sunt redacta. Sed & hospitalia Scottorum, quæ sancti homines gẽtis illius in hoc regno construxerunt, & rebus pro sanctitate sua adquisitis ampliauerunt, ab eodem hospitalita- VII.

tis officio funditus ſunt alienata: & non ſolùm ſuperuenientes in eadem hoſpitalia non recipiuntur, verum etiam ipſi, qui ab infantia in eiſdem locis ſub religione Domino militauerunt, exinde eijciuntur, & oſtiatim mendicare coguntur. Vnde pertimeſcenda eſt canonica ſententia, & maximè decretalis Symmachi Papæ definitio, quia vt necator pauperum, & Chriſti traditor Iudas, idem qui huius ſceleris auctor & perpetrator eſſe dinoſcitur, præſenti & perpetuo eſt anathemate feriendus. Qui reiculam, inquit Symmachus Papa, vel quicquid fuerit Eccleſiæ, petunt à Regibus & corrumpendæ pietatis inſtinctu egentium ſubſtantiam rapiunt, irrita habeantur quæ obtinent, & à communione Eccleſiæ, cuius facultatem auferre cupiunt, excludantur. Item in canone
Conc. Aurel. v. c. 15. Aurelianenſi: Si quis quolibet tempore contra hanc conſtitutionem noſtram venire tentauerit, aut aliquid de conſuetudine, vel facultate Xenodochij ipſius abſtulerit, vt Xenodochium, quod auertat Deus, eſſe deſinat, vt necator pauperum inreuocabili anathemate feriatur.

XLIII.

XII. Cauendum & ſummoperè præcauen-

dum, ac per virtutem Christi sanguinis interdicendum, & Episcopis, & Regibus, & omnibus sublimioribus potestatibus, atque cunctis fautoribus, & electoribus quorumcumque, atque consensoribus, seu ordinatoribus in gradu ecclesiastico, vt nemo per simoniacam hæresim regiminis locum obtineat quacumque factione, calliditate, promissione, seu commoditate aut donatione, per se aut per emissam personam. cùm Spiritus sanctus inter cætera documenta ecclesiastica per os sancti dicat Gregorij: Cur non perpenditur, Lib. vii. quia benedictio illi in maledictionē conuertitur, qui ad hoc vt fiat hæreticus promouetur? ep. 110. & item: Ementes quippe atque vendentes par pœna constringit, cum liqueat hanc hæresim in ipsa sua origine Apostolica esse detestatione damnatam. & Apostolus docet, *Non solùm qui faciunt, sed etiam qui consentiunt, digni sunt morte.* Rom. 1. 32. & item beatus Gregorius: Dolens, inquit, Lib. 4. dico, gemens denuntio, quia sacerdotium, ep. 50. quod apud vos intus cecidit, foris diu stare non poterit. item idem: Aduersarius animarum callidâ specie suadet quasi debere ab habentibus accipi, vt sit quod possit non habentibus erogari; sicut scriptum

Prou. 21. 27. est, *Hostiæ impiorum abominabiles, quia offeruntur ex scelere.*

XLVII.

XIII. Vt nemo Episcopo viuente Ecclesiam illius, aut res ad eam pertinentes inuadere, aut dominari præsumat. neque sub voluntariæ cleri ac populi electionis obtentu, præter voluntatem Episcopi, quisquam quâcumque sæculari potestate præditus quasi œconomum constituat. sed si Episcopus ministeriũ ecclesiasticum propter infirmitatem corpoream exhibere non potuerit, in Archiepiscopi hoc cum voluntate Episcopi eiusdem Ecclesiæ maneat ordinatione, qualiter debitum officium non remaneat. Obsequium verò ad rem publicam pertinens qualiter exsequatur, per tales ex subditis & ecclesiasticis ministris, cum consensu Archiepiscopi propter pacis caritatisque custodiam, Episcopus ordinet & disponat, quos succedendi in Episcopatu appetitus indebitus non eleuet, neque vexet. nisi moratus ita extiterit, vt secundum instituta beati Gregorij in libro epistolarum, & humiliter in subditione prosit, & post vtiliter conueniens sanctis regulis præsit. quia ob hoc in multis Ecclesijs scandalum magnum conspe-

ximus. Si autem in Archiepiſcopo talis neceſſitas acciderit, ſimiliter ipſe conſilio Coëpiſcoporum ſuorum huiuſmodi ordinationem exhibeat.

LIII. XIV.

Vt canonici in ciuitate vel monaſterijs, ſicut conſtitutum eſt, in dormitorio dormiant, & in refectorio comedant, & in domo infirmorum neceſſariò ſubleuentur, & tam ſani quàm & infirmi canonicè veſtiantur, atque in clauſtris horis congruis degant, & ſub cuſtodia canonica lectioni & cæteris diuinæ inſtitutionis inſiſtant officijs. Qui verò Epiſcoporum loci conuenientiam aut facultatem non habuerit, vt hoc perficere & ordinare poſſit, Princeps ſecundum conſtitutionem domni Imperatoris Hludouuici annuat. id eſt, ſi vicina Epiſcopio terra de eadem Eccleſia eſſe reperta fuerit, & ab alio poſſidetur, Eccleſiæ rectori ad clauſtra clericorum, vel alia quælibet Eccleſiæ commoda facienda reddatur. Si autem de fiſco fuerit, regia liberalitas eandem terram ad ſeruorum Dei habitacula conſtruenda largiri dignetur. Si autem de alia caſa Dei, aut de cuiuſlibet proprio fuerit, ex conuenientia commutandi licentia tribua-

tur. Et si paupertas loci ad ædificandas domos necessarias non suffecerit, eos ad adiutorium ædificandi potestas regia cogat, qui res de eadem Ecclesia in beneficijs retinent.

LVI.

XIV. Vt nemo Episcoporum quemlibet sine certa & manifesta peccati causa communione priuet ecclesiastica. Anathema autem sine cõsensu Archiepiscopi aut Coëpiscoporum, prælata etiam euangelica admonitione, nulli imponat, nisi vnde canonica docet auctoritas: quia anathema æternæ mortis est damnatio, & non nisi pro mortali debet imponi crimine, & illi qui aliter non potuerit corrigi.

LVII.

XV. Vt monachi, quibus monasteriorum cura commissa non est, passim & sine auctoritate palatiũ non adeant, nec in eo immorentur, vel vbi & vbi discurrere, ac peruagari acephali præsumãt. Sed si tales quilibet fuerint, vt vtiles & necessarij Ecclesiæ ac principi reperiantur, cum auctoritate Episcopi canonicè ac religiosè pergant. Sin autem, in monasterijs suis, sicut canonica & regularis docet institutio, religiosè resideant. Quos etiam nec Epis-

copus, nec Abbas, vel quilibet alius eos veredariorum more in missaticis instanter transmittat. quia per quosdam illorum contra canonicam auctoritatem, & ecclesiastica & ciuilia perturbantur negotia. Nec sub prætextu obedientiæ diutius vilicationibus inseruiant: sed regulariter obedientiam vicissitudine sua peragentes, secum, vt de sancto Benedicto legitur, in monasterio habitent, atque seipsos recolligant. Hæc autem transgredientes, siue prælati in fauendo, siue subditi in obtinendo, excommunicentur.

LXIII.

Hi verò, qui ex rebus ecclesiasticis nonas & decimas persoluere, & sarta tecta Ecclesiæ secundum antiquam auctoritatem & consuetudinem restaurare debent, & hoc non solum neglegunt, verùm & per contemptum dimittunt, atque clericos fame & penuriâ, ecclesiastica quoque ædificia dissolutione adnullari permittunt, tamdiu ab ecclesiastica communione separentur, vsque dum diligentiâ emendare studeant, quod socordiâ neglexerunt. Quod si iterum iterauerint, post excommunicationis satisfactionem regia potestate compulsi, iuxta legale & anti- XVI.

quum dictum, qui neglegit censum, perdat agrum. Serui autem Ecclesiarum, quibuscumque potestatibus subditi, vnde melior consuetudo, vel deuotior commendatio, ex tempore & iussione domni Hludouuici, vel certè domni Karoli, seu etiam Pippini non existit, saltem xx. diebus in anno eidem Ecclesiæ ad reficiendas ipsius ruinas absque molestia seruire sinantur. vbi autem & amplior commendatio, & melior consuetudo inde habetur, pro hac nostra necessitudinis consideratione non decidat.

LXVII.

XVII. Qui sanctimoniales virgines vel viduas rapiunt, & progressu etiam criminis in coniugium sumunt, publicæ pœnitentiæ iuxta modum quem pręuiderit Episcopus, subigantur. ipsæ verò locis congruis pœnitentiæ retrudantur, & ad habitum religionis redire cogantur. Vterque autem sine vlla spe vxoriæ copulationis perenniter maneant. si autem, quod absit, coniugia iterare præsumpserint, acriori subdantur vindictæ, & amplius propellantur. qui si fortè obedire monitis salutaribus non voluerint, anathematizentur.

LXVIII.

De his qui ſponſas alienas rapiunt, vel conſenſu parentum accipiunt, antiqua & ſynodalis ſententia obſeruetur. Quod & ſi fortè in Eccleſia euentus talis reperiri dinoſcitur, vt pro ſalutis & religionis competentia humañius quiddam debeant tractare Pontifices, ſicut canonica, vt eiſdem verbis vtamur, docet auctoritas, quia prior quidem, inquiens, definitio duriùs, poſterior autem quiddã tractauit humaniùs: nullomodo, vt ad maximam indulgentiam deſcendamus, alterius ſponſæ acceptor ſine publica tranſeat pœnitentia, & ſponſo legaliter multam componat. Quod ſi hæc obedire renuerit, ſine vlla refragatione anathematizetur. fautores verò illius iuxta modum culpæ Epiſcopali decreto pœniteant. Si verò, quod non optamus, quis de gradu eccleſiaſtico talibus nuptiis ſe conſenſorem vel interuentorem manifeſtè prodiderit, à gradu proprio repellatur. & ſi veriſimilibus exinde ſuſpicionibus fuerit propulſatus, & canonicè nequiuerit approbari, ſecundum ſanctorum patrum ſtatuta ſe purgare cogatur. XVIII.

LXXII.

Vt nemo quemlibet mortuum in Eccle- XIX.

ſia quaſi hæreditario iure, niſi quem Epiſcopus aut Preſbyter pro qualitate conuerſationis & vitæ dignum duxerit, ſepelire præſumat. Nec quiſquam oſſa cuiuſlibet mortui de ſepulcro ſuo eijciat, aut ſepulturam cuiuſquam temerario auſu quoquo modo violet: ſed vnumquemque in loculo ſibi à Deo præparato atque conceſſo aduentum ſui iudicis præſtolari concedat. Maximè cùm non ſolùm diuinæ leges, ſed etiam & humanæ apud humanam rempublicam ſepulcrorum violatores reos mortis dijudicent. Sed & neque pro loco ſepulturæ, vt verbis ſancti Gregorij vtamur, pretium de terra conceſſa putredini quærere, & de alieno velle facere lucri compendium aliquo modo tentet. Si quando autem proximi vel hæredes ſponte aliquid offerre Eccleſiæ voluerint in eleemoſyna defuncti, accipere non vetamus. peti verò, aut aliquid exigi omnimodò prohibemus. ne, quod valdè inreligioſum eſt, aut venalis, quod abſit, dicatur Eccleſia, aut de humanis mortibus videamur gratulari, ſi compendium exinde ſtudemus modo quolibet quærere.

Lib. VII. ep. 55.

VII.

Conuentus apud Marſnam I.

HÆC QVÆ SEQVVNTVR Capitula acta ſunt quando tres Reges fratres, Hlotharius ſcilicet, Hludouuicus, & Karolus, ſimul conuenerunt ſecus municipium Treiectum, in loco qui dicitur Marſna, anno incarnationis Dominicæ DCCCXLVII. *per menſem Februarium. quæ etiam capitula ſingulorum adnunciationes ſequuntur.*

CAP. I.

DE pace & concordia atque vnanimitate trium fratrum & Regum inter ſe, & quòd veriſſimo & non ficto caritatis vinculo ſint vniti, & vt nullus deinceps ſcandalorum inter eos occaſiones ſerere poſſit.

II.

Vt ipſi mutuo ſibi auxilientur, & contra

Dei ſanctæque Eccleſiæ ac ſuos inimicos ſecundum opportunitatem temporis inuicem adiuuent.

III.

Vt nemo per quamlibet cupiditatem leges pacis in cuiuſlibet eorum regno conuellere præſumat. quod ſi facere præſumpſerit, communem ab eis vltionem incurrat.

IV.

Vt Eccleſiæ Chriſti per omne eorum regnum priſtinam dignitatem honorémque retineant: & quicquid ſuperſtite domno Hludouuico Imperatore iure legitimo poſſederunt, abſque vlla deminutione recipiant.

V.

Vt ſingulis eorum fidelibus talis lex conſeruetur, qualem temporibus priorum Regum, & præcipuè aui patriſque eorum habuiſſe noſcuntur: ſi tamen & ipſi priſtinam fidem erga ipſos conſeruent.

VI.

Vt rapinæ & deprædationes, quæ quaſi iure legitimo hactenus factæ ſunt, penitus interdicantur, & nemo ſe impunè poſt hæc eas præſumere poſſe confidat.

VII.

Vt in ſingulis partibus regni miſſi idonei conſtituantur,

constituantur, qui querelas pauperum & oppressiones, siue quorumcumque causas examinare, & secundum legis æquitatem valeant definire. Et si ab vno in aliud regnum huiusmodi præsumptores confugerint, ibi similiter opprimantur.

VIII.

Vt nullus in omni eorum regno deinceps raptum facere præsumat, aut si fecerit, legaliter puniatur.

IX.

Vt Regum filij legitimam hæreditatem regni secundum definitas præsenti tempore portiones post eos retineant, & hoc quicumque ex his fratribus superstes fratribus fuerit, consentiat, si tamen ipsi nepotes patruis obediẽtes esse consenserint.

X.

Vt legati ad Ducem Brittonum mittantur, qui de communi ergà eos obseruatione pacis eum commoneant.

XI.

Vt similiter ad Regem Nordmannorum legati mittantur, qui eum contestentur, quòd aut pacem seruare studebit, aut communiter eos infensos habebit.

ADNVNTIATIO DOMNI HLOTHARII.

NOBIS & fratribus nostris visum fuit, vt ad Dei voluntatem quærendam qualiter sancta Ecclesia recuperata esse possit, & pacem & nos ac vos & iste populus Christianus habere possimus, Nos simul coniungeremus, sicut nunc fecimus, & sic simus inter nos, sicut fratres per rectum esse debēt. Et pro certo illud sciatis, quia gratias Deo sic sumus, & sic permanere adiuuante Deo in ante volumus, & in consilio & in auxilio vnusquisque erga alterum parati sumus adiutorium ferre, sicut fratres in Dei voluntate & communi profectu facere debent, in quibuscumque potuerimus.

ADNVNTIATIO DOMNI HLVDOVVICI.

1. SCIATIS, quia fratres nostri & nos nostros missos ad communem nepotem nostrum in Aquitaniam mittimus, & ei tales Comitatus designatos mandamus, in quibus ipse cum suis interim sufficienter esse possit, & fideles dilecti fratris nostri Karoli de illo regno pacem habere possint, vsque dum idem nepos noster ad commune placitum nostrum veniat, ad

quod cum tali ſecuritate à nobis accepta eum venire mandamus, vt ſanus venire, & ſanus ſtare, & ſanus reuerti, quantum illum Deus ſaluare voluerit, poſſit. Et ſi tunc noſtrum conſilium audire voluerit, volumus cum Dei adiutorio & veſtro conſilio conſiderare, quomodo melius ſecundum communem profectum & vtilitatem in ante eſſe poſſit. & ſi noſtrum conſilium audire non voluerit, tunc ſicut melius cum Dei adiutorio & veſtro conſilio inuenire potuerimus, exinde agere volumus.

II. Sciatis etiam, quia ſimiliter miſſos noſtros ad Brittones mittimus, & illos ad communem profectum, & pacem hortamur. Qui ſi audierint, aut non audierint, cum Dei adiutorio & veſtro conſilio exinde etiam facere volumus.

III. Sciatis, quia communiter miſſos noſtros ad Nordmannos pro pace accipienda mittimus.

IV. Sciatis etiam, quia dilectus frater noſter Hlotharius miſſos ſuos ad vos homines tranſmittit, qui vſque modo in contrarietatem dilecti fratris noſtri Karoli fuerunt, & illis mandat, vt per nullum ingenium in ante, ſicut de Dei & ſua gratia

gaudere volunt, in illius & fidelium eius contrarietatem aliquid faciant.

V. Et sciatis, quia volumus vt res Ecclesiarum, in cuiuscumque regno caput fuerit, tam de Episcopatibus, quàm de Abbatijs, sine vlla contradictione rectores ipsarum Ecclesiarum, sicut tempore domni ac genitoris nostri fecerunt, illas possideant.

VI. Similiter & de Episcopatibus & monasterijs, vbicumque in nostro communi regno aliter est modo quàm debeat, volumus vnà cum Dei adiutorio illud emendare, vt Ecclesia Dei suum honorem debitum habere possit, & populus suam legem & iustitiam habeat.

ADNVNTIATIO KAROLI.

I. SCIATIS, quia dilecti fratres nostri & nos communiter nostrum placitum ad missam sancti Ioannis apud Parisium condictum habemus, vbi de istis quæ illi modo dixerunt, & cæteris, quæ ad Dei voluntatem, & nostrum ac vestrum communem profectum inuenire potuerimus, consideremus, & vnà cum Dei adiutorio ad effectum perducamus. & volumus vt ab hinc in ante, vbicumque vnusquisque

fuerit, cum pace consistat, & ad illud placitum cum pace vnusquisque veniat. quia in istis miserijs & rapinis vsque modo multum Deum offendimus. vnde nobis Dei misericordiam deprecari satis necessarium esse cognoscimus.

II. Volumus etiam, vt vnusquisque liber homo in nostro regno seniorem qualem voluerit in nobis & in nostris fidelibus accipiat.

III. Mandamus etiam, vt nullus homo seniorem suum sine iusta ratione dimittat, nec aliquis eum recipiat, nisi sicut tempore antecessorum nostrorum consuetudo fuit.

IV. Et volumus vt sciatis, quia nos fidelibus nostris rectum consentire volumus, & contra rationem eis facere non volumus. & similiter vos ac cæteros fideles nostros admonemus, vt vos vestris hominibus rectum consentiatis, & contra rationem illis non faciatis.

V. Et volumus vt cuiuscũque nostrûm homo, in cuiuscumque regno sit, cum seniore suo in hostem, vel alijs suis vtilitatibus pergat. nisi talis regni inuasio quam LANTVVERI dicunt, quod absit, acciderit,

vt omnis populus illius regni ad eam repellendam communiter pergat.

VIII.

Conuentus apud Marſnam II.

HÆC QVÆ SEQVVNTVR Capitula acta ſunt anno DCCCLI. *incarnationis Dominicæ, quando tres fratres Reges, Hlotharius ſcilicet, Hludouuicus, & Karolus, ſecus municipium Treiectum, penes locum qui dicitur Marſna, iterum conuenerunt, & conſultu Epiſcoporum, & cæterorum fidelium, eadem capitula ſubſcripſerunt manibus proprys, & inter ſe ac inter fideles ſuos perpetuo ſe conſeruaturos promiſerunt. Quæ capitula ſingulorum in populo adnuntiationes ſequuntur.*

CAP. I.

VT omnium præteritorum malorum & contrarietatum, & ſupplantatio-

num ac malarum machinationum, atque molitionum ſeu nocumentorum inuicem actorum abolitio ita inter nos & apud nos fiat, & à noſtris cordibus penitus auellatur cum omni malitia & rancore, vt nec in memoriam, ad retributionem duntaxat mali vel contrarietatis, atque exprobrationis ſeu improperij, de cætero exinde quiddam veniat.

II.

Vt tanta Domino cooperante inter nos veræ caritatis benignitas abhinc in ante maneat de corde puro, & conſciẽtia bona, & fide non ficta, ſine dolo & ſimulatione, vt nemo ſuo pari ſuum regnum, aut ſuos fideles, vel quod ad ſalutem, ſiue proſperitatem, ac honorem regium pertinet, diſcupiat, aut forſconſiliet, aut per occultos ſuſurrones libenter compoſita mendacia ſeu detractiones acceptet.

III.

Vt vnuſquiſque fideliter ſuum parem, vbicumque neceſſitas illi fuerit, & ipſe potuerit, aut per ſe, aut per filium, aut per fideles ſuos, & conſilio & auxilio adiuuet, vt regnum fidele proſperitatem atque honorem regium debitè valeat obtinere. & veraciter vnuſquiſque erga alterum certa-

tim demonſtret, quia in fratris ſui aduerſitate, ſi euenerit, fraterno modo contriſtatur, & in proſperitate illius lætatur. & talem fidem, ſicut inter nos modo ab hinc in ante conſeruaturos confirmatum habemus, ſic vnuſquiſque infantibus fratris ſui, ſi obierit, qui ſuperfuerit conſeruabit.

IV.

Et quia per vagos & tyrannica conſuetudine inreuerentes homines pax & quies regni perturbari ſolet, volumus vt ad quemcumque noſtrum talis venerit, vt de his quæ egit rationem & iuſtitiam ſubterfugere poſſit, nemo ex nobis illũ ad aliud recipiat vel retineat, niſi vt ad rectam rationem & debitam emendationem perducatur. & ſi rationem rectam ſubterfugerit, omnes in commune, in cuius regnum venerit, illum perſequamur, donec aut ad rationem perducatur, aut de regno deleatur.

V.

Similiter & de eo agendum eſt, qui pro aliquo capitali & publico crimine à quolibet Epiſcopo corripitur vel excommunicatur, aut ante excommunicationem crimen faciens regnum & regis regimen

mutat, ne debitam pœnitentiam ſuſcipiat, aut ſuſceptā legitimè peragat. Interdum etiam inceſtam propinquam ſuam, aut ſanctimonialem, vel raptam, ſiue adulteram, quam illic ei non licebat habere, fugiens ſecum ducit. Hic talis, cùm Epiſcopus, ad cuius curam pertinebit, nobis notum fecerit, diligenter perquiratur; ne morandi vel latendi locum in regno alicuius noſtrum inueniat, & Dei ac noſtros fideles ſuo morbo inficiat: ſed à nobis vel per miniſtros reipublicæ conſtringatur, & vt ſimul cum diabolica præda, quam ſecum duxit, ad Epiſcopum ſuum redeat, & de quocumque crimine publico debitam pœnitentiam ſuſcipiat, aut ſuſceptam vt legitimè peragat, compellatur.

VI.

Vt noſtri fideles, vnuſquiſque in ſuo ordine & ſtatu, veraciter ſint de nobis ſecuri, quia nullum abhinc in ante contra legem & iuſtitiam, vel auctoritatem ac iuſtam rationem, aut damnabimus, aut dehonorabimus, aut opprimemus, vel indebitis machinationibus affligemus. & illorum ſcilicet veraciter nobis fidelium communi conſilio, ſecundum Dei voluntatem, & commune ſaluamentum, ad re-

ſtitutionem ſanctæ Dei Eccleſiæ, & ſtatum regni, & ad honorem regium atque pacem populi commiſſi nobis pertinenti adſenſum præbebimus. in hoc vt illi non ſolùm non ſint nobis contradicentes & reſiſtentes ad iſta exſequenda: verum etiam ſic ſint nobis fideles & obedientes, ac veri adiutores atque cooperatores vero conſilio & ſincero auxilio ad iſta peragenda quæ præmiſimus, ſicut per rectū vnuſquiſque in ſuo ordine & ſtatu ſuo principi & ſuo ſeniori eſſe debet.

VII.

Vt ſic ſimul coniuncti & nos fratres ad inuicem, & nos cum fidelibus noſtris, & fideles noſtri nobiſcum, & omnes ſimul cum Deo nos reconiungamus, & vt nobis ſit propitius illi pro deuoto munere offeramus, vt vnuſquiſque omnium noſtrûm abſque ſua propria excuſatione vel iuſtificatione recognoſcamus, in quibus aut ſingillatim, aut communiter contra illius mandata & decreta ſuorum ſanctorum fecimus, aut conſenſimus, in ordine eccleſiaſtico & ſtatu regni, & per ſingula in medium illa producamus, & nemo noſtrûm ſuo aut amico, aut propinquo, vel confœderato, immò nec ſibi ipſi ſæcula-

riter parcat, vt spiritaliter & salubriter parcere possit. Quin, sicut præmisimus in præcedenti capitulo, vero consilio & sincero auxilio illa in commune certatim emẽdare totis viribus procuremus, quamcitiùs rationabiliter poterimus.

VIII.

Et si aliquis de subditis in quocumque ordine & statu de hac conuenientia exierit, aut se retraxerit, vel huic communi decreto contradixerit, seniores cum veraciter fidelibus suis hæc secundum Dei voluntatem & legem ac iustam rationem, velit aut nolit ille, qui diuino consilio & decreto & huic conuenientiæ resistens & contradicens fuerit, exsequantur. Et si aliquis de senioribus de hac conuenientia exierit, aut se retraxerit, vel huic communi decreto, quod absit, contradixerit, cùm plures seniorum nostrorum fideles & regnorum primores in vnum conuenerint, eorum qui hæc obseruauerint, seniorum consilio, & Episcoporum iudicio ac communi consensu, qualiter de eo qui debitè admonitus incorrigibilis perseuerauerit, agendum sit, fauente Domino decernetur. Et vt obnixiùs supra scripta capitula à nobis auxiliante Domino inuiolabiliter

obſeruentur, & nos illa obſeruaturos certiùs credatur, manibus proprijs eadem ſubter firmauimus.

ADNVNTIATIO HLOTHARII.

VOLVMVS vt vos ſapiatis, quid noſter aduentus hic fuerit. Venimus hîc, vt ſimul adiuuante Deo cum fidelibus noſtris de Dei voluntate, & ſtatu ſanctæ Eccleſiæ ac regni, & communi noſtro ac veſtro profectu conſideraremus, ſicut & fecimus. &, gratias Deo, ſumus indè ſic adunati, & nos ad inuicem, & cum fidelibus noſtris, ſicut nos recognoſcimus quia & infra regnum & extra regnum per marcas noſtras nobis eſt neceſſarium.

ADNVNTIATIO HLVDOVVICI.

SICVT meus frater vobis dicit, magna neceſſitas eſt nobis, & iſti populo Chriſtiano, qui nobis eſt à Deo commiſſus, vt nos ad inuicem ſic concordes & vniti ſimus, quomodo Dei voluntas eſt, & veræ fraternitati conuenit. Quod vſque modo, poſtquam Deus iſtud regnum in manus noſtras poſt patrem noſtrum miſit, per omnia, ſicut neceſſitas fuerat, non fuimus: & ideo tanta Deo contraria, & nobis ac vo-

bis impedimentosa acciderunt. Et quia modo, Domino adiuuante, sic sumus vnanimes, sicut per rectum esse debemus: sciatis quia vnusquisque nostrûm paratus est vt suum fratrem, vbicumque necessitas fuerit, & infra patriam, & foris patriam, aut per seipsum, aut per infantē, vel fideles suos, & consilio & auxilio sic adiuuet, sicut frater fratri per rectum facere debet.

ADNVNTIATIO KAROLI.

SCIATIS, quia & nos & fideles nostri veraciter recognoscimus, quia partim necessitate, partim indebita voluntate, sicut meus frater Hludouuicus vobis dixit, multa acciderunt in isto regno, quæ nobis necesse non fuerat. Et sciatis, quia nunc gratias Deo adunati sumus & nos ad inuicem, & cum fidelibus nostris, vt vnà cum Dei adiutorio, quanto melius & citius rationabiliter possumus, procuremus qualiter quæ neglecta sunt, emendata fiant, vt & Deus sit nobis propitius, & ecclesiasticus ordo debitum honorem habeat, & regni nobis commissi prosperitas proueniat, & iste populus Christianus pacem habeat, & vobis lex & iustitia con-

ſeruetur, & vos nobis, ſicut anteceſſores veſtri noſtris anteceſſoribus fecerunt, debitum honorem & auxilium exhibeatis. & qualiter hoc conſideratum & veraciter confirmatum manibus proprijs habcamus, hîc vobis relegetur.

Et relecta ſunt in conſpectu totius populi ſuprascripta capitula.

IX.

Synodi Sueſſionenſis.

ISTA CAPITVLA CONſtituta ſunt à domno Karolo in Synodo apud Sueſſionis ciuitatem, in monaſterio S. Medardi, anno Incarnationis Domini DCCCLIII. *in menſe Aprili.*

REgnante in ſempiternum Domino Deo vniuerſorum, anno incarnationis eiuſdem domini Dei noſtri Ieſu Christi DCCCLIII. anno verò regni glorioſi Karoli filij Hludouuici religioſiſſimi Augusti tertio decimo, indictione prima, Epiſcopis iuxta inſtituta canonum Syno-

dum celebrare volentibus annuit idem rex Karolus, eosque apud vrbem Suessionum in monasterio S. Medardi, & S. Sebastiani, x. Kalend. Maias conuenire præcepit. Vbi posthabitis sæcularibus curis, ipse quoque rex adesse dignatus est, vt non solùm deuotione Ecclesiæ se filium esse ostenderet, verùm etiam sicubi opus esset protectorem regia potestate monstraret.

ACTIO I.

CVM itaque præsules diuersarum Ecclesiarum, pio Rege multa humiliter & prudenter proponente, tractassent potiùs quædam quàm definissent, VI. Kalend. Maias Synodo præsidentibus Hincmaro Remorum, Guenilone Senonum, Amalrico Turonum metropolitanis Episcopis, idem Remorum metropolitanus Episcopus venerabilis Hincmarus ostendit non paucos à decessore suo Ebone, postquàm canonicè depositus fuisset, nec verò canonicè restitutus, inrationabiliter ordinatos. Iam rex absque vlla ambitione Synodum solus ingressus simpliciter cum Episcopis residebat. Serie igitur depositionis memorati Ebonis plenissimè prolata, multis Metropolitanis, pluribusque alijs Epis-

copis, qui auctores fuerunt, recitatis: restitutionis autem illius non canonicæ, immò nec verisimilis, paucis admodum & aliarum regionum præsulibus nominatim expressis: claruit præfatum Ebonem episcopale officium illicitè repetisse, quosque gradibus ecclesiasticis æstimatus fuerit promouisse, damnationi potius obnoxios effecisse. Hincmarum autem successorem eius, canonicis sanctionibus caute ac subtiliter obseruatis, ad sedem accessisse, & præter decreta maiorum in hac parte nihil omninò moliri, sicut in gestis synodalibus exinde ab Episcopis eiusdem Concilij more canonico confirmatis pleniùs edocetur.

11.

Postmodum venerabilis Wenilonis Senonicæ vrbis metropolitani Episcopi suffraganeus Neuernensis Ecclesiæ, nomine Herimannus, pro suis excessibus, quos corporali molestia sæpè dicebatur admittere, à sanctis præsulibus modestè & acriter increpitus est, quòd prius frequenter correptus ordini sacratissimo perseuerantia leuitatum adhuc iniuriam faceret, & in præsentia Principis, infirmitatem pastoris nequaquam fastidiêtis, iniunctum est Metropolitano eius, vt adiunctis secum ali-

quot Episcopis ad oppidum Niuernense accederet, & omnia ibi negotia ecclesiastica sapienter componeret. Ipsum verò Coëpiscopum suum Herimannum apud vrbem Senonum secum haberet, donec æstiuum tempus, quod valdè contrarium infirmitati illius referebatur, pertransiret: & sic Domino annuente abstinentia competenti assuetum, Episcopali grauitate instructum, Apostolicis moribus informatum, clerus & populus eum ad sedem propriam vtiliter fauente Dei gratia reuocaret.

III.

De Burchardo etiam, qui Carnutum Ecclesiam tenebat, statutum est, vt aut se idoneum ad sumendum Episcopalem gradum admonitu Guenilonis metropolitani Episcopi ostenderet, aut certè pronam in se clementiam Principis cognoscens cederet, in vtroque Dei iudicium experturus. Igitur sequenti die causa illius ad medium deducta, venerabiles Episcopi, Remorum metropolitanus Hincmarus, Lugdunensium Pardulus, Aurelianorum Agius, seorsim eum admonere præcepti sunt, vt si absque discrimine valeret, officium se posse aggredi fateretur; aut si non posset, propter Dei timorem, impos-

ſibilitatem ingenuè confiteretur. Parte cleri, quæ præſens erat, ac laicorum bonum ei teſtimonium perhibente, memoratis præſulibus ſuadentibus, ad Concilium intromiſſus, tanto quidem gradu ſe dignum eſſe profiteri arrogantiæ aſſeruit eſſe, non veritatis. Si quis verò crimen aliquod ſibi vellet obicere, ad id purgandum ſe paratum eſſe firmauit. Nullo qui id conaretur exiſtente, decreuit ſancta Synodus, ne diu Carnutum ſedes vacaret: ſed directis illuc ſecundum voluntatem metropolitani Epiſcopi venerabilis Guenilonis, qui electionem præfati Binchardi recognoſcerent, & ipſi referrent, optantibus canonicè ordinaretur Epiſcopus.

IV.

Præterea Cenomannicæ vrbis Aldricus Epiſcopus paralyſi diſſolutus epiſtolam direxit, cauſā ſuæ abſentiæ inſinuās, petenſque vt maximè ſibi adhuc viuēti, & quandocūque defuncto, ſacris precibus opitularentur. quod exuberantes caritate ſe facturos promiſerūt, & metropolitano illius, Turonicæ vrbis venerabili Epiſcopo Amalrico, vt ad eandem vrbem accederet iniunxerunt, & quæcumque eſſent eidem Eccleſiæ proficua vt ſtrenuè exeque-

retur, vnanimiter præceperunt.

V.

Ante hoc tempus venerandi Concilij, obtinēte Pippino, Pippini regis filij Hludouuici pijssimi Augusti filio, Aquitaniā, etiam consentiente auunculo eius glorioso rege Karolo, cui eadem prouincia in partem obtigerat, ecclesiastica disciplina & militari soluta, eadem regio à suis indigenis valde vastata est, & multi illic impune illicita perpetrarunt. Tandem aliquando respiciente Deo populum suum, idem Pippinus à suis contemptus & desertus, atque in potestatem auunculi sui Karoli redactus, consilio reuerentissimorum Pontificum & procerum attonsus, & in habitu monachico ad monasterium sancti Medardi custodiendus & docendus deductus est. Ibi duo quidam monachi habitu, sui propositi vix credibiliter transgressores, ardentes inmodica cupiditate, eundem Pippinum abducere conati sunt, & pacem Christiani populi dissipare. quos præsentibus diuersorum cœnobiorum religiosis Abbatibus, & causam subtiliter iuxta regulam beati Benedicti examinantibus, concors congregatio sancti Medardi à sua vnanimitate præcidit, attestata se

ab horum crimine longe absistere, quod vsitatas culpas iam inde ab initio huius religionis monachorum omnium, præter duntaxat Eutychis & aliorum hæreticorum, facilè superaret. Eiectos iussu venerabilis Rothadi Suessionum Episcopi ad Synodi audientiam Archidiaconus deduxit, & partim confessi, partim conuicti conspirationis malum perpetrasse, canonum seueritate depositi sunt, (presbyteri quippe erant) & separatim in monasteria sui ordinis longe distantia relegati, vt deinceps nemo tale quid committere auderet, nisi qui similia perpeti non timeret.

VI.

Post hæc gloriosissimus domnus rex Karolus coram sacra Synodo quendam diaconum Remensis Ecclesiæ, nomine Ragamfridum, impetijt, quod præcepta falsa regio nomine compilasset, sicut ad eum quorundam suggestionibus & verisimilibus indicijs esset perlatum. Vnde quia putatum est quibusdam significationibus, vt purgationem sui isdem Diaconus subterfugere voluisset, alijs aliter dicentibus, visum est omnibus in eodem sacro conuentu degentibus, vt ab omni Concilio illi interdiceretur, ne à parrochia Remensi

quoquo modo præſumpſiſſet abſcedere, donec ſe ab illis quæ ei impingebantur idoneum redderet, vel competenter ſatisfacere procuraret. quod & omnibus ſingillatim Epiſcopis illi auctoritate Epiſcopali præcipientibus ex diuino mandato eſt interdictum.

VII.

Septima actione eidem ſacræ Synodo idem Chriſtianiſſimus domnus rex Karolus, hæc quæ ſequuntur capitula propoſuit, & conſultu eorundem Epiſcoporum ea per regnum ſuum innoteſcenda, exercenda, & conſeruanda commonuit, præcepit, & confirmauit.

CAP. I.

VT Miſſi noſtri per ciuitates, & ſingula monaſteria tam canonicorum, quam monachorum ſiue ſanctimonialium, vna cum Epiſcopo parrochiæ vniuſcuiuſque in qua conſiſtunt, cum conſilio etiam & conſenſu ipſius qui monaſterium retinet, vitam ibi degentium & conuerſationem inquirant, & vbi neceſſe eſt corrigant: & vbi deſunt, congruas officinas conſtruere iubeant, & vbi ſunt factæ, & per neglegentiam ſunt deſtructæ, inſtaurari præcipiant:

& victum ac potum, & vestitum atque cætera necessaria, pro qualitate & possibilitate loci, & inhabitantium necessitate ordinent: & hospitalitatem superuenientium hospitum, & receptionem pauperum ibidem disponant & ordinent. Ecclesiæ quoque luminaria & ornatum debitum ordinent, & thesaurum ac vestimenta seu libros diligenter inbreuient, & breues nobis reportent. Inbreuient quid vnusquisque Ecclesiarum prælatus, quando prælationem Ecclesiæ suscepit, ibi inuenerit, & quid modo exinde ibi minus sit, vel quid & quantum sit superadditum. Numerum etiam canonicorum, & monachorum siue sanctimonialium vniuscuiusque loci describant, & nobis referant: vt secundum qualitatem & quantitatem loci, cum consilio Episcoporum & fidelium nostrorum, vbi minor numerus fuerit, nostra auctoritate addamus, vbi verò indiscretione prælatorum superfuerit, ad mensuram redigamus. Et qualiter abbatiarum prælati, & in locis sacris inhabitantes, de his quæ Missi nostri præceperint, obedierint, nobis diligentissimè & capitulatim referre procurent.

II.

Vt Missi nostri diligenter inuestigent per singulas parrochias simul cum Episcopo, de monasterijs quæ Deum timentes in suis proprietatibus ædificauerunt, & ne ab hæredibus eorum diuiderentur parentibus & prædecessoribus nostris sub immunitatis defensione tradiderũt, & postea in alodem sunt data: vt describant quæ sint, & à quo, vel quibus in proprietatem data sunt, & nobis renuntiare procurent: vt cum Episcopis & cæteris fidelibus nostris consideremus, quid & qualiter inde secundum Dei voluntatem & nostram salutem agere debeamus.

III.

Vt Missi nostri per singulas parrochias vna cum Episcopo parrochiæ ipsius requirant de Cappellis & Abbatiolis ex casis Dei in beneficium datis, qualis census inde exeat, vt Ecclesia de qua sunt exinde vestituram habere possit. & nobis renuntient, vt hoc nostra auctoritate commendetur atque firmetur, & secundum qualitatem & quantitatem loci clericos & luminaria ibi ordinent, & loca restaurari faciant.

IV.

Denuntiandum est omnibus, & à Mis-

ſis noſtris ordinandum, vt omnes Eccleſiæ & preſbyteri ſub immunitate ac priuilegio, & ordinatione atque diſpoſitione Epiſcoporum ſingularum parrochiarum, in quibus conſiſtunt, ſecundum auctoritatem canonicam, & Capitularia domni Karoli Imperatoris aui noſtri, & pij Auguſti Hludouuici domni & genitoris noſtri, permaneant.

V.

Vt Miſſi noſtri diligenter inueſtigent cum Epiſcopo & prælatis monaſteriorum, & per fideles & ſtrenuos viros in vnaquaque parrochia, de rebus Eccleſiaſticis in alodem datis, & ſicut euidentibus & veris indiciis ac auctoritatibus compererint, diligenter à quo & quibus datæ ſint, vel quantum exinde ſit deſcribant, & nobis renuntient.

VI.

Vt Miſſi noſtri expreſsè & cum omni diligentia, cum Epiſcopo & prælatis monaſteriorum, per ſingulas parrochias requirant de rebus eccleſiaſticis, vnde nonæ & decimæ ſolui debent, & non ſoluuntur, & perſolui ab eaſdem res retinentibus faciant. & ſi aliqua contradictio, quæ rationabilis videatur, oborta fuerit, deſcribatur, & prælatus ipſius caſæ Dei vnde

res esse noscuntur, & ille qui eas detinet, & nonam ac decimam soluere detrectat, simul cum Missis nostris ad nostram iubeatur venire præsentiam: vt tunc veritate comperta, & diffinitione decreta, quod rationabiliter inuenerimus, inde præcipiamus. Volumus etiam, vt inuestigent Missi nostri, qualiter illi qui easdem res ecclesiasticas, vnde decimæ dantur siue non dantur, illas saluas habeant, & in casdiciis, & in siluis custoditis, vel si terræ aut mancipia inde perdita sint, vel aliquid huiusmodi, aut si familia oppressa sit contra legem, & omnia per breues nobis renuntient Missi nostri.

VII.

Vt Missi nostri per singulas parrochias Comitibus & reipublicæ ministris, ex banno nostro præcipiant, ne malla vel placita in exitibus & atrijs Ecclesiarum & presbyterorum mansionibus, neque in dominicis vel festiuis diebus tenere præsumant: sed Comes conuenientem locum consideret & inueniat, vbi stationem ad mallum tenendum constituat. quia nefas est ibi reos puniri, vbi respectu diuinæ reuerentiæ misericordiam cōsensu fidelium & decreto prędecessorum nostrorum consequuntur.

VIII.

Vt Missi nostri Comitibus & omnibus reipublicæ ministris firmiter ex verbo nostro denuntient atque præcipiant, vt à quarta feria ante initium Quadragesimæ, nec in ipsa quarta feria, vsque post octauas Paschæ, mallum vel placitum publicum, nisi de concordia & pacificatione discordantium, tenere præsumant. Similiter etiam à quarta feria ante Natiuitatem Domini vsque post consecratos dies obseruent: necnon & in ieiunijs quatuor temporum, & in rogationibus simili obseruatione eosdem feriatos dies venerari omnimodis studeant.

IX.

Vt Missi nostri omnibus per singulas parrochias denuntient, quia si Episcopus, aut ministri Episcoporum, pro criminibus colonos flagellauerint cum virgis propter metum aliorum, & vt ipsi criminosi corrigantur, cum tali discretione sine vlla occasione indebita, sicut in Synodo conlocutum est, & vel inuiti pœnitentiam temporaliter & corporaliter agant, ne æternaliter pereant: si seniores ipsorum colonorum indignè tulerint, & aliquam vindictam inde exercere voluerint, aut eos-

dem colonos ne diſtringantur contendere præſumpſerint, ſciant quia & bannum noſtrum component, & ſimul cum excommunicatione eccleſiaſtica noſtram harmſcaram duriſſimam ſuſtinebunt.

X.

Vt Miſſi noſtri omnibus reipublicæ miniſtris renuntient, vt Comes vel reipublicæ miniſtri ſimul cum Epiſcopo vniuſcuiuſque parrochiæ ſint in miniſterijs illorum, quando idem Epiſcopus ſuam parrochiam circumierit, cùm Epiſcopus eis notum fecerit: & quos per excommunicationem Epiſcopus adducere non potuerit, ipſi regia auctoritate & poteſtate ad pœnitentiam vel rationem atque ſatiſfactionem adducant.

XI.

Sciant etiam fideles noſtri, quia conceſſimus in Synodo venerabilibus Epiſcopis, ne ſuper beneficia eccleſiaſtica, vel præſtarias, etiam ſi Epiſcopus, aut quilibet monaſteriorum prælatus inrationabiliter petierit, præcepta confirmationis noſtræ vllo modo faciamus. & ideo ab inrationabili petitione ſe vnuſquiſque compeſcat.

XII.

Vt Miſſi noſtri omnibus per illorum miſ-

ſaticum denuntient, ne commutationes rerum vel mancipiorum quilibet prælatus earundem rerum eccleſiaſticarum ſine licentia, vel conſenſu noſtro facere præſumat, neque mancipia eccleſiaſtica quiſquam niſi ad libertatem commutet. Videlicet vt mancipia, quæ pro eccleſiaſtico dabuntur, in Eccleſiæ ſeruitute permaneant, & eccleſiaſticus homo, qui commutatus fuerit, perpetua libertate fruatur.

X.

Synodi apud Vermeriam.

HÆC QVÆ SEQVVNTVR diffinitiones in Synodo apud Vermeriam palatium habita actæ ſunt anno ſupra ſcripto, in menſe Auguſto, indictione præfata.

OMnibus ſanctæ dilectionis fratribus, ad quorum hæc poterunt peruenire notitiam, Wenilo Senonum, Hincmarus Remorum, Paulus Rotomagenſiũ, Amalricus Turonũ Archiepiſcopi, Teutboldus Lingonũ, Pardulus Lugdunẽſium, Huc-

bertus Meldensium, Ansegaudus Abrincatum, Hrothadus Suessonum, Immo Nouiomagensium, Hilmeradus Ambianensium, Yrminfridus Beluacensium, Erpoinus Siluanectensium, Baltfridus Baiocacensium, Guntbertus Ebrocensium, Eirardus Lixouiensium, Erloinus Constantiæ, Hildebrannus Sagorum, Godelsadus Cabillonensium, Ionas Æduorum, Braidingus Matisconensium, Agius Aurelianensium, Episcopi apud Vermeriam palatium iussu gloriosi principis Karoli anno ab incarnatione Domini DCCCLIII. Indictione prima, VI. Kalend. Septembr. in nomine eiusdem domini nostri Iesu Christi synodaliter congregati, salutem. NOTVM fraternitati vestræ fieri volumus, quia nuper instanti anno per præsentem primam indictionem, apud vrbem Suessonum X. Kalend. Maias ad Synodum conuenientes, cui sacro conuentui idem gloriosus Rex suā est dignatus exhibere præsentiam: inter cætera ecclesiastica negotia, de venerabili fratre nostro Herimanno Niuernensis vrbis Episcopo quæstionalis est ratio nobis oblata. Videlicet quia infirmitate præoccupatus seu præpeditus corporea, sæpè ineptire; & quædam quæ

ad naufragium rerum & facultatum ecclesiasticarum pertinere, atque ad saluationem ac debitam seu rationabilem dispensationem impedire poterant, nisi celeri remedio subuentum foret, agere indiscretè soleret. Cuius suggestionis certa experimentorũ documenta euidentiùs perquirentes, aliquanta inuenimus quæ nobis fidem fecerunt alijs quæ audieramus sensum accommodare. Vnde secundum quod in decretalibus epistolis beati Gregorij exemplo reperimus, statuimus illi œconomum persuadere, qui ei suffragium, & Ecclesię sibi commissæ custodiam debitam & canonicam exhiberet, donec annuente Domino isdem frater venerabilis à sua infirmitate optabiliter conualesceret. Sed quoniam intimatum est nobis, in sua Ecclesia neminem posse reperiri, qui interim eundem venerabilem, partim indebita forte pietate, partim reuerentia seniorali, secundum modum à nobis constitutum custodire aut vellet aut posset, consilij consultũ illum hortati sumus, vt cum domno Wenilone, præfato minato scilicet reuerentissimo confratre nostro, & Archiepiscopo suo maneret, illeque ei conueniens studium impertiri

curaret, & Ecclesiæ Niuernensi ea quibus indigeret visitatorio officio impenderet, & ordinaret, quousque æstiuum tempus, quod huiusmodi infirmitati, qua impediri dicebatur, valdè contrarium est, pertransiret, & sæpe fatus dilectissimus ac venerabilis frater noster, vt prædiximus, à sua infirmitate melioraretur, & suæ potestati, suæque ipsius custodiæ, suæue Ecclesiæ dispositioni, vt est debitũ, restitueretur. Quæ quoniam, gratias Deo, ad votum iuxta diuinam ordinationem, vt fuerant disposita, sunt quoque perducta, & canonica iubet auctoritas, vt ab vno quilibet reiectus Episcopo, non dicamus à tantis pro tempore & ad tempus remotus secundum quendam modum Episcopis, non recipiatur sine testimonij aut litterarum euidentissimo documento: per hos nostræ humanitatis apices plerumque dictum venerabilem fratrem nostrum suæ ditioni & potestati, atque episcopali custodiæ, suæque Ecclesiæ gubernationi debitè restituimus. & nos eum non morum vitijs, aut peccatis publicis, quæ censura damnat ecclesiastica, à sua illum Ecclesia aliquantulum remouisse, quod sine aperta conuictione, vel manifesta confessione

fieri non licet, qua de re & non libet, sed corporeæ suæ infirmitati, & Ecclesiæ sibi commissæ necessitati, pietatiue cōsuluisse manifestissimè demonstramus. quod vt præsentibus scilicet & futuris temporibus enucleatiùs cognoscatur, his gestis manibus proprijs subterfirmare decreuimus.

II.

In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Episcopi qui iussu gloriosi principis domni nostri Karoli ad Synodum in Vermeriam palatium conuenimus, id est Vvenilo Archiepiscopus, Paulus Archiepiscopus, Amalricus Archiepiscopus, Hincmarus Archiepiscopus, Teutboldus Episcopus, Ansegaudus Episcopus, Pardulus Episcopus, Hrothadus Episcopus, Immo Episcopus, Yrminfridus Episcopus, Erpoinus Episcopus, Hilmeradus Episcopus, Agius Episcopus, Erloinus Episcopus, Baltfridus Episcopus, Guntbertus Episcopus, Eirardus Episcopus, Hildebrannus Episcopus, Ionas Episcopus, Godelsadus Episcopus, Braidingus Episcopus, Chuonrado inclyto & nobilissimo viro præsentem & æternam optamus in omnium saluatore salutem. CVM inter cætera ecclesiastica negotia de ordinabili dispositione

positione monasterij sancti Dionysij disponeremus, venerunt monachi ipsius sacri cœnobij in præsentia venerandæ Synodi, deferentes auctoritates, videlicet testamentum, quod sanctæ recordationis Abba Fulradus de monasterio Lebbraha, vbi sanctus Alexander martyr quiescit humatus, & de cella quæ ad sanctum Hippolytum nominatur, seu de rebus alijs, quas per idem testamentum isdem venerabilis Abbas sancto Dionysio contulerat, necnon & priuilegium, quod exinde sancta sedes Apostolica per beatum Stephanum Papam eidem monasterio super præfato testamento fecerat: dicentes quod venerabilis Abbas illorum domnus Hludouuicus ex præcepto gloriosi Regis domni nostri Karoli eos consuluisset, ac consensum eorum quæsisset, quatenus præscriptum monasterium vobis in precariam acceptis rebus vestra traditione ad eandem casam Dei delegandis concessisset, quod consentire sine consultu sui Episcopi atque Archiepiscopi, immò sacræ Synodi non auderent. Quam causam subtiliter inuestigantes, & ad liquidum cognoscentes, diffiniuimus iuxta sacram & diuinam auctoritatem, atque secun-

dum testamentum præfati piæ recordationis Fulradi, necnon & secundum decretum Apostolicæ Sedis, nullo vnquam tempore iam dictum monasterium sancti Alexandri, cum rebus sibi pertinentibus, à maiore monasterio sancti Dionysij quocunque ingenio diuellendum, nec beneficiario neque precario iure distrahendum. Subiunxerunt etiam ijdem monachi, quòd vestra commendatione ac iussione, immò etiam actione, idem Monasterium cum rebus sibi subditis in vestram ditionem redactum & assumptum, quin etiam vsurpatum habuissetis. Quod quàm absurdum & contra legem atque iustitiam sit, si tamen ita se res habet, ipsi etiam peruidetis Vnde vestram, paterna & caritatiua seu auctoritatiua cum interpositione diuini nominis & episcopalis auctoritatis, nobilitatem hortamur & obtestamur, vt hoc nullatenus agere vlteriùs attentetis. sed & si molitum est, ab huiusmodi molitione vel actione vos vestrosque compescatis: quia & contra Deum & contra omnem auctoritatem, contraque vestram salutem esse dinoscitur. Sciatis etiam quia dominum & seniorem nostrum, regem gloriosissimum Karolum & humili

ſuggeſtione & diuina auctoritate obſecrauimus, præfatoque venerabili Abbati & monachis ſuis præcepimus, vt in hoc nulli adſenſum præbeant, quoniam nec vobis nec cuiquam fidelium expedit talia poſtulare. Valeto vir nobiliſſime, & admodum nobis in Chriſto cariſſime.

III.

Sed & capitula, quæ ſynodali conſultu domnus rex Karolus in Concilio memorato apud Sueſſionis ciuitatem ſacro propoſuit conuentui, coram fidelibus ſuis in eodem palatio Vermeria relegi fecit. & ab omnibus conſonanter ſuſcepta ſunt, & accepta.

XI.

Apud Valentianas.

DE HIS CAPITVLIS quæ ſubſequuntur, adnuntiauerunt populo domni Reges Hlotharius & Karolus, quando in ipſo anno incarnationis Domini conuenerunt ad Valentianas per menſem Nouembrium.

ADNVNTIATIO DOMNI HLOTHARII.

I. DE Missis directis per regnum, vt populus pacem & iustitiam habeat. De raptoribus, de prædatoribus, de latronibus, & alijs malefactoribus, & de omnibus iustitijs.

II. Vt vbi missatici simul venerint, Missi simul veniant: & si de vno regno in aliud, aut de vno missatico in aliud fugerint, simul eos constringant.

III. Vt vbicumque fugerint, illuc indiculus transmittatur, vt Comes illos distringat, aut cum alode, aut per quodcumque potest, vt illuc reueniat, & emendet vbi malum fecit.

IV. Vt Missis commendetur vt faciant iustitias, & si non fecerint, quòd ipsi pergere debeatis.

V. Vt si necessitas alicui fuerit, omnes sint parati quomodo inuicem vos adiuuetis.

ADNVNTIATIO KAROLI GLORIOSI REGIS

I. DE adnuntiatione episcopali, & de honore sacerdotum.

II. De reædificatione Ecclesiarum, & de nonis ac decimis.

III. De obſeruatione capitulorum domni Karoli, & domni Hludouuici de Eccleſijs.

IV. De obſeruatione pacis, & cauenda rapacitate & oppreſſione rerum eccleſiaſticarum, ac pauperum.

V. Quòd nos cum conſilio fidelium noſtrorum ordinare volumus, qualiter honeſtè & ſine indigentia in Curte noſtra, ſicut anteceſſores noſtri fecerunt, viuere poſſimus. & *Comites ac cæteros fideles noſtros admonemus, vt ipſi ſic ſuum eſſe & viuere ordinent, qualiter propter illorum neceſſitatem vicini eorum ac pauperes non opprimantur.

VI. De concordia & mutuo adiutorio Epiſcopi & Comitum ad iuſtitias faciendas, & diuinum miniſterium exequendum.

VII. De iuſtitijs per Epiſcopos & Miſſos ac Comites noſtros in regno noſtro ſtudendis.

VIII. De raptis, & coniunctione ſanctimonialium atque propinquarum, ſeu ſponſarum aliorum, vt quod in præterito actum eſt, ſecundum conſilium & iudicium Epiſcoporum corrigatur, & de cætero omnimodis caueatur.

IX. Quòd si aliquid per necessitatem in Ecclesijs Dei, aut contra aliquem fidelium nostrorum fecimus, hoc quam citiùs potuerimus libentissimè emendabimus. & de cætero si aliquis apud nos parem suum nocere voluerit, hoc secundum consuetudinem antecessorum nostrorum diffinire volumus.

X. De placito nostro, & de communi adiutorio contra Nortmannos, & de conlocutione nostra fraterna.

XII.

Apud Siluacum.

SEQVVNTVR CAPITVLA quæ in ipso anno, & ipso mense Nouembrio, domnus Karolus consultu fidelium suorum in Siluatico edidit, & per regnum suum à Missis suis adnuntiari & obseruari præcepit, sed & Missos suos sicut subsequitur per regnum suum ordinauit.

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Karolus gratia Dei rex dilectis & fidelibus Missis per regnum nostrum constitutis salutem.

SICVT vobis notum esse credimus, cum dilectissimo fratre nostro Hlothario apud Valētianas locuti fuimus, & cōmuni consilio cum fidelibus nostris cōmunibus considerauimus, vt inter cætera sanctæ Dei Ecclesiæ, & nostri principatus ac regni nobis à Deo commissi negotia necessaria, de his quæ subsequuntur vos specialiter ammoneremus. Vt sicut hîc descripta habentur, vna cum Dei adiutorio, prout melius potueritis, strenuè exsequi procuretis, & hoc præsentaliter necessarium opus, sine aliqua dilatione vel excusatione, sicut in missaticis coniuncti & deputati estis, simul conueniatis, & hoc ad perficiendū quātociùs inchoetis, & quantum vel qualiter inde factum habueritis, vnusquisque vestrûm sicut in missaticis cōstituti estis, de vnoquoque missatico nobis ad conloquium, quod in proximo cum fratribus habebimus, renuntiare procuret. Et si contigerit, vt aliquis vestrûm nostro seruitio, vel infirmitate, aut quacumque occasione detentus fuerit, pro hoc

alij non dimittant, vt commendata exſequi non ſtudeant, etiam ſi vnus vacauerit à prædictis occaſionibus, ipſe quantum Deus dederit iuſſa perficere ſtudeat.

Iſtà denuntianda ſunt populo à Miſſis noſtris.

CAP. I.

NOSTRI ſeniores, ſicut audiſtis, parabolauerunt ſimul, & conſiderauerunt cum communibus illorum fidelibus de Dei ſeruitio, & ſanctæ Eccleſiæ ac regni ſtatu, & qualiter vos qui in regno conſiſtitis pacem & iuſtitiam habere poſſitis. & ordinauerunt Miſſos per regnum illorum, qui in hoc decertent, quantum Deus adiutorium dederit.

II.

Inter omnes iuſtitias, quas ordinauerunt vt vnuſquiſque habeat, primò conſiderauerunt de honore Eccleſiarum Dei, & orphanorum ac viduarum cauſis, & de regalibus iuſtitijs. Tum maximè de raptoribus puellarum, & viduarum cauſis, & ſanctimonialium, & de his qui preſbyteros flagellare præſumunt, & qui preſbyteros de Eccleſijs ſine Epiſcoporum con-

ſenſu eijcere, vel recipere, aut cenſum de manſo, vel ex his quæ domnus & genitor noſter in ſuis Capitularibus Eccleſijs in immunitate conceſſit, exigere non timent, & qui cenſum de rebus Eccleſiaſticis ad Eccleſias perſoluere detrectant, vt firmiter inquirantur, & acriter diſtringantur, & plena iuſtitia inde fiat, ſecundum quod in Capitularibus aui & patris illorum ſtatutum habetur. & ipſi per certos fideiuſſores ad præſentiam illius, in cuius regno tales inuenti fuerint, perducantur, vt inde ipſe commendet quid de tali homine fiat, qui nec Deum timet, nec contra ſanctos canones facere, nec legem & præceptum regium infringere pertimeſcit, ſalua cenſura eccleſiaſtica, & epiſcopalis pœnitentiæ vindicta.

III.

Similiter de collectis quas Theudiſca lingua HERISZVPH appellat, & de his qui immunitates infringunt, & qui incendia & voluntaria homicidia, & adſalituras in domos faciunt.

IV.

De latronibus autem commendauerunt, vt Miſſi omnibus denuntient in illa fidelitate, quam Deo & regi vnuſquiſque

debet, & promissam habet, & in illa Christianitate qua pacem proximo vnusquisque seruare debet, vt sine exceptione alicuius personæ, nec pro amicitia, vel propinquitate, aut amore vel timore, vllus latronem celet, sed illum Missis illorum manifestet, & ad accipiendum illum adiutorium quantum potuerit quisque præstet, & per sacramentum hoc Missi illorum firmare faciant, sicut tempore antecessorum illorum consuetudo fuit. & si aliquis Missos illorum non obaudierit, si Regis homo fuerit, per fideiussores ad illius præsentiam perducatur: si autem alterius homo fuerit, senior cuius homo fuerit, illum regi præsentet.

V.

Commendauerunt etiam, vt si alicui denuntiatum fuerit, vt ad accipiendum latronem adiutorium præstet, aut aliquis sonum indè audierit, vt ad latronem accipiendum concurratur, & se inde retraxerit vt ad hoc adiutorium non præstet, si liber homo fuerit, bannum dominicum componat, & si colonus fuerit LX. ictus accipiat. & si latro ibi occisus fuerit, qui eum occiderit leudem inde non soluat, & nullus illi inde faidam portare præsu-

mat. quod si quis facere præsumpserit, per certos fideiussores ad Regis præsentiam perducatur.

VI.

Quicumque autem abhinc in ante latronem receperit, maximè autem illum qui forbannitus fuerit, vel qui illos quos Missi nostri forbannierunt recepit, postquam forbanniti ab eisdem Missis nostris fuerunt, secundum quod constitutum est in Capitularibus aui & patris nostri, in libro III. cap. XXIII. si Francus est, cum duodecim similibus Francis iuret quòd ipse latronem eum fuisse non sciisset, licèt pater eius sit, aut frater, vel propinquus. si hoc iurare non potuerit, & ab alio conuictus fuerit quòd latronem in hospitio suscepisset, quasi latro & infidelis iudicetur: quia latro infidelis est noster, & Francorum, & qui illũ suscepit, similis est illi. Si autem audiuit quòd latro fuisset, & tamen non scit pro firmiter, aut iuret solus quod nunquam eum audisset, nec per veritatem, nec per mẽdacium, latronem: aut sit paratus, si ille de latrocinio euictus fuerit, vt similiter damnetur.

VII.

Vt quando Missi nostri latronem forbannierint, hoc & Missis alijs, & Comiti-

bus ſcire faciant. & ſi de vno miſſatico in alium fugerit, ſi in vicinitatem venerit, pro hoc Miſſus qui eum forbanniuit non dimittat, vt eum non perſequatur & comprehendat. & ſi longius fuerit Miſſus, in cuius miſſaticum fugerit, ſi alodem habuerit, illi tollat, & illum conſtringat, vt velit nolit reueniat, & ibi malum emendet vbi illud perpetrauit. & ſi in alicuius villam fugerit, & ipſa villa eum contenderit, ſecundum quod in Capitularibus aui & patris noſtri ſcriptum habetur inde fiat. & ſi neceſſe fuerit, vt iuſtitia non proteletur, Aduocato denuncietur vt ipſum latronem reddat, & eos qui eum contenderint præſentet, vt debitam diſciplinam inde ſuſtineant, & emendationem inde congruam faciant. quod ſi facere neglexerit vſque ad ſecundam vicem, bannum dominicum inde componat & ſic per fideiuſſores ad præſentiam eorum deducatur, vt & de illo, & de contradictoribus, & de ipſo latrone ſecundum quod cauſa coniacuerit ſic decernatur, vt cæteri metum habeant. VIII.

Hoc etiam commendauerunt, ſeniores noſtri, vt ſi huiuſmodi malefactores, ſicut prædiximus, de vno regno in aliud fuge-

rint, similiter Missi illius, de cuius regno fugerit, ad alios Missos in illo regno, vbi fugit, hoc notum faciant, & illi Missi eos constringant, vt ad illud regnum, & ad illos Missos reueniant, vt ibi distringi possint vbi malum fecerunt.

IX.

De aduenis, qui oppressione Nortmannorum in partes istorum regnorum confugerunt, statuerunt seniores nostri, vt à nullo reipublicæ ministro quamcumque violentiam vel oppressionem aut exactationem patiantur: sed liceat eis conductum suum quærere & habere, donec aut ipsi redeant ad loca sua, aut seniores illorum eos recipiant. quod qui inuentus fuerit ex reipublicę ministris, aut aliis quibuslibet, contra hoc pietatis præceptum facere, aut fecisse, bannum dominicum exinde componat.

X.

Vt omnibus denuntietur, qualiter cuncti sint præparati ad quamcumque necessitatem imminentem, vt secundum consuetudinem, prout necessitas euenerit, ad Dei seruitium & illorum, atque ad defendendam sanctam Dei Ecclesiam, & regnum omnes sint præparati.

XI.

Capitula autem aui & patris nostri, quę in præscriptis commemorauimus, qui ex Missis nostris non habuerint, & eis indiguerint, vt commissa per illa corrigere possint, sicut in eisdem Capitulis iubetur, de scrinio nostro, vel à Cancellario nostro accipiant, vt rationabiliter & legaliter cuncta corrigant & disponant.

XII.

Vt vnusquisque Missus in suo missatico prouisionem habeat, vt si aliquis de nostris fidelibus per missaticum suum transierit, aut ibi consistens vel commanens rapinas vel deprædationes, aut talia inlicita fecerit, de quibus Deus offendi solet, & populus pro oppressione gemere, quatenus hoc subtiliter & veraciter inuestiget, & nobis renũtiet, qualiter inde nos sic ordinemus, vt nec ipsum, nec alium hoc agere delectet.

XIII.

Vt Missi in illorum missaticis curam habeant, ne homines nostri, aut alij quilibet, vicinos suos maiores vel minores tempore æstatis, quando ad herbam suos caballos mittunt, vel tempore hiemis, quando marascalcos illorum ad fodrum dirigunt, vicinos maiores vel minores depræ-

dentur,& si egerint,hoc etiam,vt prædiximus,veraciter Missi nostri inuestigent, & nobis renuntient, vt in seniore hoc sic emendemus, quatenus homines suos in potestate habeat, & contenti sint debitis, & indebita iniustè non appetant.

Istud sacramentum iurabunt Franci homines.

EGO ill. adsalituram, illud malum quod scach vocant, vel tesceiam nō faciam, nec vt alius faciat consentiam: & si sapuero, qui hoc faciat non celabo. & quem scio, qui nunc latro aut scachcator est, vobis Missis dominicis non celabo, vt non manifestem. si me Deus adiuuet, & istæ reliquiæ.

Istud iurabunt Centenarij.

EGO ill. adsalituram,illud malum quod scach vocant, vel tesceiam non faciam, nec vt alius faciat, consentiam: & si sapuero,qui hoc faciat,non celabo.& quem scio qui nunc latro aut scachcator est, vobis Missis dominicis non celabo, vt non manifestem. & de Francis hominibus in

isto Comitatu, & in meo ministerio commanentibus nullum recelabo, quantum recordari potuero, vt per breuem vobis Misis dominicis non manifestem. si me Deus adiuuet, & istæ reliquiæ.

Missi autem, & Pagi per missaticos qualiter fuerunt tunc ordinati.

I. HINCMARVS Episcopus Ricuinus, Engiscalcus, Missi in Remtiano, Vonziso, Stadiniso, Pertiso, Barriso, Camiziso, Catalaunio, Virtudiso, Baganſoniſo, Tardaniso.

II. PARDVLVS Episcopus, Altmarus, Teodacrus, Missi in Lauduniso, Portiano, Suessonico, Vrciso, & Vadiso.

III. IMMO Episcopus, Adalardus Abba, Waltcaudus, Odelricus, Missi in Nouiomiso, Vermendiso, Adertiso, Curtriciso, Flandra, Comitatibus Engilramni, & in Comitatibus Vvaltcaudi.

IV. FOLCOINVS Episcopus, Adalgarius, Engiscalcus, & Berengarius, Missi in Comitatu Berengarij, Engiscalchi, Gerardi, & in Comitatibus Reginarij.

V. HLVDOVVICVS Abba, Yrminfridus Episcopus, Ingiluuinus, Gotselmus Missi

Missi in Parisiaco, Melciano, Siluanectensi, Vircasino, Beluacensi, & Vindoilisso.

VI. PAVLVS Episcopus, Hilmeradus Episcopus, Herloinus, Hungarius, Missi in Rotmense, Tellau, Vitnau, Pontiu, Ambianense.

VI. EIRARDVS Episcopus, Teodericus Abba, Herloinus, Hardoinus, Missi in Aprincato, Constantino, Bagisino, Corilisso, Otlingua Saxonia, & Hardiuni, Oxmisso, & in Lisuino.

VIII. DODO Episcopus, Hrotbertus, & Osbertus Missi in Cinomannico, Andegauensi, atque Turonico, Corbonisso, & Sagisso.

IX. BVRCARDVS Episcopus, & Hrodulfus, & Heinricus Abba, Missi in Blesisso, Aurelianensi, Vindusniso, Carentino, Durcasino, Dunisso, Ebricino, Stampisso, Castrisso, Pincesisso, Madrecisso.

X. WENILO Episcopus, Odo, & Donatus, Missi in pago Segonico, Trecasino, Vvastenisso Milidunisso, Moruisso, Prouinisso, & in tribus Arcisisis, & in duobus Brionisis.

XI. TEVTBOLDVS Episcopus, Io-

nas Episcopus, Isembardus, & Abbo Abba, Daddo, Missi in Comitatibus Milonis, & in Comitatibus Isembardi, Augustuduno, scilicet, Matisconensi, Diuionensi, Cabillono, Hatuariis, & in Tornedriso, & in Belniso, & in Dusmiso Comitatu Attelæ, & in Comitatu Romoldi.

XII. HVGO, Gozso, Niuilungus, Missi in Niuerniso, Alciodriso, Aualiso.

XIII.

Apud Attiniacum.

HÆC MEMORIALIA Capitula, quæ sequuntur, dedit Missis suis domnus Karolus anno DCCCLIV. *in mense Iunio, quando apud Attiniacum cum fratre suo Hlothario fuit locutus, vt illa vnusquisque Missus in suo missatico per regnum illius exsequi procuret.*

CAP. I.

DE Missis pro latronibus, scilicet vt addantur, & suppleantur Missi, qui illa peragant, quæ in Capitulis continentur, quæ supra in Siluaco illum edidisse præscripsimus.

II. De maritima custodia, vt secundum consuetudinem vigilanter disponeretur.

III. De vijs per aquas, videlicet vt vbi nouiter clausæ erant aperirentur, sicut antiquitus fuerunt apertæ.

IV. De pontibus restaurandis, videlicet vt secundum Capitularia aui & patris sui vbi antiquitus fuerunt reficiantur ab his qui honores illos tenent, de quibus ante pontes facti vel restaurati fuerunt.

V. De nauibus quæ vadunt sub pontibus, videlicet vt inde teloneum non exigatur.

VI. De aduenis quos affligunt ministri reipublicæ, scilicet vt qui ab illis, quos Nortmanni vel Brittones adflixerunt, & ideo mendicando in istud regnum venerunt, vel qui propter adflictionem Aquitanicam huc venerunt, censum vel operationes exegerunt, hoc cum sua lege illis emendet: & qui deinceps hoc facere præ-

sumpserit, simul cum emendatione dominicum bannum componat.

VII. De latronibus qui nunc nihil mali faciunt, & quod iamdiu fecerunt, emendatum habent, & nullus modo super eos clamat, videlicet vt propter hoc modò non puniantur.

VIII. De hominibus qui in banno & in pœnitentia missi sunt, & peius semper faciunt, scilicet vt à Missis capiantur & constringantur.

IX. De monetis, & falsarijs fabris, videlicet vt diligenter inquirantur & emendentur.

X. De rebus Ecclesiarum in alodem datis, videlicet vt à Missis inquirantur, & describantur, & Regi renuncientur.

XI. De monasterijs circumeundis, id est, vt sicut ordinatum fuit, ita Missi exsequi procurent.

XII. De hominibus qui iterum à nouo raptos faciunt, vt à Missis comprehendantur, & constringantur, & ad Regis præsentiam deducantur.

XIII. De fidelitate Regi promittenda, id est, omnes per regnum illius Franci fidelitatem illi promittant, & qui dicunt se illam promisisse, aut certis testibus hoc

ad probent, aut iurent se illam ante iurasse, aut illam ipsam fidelitatem promittant.

Sacramentum autem fidelitatis tale est.

EGO ill. Karolo Hludouuici & Iudith filio ab ista die in ante fidelis ero secundum meum sauirum, sicut Francus homo per rectum esse debet suo Regi. si me Deus adiuuet, & istæ reliquiæ.

Anno incarnationis Domini DCCCLIV. V. *Nonas Iulias in mallo Remis, isti iurauerunt quòd iuratam habuissent fidelitatem.*

ISTI IVRAVERVNT ANTIQVITVS.

Teudacrus. Amalricus. Rotboldus. Amalbertus. Dodo. Vvingboldus. Berulfus. Vvala. Herilo. Heirbertus. Airardus. Gotlandus. Hilpricus. Gerlegius. Amalgisus. Heico. Amalricus maior de Buxido.

ISTI IVRAVERVNT FIDELITATEM.

Goderamnus. Dodilo. Sigebertus. Fidentius. Ermenulfus. Teutgriminus. wic-

boldus. Ermengaudus. Rotmundus. Gillulfus. Haimiricus. Teutbaldus. Drogo. Teodericus. Ebroinus. Rodoinus. Gislinus. wlfridus. Haimuinus. wandrebertus. Berecarius. Angelinus. Ado. Meinardus. Ottradus decanus. Guntbertus decanus. Herbuincus decanus. Ozias. Ailus. Teudaldus. Teodoldus decanus. Bertricus. Rothaus. Ingobertus. Amblinus decanus. Gozſelmus decanus. wlfarius. Flodoinus. Anglebertus. Einmenulfus. Sicbertus decanus. Hecto. Iſaac. Giſlardus. Alaricus. Gerardus. Madergaudus decanus.

XIV.

Apud Leudicam.

HÆ SVNT ADNVNtiationes, quas Hlotharius & Karolus apud Leudicam adnuntiauerunt anno DCCCLIV.

HLOTHARIVS SERENISS. IMPERATOR.

SCIRE volumus veſtram omnium fidelitatem, quia frequenter præſent

anno dilectissimum fratrem nostrum Hludouuicum inuitauimus, et commune colloquium cum fidelibus nostris haberemus, atque cum illis de Domini voluntate, quantum ipse inspirare vellet, ac de sanctæ Dei Ecclesiæ vtilitate, nostroque ac nostrorum communi profectu, honore, & necessitate tractaremus, & ordinaremus. Sed quia prædictus frater noster hactenus, sicut optaueramus, quibusdam impedientibus causis, venire distulit: nos illud omittere noluimus, quin vtiliter nos coniungeremus.

II.

Nunc volumus vos certos reddere de nostra coniunctione, quia Christo propitio secundum Deum ad salutem sanctæ Dei Ecclesiæ, nostramque ac vestram communem vtilitatem & necessitatem, indissolubiliter corde & opere coniungere nos volumus; vt vnum simus in Christo, & vos vnum sitis nobiscum.

III.

Sapiatis quia legem, qualem antecessores nostri, hoc est pater & auus noster, vestris antecessoribus concesserunt & seruauerunt, nos similiter vobis perdonamus, & inuiolabiliter atque incorrupte

& præsentibus, & futuris temporibus per omnia volumus obseruare.

KAROLVS GLORIOSISSIMVS REX.

Hanc siquidem coniunctionem facere idcirco vsque nunc distulimus, quia voluimus vt supradictus frater noster nobiscum conueniens in eadem coniunctione se nobis associaret. Sed quia ille aliquibus impedimentis præpeditus venire omisit, nos audita perturbatione, quam filius eius facere conatur, consociare nos voluimus. Sciatis ergo, quoniam & in prosperis, & in aduersis simul erimus: nec poterit nos, Deo adiuuante, vllum offendiculum ab ea caritate separare, qua fraternis vinculis adstricti sumus. Sed vbicumque alterno solatio & adiutorio indiguerimus, quantum Dominus permiserit, in inuicem supportari & sustentari cupimus, atque cōtra omnem terrenum inimicum auxilium in alterutrum ferre volumus.

II.

Si autem isdem frater noster, sicut optamus & ei mandamus, hoc agere distulerit, nos ita coniuncti sumus, vt vnus alteri tale præbeat solatium & adjutorium, quatenus vbicumque necesse fuerit, a-

modo & deinceps, ſicut pręmiſimus, vnuſquiſque regnum ſibi diuinitus commiſſum quietè obtinere poſſit. & ſi aliquis pa-ri ſuo ſuperſtes extiterit, ipſe qui remanſerit, nepotes ſuos vna cum regno patris ſub tuitione & defenſione habeat: vt contra aduerſantium machinationes auxiliante Deo ita muniti exiſtant, qualiter quieto ordine regnum patris obtinere valeant.

III.

Certiſſimè igitur deuotionem veſtram ſcire cupimus, quia veraciter nos recognoſcimus in multis Deum offendiſſe, animoſque veſtros neglĭgēter moleſtaſſe. Quæ videlicet cuncta ita fauente Chriſto pro viribus emendare voti habemus, vt & Deum placare, & veſtræ deuotioni ſatisfacere poſſimus. De quibus omnibus certiores vos reddere curabimus, cum plùriores noſtri fideles conuenerint, aut cum præfatus frater noſter, vt ei mandauimus, venerit, ſi tamen venire voluerit, quomodocumque vobis amabilius erit: ita vt veraciter cognoſcatis, promiſſionem noſtram omnimodis attendere, & pleniſſimè nos obſeruare velle.

IV.

Illud præterea in commune veſtra &

omnium comperiat sollertia, quia ideo vobis in hoc sacro loco hæc sollicitè denuntiare voluimus, vt noueritis cuncta quæ dicimus, Domino fauente, sanctisque eius suffragantibus, in quorum præsentia denuntiantur, inuiolabiliter obseruaturos nos esse.

Hoc est sacramentum, quod sibi mutuò iurauerunt.

AB hodierna die, & deinceps, si Hludouuicus frater noster illud sacramẽtum, quod contra nos iuratum habet, infregerit vel infringit, aut filij eius, ad talem partem regni, quam tu contra eum acceptam habes, in quantum Dominus posse dederit, & contra ipsum, & contra filios eius, ac omnes qui eam tibi auferre voluerint absque iusta & rationabili occasione, si tu expetieris, adiutorium tibi defensionis præstabo. Si autẽ ego te superuixero, filijs tuis talem partẽ regni, quam tu contra me & meum fratrem acceptam habes, non auferam, sed consentiam: & si ipsi, vel fideles illorum, expetierint defensionis adiutorium contra ipsum fratrem nostrum & filios eius ac omnes, vt eam tenere pos-

ſint, adiutorium in quantum potero præſtabo, ſi tu aut filij tui idipſum adiutorium mihi præſtaueritis, & à nobis vos non diſſociaueritis.

XV.

Apud Bonoilum.

HOC EST CONSILIVM quod Epiſcopi & cæteri fideles domni Karoli apud Bonoilum communiter illi dederunt, anno incarnationis D. N. IESV CHRISTI DCCCLVI. *in menſe Auguſto.*

INcrepatio quam in epiſtola domni Apoſtolici vobiſcum & cum alijs fidelibus veſtris audiuimus, ſeueriſſimè nos tangeret, ſi nos aliter non egiſſemus, quàm iſdem domnus Apoſtolicus nos egiſſe, ſecundum quod ipſe audierat, cum magna auctoritate mandauit. Nam quia nos in iſto facto, vnde nos ſpecialiter redarguit, conſentientes non fuimus; & vos ac fideles veſtros, quos inde admonere conuenit,

& verbis & scriptis, sicut ipsi scitis, & manentia scripta testantur, frequenter & salubriter commonuimus, vt quod cōtra salutem & auctoritatem factum erat emendaretur, & ne deinceps committeretur, omnimodis caueretur, damnabiliter ista increpatione non tangimur. Sed & nunc nostris monitis illius monita coniungentes, & illius monitis nostra monita subiungentes, hortamur vt statum monasteriorum in regno vestro consistentium, aliter quam debeat & deceat peruersum ac confusum, quanto citius & melius ac possibilius atque rationabilius potueritis, restituere & corrigere studeatis. Et non solum hoc vos & commissos vobis in regno vestro agere commonemus: verum etiam monemus, hortamur, & precamur, vt capitula quæ vos ipse cum fidelibus vestris in Colonia villa manu propria confirmastis, sed & ea quæ in Beluaco ciuitate Episcopis tradentibus sub conditione notissima suscepistis: illa quoque quæ cum fratribus vestris secus Teudonis villam in loco qui dicitur Iudicium approbastis: illaque quæ in Verno palatio synodaliter prolata suscepistis: ea etiam quæ in Sparnaco de episcopalibus capitulis cum in-

lustribus viris & sapientibus baronibus vestris obseruanda delegistis: sed & illa quæ cum fratribus vestris apud Marsnam manu propria confirmastis: verum & illa, quæ in Synodo Suessonica, cui vestram præsentiam exhibere dignati fuistis, accepastis: necnon & illa quæ in Siluaco decreuistis, cum his quæ in Leodico cum fratre vestro Hlothario adnuntiastis, diligenter & frequenter ad memoriam reducatis ac relegatis, & quæ in regno vestro contra illa acta sunt, contráque diuinam & salubrem auctoritatem, quàm progenitores & prædecessores vestri directo ordine tenuerunt & obseruauerunt, perpetrata sunt, quantocius ratio & possibilitas permittit, corrigere procuretis. Et ne de cætero à quocumque contra hæc agantur, omnes communiter cooperante Domino caueamus: & si quid contra hæc actum fuerit, statim vt citius fieri potuerit, æquitate & ratione ac possibilitate dictante, absque dolo, cum recta intentione, & lege ac auctoritate competente vnicuique ordini corrigatur. Et ne leue cuiquam videatur, quod Deo teste ac mediante manu propria confirmatum, & sponsione cum veritatis, quæ Deus est, assertione pro-

latum est, discat ex confirmationis cautione in terris, & ex baptismatis ac cæterarum obseruationum confirmatione in cælis, quantis nexibus quisque teneatur obstrictus. omnesque quod diuino spiritu dicitur communiter audiamus : *Nisi*
Psal. 7 13. *conuersi fueritis, gladium suum vibrabit. arcum suum tetendit, & parauit illud, & in eo parauit vasa mortis.* De quibus nos omnes ad se, & ad mandatorum suorum obseruationem conuersos, & in obseruatione eorundem permanentes, eripiat IESVS Christus dominus noster, cui est honor, & gloria, potestas & imperium per omnia sæcula sæculorum Amen.

XVI.

Ad Francos & Aquitanos missa de Carisiaco.

HÆC QVÆ SEQVVNTVR capitula misit domnus rex Karolus ad Francos & Aquitanos qui ab eo disciuerant, anno Incarnationis Dominicæ

DCCCLVI. *Nonis Iulij, de palatio Carisiaco, per fideles missos suos Adalardum Abbatem, Rodulfum, Richuinum, Adalgarium, & Berengarium.*

CAP. I.

MAndat vobis noster senior, quia suus auunculus Rhuodulfus illi de vestra fidelitate nuntiauit, & quod vos illũ precastis, vt ad vos suos denominatos fideles in sua mercede transmitteret, & vos illi per illos vestram necessitatem & voluntatem mandare volebatis: & si aliquid factum habebatis, quod necessitas fuisset emendare, voluntariè per illorum consilium emendabatis, & quod vobis consilium donauerint ad nostri senioris fidelitatem & vestram saluationem, voluntariè faceretis.

II.

Et mandat vobis noster senior, quia placet ei quod illi suus auunculus de vestra fidelitate & bona voluntate nuntiauit: & secundum vestram deprecationem transmittit nos sicut precastis ad vos. & mandat vobis, quia si aliquis de vobis se reclamat quod iniustè alicui de vobis fecit, & ad rectam rationem & iustum iudicium

venire non potuit, aut per insidias aliquas, aut ipse senior noster, aut aliquis ad illum, aliquem de vobis comprehendere voluit, & propter hoc ad tempus aliquis de vobis ab illius præsentia & ab illius seruitio se substraxit: quia omnis quicumque de vobis ad rectam rationem, ad illum & ante suos fideles venire voluerit, hoc ei concedit. & si iustè & rationabiliter inuentum fuerit, quod rectam rationem contra eum aliquis de vobis habuerit, cum consilio fidelium suorum hoc voluntariè emendabit. & si inuentum fuerit, quod illam causam vnde aliquis de vobis conquirere voluerit, per rationem fecerit, volet vt sicut per rationem fecit, ita facta per rationem permaneat.

III.

Mandat vobis, vt si aliquis de vobis rectam rationem ad illum & ante suos fideles precauerit, & inde in rectam rationem venerit, & iustè & rationabiliter inuentum fuerit quod rectam rationem aliquis de vobis non habeat, & ipsa recta ratio illum conuicerit, quia si se concrediderit & humiliauerit, & emendare voluerit, & in ipsa emendatione permanere voluerit, quia sicut cum suis fidelibus rationabiliter inuenerit vt rationabilem misericordiam

faciat,

faciat, voluntariè paratus eſt facere.

IV.

Mandat vobis, quia ſi aliquis eſt de vobis, qui non ſe confidit in ſua conſcientia, vt rectam rationem precare, aut non valeat, aut non audeat, & ſe recognoſcit & pœnitet, & miſericordiam illius & indulgentiam petierit: quia illum, tantum vt in ante ſicut debet ſe caueat, voluntariè vnicuique, qui ſic ſe recognoſcit, miſericordiam & indulgentiam donat.

V.

Mandat vobis, vt ne aliquis de illo in ante dubitet, quia ipſam rectam rationem qui illam quęrit, ſemper illi vult conſeruare, & illam miſericordiam quam modo illi concedit, ſimiliter illam ſemper vult conſeruare, ſi ille aliam iterum talem cauſam non commiſerit, pro qua per rectam rationem iuſtum. iudicium debeat ſuſtinere.

VI.

Mādat vobis, quia ſi aliquis de vobis talis eſt, qui dicat, quia pro paupertate & neceſſitate, quia multos dies in illius ſeruitio miſit, & omnia quæ habuit diſpēdit, ad talem cōiunctionem, vt aliquid impetraret quod per ſeruitiū impetrare non potuit, ſe coniunxit: quia ſi hoc noſtro ſeniori ante

ſuos fideles demonſtrare potuerit, & hoc ſi verum inuentum fuerit, quod ſenioris noſtri culpa fuerit quod per neceſſitatem aliquis de vobis rationabiliter de ſeruitio illius ſe tali modo ſubtraxerit, quia ſenior noſter hoc voluntariè recognoſcit,& cum conſilio de ſuis fidelibus hoc quam citius & rationabilius potuerit ,emendabit.

VII.

Mandat vobis, quia ſi aliquis de vobis dixerit, quod hoc quod fecit non pro ſua infidelitate, neque pro ſua deſinhonorantia fecit, & timet aliquis de vobis, quod noſter ſenior alicui de vobis reputare in ante debeat hoc factum, aut pro ſua infidelitate, aut pro ſua deſinhonorantia, & propter hoc iam vltra ad illum non debeat conſilium acaptare: quia qualiſcumque de vobis tali modo in iſto facto cõmiſculatus eſt,ſi in ante illi ſic fidelis & obediens, & adiutor ad ſuum regnum, & debitum honorem continendum fuerit, ſicut per rectum homo ſuo regi & ſuo ſeniori eſſe debet: quia nulli de iſta cauſa volet reputare, ſed totum ex corde dimittere, quod in illius perſona in iſta cauſa commiſit, & ſuum ſeruitium ,quod illi & ante fecit, & adhuc Deo iuuante faciet,debitè & ratio-

nabiliter vult illi merere. Si autem aliquis illi aut alicui iniustè abstulit, lex hoc, sicut consuetudo & rectum est, pacificabit.

VIII.

Et sciatis, quia senior noster, sicut subinde voluit, Deo gratias, nunc ad bonum effectum perduxit, & rogauit fideles suos, vt sine vlla mala suspicione de illius iracundia aut animi commotione communiter quærant, & inueniant, atque describant hoc quod ille secundum suum ministerium facere debet, & quæ facere illum non condeceant. & vbicumque inuentum fuerit, quod fecit, quod facere non debuit, paratus est vt cum Dei adiutorio & fidelium suorum consilio hoc quam citius cum ratione & possibilitate emendare potuerit emendet, & in ante corrigat, & correcta custodiat: & quod facere debuit, quod ad salutem & honestatem illius pertinuit, & aliquid minus fecit, hoc cum Dei adiutorio, & fidelium suorum consilio & auxilio facere, quam citius cum ratione & possibilitate potuerit, faciat.

IX.

Et similiter vult, vt nos quæramus, & inueniamus, & describamus quid & qualiter nobis fidelibus suis in vnoquoque or-

diuę contra illum conueniat facere, & quid non conueniat facere: vt illa quæ conueniunt faciamus, & illa quæ non conueniunt, caueamus. & vbicumque in retro aliqua à nobis ſuis fidelibus in quocumque ordine facta ſunt quæ non condeceant, cum Dei & illius auxilio, & noſtro communi conſilio, quamcitius cum ratione & poſſibilitate emendare potuerimus, emendemus, & in ante corrigamus, & correcta cuſtodiamus.

X.

Et ſciatis, quia ſic eſt adunatus cum omnibus ſuis fidelibus in omni ordine & ſtatu, & nos omnes ſui fideles, vt ſi ille iuxta humanam fragilitatem aliquid contra tale pactum fecerit, illum honeſtè & cum reuerentia, ſicut ſeniorem decet, admonemus, vt ille hoc corrigat & emendet, & vnicuique in ſuo ordine debitam legem conſeruet. Et ſi aliquis de nobis in quocumque ordine contra iſtum pactum in contra illum fecerit, ſi talis eſt, vt ille inde cum ammonere voleat vt emendet, faciat: & ſi talis eſt cauſa, vt inde illum familiariter non debeat ammonere, & ante ſuos pares illum in rectam rationem mittat, & ille qui debitum pactum & rectam legem,

& debitam ſeniori reuerentiam non vult exhibere & obſeruare, iuſtum iuſtitiæ iudicium ſuſtineat: & ſi ſuſtinere non voluerit, & contumax & rebellis extiterit, & conuerti non potuerit, à noſtra omnium ſocietate & regno ab omnibus expellatur. Et ſi ſenior noſter legem vnicuique debitam, & à ſe, & à ſuis anteceſſoribus perdonatam, per rectam rationem, vel miſericordiam competentem vnicuique in ſuo ordine conſeruare non voluerit, & ammonitus à ſuis fidelibus ſuam intentionem non voluerit: ſciatis, quia ſic eſt ille nobiſcum, & nos cum illo adunati, & ſic ſumus omnes per illius voluntatem & conſenſum confirmati Epiſcopi atque Abbates cum laicis, & laici cum viris Eccleſiaſticis, vt nullus ſuum parem dimittat, vt contra ſuam legem, & rectam rationem, & iuſtum iudicium, etiamſi voluerit, quod abſit, rex noſter alicui facere non poſſit.

XI.

Et ſciatis, quia ad hoc quærendum & inueniendum & ſtatuendum atque confirmandum, cum noſtro & ceterorum fidelium ſuorum conſenſu, habet noſter ſenior conſtitutum locum Vermeriam palatium, & tempus ac diem XIIII. Kalend. Augu-

ſti. & habet ex nomine deſcriptos fideles ſuos, per quorum tractatum iſta cauſa Deo adiuuante ad perfectionem perueniat. & habet VII. Kalendas Auguſti ad ipſum palatium Vermeriam generaliter omnes fideles ſuos conuocatos, vt omnibus ſuam voluntatem & perdonationem, & noſtram, qui fideles illius ſumus, deuotionē accognitet. vt iſta conuenientia, quā teſte Deo confirmabimus, in ante diebus vitæ ſuæ, & diebus vitæ noſtræ conſeruetur, & ipſe ſuis ſucceſſoribus contra ſucceſſores noſtros, & nos noſtris ſucceſſoribus ſuis ſucceſſoribus conſeruandam in Dei nomine relinquamus.

XII.

Et ſciatis, quia vult ſenior noſter, & nos ac cæteri fideles illius, vt ſi vos, qui illius fideles & conſiliarij eſſe debetis, volueritis, ſicut vobis diximus, ad illius præſentiam & fidelitatem atque ſeruitium venire, & nobiſcum in iſta ſocietate eſſe: quia & ipſe, & nos quæ voluntariè volemus, vt cum nobis hoc & quæratis, & inueniatis, & ſtatuatis, & confirmetis, & nos cum vobis ſimiliter. & vobis alijs omnibus, ſicut & nobis, debitam legem & rectam rationem dehincin ante, ſicut rectum eſt, vult

conseruare, sicut sui antecessores, qui hoc melius & rationabilius fecerunt, nostris & vestris antecessoribus in omni ordine conseruauerunt.

XIII.

Et mandat vobis noster senior, quia si aliquis de vobis talis est, cui suus senioratus non placet, & illi simulat vt ad alium seniorem melius quàm ad illum acaptare possit, veniat ad illum, & ipse tranquillo & pacifico animo donat illi commeatum. tantum vt ipsi & in suo regno, vel suis fidelibus aliquod damnum, aut aliquam marritionem non faciat. & quod Deus illi cupierit, & ad alium seniorem acaptare potuerit, pacificè habeat.

XIV.

Et si aliquis fuerit de vobis, qui voleat dicere, quia non credit senioris nostri fidem, & suspectus sit de sua perditione, & propter hoc non audeat ambulare ad illum: nos vobis damus Dei & nostri senioris Karoli fidem, & de suis Episcopis & fidelibus clericis fidem. quia quantũ Deus vos saluauerit, & vos vos ipsos saluaueritis, sani ambuletis, & sani cum illo sitis, & sanus sit vobiscum ille sicut debet, non cum venerit retornetis. tantum vt pacifi-

cè, & sine seditione ambuletis, & suos fideles non sollicitetis.

XV.

Et si adhuc dubitatis, & aliam firmitatem quæritis, tantum vt contra rationem non quæratis. Si ad illum, sicut diximus, ambulare vultis, etiam & ad hoc parati sumus vt faciamus. quia certi sumus, quia omnia cum securitate facere possumus.

XVII.

Ad eosdem missa de Basiu.

ISTA CAPITVLA MISIT Rex de Basiu per Hadabrannum & Bettonem.

CAP. I.

MANDAT vobis Senior noster salutes. mandat etiam vobis, quia valdè miratur, quòd placitum tale non custodistis, sicut vos illi promisistis, & sicut ipse vobis mandauit.

II.

Mandat vobis Senior noster, quòd pro-

pterea hoc placitum dimisistis, vt fratris eius expectare voluissetis aduentum, iuxta quod illi mandastis, non sine alijs suis fidelibus, quos modo secũ non habuit, inuenire potuit, vt necesse esset inde aliquam expectationem facere.

III.

Habet Senior noster constitutum aliud placitum Kal. Septemb. in villa Nielfa, vbi ei occurrere sui fideles debent. propterea mandat vobis, vt vos tali loco, & vobis congruo & eidem præmisso loco proximo, veniatis, vbi tales suos fideles transmittere ad vos possit, quos vobis mittendos postulaueritis.

IV.

Sciatis quia vult vobis hoc obseruare, secundum quod vobis in Vermeria concessit, & sicut scriptis & verbis antea mandauerat; & quicquid amplius iustè & rationabiliter postulare vultis. Pariter & de expectatione, secundum quod cum fidelibus suis inuenerit, quod Dei voluntati, & eius fideliumque suorum honori non sit indignum, propter Deum, & nutrimentum domni & genitoris sui ac illius, & seruitium illi à vobis impensum, hoc vobis adsentire non contradicit.

V.

Mandat vobis, vt memores sitis Dei & vestræ Christianitatis, & nutrimenti genitoris eius, & sui, & debitæ fidelitatis, & regni superuenientis periculi, studeatis vos fideles sanctæ matris Ecclesiæ & sui vnanimes fieri. & omnipotentis Dei voluntatem, ac illius fidelitatem, communemque salutem, simul cum ipso fideliter explere, ad resistendum inimicis & Christiani nominis persequutoribus.

XVIII.

Ad eosdem , per Adalardum Abbatem.

ISTVM MISSATICVM transmisit domnus rex gloriosus Karolus per Adalardum Abbatem, & Richuinum, & Rodulfum, & Berengarium.

CAP. I.

MANDAT vobis Senior noster salutes. & mandat vobis, quia quicquid in vestra causâ secundum consilium

ſuorum fidelium melius & honeſtius inuenire potuit, per ſuos fideles, & ſua Capitula iam per duas vices vobis mandauit.

II.

Mandat vobis, quia ſicut per illos ſuos fideles, & per eadem Capitula vobis innotuit, ſic vult erga vos adtendere & obſeruare. & ſi vos adhuc talem cauſam eum poſtulare volueritis, quæ ad ſuum honorem, & ad veſtrum profectum pertineat, paratus eſt etiam in hoc ſecundum veſtram petitionem facere iuxta conſilium fidelium ſuorum.

III.

Mandat etiam, vt recordemini Dei & veſtræ Chriſtianitatis, & condoleatis atque compatiamini huic ſanctæ Eccleſiæ, quæ & à vobis & ab alijs miſerabiliter eſt oppreſſa & deprædata, & quæ crudeliter ex altera parte perſequitur à paganis. & non vos diſſocietis ab vnitate & vnanimitate fidelium Dei: ſed acceleretis præſentaliter vos vos illi adunare, & coniungere alijs Dei ſuíſque fidelibus, ad defenſionem ſanctæ Eccleſiæ & ſuam fidelitatem.

IV.

Si autem dicitis, vos propter pares veſtros, qui præſentes non ſunt, hoc non

posse facere, mandat vt vos qui in præsentiarum estis talem securitatem ei faciatis, vt non propter aliam causam hoc dimittatis quod per nos vobis mandat, nisi propter illos vestros pares qui præsentes non sunt. & facite ei securitatem, vt illos vestros pares ad Dei seruitium & ad suam fidelitatem, in quantum potueritis, exhortemini & conuertatis, & si illos conuerti non potueritis, vos ab eius seruitio non vos subtrahatis. quoniam si omnes conuerti ad illum volueritis, paratus est vos omnes secundum sanctæ Ecclesiæ vtilitatem, & suum honorem, & vestrum cōmunem profectum recipere & saluare, & honorabiles semper habere, & nulli vnquam imputare, in quantum ad se pertinet, quicquid neglegenter factum habetis de eius seruitio, aut in ista causa contra illum egistis.

V.

Et mandat vobis, quia postquam vestram fidelitatem cognouerit, securos etiam vos faciet ex sua parte, quòd nulli debeat reputare hoc quod erga illum neglegenter egit in hac causa. ita tamen, si vos quoque erga illum debitum honorem & debitam fidelitatem conseruaueritis, sicut Dei suique fideles.

Et si aliqua pars ex vobis ad eius senioratum & ad eius fidelitatem reuerti voluerit, similiter est paratus eos benignè recipere, & erga illos omnimodis adimplere quæ superiùs scripta sunt.

XIX.

Ad eosdem, per Hincmarum & alios.

ISTVM MISSATICVM transmisit rex per Hincmarum & Yrminfridum Episcopos, & per Adalardum Abbatem, & Rodulfum, & Richuinum, & Berengarium.

MANDAT vobis Senior noster salutes. & mandat vobis, quia pro Dei amore, & pro vestræ quondam fidelitatis seruitio sibi impenso, omnes vos vult saluos esse, & sine aliqua occasione omnes vos ad Dei seruitium, & ad suam fidelitatem adtrahere cupit. Et vt omnibus manifestum fiat, quia sic omnes vos vult

saluare sicut suos fideles, & nulla occasione intermissa aliquem ex vobis perdere vult: & vt etiam contra pares vestros absque læsione salui esse possitis, sicut debetis, & Christianos oportet: talem causam qualem vos eum postulastis libentissimè vobis cõcedit secundum consiliũ suorum fideliũ, vsque ad condictum placitũ, quod est v. Idus Octob. Carnutum. Ita tamen, vt vos securitatem talem ei faciatis, vt vsque ad illud placitum in pace maneatis, & nullam dehonorationem in aliqua causa erga eũ, aut erga suos fideles faciatis, quam rationabiliter & possibiliter vitare & cauere potestis. neque impedimentum suis fidelibus faciatis, nec imprædationem, nec aliquam inquietudinem. Et concedit vobis, vt omnes in honoribus & in alodis vestris interim consistatis, exceptis his quorum honores Senior noster donatos habet. Et si aliqui sunt ex vobis, qui honores non habent, si volunt in suis alodibus consistere, aut cum alijs eorum paribus vel amicis, faciant. & etiam si voluerint cum Seniore nostro manere, ita tamen vt cum pace viuãt, & ipsi & sui, etiam hoc clementer concedit. ea videlicet ratione, vt vos securum de vobis illum fa-

ciatis, & vt nullum suum fidelem aliquo modo de sua fidelitate subtrahatis, neque sollicitetis: & si aliquis ex vobis fuerit, qui hanc pacem isto modo seruare noluerit, à vestro consortio omnes eum vnanimiter expellatis, si emendare noluerit quod neglegenter fecisse manifestum fuerit.

XX.

Synodi Carisiacæ.

IN NOMINE SANCTÆ & indiuiduæ Trinitatis, Karolus gratiâ Dei Rex illi Episcopo, & dilectis ac fidelibus Missis illis, Comitibusque nostris illis salutem.

CAP. I.

NOTVM sit fidelitati vestræ, quia XVI. Kal. Mart. secundum sacram auctoritatem Synodum venerabiliũ Episcoporum, ac conuentum fidelium nostrorum apud Carisiacum fecimus conuenire. Cum quibus inter cætera Eccle-

ſiaſticæ vtilitatis ac regni neceſſitatis negotia, conſiderauimus qualiter rapinæ & depopulationes, quæ partim occaſione ſuperinruentium paganorum, partim mobilitate quorundam fidelium noſtrorum in regno noſtro, per eos etiam qui Eccleſiam Dei defendere & tueri, & regni ſoliditatem ac quietem debuerant prouidere, graſſantur, aliquo modo annuente Domino ſedari valeant & amoueri.

II.

Quorum conſultu decreuimus, vt quia peccata, quæ in ſuo initio vt ſunt magni ponderis æſtimantur, pernicioſo proceſſu, ipſo etiam exitiabili vſu prauis mentibus leuantur, & quaſi inſenſibiles reddunt; ac ſi quando reſipiſcere moliuntur, eas ſæpiùs obligant, vt ſi reſurgere velint non poſſint: antequam cenſura Eccleſiaſtica, & legales ſententiæ huiuſmodi prædatores terribiliter & damnabiliter feriant; Epiſcopi quique in ſuis parrochijs, & Miſſi in illorum miſſaticis, Comiteſque in eorum Comitatibus, pariter placita teneant. quò omnes reipublicæ miniſtri, & vaſſi dominici, omneſque quicumque vel quorumcumque homines in eiſdem parrochijs vel Comitatibus commanent, ſine

vlla perſonarum exceptione, vel excuſatione aut dilatione conueniant.

III.

Et Epiſcopus illius parrochiæ breuiter adnotatas ſententias de huiuſmodi cauſa, Euangelicæ videlicet, & Apoſtolicæ, atque Propheticæ auctoritatis . necnon & decreta Apoſtolica atque canonica omnibus relegat, & aperto ſermone cunctis quale quantumque peccatum ſit, & qualem quantamque pœnitentiam, & quàm immanem ſeueriſſimamque vindictam expoſcat, cum alijs debitis & neceſſarijs atque vtilibus prædicationibus innoteſcere curet.

IV.

Miſſi quoque legales ſententias, ſicut eas cognitas habent, adnotent, & prædeceſſorum noſtrorum Regum atque Imperatorum , noſtráque capitula de hac cauſa in vnum collecta omnibus nota fiát. Et Epiſcopi Dei & epiſcopali auctoritate tales deprædationes omnibus interdicant. Et Miſſi ac Comites noſtri cunctis ex noſtro regio banno prohibere firmiter ſtudeant, vt cognoſcant omnes, quia ſi abhinc in ante in noſtro regno talia facere aliquis præſumpſerit, ſecundum diuinas ſéntentias epiſcopalem excipiet ſenten-

tiam: & ſecundum leges ac capitula regia emendare cogetur, & ſecundum iudicium fidelium noſtrorum condignam vindictam ſuſcipiet.

V.

Et ſi talis perſona fuerit, vt Epiſcopi, & Miſſi noſtri ac Comites in illorum miniſterijs quod prauum actum fuerit potuerint emendare, ſecundum præfixum modum illud emendare ſtudeant, aut per fideiuſſores ad noſtram præſentiam venire faciant.

VI.

Si autem aliquis quiſcumque inobediens extiterit, cum ſumma feſtinatione nobis notum facere curent, vt quantociùs ad noſtram præſentiam illum venire iubeamus, & dignam vltionem ſecundum iudicium fidelium noſtrorum ſuſtineat.

VII.

Et ſi, quod abſit, talis emerſerit, qui Dei timorem poſtponat, & Eccleſiaſticam auctoritatem contemnat, & regiam poteſtatem refugiat: ſciat quiſcumque ille fuerit, quia & ſecundum canonicam auctoritatem ab omnium Chriſtianorum cœtu & ſanctæ Eccleſiæ conſortio, & in cælo, & in terra alienus efficietur; & regali poteſtate, atque omnium regni fidelium vnanimitate, ſicut Dei & Eccleſiæ inimicus

& regni deuastator, persequetur vsque dum à regno exterminetur.

VIII.

Et si aliquis Comes fuerit, qui hoc in suo Comitatu fecerit, aut ibi talia increscere permiserit, vt aut ipse illa non emendet, aut nobis nota non fecerit, vt nostra auctoritas talia corrigat, sciat quia talem sententiam inde sustinebit, sicut tempore antecessorum nostrorum consuetudo fuit.

IX.

Et si aliqui iterantes deprædationes & rapinas per regnum nostrum fecerint, & Episcopi, ac Missi vel Comites hoc emendare non potuerint, quàm citiùs possint nobis notum facere curent, vt iubeamus ipsos deprædatores per eandem viam cum Misso nostro redire, & illa omnia quæ mala egerant legaliter emendare, & talem harmscaram, sicut nobis visum fuerit, aut iudicium, sicut cum fidelibus nostris considerauerimus, sustinere.

X.

Si autem dilecti fratris nostri ac nepotum nostrorum homines fuerint, qui talia egerint, & hoc nobis innotescant, vt illis nota faciamus, & illi suos homines, sicut illis melius visum fuerit, de talibus casti-

gare procurent: ſicut & nos noſtros homines caſtigare volumus, ſi in illorum regnis indecentia & aliqua noxia, quod abſit, facere præſumpſerint.

COLLECTIO DE RAPTORIBVS.

GREGORIVS in libro Paſtorali dicit. Ammonendi ſunt qui aliena rapere contendunt, vt ſollicitè audiant quid veniens
Matt. in iudicio Dominus dicat: *Eſuriui enim, &*
26.42. *non dediſtis mihi manducare*, & cætera. qui-
Ibid. 41. bus dicit, *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.* Hinc ergo colligendum eſt, quanta damnatione plectendi ſunt qui aliena rapiunt, ſi tanta animaduerſione feriuntur qui ſua indiſcretè tenuerunt. Perpendant quo eos obliget reatu res rapta, ſi tali ſubicit pœnæ non tradita. perpendant quid meretur iniuſtitia inlata, ſi tanta percuſſione digna eſt pietas non impenſa. Audiant raptores,
Habac. *Væ ei qui multiplicat non ſua vſquequo, & ad-*
2.6. *grauat contra ſe denſum lutum.* Denſum lutum contra ſe adgrauare eſt terrena lucra cum pondere peccati cumulare. Audiant
Matt. quid Chriſtus dicat: *Quid prodeſt homini ſi*
16.26. *totum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum fiat?* id eſt, quid prodeſt homi-

ni, si totum quod extra se congregat, sed hoc solùm quod ipse est damnat? Audiant quòd illa quæ rapiunt in hoc sæculo deficient, aut in sæculo dimittent: sed secum ad iudicium causas rapinæ, id est damnationem secum ferent. Et alibi scriptum est. Audiant quid Propheta Esaias dicit: *Rapina pauperis in domo vestra, & causa viduæ non ingreditur ad eos.* &, *lacryma viduæ vsque ad maxillam descendit, & Dominus non delectabitur in illis.* Audiant, quia in cuius domo rapina est, siue in domo corporis, siue in domo mansionis, non habitat in illa domo Spiritus sanctus, sed spiritus malignus. & si accedit ad communionem corporis & sanguinis Christi ante dignam satisfactionem, non mnndatur per illam communionem à peccato; sed pleniùs sicut Iudas, quando in cœna plenus rapina & iniquitate communicare præsumpsit de manu Christi, possidetur à diabolo. vnde & suspensus crepuit medius Et ad quem causa viduæ non ingreditur, nec ipse si dignè non satisfecerit, in cœlestem Ecclesiam intrare valebit. Audiant rapaces & prædatores quid iterum Propheta dicat, *Qui prædaris, nónne & ipse prædaberis?* Videlicet quia ille qui prædatur res paupe-

C. 3. 14.
Eccl 35. 18. 19.
Esa. 33. 1.

rum, & Ecclesiarum ac seruorum Dei, prædatur à diabolo, & præda illius fit. Audiant quid sanctus Paulus Apostolus dicat, per quem locutus est Christus, & qui raptus fuit vsque ad tertium cœlum, & qui raptus fuit in paradisum, & audiuit talia secreta verba quæ non licebat homi-
1. Cor. 6. 10. ni loqui. Ait namque, quia *neque rapaces, neque homicidæ, neque adulteri regnum Dei possidebunt.* Vnde intendat quale quantumque peccatum est rapina, quam cum adulterio & homicidio sanctus compara-
Ibid. 5. 11. uit Apostolus. Item ipse dicat: *Si quis fornicator, aut adulter, aut rapax, aut homicida est, cum huiusmodi nec cibum sumere* Christi discipulo, id est Christiano, licet ante satisfactionem, id est correctionem, ac emendationem, & dignam pœnitentiam. Audiant quia sanctus Ioannes Apostolus electus & dilectus Christi, qui in cœna super pectus eius recubuit, talem homi-
2. Ioan 10. nem salutare vetat, dicens: *Nec aue ei dixeris, neque in domum receperis.* Audiant
3. Tolet. c. 11. quid in Toletano Concilio sancti Episcopi, qui in cœlo cum Deo regnant, & in terris miraculis coruscant, de totius mundi partibus congregati decreuerunt. Si quis, inquiunt, de potentibus clericum,

aut quemlibet pauperum, aut religiosum expoliauerit, & mandauerit ad ipsum Episcopus, vt eum audiat: & si contempserit, inuicem mox scripta percurrant per omnes prouinciæ Episcopos, quoscumque adire potuerit, vt excommunicatus habeatur donec audiat, & reddat aliena. Ecce de pauperum raptoribus. Audiant raptores & prædones rerum Ecclesiasticarum, quid S. Anacletus Papa, ab ipso Epist. 1.
beato Petro Apostolo presbyter ordinatus, cum totius mundi sacerdotibus iudicauit. Dicit námque, Qui abstulerit aliquid patri vel matri, homicidæ particeps est. Pater noster sine dubio Deus est, qui nos creauit: mater verò nostra, Ecclesia quæ nos in baptismo spiritaliter regenerauit. Ergo qui Christi pecunias & Ecclesiæ rapit, aufert, vel fraudatur, homicida est, atque homicida ante conspectum iusti iudicis deputabitur. Qui rapit pecuniam proximi sui, iniquitatem operatur. Qui autem pecuniam, vel res Ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit, & vt sacrilegus iudicandus est. Item sanctus Vrbanus Papa Epist. 1.
& martyr: Res & facultates Ecclesię oblationes appellantur, quæ Domino offeruntur, & vota sunt fidelium, ac pretia pec-

carorum, atque patrimonia pauperum. Si quis illa rapuerit, reus est dãnationis Ananiæ & Saphiræ, & oportet huiusmodi tradere satanæ, vt spiritus saluus sit in die
Epist.1. Domini. Item S. Lucius Papa: Rerum Ecclesiasticarum & facultatum raptores à liminibus sanctæ Ecclesiæ anathematizatos Apostolica auctoritate pellimus & damnamus, atque sacrilegos esse iudicamus. & non solùm eos, sed & omnes consentientes eis, quia non solum qui faciunt rei iudicantur, sed etiam qui facientibus consentiunt. Par enim pœna & agentes &
Tract. 50. consentientes comprehendit. Et S. Augustinus in sermone Euãgelij sancti Ioannis ita dicit: Fur sacrilegus loculorum sacrorum & dominicorum est Iudas, & qui aliquid de Ecclesia furatur & rapit, Iudæ perdito comparatur. Item in sacris Cano-
Gangr. 7. nibus sanctoSpiritu dictatis, &Christi sanguine confirmatis, scriptum est: Si quis oblationes Ecclesiæ extra Ecclesiam accipere vel dare voluerit, præter conscientiam Episcopi, vel eius cui huiusmodi officia commissa sunt, nec cum eius voluerit agere consilio, anathema sit. Episcopus autem omnibus dicere debet quid sit anathema, & ne desperent, ostendere debet

quandiu duret anathema. id eſt quamdiu quiſque errorem non corrigit, & digna ſatisfactione non emendat, vt reconciliationem & indulgentiam valeat promereri. Si quis verò ante ſatisfactionem, & reconciliationis indulgentiam in peccatis ſuis perſeuerans mortuus fuerit, iam anathema perpetuum illi erit, & peccatum ad mortem, pro quo non dicit Apoſtolus vt oretur. Sed & plura, ſi neceſſe fuerit, Epiſcopus colligere, & dicere procurabit.

Sequuntur Capitula domni Karoli & domni Hludouuici Imperatorum.

VOBIS verò Comitibus dicimus, voſque commonemus, quia ad veſtrum miniſterium maximè pertinet, vt reuerentiam & honorem ſanctæ Dei Eccleſię exhibeatis, & cum Epiſcopis veſtris concorditer viuatis, & eis adiutorium ad ſuum miniſterium peragendum præbeatis: vt & vos ipſi in miniſterijs veſtris pacem & iuſtitiam faciatis, & quæ noſtra auctoritas publicè fieri decernit, vt in miniſteriis veſtris ſtudiosè perficiatur ſtudeatis. Proinde monemus veſtram fidelitatem, vt memores Lib. 2. cap. 6.

ſitis fidei veſtræ nobis promiſſæ, & in parte miniſterij noſtri vobis commiſſi, in pace ſcilicet & iuſtitia facienda, voſmetipſos coram Deo, & coram hominibus tales exhibeatis, vt & noſtri veri adiutores, & populi conſeruatores iuſtè dici & vocari poſſitis. Et nulla quælibet cauſa, aut munerum acceptio, aut amicitia cuiuſlibet, vel odium, aut timor, aut gratia, ab ſtatu rectitudinis vos deuiare compellat, quin inter proximum & proximum ſemper iuſtè iudicetis: pupillorum verò, & viduarum & ceterorum pauperum adiutores ac defenſores, & ſanctæ Eccleſiæ, id eſt ſeruorum illius honoratores iuxta veſtram poſſibilitatem ſitis. Illos quoque, qui temeritate & violentiâ in furtis & latrociniis, ſiue rapinis, communem pacem populi perturbare moliuntur, veſtro ſtudio & correctione ſicut decet compeſcite. Et ſi aliqua perſona in aliquo vobis impedimentum fuerit, quin ea quæ dicimus facere non valeatis, nobis ad tempus illud notum fiat, vt noſtra auctoritate adiuti miniſterium veſtrum dignè adimplere poſſitis.

Lib 2. cap. 7. Omnes verò laicos monemus, vt honorem Eccleſiaſticum conſeruent, & dignam venerationem Epiſcopis & Dei ſacerdo-

tibus exhibeant, & ad eorum prædicationem cum suis deuotè occurrant, & ieiunia ab illis communiter indicta reuerenter conseruent, & suos obseruare doceant. Vt etiam dies Dominicus, sicut decet, obseruetur & colatur, omnes studeant. & vt liberiùs fieri possint, mercata & placita à Comitibus, sicut sæpè admonitum fuit, illo die prohibeantur.

De pace verò in exercitali itinere seruanda vsque ad marcham, hoc omnibus notum fieri volumus, quòd quicumque auctorem damni sibi præterito anno inlati nominatim cognoscit, vt iustitiam de illo quærat, & accipiat. Lib. 2. cap. 14.

Deinceps tamen omnibus denunciare volumus, vt vnusquisque cognoscat omnes qui in tali obsequio in suo itinere pergunt, siue sui sint, siue alieni: vt ille de eorum factis rationem se sciat redditurum, & quicquid in pace violanda deliquerint, ad ipsius debeat periculum pertinere. Ea scilicet conditione, vt pacis violator primùm iuxta facinoris qualitatem, siue coram nobis, siue coram Misso nostro, dignas pœnas persoluat. & senior, qui secum talem duxerit, quem aut constringere noluit, aut non potuit, vt nostram iussionem Lib. 2. cap. 15.

ſeruaret, & inſuper in regno noſtro prædas facere non timuerit, pro illius neglegentia, ſi ante eum de his nō admonuerit, & poſtquam neglegentia contemptoris ad eius notitiam peruenerit, eum corrigere, ſicut decet, neglexerit, honore ſuo priuetur, vt ſcilicet neuter illorum ſine iuſta vindicta remaneat.

Lib. 2. c. 23. Comites verò miniſtris Eccleſiæ in eorum miniſteriis, vt hoc pleniùs & de noſtris & de ſe, & de ſuis hominibus obtinere poſſint, adiutores in omnibus fiant. Et quicumque prima & ſecunda vice de his à Comite admonitus non ſe correxit, volumus, vt per eumdem Comitem eius neglegentia ad noſtram notitiam perferatur, vt noſtra auctoritate, quod in noſtro Capitulari continetur, ſubire cogatur.

Lib. 3. c. 1. De pace admonemus, vt omnes qui per aliqua ſcelera rebelles ſunt conſtringantur.

C. 62. De pace & iuſtitia infra patriam, ſicut ſæpè per alia Capitula iuſſimus, adimpletum fiat.

C. 65. Si quis domum alienam cuiuſlibet infregerit, quicquid exinde per vim abſtulerit, aut rapuerit, vel furauerit, ſecundum lege meam illi, cuius domus fuerit infra-

cta & spoliata, in triplum componat, & insuper bannum dominicum soluat. Si seruus hoc fecerit, sententiam superiorem accipiat, & insuper secũdum suam legem, compositionem faciat. Si quislibet homo aliquid tale damnum alicui fecerit, pro quo plenam compositionem facere non valeat, semetipsum in vadio pro seruo dare studeat, vsque dum plenam compositionem adimpleat.

Si quis messes aut annonas in hoste super bannum dominicum rapuerit, vel pauerit, aut furauerit, aut cum caballis vastauerit, æstimato damno secundum legem in triplum componat. Et si liber homo hoc fecerit, bannum dominicum pro hac re componere cogatur. Seruus verò secundum legem tripla compositione damnum in locum restituat, & pro damno disciplinæ corporali subiaceat. C. 66.

Si quis in exercitu infra regnum sine iussione dominica per vim hostilem aliquid prædare voluerit, aut fœnum tollere, aut granum, siue pecora maiora vel minora, domosque infrangere vel incendere, hæc ne fiant, omninò prohibemus. Quod si ab aliquo præsumptioso factum fuerit, LX. solid. si liber est, sit culpabilis, & omnia si- Lib. 5. c. 129.

milia restituat', aut cum XII. testibus se purget. Si verò seruus hoc fecerit, capitali crimini subiaceat, & dominus omnia similia restituat, quia seruum suum nō correxit, nec custodiuit, vt talia non perpetraret. quoniam si nos ipsos comedimus, citò deficiemus. Vnusquisque tamen custodiat exercitum suum, ne aliqua deprædatio infra regnum fiat.

Lib.6. c.96. Si quis infra regnum rapinam fecerit, aut cuiquam nostro fideli, eiusque homini aliquid vi abstulerit, in triplo cui aliquid abstulit legibus componat, & insuper bannum nostrum, id est LX. solidos nobis persoluat. Postmodum verò à Comite ante nos adducatur, vt in bastonico retrusus, dum nobis placuerit, pœnas luat. Nam si publicè actum fuerit, publicam indè agat pœnitentiam iuxta sanctorum Canonum sanctionem. Si verò occultè, sacerdotum consilio ex hoc agat pœnitentiam. quoniam raptores, vt ait Apostolus, nisi veram egerint pœnitentiam, regnum Dei non possidebunt. Qui verò de rebus Ecclesiarum aliquid abstulerit, grauiùs inde iudicetur. quia sacrarum rerum ablatio sacrilegium est, & sacrilegus vocatur, qui ex eis aliquid abstulerit, aut rapuerit. Ex-

torres namque à liminibus sanctæ matris Ecclesiæ tales personæ vsque ad satisfactionem Ecclesiæ, quam læserunt, sunt habendæ, atque firmiter denotandæ.

XXI.

Apud S. Quintinum.

ADNVNTIATIO KAROLI, & nepotis sui Hlotharij, apud S. Quintinum, Kal. Mart. anno DCCCLVII. *Incarnationis Dominicæ.*

ADNVNTIATIO KAROLI.

I. VOLVMVS vos scire, quod fuit insimul noster conuentus. Postquam Deus nostrum seniorem vocauit de hoc sæculo, semper inueni tale consilium in meo dilecto fratre Hludouuico, sicut mihi necesse fuit, & ego in illo quæsiui, & illum ostendere decuit. & illius adhortatione, & interuentione deuenit, Deo gratias, talis vnanimitas inter me, & bonæ memoriæ fratrem meum Hlotharium, sicut inter fratres esse debebat. Et propter

tales causas, quæ sicut inter nos coniacuerant, inuenimus cum omnibus fidelibus nostris, quia necesse erat vt inter nos firmitas facta fuisset secundum Dei voluntatem, de nostro communi profectu & adiutorio, & de filiorum ac regni, & fidelium nostrorum saluamento, sicut tunc adcognitauimus nostris communibus fidelibus qui adfuerunt. Et ille in sua vita contra nos conseruauit, & Deo gratias, nos contra illum conseruauimus, & contra illius filios nepotes nostros, adiuuante Deo, quantum scimus, & possumus, & illi ad nos quæsierint, conseruare volumus.

II. Post obitum verò illius, ex parte pro mea sicut audistis infirmitate, ex parte pro paganorum superuentione, & pro alijs occupationibus, quæ in regno nostro acciderunt, vsque modo non fuit opportunus locus, vt ego & iste meus carissimus nepos insimul parabolare potuissemus, & inuicem nobis præsentes nostras voluntates demonstraremus, quas in corde vnusquisque contra alterum retinebamus.

III. Euenit autem locus congruus, quia iste meus carissimus nepos cum dilectissimo fratre meo Hludouuico parabolauit,

& tale

receptum & consilium inuenit, sicut & isti necesse fuit, & illum demonstrare decuit. quod mihi satis complacuit. Et nunc quando mecum parabolauit, dixit mihi, quòd in illa firmitate, quam ego cum patre suo bonæ memoriæ fratre meo feci, & illum suscepi, in ipsa susceptione vellet perseuerare, & illam firmitatem quam suus pater meus frater contra me fecerat, vellet, adiuuante Domino, per omnia obseruare.

IV. Et inuenimus cum communibus fidelibus nostris, vt pro talibus necessitatibus, sicut scitis & videtis in isto regno euenire, nos inuicem confirmaremus, sicut & fecimus, vt ad honorem sanctæ Dei Ecclesiæ, & communem profectum, & fidelium nostrorum saluamentum, & regnum nostrum contra quoscumque nobis necesse fuerit continendum, inuicem nos saluemus & adiuuemus, sicut auunculus nepotem, & nepos auunculum per rectum saluare & adiuuare debet.

V. Et nostri fideles, qui præsentes fuerunt, & hoc consilium nobis dederunt, dixerunt nobis quòd parati sunt nos, auxiliante Domino, in omnibus adiuuare, vt istam firmitatem possimus adinuicem ob-

ſeruare. Et propterea volumus à vobis veſtrum conſenſum & voluntatem audire, ſi & hoc vobis benè videtur, & nobis inde auxilium vultis præſtare, vt hoc poſſimus cum Dei adiutorio & veſtro obſeruare.

ADNVNTIATIO LOTHARII.

SICVT meus auunculus vobis dicit, quantum Deus mihi ſcire & poſſe donauerit, & in illa firmitate cum ſeniore meo facta, in qua me ſuſcepit, & quam ſenior meus contra illum fecit, volo perſeuerare, & illam quam contra eum feci cum Dei adiutorio, volo firmiter obſeruare.

ITEM ADNVNTIATIO KAROLI REGIS.

VOLVMVS vos ſcire, quia propter iſtas rapinas & deprædationes, quæ in regno noſtro increuerunt, ex parte quia pagani nobis ſuperuenerunt, ex parte pro talibus occaſionibus, quæ in regno noſtro acciderunt, Synodum Epiſcoporum, & aliquantos de noſtris fidelibus pro opportunitate temporis conuocauimus, & conſiderauimus cum ipſis, vt per omne regnum noſtrum Epiſcopi, & Miſſi noſtri ac Comites in ſingulis parrochijs ac Comitati-

bus placita teneant, & illa placita omnis homo qui placitum custodire debet,& in illis Comitatibus commanet, sine exceptione & excusatione custodiat. & Episcopi omnibus demonstrent, quàm graue hoc peccatum sit, & qualem pœnitentiam quærit,& qualem damnationem, nisi pœnitentia succurrerit, adquirat. Et Missi nostri capitula legis,& antecessorum nostrorum de hoc omnibus ostendant, & tantam miseriam interdicant. & sciant omnes quia quiscumque abinde talia facere præsumpserit, & canonicam & regalem vindictam suscipiet, sicut tunc omnibus, & Episcopi, & Missi nostri pleniùs adnunciabunt.

ITEM ADNVNTIATIO LOTHARII.

I. SCIATIS etiam quia considerauimus, vt quiscumque malefactor de vno regno nostro in alterum venerit, Episcopus, vel Missus, siue Comes, de quorum ministerio effugerit, vt iustitiam non reddat, aut dignam vindictam non sustineat, illis Missis, in quorum missatico in alio regno fugerit, notum faciant: & ipsi illum taliter constringant, vt aut ad compositionem, aut ad vindictam illuc reueniat, vbi malum perpetrauit.

11. Et sciatis, quia sicut Deus per suam misericordiam, & per meos auunculos bonitatem, & per mei Senioris, ac meos fideles adiutorium, meo seniori in regno successi; ita & in omni bonitate, & in obseruatione de illis Capitulis, quos meus Senior cũ suis fratribus meis auunculis ad Marsnam de Dei voluntate & sanctæ Ecclesiæ honore, & regni stabilitate, & sanctæ Ecclesiæ ac regni fidelium saluamento considerauit & confirmauit, cum Dei adiutorio, & meis auunculis consilio & auxilio, & vestro adiutorio permanere volo.

TERTIA ADNVNTIATIO KAROLI.

DEVS omnipotens nobis donet, vt vestram fidelitatem & vestrũ adiutorium, quæ semper contra nos cum omni barnatu demonstrastis, vobis sic merere possimus, sicut antecessores nostri vestris antecessoribus in bene meruerunt, & nos vobis cum omni bonitate volumus commerere.

XXII.

Sacramenta apud Cariſiacum.

ACTA SVNT HÆC Sequentia apud Cariſiacum Palatium anno incarnationis Dominicæ DCCCLVIII. *regni autem domni Karoli* XVIII. *Indictione* VI. XII. *Kal. Aprilis in Dei nomine feliciter.*

SACRAMENTVM FIDELIVM.

QVANTVM ſciero & potuero, Domino adiuuante, abſque vlla doloſitate aut ſeductione, & conſilio & auxilio, ſecundum meum miniſterium, & ſecundum meam perſonam, fidelis vobis adiutor ero, vt illam poteſtatem, quam in regio nomine, & regno vobis Deus conceſſit, ad ipſius voluntatem, & ad veſtram ac fidelium veſtrorum ſaluationem, cum debito & honore & vigore tenere & gubernare poſſitis. & pro vllo homine non me inde retraham, quantum Deus mihi intellectum & poſſibilitatem donauerit.

SACRAMENTVM REGIS.

ET ego quantum sciero & rationabiliter potuero, Domino adiuuante, vnumquemque vestrûm secundum suum ordinem & personam honorabo & saluabo, & honoratum ac saluatum absque vllo dolo, ac damnatione, vel deceptione conseruabo, & vnicuique competentem legem & iustitiam conseruabo. Et qui illam necesse habuerit, & rationabiliter petierit, rationabilem misericordiam exhibebo, sicut fidelis Rex suos fideles per rectum honorare & saluare, & vnicuique competentem legem & iustitiam in vnoquoque ordinè conseruare, & indigentibus, & rationabiliter petentibus rationabilem misericordiam debet impendere. Et pro nullo homine ab hoc, quantũ dimittit humana fragilitas, per studium aut maliuolentiam, vel alicuius indebitum hortamentum deuiabo. quantum mihi Deus intellectum, & possibilitatem donauerit. Et si per fragilitatem contra hoc mihi subreptum fuerit, cùm hoc recognouero, voluntariè illud emendare curabo.

HINCMARVS Archiepiscopus, Immo Episcopus, Yrminfridus Episcopus,

Hincmarus Episcopus, Hilduinus Abba.

HVNGARIVS, Engilramnus, Isembardus, Odo, Osbertus, Ratbodus, Hunfridus, Odalricus, Rhodulfus, Engischalcus, Herluinus, Hitto.

XXIII.

Epistola Episcoporum ad Ludouicum regem.

HÆC QVÆ SEQVVNTVR Capitula, miserunt Episcopi Prouinciarum Remensis, & Rotomagensis à Carisiaco Palatio quò conuenerant, per VVenilonem Rotomagensem Archiepiscopum, & Erchanraum Catalaunensem Episcopum, Hludouuico Regi in Attiniaco Palatio consistenti, anno incarnationis Dominicæ DCCCLVIII. *in mense Nouembrio.*

DOMNO HLVDOVVICO regi glorioſo, Epiſcopi Remorum dioceſeos atque Rotomagenſis, qui adeſſe potuimus.

CAP. I.

LITTERAS dominationis veſtræ quique noſtrûm habuimus, quibus iuſſiſtis vt vobis VII. Kal. Decembr. Remis occurreremus: quatenus ibi nobiſcum, & cum ceteris fidelibus veſtris, de reſtauratione ſanctæ Eccleſiæ, & de ſtatu ac ſalute populi Chriſtiani tractaretis. Sed nos ad placitum illud occurrere non potuimus, & propter incommoditatem, & breuitatem temporis, & propter inconuenientiam loci, & quod eſt lugubrius, propter confuſionem tumultus exorti. Sed & diuinis legibus, quas & vos obſeruaturos cum veſtris fratribus nobis denunciaſtis, cautum eſſe dinoſcitur, quia ſicut nec Archiepiſcopi ſine Coëpiſcopis, ita nec Coëpiſcopi ſine Archiepiſcoporum conſenſu vel iuſſu, niſi quæ ad proprias pertinent parrochias, debent præſumere: & in tam anguſto tempore Archiepiſcoporum lit-

teras non valuimus de conuentu habere. Quapropter nouerit vestra sublimitas, quia mandatum vestrum nostra non contempsit humilitas. sed sicut longè est ante nôs dictum, qui iubet impossibile, facit se contemptibilem.

II.

Sed & tractatum de restauratione sanctæ Dei Ecclesiæ, & statu ac salute populi Christiani, quod nunc vos nobiscum habere velle dicitis, iustiùs & rationabiliùs illud haberi potuisset, si nostris, quin potiùs diuinis consilijs, & obseruationibus atque obtestationibus superno respectu obtemperare voluissetis. quia non nostra scripsimus, mandauimus, diximus: sed quæ dictante caritate, quæ Deus est, in litteris sacris inuenimus, & quæ naturæ insita recognoscimus. Cæterum quæ contra illa quæ scripsimus, mandauimus, diximus, acta sunt vel aguntur, naturalis legis morbus & vitium etiam à minus sapientibus esse dinoscitur. Qua de re prudens quisque resipiscat, & sapiat quàm granditer Deus offenditur, quando in sic grandibus & apertis non ignoranter peccatur. Vnde scriptum est, *Descendant in* Psal. 54.
infernum viuentes, id est, labantur in pec- 16.

catum ſcientes. Quæ diuina permiſſione merito mundi patientis, propter communia peccata noſtra, paſtorum ſcilicet & gregum, propter delicta Regis & regni,
Pſal. 77. 49. eueniunt, ſicut ſcriptum eſt, *Immiſſiones per Angelos malos, viam fecit Dominus ſemitas iræ ſuæ*. Tamen, ſicut veritas proteſtatur, non erit ſine vltione vindictæ, nec ipſa virgâ furoris Domini. Sic legimus, ſic audiuimus, ſic vidimus, & pro certo ſic citò videbimus. quoniam licèt peccatores ſimus, ſed pœnitentes, & in diuina clementia fortiter confidentes, miniſterium ſacrum operante Spiritu ſancto ſuſcepimus, ſine quo ſacra non miniſtramus, & nobis
Matt. 10. 20. dictum à veritate veraciter ſcimus, *Non vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis.*

III.

Et licet dominatio veſtra meliùs nouerit de quibus ſcriptis, mandatis, & dictis dicamus: tamen non ab re eſt, ſi etiam & nos illa ad memoriam veſtram reducamus. Primò quidem per Hildegarium venerabilem Epiſcopum ſcriptis & dictis: ſecundò per Æneam honorabilem Epiſcopum litteris & verbis: item per Æneam verbis, deinde per Hincmarum Remen-

ſem & Wenilonem Rotomagenſem Archiepiſcopos : iterum per eoſdem, cum aliis quos ibi vocaſtis, ea quæ ſaluti fuerunt congrua, ſufficienter audiſtis. Quando ſicut & ante petiuimus, vt frater veſter, & omnes fideles illius, ante veſtrã fideliúmque veſtrorum præſentiam in rationes loco & tempore congruo veniſſemus, & quæ malè geſta forent, veſtro conſilio & auxilio cum Dei adiutorio fierent emendata. Pro quibus omnibus dictis valdè non obaudientibus timemus quod dicitur, *Si ſermonem meum ſeruauerunt, & veſtrum ſeruabunt*, & reliqua quæ Dominus comminatur. Et ſi illa non ſunt exaudita, putari poteſt & nec iſta, quæ vos dicitis apud nos velle quærere & audire, exaudientur. Videtúrque quibuſdam, vt ſicut Dominus, quando quæſiuit ficus in ficulnea, cui maledixit, cùm nõ eſſet, teſte Euãgelio, tempus ficorum, aliud voluerit ſignificari: ita & in hoc citato & incõgruo conuentu, remota dominationis veſtræ ſinceritate, de qua nihil contra puritatem volumus autumare, alia quædam poſſint intelligi. Et quia beatus Petrus omnem monet Epiſcopum, vt paratus ſit ad ſatisfactionem omni poſcenti ſe rationem, quæ

Ioan. 15. 20.

Matt 21.

1 Pet. 3.

nunc videmus, pro tempore damus fideliter dominationi vestræ consilia.

IV.

Primò quidem in ipsa radice cordis aduentum vestrum in hoc regnum inspicite, & coram oculis Domini, cui secundum
Psal. 75. 11. Psalmistam cogitatio hominis confitetur, staterâ æquitatis ponderate. & quicquid hortatores & consiliarij, ac laudatores vestri vobis dicant, ad cor redite: & quicquid ad accusationem & commendationem aduentus vestri inuenire & dicere potueritis, vestram conscientiam interrogate, & si talia sustinere vultis, qualia facitis, iudicate. Et illam horam, quam certi estis, quia nullomodo poteritis effugere, quando anima vestra de corpore exiet, ante mentis oculos ponite, quando totum mundum, & omnem potestatem, & omnes diuitias, & ipsum corpus derelinquet: & sine adiutorio vxoris ac filiorum, & sine solatio & comitatu drudorum atque vassorum nuda & desolata exibit. & quicquid cogitauit, & ordinare disposuit, infecta dimittet, sicut dicit Scriptura,
Psal. 145. 4. *In illa die peribunt omnes cogitationes eorum.* & videbit omnia peccata sua, & sentiet, vidẽs diabolos se constringẽtes & coartantes, & quic-

quid contra caritatem & fidem debitam cogitauit, parabolauit, & fecit in isto sæculo, & per dignos pœnitētiæ fructus non emendauit, ante oculos semper habebit, & effugere volet, & non valebit. Nam certum est, quia ad omnes homines, quando egrediuntur de corpore, veniunt diaboli, & ad iustos, & ad peccatores. sed & ad ipsum Christum venit, in quo suum nihil inuenit, sicut scriptum est, *Venit princeps huius mundi, & in me non habet quicquam.* Ioan. 14. 30. Et crede nobis veraciter, Rex vtinam semper bone & Christiane, nec longè est, sed satis & plus quàm speretur, prope tibi est illa hora. Propterea non te seducant ista quæ vides. In tempore quippe patris vestri vidimus per aliquos incœpta & facta, quæ in tempore isto per istos, qui ista conficiūt, videmus fieri, & per alios videbuntur compleri. Et quando tibi aduenict hora exitus tui, sicut rident nunc, quando per te obtinent quæ volunt in hora voluntatis suæ: sic ridebunt & in hora exitus tui, & quærēt quomodo per alium teneant, quæ per te obtinuerunt. Quod & fieri potest, vt quidam etiam quærant in tempore tuo. Sed & illi, nisi dignam pœnitentiam egerint, miserabiliter ad illam horam venient

exitus sui, sicut venerunt & illi qui defecerunt à patre tuo cum fratre tuo. Nam vt illi ordinantes seditiones in paternam reuerentiam, sic & isti vos excitantes in fraternam dilectionem, nomen pacis & statum Ecclesiæ, & salutem ac vnitatem populi ostendere studuerunt. & latebat sub melle venenum. Et completum est in illis, completúrque in istis, Psalmistæ dictum,

Psal. 27. 3. *Qui loquantur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum*, & reliqua quæ sequuntur. Et receperunt illi in sæculo isto quæ nota sunt, & receperunt in sæculo altero quæ in iudicio pleniùs cognoscentur. Quorum isti intuentes exitum, timere debuerant actionem: & facient, si illos respexerit Dominus, qui respicit humiles, & custodit paruulos. Et sic

Prou. 19. 25. *pestilente flagellato*, vt scriptum est, *sapientior erit paruulus*. & sapient, quia non repellet Dominus plebem suam, nec obliuiscetur in finem. Quoniam

Psal. 11. 6. *propter miseriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam*, dicit Dominus. Alioqui sicut tunc dixit illis, ita & nunc dicit Dominus istis.

Esa. 42. 10. *Tacui, nunquid semper tacebo? quasi parturiens clamabo.* Nondum venit hora mea, sed nunc est hora vestra, & potestas tenebrarum. Et quidem in

hac die tua quæ ad pacem tibi. nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis, quia venient dies in te. Roga tibi quæſumus in tali loco, vbi benè poſſis intendere homiliam S. Gregorij legere in lectione Euangelij, *Videns* IESVS *ciuitatem, fleuit ſuper illam*. Precamur vos, Domine, vt & diem ante mentis oculos habeatis, quando cum omnibus hominibus anima veſtra proprium corpus recipiet; & venietis ante faciem æterni iudicis in conſpectu omniũ Angelorum & hominum. in qua die, ſicut dicit ſanctus Paulus, iudicabit Dominus Heb. 10. vnumquemque, non per alienum teſtimoniũ; ſed occulta vniuſcuiuſque per cogitationes accuſantes, aut etiam defendentes, quando recipiet vnuſquiſque propria corporis prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum. Et non deſpicientur tunc noſtra verba quæ ſcripſimus ab eis qui nunc illa contemnunt: quando ſine dubio replicata erunt in teſtimonium in ipſo tremendo iudicio, & nullus illorum te tunc adiuuabit, qui nec ſeipſum adiuuare ſufficiet, quando ibunt qui talia agunt, qualia audimus & ſentimus, atque dolemus, ſi in talibus perſeuerauerint, in ignẽ æternum, & iuſti qui iniuſta patiuntur, in vitã æternã.

V.

Quia tanta & talia crudelia & abominanda fieri per parrochias quas pertransitis audiuimus, & quædam sentimus, quædam sentire timemus, & illis qui senserũt, & sentiunt, condolemus: quæ calamitatem & miseriam, quam à paganis patimur, superent. quoniam à Christianis in Christianos, à parentibus in parentes, à Rege Christiano in Regem Christianum, à fratre in fratrem, contra omnes leges diuinas & humanas aguntur. Contra quos clamat
Psal. 68. 27. Ecclesia à paganis afflicta, *Et super dolorem vulnerum meorum addiderunt.* Et nos omnes cunctique patientes, *sustinuimus pacem, & non venit: quæsiuimus bona, & ecce turbatio.* Propterea talia prohibete, compescite, & sedate: quoniam Palatium vestrum debet esse sacrum, & non sacrilegum. Palatium enim Regis dicitur, propter rationabiles homines inhabitantes, & non propter parietes insensibiles, siue macerias. Et Rex à regendo dicitur, vt se sub Deo, & bonos cum Deo puritate cordis, veritate oris; firmitate stabilitatis regat, & prauos à prauitate corrigat, & in rectitudinem dirigat. Et si quæ malè facta sunt emendare venistis, peiora quàm viderimus à Christianis in

Christianos

Christianos fieri ingerere non debetis. Et si pacem facere aduenistis, pacem pacificè ab auctore pacis obtinere debetis. Et si discordiam effugare, & caritatem redintegrare venistis, illam quam Christus per Paulum docuit monstrare debetis. Ait enim, *Caritas non est ambitiosa, non agit perperam, non quærit quæ sua sunt, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati.* 1. Cor. 13. 5.
quæ est de corde puro & conscientia bona, & fide non ficta: quæ operatur per dilectionem, & non per potestatem vel indebitam cupiditatem. sine qua caritate, sicut scriptum est, etiam si quis tradiderit corpus suum vt ardeat, nihil illi prodest. Quam omnibus Dominus in signum dedit, vt sciant, si quisque est Christianus, aut si intrabit in regnum Dei an non, dicens, *In hoc cognoscent omnes, quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis adinuicem.* Ioan. 13. 35.
Nam qui in primordio fidei discipuli appellabantur, nunc Christiani dicuntur. Et ipsa est vestis nuptialis, quam qui non habuerit, de nuptijs cœlestis conuiuij in futuro iudicio eijcietur in tenebras exteriores, & in ignem æternum. Ibi erit fletus & stridor dentium. VI.

Ipsa caritas vos contra paganos accen-

dat. vt quia tunc moti non sunt ad pietatem, vt nobiscum irent contra eos, qui de isto regno amplos habebant, & habent honores: quod si facerent, & zelo recto accensi vnanimiter vellent, expelli aut disperdi pagani, adiuuante Domino, poterant: vel nunc quacumque intentione à dominatu illorum per vestram ordinationem sancta liberetur Ecclesia, & regnum, quod contra eos redimitur, à tributo indebito eripiatur. Sed & qui fugiunt à facie paganorum, cùm in illas partes venerint, in quibus degitis, refugium tranquillum inueniant: & non talem deprædationem, vt nec incolæ viuere, nec fugientibus solatium possint præbere. Quia nunc peccatis nostris exigentibus completur quod olim dictum est per Prophetam. *Qui fugerit à facie leonis, inruet in vrsum: & cùm intrauerit domum, & innisus fuerit super parietem, mordebit eum coluber. Et cùm effugerint arma ferrea, inruent in arcum æreum.* In omni enim parte miseri, pro dolor! afflictionem inueniunt.

Amos 5. 19.

Iob. 20. 24.

VII.

Et si Ecclesiam Dei, sicut nobis scripsistis, quæritis restaurare, debita Episcopis & sibi commissis Ecclesijs priuilegia inte-

merata, ſicut diuinitus conſtituta ſunt, cuſtodite. Præcepta & immunitates, & honorem earum, ſicut auus & pater veſter conſeruauerunt, conſeruare curate. Et quæ frater veſter dominus noſter, qui & paterna donatione, & vobiſcum, cum veſtris, veſtrorumque fidelium mutuis firmitatibus, regni partem accepit, pro cultu & honore Eccleſiarum egit, ſimiliter conſeruate. & rectores ac paſtores Eccleſiarum, vt patres & Chriſti vicarios colite, ſicut ſancta Scriptura præcipit, dicens: *Sacerdotes Dei ſanctifica, & magnatis humilia caput tuum.* Eccli. 7. 31. & 4. 3. eorumque ſpiritalia conſilia obaudite, iterum dicente Scriptura: *Interroga patres tuos, & adnunciabunt tibi, maiores tuos & dicent tibi.* Deut. 31. 7. Et item, *Interroga ſacerdotes meos legem meam.* Aggæi 2. 12. Et Dominus per Malachiam Prophetam, *Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum eſt.* Malach. 2. 7. Eoſque tempore incongruo & inopportuno nolite inquietare: ſed liceat eis miniſterium ſacrum, ad quod ordinati ſunt, in populi ſalutem peragere. ſibique domeſtica cura ſubiectos nolite concutere, & non ſinatis dehoneſtare, ſiue opprimere. Vt presbyteris honos congruus &

iura debita, quæ Canones & Capitula aui & patris vestri statuerunt, conseruentur satagite. Vt Episcopi quietam libertatem suas paræcias circumeundi, & prædicandi, ac confirmandi, atque corrigendi habeant, ordinate. Vt nullus reipublicæ, id est minister Comitis, cum ipsis si iusserint eat, qui liberos homines incestuosos, si per admonitionem Presbyterorum venire ad Episcopum noluerint, eos ad Episcopi placitum venire faciat, commendate. Vt si Episcopus pro quacumque necessitate Ecclesiastica ad vos direxerit, ad quem suus missus veniat, per quem, quæ rationabiliter petierit, obtineat, in Palatio vestro, sicut Comes Palatij est in causis reipublicæ, ministerio congruum constitutum habete. Vt temporibus à sacris regulis constitutis Comprouinciales Synodos cum Episcopis, & speciales cum Presbyteris habere quietè possint, annuite. Res & facultates Ecclesiasticas, quæ sunt vota fidelium, pretia peccatorum, stipendia ancillarum & Dei seruorum, deprædari, & ab Ecclesijs discindi nolite sustinere, sed fortiter, vt Rex Christianus & Ecclesiæ alumnus, resistite atque defendite. De quibus consecratis Deo rebus, quòd ha-

bent liberi homines Ecclesijs seruientes, per dispositionem rectorum ipsarum Ecclesiarum, ideò constituerunt Apostolorum successores hoc ordinari, vt quia creuerunt fidelium vota, & increuerunt infidelium mala, augeretur per dispensationem Ecclesiasticam regni militia ad resistendam malorum nequitiam. quatenus ipsæ Ecclesiæ defensionem haberent & pacem, & Christianitas obtineret tranquillitatem. Quapropter sicut & illæ res ac facultates, de quibus viuunt Clerici, ita & illæ sub consecratione immunitatis sunt, de quibus debent militare vasalli: & pari tuitione à regia potestate in Ecclesiarum vsibus debet muniri. Quia verò Carlus Princeps, Pippini regis pater, qui primus inter omnes Francorum Reges ac Principes res Ecclesiarum ab eis separauit atque diuisit, pro hoc solo maximè est æternaliter perditus. Nam S. Eucherius Aurelianensium Episcopus, qui in Monasterio S. Trudonis requiescit, in oratione positus ad alterum est sæculum raptus, & inter cetera, quæ Domino sibi ostendente conspexit, vidit illum in inferno inferiori torqueri. Cui interroganti, ab Angelo eius ductore responsum est, quia San-

ctorum iudicatione, qui in futuro iudicio cum Domino iudicabunt, quorumque res abstulit & diuisit, ante illud iudicium anima & corpore sempiternis pœnis est deputatus, & recipit simul cum suis peccatis pœnas propter peccata omnium, qui res suas & facultates in honore & amore Domini ad Sanctorum loca in luminaribus diuini cultus, & alimonijs seruorum Christi ac pauperum pro animarum suarum redemptione tradiderant. Qui in se reuersus S. Bonifacium, & Fulradum Abbatem Monasterij S. Dionysij, & summum Capellanum regis Pippini, ad se vocauit, eisque talia dicens in signum dedit, vt ad sepulchrum illius irent, & si corpus eius ibidem non reperissent, ea quæ dicebat, vera esse concrederent. Ipsi autem pergentes ad prædictum Monasterium, vbi corpus ipsius Carli humatum fuerat, sepulchrumque illius aperientes, visus est subitò exisse draco, & totum illud sepulcrum interius inuentum est denigratum, ac si fuisset exustum. Nos autem illos vidimus, qui vsque ad nostram ætatem durauerunt, qui huic rei interfuerunt, & nobis viua voce veraciter sunt testati quæ audierunt atque viderũt. Quod

cognoſcens filius eius Pippinus, Synodum apud Liptinas congregari fecit, cui præfuit cum S. Bonifacio, Legatus Apoſtolicæ Sedis Georgius nomine. Nam & Synodum ipſam habemus, & quantumcumque de rebus Eccleſiaſticis, quas pater ſuus abſtulerat, potuit Eccleſijs reddere procurauit. Et quoniam omnes res Eccleſijs à quibus ablatæ erãt reſtituere propter concertationem, quam cum Waifario Aquitanorum Principe habebat, non præualuit, precarias fieri ab Epiſcopis exinde petijt, & nonas ac decimas ad reſtaurationes tectorum, & de vnaquaque caſata duodecim denarios ad Eccleſiam vnde res erant beneficiatæ, ſicut in libro Capitulorum Regum habetur, dari conſtituit, vſque dum ipſæ res ad Eccleſiam reuenirent. Vnde & dõnus Carolus Imperator, adhuc in regio nomine conſtitutus, edictũ fecit, vt neque ipſe, nec filius eius, neque ſucceſſores huiuſmodi rem agere adtentarent. quod manu propria firmauit, cuius plenitudinem habemus, & de quo Capitulum excerptum in libro Capitulorum eius, quicumque librum illum habet, & legere voluerit, inuenire valebit. Hanc etiam relationem & in ſcriptura habemus: & quidam no-

Lib. 5. cap. 3.

ſtrum etiam viua voce domnum Hludouuicum Imperatorem patrem veſtrum referre audiuimus. Sed & ſacri Canones Spiritu ſancto dictati, eos qui facultates Eccleſiaſticas diripiunt, & res Eccleſiaſticas indebitè ſibi vſurpant, Iudæ traditori Chriſti ſimiles computant, & ſancti qui cum Deo in cælo regnant, & in terris miraculis coruſcant, diuinò iudicio tanquam necatores pauperum ab Eccleſiæ liminibus & à cœleſti regnò ſecludunt. De quibus ſacrilegis in prophetia Pſalmi prædictum eſt, *Qui dixerunt, hereditate poſsideamus Sanctuarium Dei. Deus meus pone illos* Pſal. 82. 13. *vt rotam, & ſicut ſtipulam ante faciem venti. Et ſicut ignis qui comburit ſiluam, & ſicut flamma comburens montes; ita perſequeris illos in tempeſtate tua, & in ira tua turbabis eos. Imple facies eorum ignominiâ.*

VIII.

Monaſteria etiam religioſa atque præcipua canonicorum, & monachorum, atque ſanctimonialium, quæ ab antiquo tempore ſub religioſi habitus rectore vel rectrice fuerunt, & quando parentes veſtri primatum regni tenuerunt, & etiam quando S. Remigius Francos ad fidem, operante Domino, conuertit, & cum Rege

ipsorum baptizauit: & frater vester domi nus noster partim iuuentute, partim fragilitate, partim aliorum callida suggestione, etiam & minarum necessitate, quia dicebant petitores, nisi eis illa loca sacra donaret, ab eo deficerent, & ipse aliquando per vos, sicut nunc paret, aliquando per fratrem vestrum regnum destitutus ab eis perderet, talibus sicut scitis personis commisit, debito priuilegio restituite. Nam idem frater vester, & diuina inspiratione, & sacerdotali redargutione, & etiam ab Apostolica Sede commonitus, ex aliqua parte quæ perperè egit correxerat: quæ autem adhuc incorrecta erant, quomodo emendare posset, sæpè gemebundus quærebat. Absit autem, vt vos, qui pro restauratione sanctæ Ecclesiæ huc venistis, aut illa quæ ipse emendauit, deterioretis, & sicut ille offendit, & vos offendatis: aut quæ ipse necdum emendare potuit, inemendata sinatis. qui sæpè, sicut & nos testes sumus, fratres vestros de talibus monuistis, & in omni adnunciatione, quam communiter faciebatis, promptissimè inde disputabatis. sicut & secus Teudonis villam in loco qui Iudicium dicitur, Capitula quæ habemus cum vestris

fratribus acceptaſtis, & in chirographo apud Marſnam manu propria confirmaſtis. Contra quod ſi fortè aliquis egit, non proptérea vos immunes eritis, ſi illud, quod teſte Domino pepigiſtis & confirmaſtis, obſeruare, quod abſit, non ſtudueritis. Neminem quippe adiuuat, quòd aliena mala reprehendit, niſi & ipſe illa caueat. quod demonſtrat Paulus dicens, *Putas ô homo; quòd tu euades iudicium Dei, qui eadem agis quæ iudicas.*
Rom. 2.3.

IX.

Rectores etiam Monaſteriorum, quibus Monaſteria committitis, firmiter & obnixè præcipite, vt ſecundum ordinem, & habitum, ac ſexum, quo inhabitantes conſtituti ſunt, ſollicitè & ſollerter præuideant, vt ſecundum debitum ordinem ſerui vel ancillæ Domini viuant, & neceſſaria ſtipendia in victu, & veſtitu, & ceteris quibuſque habeant. & domos ac ſeruitores, prout competit, ſicut religioſi & habitus & conuerſationis rectores, eis prouideant. Suſceptionem etiam hoſpitum & pauperum nullomodo neglegant. Et quia inconuenientes perſonæ, & res tales quæ religioni non congruunt, Monaſteria non introducantur non dicimus: quoniam

religiosos rectores prouidentiam & curam debitam inde sumere debere non ignoramus.

X.

Hospitalia peregrinorum, sicut sunt Scottorum, & quæ tempore antecessorum vestrorum Regum constructa & constituta fuerunt, vt ad hoc, ad quod deputata sunt, teneantur, & à rectoribus Deum timentibus ordinentur, custodiantur, ne dissipentur, obtinete. Sed & rectoribus Monasteriorum & Xenodochiorum, id est Hospitalium, præcipite, vt sicut canonica docet auctoritas, & Capitula aui & patris vestri præcipiunt, Episcopis propriis sint subiecti, & Monasteria atque Hospitalia sibi commissa ipsorum regant consilio. quorum Episcopi paternam sollicitudinem eis secundum ministerium illorum studebunt impendere. Et quia sæpè vnicuique in omni ordine competentem legem & iustitiam, vnà cum fratribus vestris, frequenti adnuntiatione perdonastis, Ecclesiastici & religiosi habitus viri ac feminæ, atque peregrini & pauperes, in quibus specialiter Christus suscipitur, perdonationem vestram sibi sentiant semper adesse.

XI.

Et quia de statu & salute populi Chri-

ſtiani, ſicut nobis ſcripſiſtis, vultis quærere, primò à vobis ipſis incipite, qui alios debetis corrigere, ſicut ſcriptum eſt, *Medice*
Luc. 4. 23. *cura temetipſum.* & munda debet manus à ſordibus eſſe, quæ alienas ſordes curat detergere. Et quæ in aliis debetis corrigere, nemo in vobis iuſtè valeat reprehendere. Super quantos enim eſtis in regni culmine, tantorum moribus debetis ſeruire, & ſicut lucerna ſuper candelabrum in domo poſita bonitatis exempla monſtrare. quia omnium oculi in vos debent intendere. quos ſi malo exemplo deſtruxeritis, qui per vos, & à vobis in bonum debuerant ædificari, ſub tantis ſine dubio in futuro ſæculo in pœnis vos neceſſe erat torqueri. Propterea oportet, vt qui Rex eſtis, & dominus appellamini, in illum ſemper ſuſpenſo corde ſuſpiciatis, à quo videlicet rege regum & domino dominorum, nomen regis & domini mutuatis. Et ſicut ille diſponit orbem terræ in æquitate, & ad
Sap. 7. hoc, ſicut in libro Sapientiæ dicitur, conſtituit hominem, vt ipſe ſimiliter faciat, imitamini illum, ſi vultis regnare cum illo. quia qui dicit ſe in Chriſto manere, debet, ſicut ille ambulauit; & ipſe ambulare, qui
Matt. 5. 48. dicit, *Eſtote & vos perfecti ſicut & pater ve-*

ster cælestis perfectus est. Et si dixeritis, quomodo possum esse perfectus, cùm alia scriptura dicat, *Si quis in verbo non offendit, ille perfectus est vir?* non cadit à perfectione, qui non peccat malitiæ cupiditate. *Septies enim cadit iustus & resurgit: impij autem corruunt in malum.* &, *Iustus cùm ceciderit non collidetur, quia Dominus supponit manum suam.* Qualitercumque verò quis peccat, cupiditatis voluntate, aut fragilitatis necessitate, nemo illi meliùs præualet indicare, quàm conscientia sua, quæ non potest latere oculos inspectoris sui. Propterea ita oportet vos viuere, iudicare, & agere etiam in occulto, quasi sitis semper in publico. quia sæpè talis vos verbo laudabit, qui corde acriter reprehendet; sæpè etiam illa quæ vobis, & in vobis laudauerit, apud alios de vobis reprehensibilia indicabit. Sic autem, vt dicimus, adiuuante Domino, viuere, iudicare, & agere præualebitis, si vos non stimulauerit amor priuatus, si non vos inflammauerit cupiditas gloriæ, diuitiarum, possessionum, & potentatus: si non plus credideritis alienæ linguæ, quàm propriæ conscientiæ, si vos non roserit tinea adulationis, si non vos vsserit liuor alienæ felicitatis, si vos non

Iac. 3. 2.
Prou. 24. 16.
Psal. 36. 24.

V.

Quia tanta & talia crudelia & abominanda fieri per parrochias quas pertransitis audiuimus, & quædam sentimus, quædam sentire timemus, & illis qui senserũt, & sentiunt, condolemus: quæ calamitatem & miseriam, quam à paganis patimur, superent. quoniam à Christianis in Christianos, à parentibus in parentes, à Rege Christiano in Regem Christianum, à fratre in fratrem, contra omnes leges diuinas & humanas aguntur. Contra quos clamat
Psal. 68. Ecclesia à paganis afflicta, *Et super dolorem*
27. *vulnerum meorum addiderunt.* Et nos omnes cunctique patientes, *sustinuimus pacem, & non venit: quæsiuimus bona, & ecce turbatio.* Propterea talia prohibete, compescite, & sedate: quoniam Palatium vestrum debet esse sacrum, & non sacrilegum. Palatium enim Regis dicitur, propter rationabiles homines inhabitantes, & non propter parietes insensibiles, siue macerias. Et Rex à regendo dicitur, vt se sub Deo, & bonos cum Deo puritate cordis, veritate oris, firmitate stabilitatis regat, & prauos à prauitate corrigat, & in rectitudinem dirigat. Et si quæ malè facta sunt emendare venistis, peiora quàm viderimus à Christianis in

Christianos

Christianos fieri ingerere non debetis. Et si pacem facere aduenistis, pacem pacificè ab auctore pacis obtinere debetis. Et si discordiam effugare, & caritatem redintegrare venistis, illam quam Christus per Paulum docuit monstrare debetis. Ait enim, *Caritas non est ambitiosa, non agit perperam, non quærit quæ sua sunt, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati.* 1. Cor. 13. 5.
quæ est de corde puro & conscientia bona, & fide non ficta: quæ operatur per dilectionem, & non per potestatem vel indebitam cupiditatem. sine qua caritate, sicut scriptum est, etiam si quis tradiderit corpus suum vt ardeat, nihil illi prodest. Quam omnibus Dominus in signum dedit, vt sciant, si quisque est Christianus, aut si intrabit in regnum Dei an non, dicens, *In hoc cognoscent omnes, quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis adinuicem.* Ioan. 13. 35.
Nam qui in primordio fidei discipuli appellabantur, nunc Christiani dicuntur. Et ipsa est vestis nuptialis, quam qui non habuerit, de nuptijs cœlestis conuiuij in futuro iudicio eijcietur in tenebras exteriores, & in ignem æternum. Ibi erit fletus & stridor dentium.

VI.

Ipsa caritas vos contra paganos accen-

dat. vt quia tunc moti non sunt ad pietatem, vt nobiscum irent contra eos, qui de isto regno amplos habebant, & habent honores: quod si facerent, & zelo recto accensi vnanimiter vellent, expelli aut dispersi pagani, adiuuante Domino, poterant: vel nunc quacumque intentione à dominatu illorum per vestram ordinationem sancta liberetur Ecclesia, & regnum, quod contra eos redimitur, à tributo indebito eripiatur. Sed & qui fugiunt à facie paganorum, cùm in illas partes venerint, in quibus degitis, refugium tranquillum inueniant: & non talem deprædationem, vt nec incolæ viuere, nec fugientibus solatium possint præbere. Quia nunc peccatis nostris exigentibus completur quod olim dictum est per Prophetam. *Qui fugerit à facie leonis, inruet in vrsum: & cùm intrauerit domum, & innisus fuerit super parietem, mordebit eum coluber. Et cùm effugerint arma ferrea, inruent in arcum æreum.* In omni enim parte miseri, pro dolor! afflictionem inueniunt.

Amos 5. 19.

Iob. 20. 24.

VII.

Et si Ecclesiam Dei, sicut nobis scripsistis, quæritis restaurare, debita Episcopis & sibi commissis Ecclesijs priuilegia inte-

merata, ſicut diuinitus conſtituta ſunt, cuſtodite. Præcepta & immunitates, & honorem earum, ſicut auus & pater veſter conſeruauerunt, conſeruare curate. Et quæ frater veſter dominus noſter, qui & paterna donatione, & vobiſcum, cum veſtris, veſtrorumque fidelium mutuis firmitatibus, regni partem accepit, pro cultu & honore Eccleſiarum egit, ſimiliter conſeruate. & rectores ac paſtores Eccleſiarum, vt patres & Chriſti vicarios colite, ſicut ſancta Scriptura præcipit, dicens: *Sacerdotes Dei ſanctifica, & magnatis humilia caput tuum.* Eccli. 7. 31. & 4. 3. eorumque ſpiritalia conſilia obaudite, iterum dicente Scriptura: *Interroga patres tuos, & adnunciabunt tibi, maiores tuos & dicent tibi.* Deut. 31. 7. Et item, *Interroga ſacerdotes meos legem meam.* Aggæi 2. 12. Et Dominus per Malachiam Prophetam, *Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum eſt.* Malach. 2. 7. Eoſque tempore incongruo & inopportuno nolite inquietare: ſed liceat eis miniſterium ſacrum, ad quod ordinati ſunt, in populi ſalutem peragere. ſibique domeſtica cura ſubiectos nolite concutere, & non ſinatis dehoneſtare, ſiue opprimere. Vt preſbyteris honos congruus &

iura debita, quæ Canones & Capitula aui & patris vestri statuerunt, conseruentur satagite. Vt Episcopi quietam libertatem suas paræcias circumeundi, & prædicandi, ac confirmandi, atque corrigendi habeant, ordinate. Vt missus reipublicæ, id est minister Comitis, cum ipsis si iusserint eat, qui liberos homines incestuosos, si per admonitionem Presbyterorum venire ad Episcopum noluerint, eos ad Episcopi placitum venire faciat, commendate. Vt si Episcopus pro quacumque necessitate Ecclesiastica ad vos direxerit, ad quem suus missus veniat, per quem, quæ rationabiliter petierit, obtineat, in Palatio vestro, sicut Comes Palatij est in causis reipublicæ, ministerio congruum constitutum habete. Vt temporibus à sacris regulis constitutis Comprouinciales Synodos cum Episcopis, & speciales cum Presbyteris habere quietè possint, annuite. Res & facultates Ecclesiasticas, quæ sunt vota fidelium, pretia peccatorum, stipendia ancillarum & Dei seruorum, deprædari, & ab Ecclesijs discindi nolite sustinere, sed fortiter, vt Rex Christianus & Ecclesiæ alumnus, resistite atque defendite. De quibus consecratis Deo rebus, quod ha-

bent liberi homines Ecclesijs seruientes, per dispositionem rectorum ipsarum Ecclesiarum, ideò constituerunt Apostolorum successores hoc ordinari, vt quia creuerunt fidelium vota, & increuerunt infidelium mala, augeretur per dispensationem Ecclesiasticam regni militia ad resistendam malorum nequitiam. quatenus ipsæ Ecclesiæ defensionem haberent & pacem, & Christianitas obtineret tranquillitatem. Quapropter sicut & illæ res ac facultates, de quibus viuunt Clerici, ita & illæ sub consecratione immunitatis sunt, de quibus debent militare vasalli: & pari tuitione à regia potestate in Ecclesiarum vsibus debet muniri. Quia verò Carlus Princeps, Pippini regis pater, qui primus inter omnes Francorum Reges ac Principes res Ecclesiarum ab eis separauit atque diuisit, pro hoc solo maximè est æternaliter perditus. Nam S. Eucherius Aurelianensium Episcopus, qui in Monasterio S. Trudonis requiescit, in oratione positus ad alterum est sæculum raptus, & inter cetera, quæ Domino sibi ostendente conspexit, vidit illum in inferno inferiori torqueri. Cui interroganti, ab Angelo eius ductore responsum est, quia San-

ctorum iudicatione, qui in futuro iudicio cum Domino iudicabunt, quorumque res abstulit & diuisit, ante illud iudicium anima & corpore sempiternis pœnis est deputatus, & recipit simul cum suis peccatis pœnas propter peccata omnium, qui res suas & facultates in honore & amore Domini ad Sanctorum loca in luminaribus diuini cultus, & alimonijs seruorum Christi ac pauperum pro animarum suarum redemptione tradiderant. Qui in se reuersus S. Bonifacium, & Fulradum Abbatem Monasterij S. Dionysij, & summum Capellanum regis Pippini, ad se vocauit, eisque talia dicens in signum dedit, vt ad sepulchrum illius irent, & si corpus eius ibidem non reperissent, ea quæ dicebat, vera esse concrederent. Ipsi autem pergentes ad prædictum Monasterium, vbi corpus ipsius Carli humatum fuerat, sepulchrumque illius aperientes, visus est subitò exisse draco, & totum illud sepulcrum interius inuentum est denigratum, ac si fuisset exustum. Nos autem illos vidimus, qui vsque ad nostram ætatem durauerunt, qui huic rei interfuerunt, & nobis viua voce veraciter sunt testati quæ audierunt atque viderūt. Quod

cognoscens filius eius Pippinus, Synodum apud Liptinas congregari fecit, cui præfuit cum S. Bonifacio, Legatus Apostolicæ Sedis Georgius nomine. Nam & Synodum ipsam habemus, & quantumcumque de rebus Ecclesiasticis, quas pater suus abstulerat, potuit Ecclesijs reddere procurauit. Et quoniam omnes res Ecclesijs à quibus ablatæ erãt restituere propter concertationem, quam cum Waifario Aquitanorum Principe habebat, non præualuit, precarias fieri ab Episcopis exinde petijt, & nonas ac decimas ad restaurationes tectorum, & de vnaquaque casata duodecim denarios ad Ecclesiam vnde res erant beneficiatæ, sicut in libro Capitulorum Regum habetur, dari constituit, vsque dum ipsæ res ad Ecclesiam reuenirent. Vnde & dõnus Carolus Imperator, adhuc in regio nomine constitutus, edictũ fecit, vt neque ipse, nec filius eius, neque successores huiusmodi rem agere adtentarent. quod manu propria firmauit, cuius plenitudinem habemus, & de quo Capitulum excerptum in libro Capitulorum eius, quicumque librum illum habet, & legere voluerit, inuenire valebit. Hanc etiam relationem & in scriptura habemus: & quidam no-

Lib. 5. cap. 3.

ſtrum etiam viua voce domnum Hludouicum Imperatorem patrem veſtrum referre audiuimus. Sed & ſacri Canones Spiritu ſancto dictati, eos qui facultates Eccleſiaſticas diripiunt, & res Eccleſiaſticas indebitè ſibi vſurpant, Iudæ traditori Chriſti ſimiles computant, & ſancti qui cum Deo in cælo regnant, & in terris miraculis coruſcant, diuino iudicio tanquam necatores pauperum ab Eccleſiæ liminibus & à cœleſti regno ſecludunt. De quibus ſacrilegis in prophetia Pſalmi prædictum eſt, *Qui dixerunt, hæreditate poſsideamus Sanctuarium Dei. Deus meus pone illos vt rotam, & ſicut ſtipulam ante faciem venti. Et ſicut ignis qui combu[r]it ſiluam, & ſicut flamma comburens montes; ita perſequêris illos in tempeſtate tua, & in ira tua turbabis eos. Imple facies eorum ignominiâ.*

Pſal. 82. 13.

VIII.

Monaſteria etiam religioſa atque præcipua canonicorum, & monachorum, atque ſanctimonialium, quæ ab antiquo tempore ſub religioſi habitus rectore vel rectrice fuerunt, & quando parentes veſtri primatum regni tenuerunt, & etiam quando S. Remigius Francos ad fidem, operante Domino, conuertit, & cum Rege

ipsorum baptizauit: & frater vester dominus noster partim iuuentute, partim fragilitate, partim aliorum callida suggestione, etiam & minarum necessitate, quia dicebant petitores, nisi eis illa loca sacra donaret, ab eo deficerent, & ipse aliquando per vos, sicut nunc paret, aliquando per fratrem vestrum regnum destitutus ab eis perderet, talibus sicut scitis personis commisit, debito priuilegio restituite. Nam idem frater vester, & diuina inspiratione, & sacerdotali redargutione, & etiam ab Apostolica Sede commonitus, ex aliqua parte quæ perperè egit correxerat: quæ autem adhuc incorrecta erant, quomodo emendare posset, sæpè gemebundus quærebat. Absit autem, vt vos, qui pro restauratione sanctæ Ecclesiæ huc venistis, aut illa quæ ipse emendauit, deterioretis, & sicut ille offendit, & vos offendatis: aut quæ ipse necdum emendare potuit, inemendata sinatis. qui sæpè, sicut & nos testes sumus, fratres vestros de talibus monuistis, & in omni adnunciatione, quam communiter faciebatis, promptissimè inde disputabatis. sicut & secus Teudonis villam in loco qui Iudicium dicitur, Capitula quæ habemus cum vestris

fratribus acceptaſtis, & in chirographo apud Marſnam manu propria confirmaſtis. Contra quod ſi fortè aliquis egit, non propterea vos immunes eritis, ſi illud, quod teſte Domino pepigiſtis & confirmaſtis, obſeruare, quod abſit, non ſtudueritis. Neminem quippe adiuuat, quòd aliena mala reprehendit, niſi & ipſe illa caueat. quod demonſtrat Paulus dicens, *Putas ô homo; quòd tu euades iudicium Dei, qui eadem agis quæ iudicas.*

Rom. 2.3.

IX.

Rectores etiam Monaſteriorum, quibus Monaſteria committitis, firmiter & obnixè præcipite, vt ſecundum ordinem, & habitum, ac ſexum, quo inhabitantes conſtituti ſunt, ſollicitè & ſollerter præuideant, vt ſecundum debitum ordinem ſerui vel ancillæ Domini viuant, & neceſſaria ſtipendia in victu, & veſtitu, & ceteris quibuſque habeant. & domos ac ſeruitores, prout competit, ſicut religioſi & habitus & cônuerſationis rectores, eis prouideant. Suſceptionem etiam hoſpitum & pauperum nullomodo neglegant. Et quia inconuenientes perſonæ, & res tales quæ religioni non congruunt, Monaſteria non introducantur non dicimus: quoniam

religiosos rectores prouidentiam & curam debitam inde sumere debere non ignoramus. x.

Hospitalia peregrinorum, sicut sunt Scottorum, & quæ tempore antecessorum vestrorum Regum constructa & constituta fuerunt, vt ad hoc, ad quod deputata sunt, teneantur, & à rectoribus Deum timentibus ordinentur, custodiantur, ne dissipentur, obtinete. Sed & rectoribus Monasteriorum & Xenodochiorum, id est Hospitalium, præcipite, vt sicut canonica docet auctoritas, & Capitula aui & patris vestri præcipiunt, Episcopis propriis sint subiecti, & Monasteria atque Hospitalia sibi commissa ipsorum regant consilio. quorum Episcopi paternam sollicitudinem eis secundum ministerium illorum studebunt impendere. Et quia sæpè vnicuique in omni ordine competentem legem & iustitiam, vnà cum fratribus vestris, frequenti adnuntiatione perdonastis, Ecclesiastici & religiosi habitus viri ac feminæ, atque peregrini & pauperes, in quibus specialiter Christus suscipitur, perdonationem vestram sibi sentiant semper adesse. xI.

Et quia de statu & salute populi Chri-

ſtiani, ſicut nobis ſcripſiſtis, vultis quære-
re, primò à vobis ipſis incipite, qui alios de-
betis corrigere, ſicut ſcriptum eſt, *Medice*
Luc. 4. 23. *cura temetipſum.* & munda debet manus à
ſordibus eſſe, quæ alienas ſordes curat de-
tergere. Et quæ in aliis debetis corrigere,
nemo in vobis iuſtè valeat reprehendere.
Super quantos enim eſtis in regni culmi-
ne, tantorum moribus debetis ſeruire, &
ſicut lucerna ſuper candelabrum in domo
poſita bonitatis exempla monſtrare. quia
omnium oculi in vos debent intendere.
quos ſi malo exemplo deſtruxeritis, qui
per vos, & à vobis in bonum debuerant
ædificari, ſub tantis ſine dubio in futuro
ſæculo in pœnis vos neceſſe erat torqueri.
Propterea oportet, vt qui Rex eſtis, & do-
minus appellamini, in illum ſemper ſuſ-
penſo corde ſuſpiciatis, à quo videlicet
rege regum & domino dominorum, no-
men regis & domini mutuatis. Et ſicut ille
diſponit orbem terræ in æquitate, & ad
Sap. 7. hoc, ſicut in libro Sapientiæ dicitur, con-
ſtituit hominem, vt ipſe ſimiliter faciat,
imitamini illum, ſi vultis regnare cum illo.
quia qui dicit ſe in Chriſto manere, debet,
Matt. 5. ſicut ille ambulauit; & ipſe ambulare, qui
48. dicit, *Eſtote & vos perfecti ſicut & pater ve-*

ster cælestis perfectus est. Et si dixeritis, quomodo possum esse perfectus, cùm alia scriptura dicat, *Si quis in verbo non offendit, ille perfectus est vir?* non cadit à perfectione, qui non peccat malitiæ cupiditate. Iac. 3. 2.
Septies enim cadit iustus & resurgit: impij autem corruunt in malum. &, *Iustus cùm ceciderit non collidetur, quia Dominus supponit manum suam.* Qualitercumque verò quis peccat, cupiditatis voluntate, aut fragilitatis necessitate, nemo illi meliùs præualet indicare, quàm conscientia sua, quæ non potest latere oculos inspectoris sui. Propterea ita oportet vos viuere, iudicare, & agere etiam in occulto, quasi sitis semper in publico. quia sæpè talis vos verbo laudabit, qui corde acriter reprehendet; sæpè etiam illa quæ vobis, & in vobis laudauerit, apud alios de vobis reprehensibilia indicabit. Sic autem, vt dicimus, adiuuante Domino, viuere, iudicare, & agere præualebitis, si vos non stimulauerit amor priuatus, si non vos inflammauerit cupiditas gloriæ, diuitiarum, possessionum, & potentatus: si non plus credideritis alienæ linguæ, quàm propriæ conscientiæ, si vos non roserit tinea adulationis, si non vos vsserit liuor alienæ felicitatis, si vos non Prou 24. 16. Psal 36. 24.

vexauerit neglectus animæ, & amor carnis: si credideritis Regem Christũ non pro se, id est non pro sua necessitate mortuum, sed pro nobis, vt viueremus qui mortui eramus. Et vos, Rex, plus studeatis aliis viuere in salutis suæ vtilitatibus, quàm vobis ipsis in propriis voluptatibus. si scieritis vos esse morituros, & vos credideritis de factis propriis rationem Domino reddituros, & quæ dignè receperitis, sine fine, vel immutatione aliqua habituros.

XII.

Domum vestram domesticam sic nutrite, regite, & disponite, vt quando regni populus ad vos conuenerit, in vobis & in domesticis vestris videant, qualiter se atque domum, cum quanta humilitate atque castitate, quàm sobriè, quàm iustè, quàm piè nutrire, disponere debeant, & gubernare. quia sicut quidam sapiens dixit, secundum mores domini erit familia custodita. Et ideò domus Regis schola dicitur, id est disciplina. quia non tantùm scholastici, id est disciplinati & benè correcti sunt, sicut alij; sed potiùs ipsa schola, quæ interpretatur disciplina, id est correctio, dicitur; quæ alios habitu, incessu, verbo, & actu, atque totius vanitatis conti-

nentia corrigat. Et vos, ſicut paxillus non benè infixus, niſi in Domino virtutum innixi fortiter fueritis, & vos cadetis, & qui in vobis pendent labentur. Quapropter, ſicut dominus ſub poteſtate conſtitutos ex tentatorum occaſione docuit reddere quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo: ita & vos, qui ſub Deo eſtis, & ſuper homines eſtis, reddite quæ ſunt Dei Deo. & ſicut Cæſar æquus, quæ ſubditorum ſunt ſubditis reddite. Reddite Deo puram & immaculatam fidem, & ſinceriſſimum cultum in ſacerdotibus, in Eccleſiarum priuilegiis, in ſacris locis, in Eccleſiaſticis & religioſis viris ac feminis, in defenſione Eccleſiæ & Chriſtianitatis, in æquitate & iuſtitia populi Chriſtiani, in ſubleuatione & tranquillitate, & conſolatione omnium indigentium, ſicut præmiſimus, reddite illi quotidianum penſum in quotidiana oratione, in iuſtis & aſſiduis eleemoſynis. Offerte illi deuotionem veſtram in ſacris oblationibus & lacrymis ſecundum magnitudinem ac multitudinem quotidianorũ peccatorum profuſis. Reddite ſubditis iudicium cum miſericordia, iuſtitiam cum æquitate. Studete exaltare humiles & Deum timentes; & debellare

atque humiliare ſuperbos. Studete à bonis plus diligi, quàm timeri. Curate vt mali, ſi non propter Deum, vel propter timorem veſtrum malum agere metuant. Non plus apud vos lingua doloſa, manus plena, obſequium indebitum valeat, quàm veritas, æquitas, & ſinceritas. Scientes ſcriptum. *Qui excutit manus ſuas ab omni*
Eſa 33 15. *munere, iſte in excelſis habitabit* vnde conſequenter intelligi debet, & non alius. Munus enim eſt à lingua, fauor: munus à manu, donatio; munus ab obſequio, indebita ſubiectio. Conſtituite miniſtros Palatij, qui Deum cognoſcant, ament, & metuant: qui maximam curam gerant, quatenus quicumque neceſtuoſi palatium adierint, & per quos perrexeritis, patrem & conſolatorem mirantes, gaudendo vos videre accurrant, non qualem dicere nolumus, gemendo & maledicendo refugiant. Conſtituite Comites & miniſtros reipublicæ, qui non diligant munera, qui odiant auaritiam, qui deteſtentur ſuperbiam, qui non opprimant, neque dehoneſtent pagenſes, qui meſſes & vineas, & prata, ac ſiluas eorum nequaquam deuaſtent; qui eorum pecora vel friſkingas, vel quæque illorum ſunt, nō predentur, neque

diripiant.

dirripiant. & per violentiam ac mala ingenia quæ illorum sunt nullomodo auferant. Qui Episcoporum suorum consilio quæ Dei sunt, & Christianitati conueniunt, faciant. qui placita non pro adquisitione lucri teneant: sed vt casæ Dei, & viduæ, ac pupilli, & populus iustitiam habeant: & plus litigantes ad concordiam salua iustitia reuocare studeãt, quàm committere vt ipsi inde aliquod lucrum possint habere. Quos si pacificare non potuerint, tunc sicut rectum est, iustum iudicium decerni cum magna sollicitudine faciant; scientes scriptum esse, *Indicabo tibi homo quid sit bonum, id est facere iudicium & iustitiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo.* id est, vt quod illi placet, tibi placeat & facias; quod illi displicet, tibi displiceat & non facias. Quod si per fragilitatem feceris, non contumaciter vel pertinaciter in tuo malo facto perseueres: sed statim pedem sicut à ferro calido reuoca, & in viam voluntatis Domini tui dirige. Et sicut scriptum est, *quia sunt viæ quæ videntur hominibus bonæ, & ducunt ad interitum*, fac, sicut Scriptura tibi præcipit, quicumque es homo, *interroga de via bona, & ambula per eam.* quia sicut dicitur in

Mich 6. 8.

Prou 16. 25.

Hier. 6. 16.

Matt. 7. 13. Euangelio, *ampla via est quæ ducit ad perditionem, & multi vadunt per eam: arcta & angusta via est quæ ducit ad vitã, & pauci inueniunt eam.* Propterea quicumque es homo, audi Prophetam, & ora cum Propheta, Psal. 118. 17. *Legem pone mihi, Domine, viam iustificationum tuarum, & exquiram eam semper.* &, *deduc me in semita mandatorum tuorum, & viam iniquitatis amoue à me, & lege tua miserere mei.* Quia sicut Hieremias propheta dicit, Hier. 10. 23. *non est hominis via eius, nec viri est vt ambulet, & dirigat gressus suos: sed à Domino diriguntur gressus viri, & viam eius volet.* Ipsi Comites similiter, quantum potuerint, similes sibi timentes Deum & iustitiam diligentes per se ministros constituant. qui sicut seniores suos benignos & affabiles pagensibus suis viderint, & ipsi pro modulo suo illos imitari in omni bonitate & iustitia certent.

XIII.

Homines etiam & potentes sæculi, qui inter istas seditiones legis iugũ & iustitiam æquitatis refugerunt, & talia ac tanta fecerunt, pro quibus Ecclesiasticam & Episcopalem excommunicationem meruerunt, ad legẽs & iustitiæ tramitem reuocate, & vt ad suos Episcopos humiliter,

ſicut eis neceſſe eſt, veniant, iubete vel cogite: & vt Eccleſiæ, in quam peccauerunt, aut cum debita neceſſaria humilitate ſatisfaciant, aut humiliter, & veraciter ſe excuſent, qualiter abſolui à Domino per miniſterium Epiſcopale valeant, ſuadete, atque regia poteſtate præcipite. Et ſi fortè vos, vel quicumque alij, de eorum ſocietatis & coniunctionis communicatione infecti & condemnati ſunt, pœnitentiam quiſque ſe recognoſcẽdo faciat: quia teſte ſacra auctoritate non poterit abſolui à ſuis, qui peccatis damnabiliter grauatur externis. Sicut orans Dominum ſanctus propheta Dauid demonſtrat dicens, *Ab occultis meis munda me, Domine & ab alienis parce ſeruo tuo.* Pſal. 18. 13.

XIV.

Iudices denique villarum regiarum conſtituite, qui non ſint cupidi, & non diligant auaritiam, & vſuras nec ipſi faciant, nec pecunias regias, vel ſuas ad vſuras donent, neque à ſuis ſubditis vſuras fieri ſinant. quæ omnia vos ſuper omnes miniſtros veſtros odire debetis, & fugere. Et ſeruos regios iudices non opprimant, nec vltra quod ſoliti fuerunt reddere tempore patris veſtri ab eis exigant; neque per an-

garias in tempore incongruo illos affligant: neque per dolos, aut per mala ingenia, siue inconuenientes precationes, colonos condemnent. quia si per tales vel alias huiusmodi factiones, pondus argenti vel auri habueritis in arca, maius & grauius pondus erit peccati, quod habebitis in conscientia vestra, & anima. Ædificent villas vestras moderatis castitijs, vt & honestas necessaria sit, & familia non grauetur. Laborent, & excolant terras & vineas in tempore cum debita sollicitudine: saluent & dispensent laborata cum fideli discretione. faciant nutrimenta congrua & necessaria. custodiant siluas, vnde habeant pastiones: defendant & excolant prata, vnde habeant pabula. Quatinus non sit vobis necesse p r quascumque occasiones quorumcumque hortatibus circuire loca Episcoporum, Abbatum, Abbatissarum, vel Comitum & maiores quàm ratio postulat paratas exquirere, & pauperes Ecclesiasticos, & fidelium vestrorum mansuarios, in carricaturis & parauerедis contra debitum exigendis grauare, & peccatum de facultatibus indebitè consumptis in animam vestram congerere. Neque à Comitibus, vel fidelibus vestris plus

ſtudeatis, quàm lex & conſuetudo fuit tempore patris veſtri, de hoc quod de Francis accipiunt, exquirere. Quin potiùs habeatis vnde ſufficienter & honeſtè cum domeſtica corte veſtra poſſitis viuere, & legationes palatium veſtrum adeuntes recipere, & ſicut ſcriptum eſt, vnde poſſitis de iuſtis laboribus neceſſitatem patientibus tribuere. quia Rex & largus debet eſſe, & nõ quod largitur de iniuſtitia vel iniquitate debet conquirere. Iudices verò villarum colonos diſtringant, vt non Eccleſiaſticos homines, vel Francos pauperiores, aut alienos ſeruos propter priuilegium regium opprimant, aut ſiluas vel quæque aliorum ſunt in ſua vicinitate deuaſtent. Quia Rex iuſtus, qui iuſtitiam debet diligere, miniſtros ac colonos impios & iniquos non debet habere: ſed omnibus in ſe, & in ſuis debet imitationem debitam demonſtrare. quia ſi ipſe Deum dilexerit, omnes boni diligent illum: & ſi ipſe Deum timuerit, omnes mali timebunt illum. Et Rex atque ſui miniſtri per amorem Dei bonum faciant, & omnes bona facere doceant, & per timorem Dei mala fugiant, & omnes in illis mala fugere diſcant. Miſſos etiam tales per re-

gnum constituite, qui sciant qualiter Comites, & ceteri ministri reipublicæ, iustitiam & iudicium populo faciant. qui sicut Comitibus præponuntur, ita scientia & iustitia ac veritate eis præemineant.

XV.

Hæc, quia litteris vestris significastis, quòd nobiscum de restauratione sanctæ Ecclesiæ, & statu ac salute populi Christiani tractare velletis, dominationi vestræ scripto respondere curauimus. quia & pro inclementia aëris, & pro inconuenientia temporis, & propter imminentem diem Domini nostri Natalis, venire ad præsentiam vestram nequiuimus. Operamini vos interim ista, quæ cum fidelibus vestris sine nostra corporali præsentia operari valetis. & cùm tempus congruum & sacris canonibus designatum aduenerit, quando & pro paganorum infestatione, & pro exorti tumultus ac deprædationum atque rapinarum miserrima nimis confusione, nobis licuerit cum dominis & confratribus, ac comprouincialibus Archiepiscopis & Coëpiscopis Synodum, fauente Domino, celebrare; quæ his sunt residua, cum eis sicuti cum magistris & patribus tractare, & vestræ dominationi debi-

cum consilium dare studebimus. Et si Deus soliditatem & salutem Ecclesiæ atque regni in manu vestra adunare & prosperari decreuerit, quæ cum Archiepiscopis & Coëpiscopis nostris plus congruere diuinis dispositionibus viderimus, agere sub famulatu recti regiminis vestri studebimus. Potens est enim Deus minus bonum initium in perfectè bonum commutare processum, cui noscitur esse possibile quod impossibile solent homines iudicare. Si enim sapiētia vestra dignum iudicat loqui & tractare cum vicino Rege, eiusque fidelibus, secedente de ista parte regni domno nostro, fratre videlicet vestro: multò magis nos oportet expectare tempus canonicum, vt cum fratribus & prouincialibus Archiepiscopis & Episcopis loquamur, quia generalis causa imminet totius Cisalpinæ Ecclesiæ. Maximè autem nobis necesse est loqui cum illis Archiepiscopis & Episcopis, qui consensu & voluntate populi regni istius, domnum nostrum fratrem vestrum vnxerunt in regem sacro chrismate diuina traditione: quemque sancta sedes Apostolica mater nostra litteris Apostolicis vt regem honorare studuit & confirmare. Legite libros Re-

gum, & inuenietis quanta reuerentiâ reprobatum & abiectum à Domino Saül ducere dignum duxit sanctus Samuel, cuius locum in Ecclesia nos licèt indigni tenemus. Et attendite quàm magni pendit sanctus Dauid, in loco illius electus & vnctus à Domino, mittere manũ in Christũ Domini cùm Saül non solùm ex alia progenie, verùm ex alia tribu erat: & illum reiectum, & se electum à Domino cognoscebat. & nihil firmitatis Saüli Dauid fecerat: sed plurimum adiutorium, & deuotam seruitutem ei impenderat. Et neque bello auferre, neque ingenij dolo illi regnum subripère adtentauit. Et cùm multos ad hoc suasores & auxiliarios habuisset, nulli aurem, vt hoc moliretur, accommodauit: quamuis multas persecutiones, & morti proximas ab eo sæpissimè sustinuerit. Insuper & benè scitis quid de illo iusserit, qui licèt mendaciter, pro illius tamen gratia adquirenda se manum misisse in Christum, id est vnctum Domini nuntiauit. Nam si est aliquis qui hæc ignoret, nos ei dicimus, quia gladio cum interficere iussit. Sic & qui infideliter, & contumaciter in vnctum qualemcumque Domini manum mittit, dominum Chri-

ſtorum Chriſtum contemnit, & in anima proculdubio ſpiritalis gladij animaduerſione perit. Hæc dicimus, non vt exaggerationes contra dominationem veſtram incongruas exquiramus, ſed vt euidentiùs pro qualitate noſtri miniſterij, quid excepta debita fide, & beneficentia, nobis in fratre veſtro reuerẽdũ ſit, demonſtremus. Talem vos nempè debemus & volumus credere, vt nec vos regni augmentum cum animæ veſtræ detrimento velitis habere: neque nos cum tali dedecore ad adiutorium Eccleſiaſtici regiminis, & gubernationis recipere, vt ſine ſacerdotio ſimus, quo priuati erimus, ſi contra Deũ & rationis auctoritatem nos, Eccleſiaſque noſtras vobis ſtuduerimus committère. Eccleſiæ ſiquidem nobis à Deo commiſſæ non talia ſunt beneficia, & huiuſmodi Regis proprietas, vt pro libitu ſuo inconſultè illas poſſit dare vel tollere. Quoniã omnia quæ Eccleſiæ ſunt, Deo conſecrata ſunt. Vnde qui Eccleſiæ aliquid fraudatur, aut tollit, ſacrilegium ſecundũ ſanctam Scripturam facere noſcitur. Et nos Epiſcopi Domino cõſecrati, non ſumus huiuſmodi homines, vt ſicut homines ſæculares in vaſſallatico debeamus nos cuilibet cõmẽdare. Sed ad

defenſionem, & ad adiutorium gubernationis in Eccleſiaſtico regimine nos, Eccleſiaſque noſtras committere, aut iurationis ſacramentum, quod nos Euangelica & Apoſtolica atque canonica auctoritas vetat, debeamus quoquomodo facere. Manus enim chriſmate ſacro peruncta, quæ de pane & vino aquâ mixto per orationem & crucis ſignum conficit corpus & Chriſti ſanguinis ſacramentum, abominabile eſt, quicquid ante ordinationem fecerit, vt poſt ordinationem Epiſcopatus ſæculare tangat vllomodo ſacramentum. Et lingua Epiſcopi, quæ facta eſt per Dei gratiam clauis cæli, nefarium eſt, vt ſicut ſæcularis quilibet, ſuper ſacra iuret in nomine Domini, & ſanctorum inuocatione. niſi fortè, quod abſit, contra eum ſcandalum acciderit Eccleſiæ ſuæ: & inde ſic temperanter agat, ſicut Domino docente conſtituerunt rectores Eccleſiæ Synodali conſilio. & ſi aliquando ſacramenta ab Epiſcopis exacta aut facta fuerunt, contra Deum & Eccleſiaſticas regulas, quæ Spiritu ſancto dictatæ, & Chriſti ſunt ſanguine confirmatæ, irrita ſanctæ Scripturæ paginis declarantur, & exigentes atque facientes medicamento

exinde salutaris pœnitentiæ indigent. Propterea expectate, Domine, patienter sicut Princeps Christianus, & Ecclesiæ filius, & honorate Ecclesiæ sanctæ rectores: vt vos honoret qui nobis dixit, *Qui vos audit me* Luc 10. 16.
audit, & qui vos spernit me spernit. &, *honorantes me honorabo, & hi qui temnunt me,* 1. Reg. 2. 30.
erunt ignobiles. &, *qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.* Zach. 2. 8.
Et in Psalmo, *Nolite tangere Christos meos, & in prophetas meos nolite malignari.* Psal. 104. 15.
quoniam, *qui malignantur,* id est maligna agunt, *exterminabuntur: sustinentes autem Dominum ipsi hæreditabunt terram,* Psal. 36. 9.
hoc est regnum Dei. Et cùm venerit tempus & locus, sicut superiùs diximus, loquemur cum nostris confratribus, & sicut Domini iustis dispositionibus viderimus, sine dubio faciemus. Et non est rationabilis causa, quæ contra hoc quod petimus vos debeat stimulare: quia non sumus huiusmodi homines, vt cùm cognouerimus voluntatem Domini, velimus aut debeamus quoquomodo resultare, vel rixas & dissensiones, seu seditiones, quas vulgus werras nominat, debeamus commouere, conserere, vel tenere, quos Dominus pacis prædicatores & sectatores voluit ordinare, & peccata nostra atque

nobis commissorum, & etiam totius populi constituit plangere & curare, & bellum cum vitijs, & pacem cum fratribus iussit habere. Nos & quidem pacem & quietem, non rixas & bella, optamus & quærimus. quia sicut dicit Apostolus,
2. Cor. 10. 4. *non sunt nobis carnalia arma, sed spiritalia, & potentia Deo*, quibus sumus calciati pedes in præparatione Euangelij pacis: induti lorica iustitiæ & galea salutis, accincti lumbos in veritate, habentes scutum fidei, & gladium Spiritus sancti: quia non est nobis conluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus rectores tenebrarum harum, contra spiritalia nequitiæ in cælestibus. Et non militamus terreno regi, sed cælesti, pro salute & nostra, & terreni regis, & totius populi nobis commissi. quorum officium est nulli nocere, contra neminem infideliter agere, omnibus autem velle prodesse. Tandem, domine nobis Rex, contra Deum & contra animam vestram non audiatis illos qui dixerint, si fortè vobis dixerint, Non tibi sit curæ, Rex, quæ tibi referunt illi fellones atque ignobiles: hòc fac quod tibi dicimus. quoniam cum nostris, & non cum istorum parenti-

bus tenuerunt parentes tui regnum. Nos autem obsecramus dominationem vestram, attendite potiùs, si Christianus Rex estis, sicut & Deo gratias estis, & in illum creditis, & per illum regnare vultis, *per quem*, sicut scriptum est *reges regnant*, & cuius est regnum, immò orbis terræ & plenitudo eius; quia idem Deus in carne veniens, qui solus Rex fieri potuit & sacerdos, & in cælum ascendens suum regnum, id est Ecclesiam, inter pontificalem auctoritatem & regiam potestatem gubernandum disposuit, & non elegit ad hoc diuites & nobiles, sed pauperes & piscatores. & sicut scriptum est, *Ignobilia & contemptibilia mundi elegit, vt confundat fortia*. Et fieri potest, vt tales vobis ista dicant, si fortè minus necessariò Deum timentes vobis dixerint, cum quorum parentibus diabolus, qui secundum Scripturam *est Rex super omnes filios superbiæ*, regnum Christi, quod est Ecclesia, conturbauerit, & nunc eos in regno suo, id est in inferno, retineat, & secum in sæcula retinebit. Pro certo autem sciatis, quia cum nostris parentibus, id est cum Apostolis, Christus Rex regum regnum suum, id est Ecclesiam, conquisiuit, ampliauit, & rexit: &

Prou. 8. 15.

1. Cor. 1. 27.

Iob. 41. 25.

per nos, & nobiscum, vtinam non ad iudicium nostrum dicamus, eandem Ecclesiam, id est regnum suum, quotidie adquirit, auget, atque gubernat idem Dominus IESVS Christus, sicut dictum est
Psal. 44. à Domino Ecclesiæ per prophetam, *Pro*
17. *patribus tuis nati sunt tibi filij*, id est pro Apostolis: creauit tibi Episcopos, qui te regant & doceant. Cum qua Ecclesia nobis à Deo commissa, Rex Christiane & Domine, sicut litteris vestris iussistis, ieiunijs & orationibus, ac litanijs, Dominum summum gubernatorem in naui sanctæ Ecclesiæ fluitante in hoc mare, id est sæculo naufragoso, peccatis nostris communibus dormientem, pulsare & excitare, & pro vobis deprecari studebimus: vt quantociùs pro sua ineffabili pietate euigilet, & imperet ventis & mari, id est tempestatibus diabolicis, & inquietudinibus sæcularium hominum, & redeat quantulacumque tranquillitas, gratiâ & misericordiâ eiusdem Domini nostri IESV Christi. cui est, & sit potestas, & honor, & gloria, & imperium in sæcula sæculorum. Amen.

XXIV.

Synodi Metensis, de indulgentia Ludouici regis.

HÆC CAPITVLA tractata & confirmata sunt ab Episcopis in Synodo habita apud Mettis ciuitatem, de indulgentia Hludouuici Regis pro seditione & excessibus in regno fratris sui Karoli perpetratis.

DILECTIS in Christo fratribus & consacerdotibus nostris, legatis videlicet diuinæ pacis ac nostræ vnanimitatis, Hincmaro, Gunthario, Weniloni Archiepiscopis, & venerabilibus Coëpiscopis nostris, Herluino, Hildegario, Aduentio, Abboni, Hincmaro, Erchanrao, Episcopi quorum nomina subter habentur adscripta. qui fauente Domino, & annuentibus gloriosis Principibus nostris Karolo & Hlothario, in Mediomatricum ciuitatem anno incarnationis Dominicæ

DCCCLIX. Indictione VII. V. Kal. Iunias ſynodali decreto conuenimus.

CAP. I.

NOTA, &c, pro dolor! nimis eſt nota diſcordia atque calamitatis pernicies, quæ factione quorumdam ſeditioſorum hominum nuper inter fratres reges noſtros Hludouuicum & Karolum accidit. Vnde tanta ac talia in Eccleſia nobis ad regendum diuina dignatione commiſſa, & in hoc regno perperè ſunt admiſſa, vt ipſo etiam auditu horribilia cognoſcantur. & ſi hæc diſcordiæ peſtilentia diutiùs, operante humani generis antiquo hoſte, durauerit, quàm exitiabilis & mortifera exiſtat meliùs ipſi ſcitis. Qua de re memores quid veritas miſſis prædicatoribus iuſſerit, vt diuinus Paulus dicit, legatione pro Chriſto fungentes vos, fratres cariſſimi, legatos Deo amatæ pacis, quoniam exinde iam glorioſos principes noſtros Karolum & Hlotharium Epiſcopali auctoritate monuimus, ad domnum Hludouuicum Regem glorioſum mediante Domino ordinamus, ſicut Saluator dicit, *In quamcum-*
Luc. 10. 5. *que*, inquiens, *domum intraueritis, primùm dicite, Pax huic domui. & ſi ibi fuerit filius pacis,*

pacis, requiescet super illum pax vestra: sin autem, ad vos reuertetur. quia aut erit quisque prædestinatus ad vitam, & cæleste verbum sequetur quod audiet: aut si nullus audire voluerit, ipse prædicator sine fructu non fuerit, quoniam ei à Domino pro labore sui operis merces recompensabitur.

II.

POST prædicatam verò & postulatam pacem, legatio vestræ fraternitatis huiusmodi erit conditionis, vt isdem Rex nobis, & vtinam Deo, semper amabilis admissorum indulgentiam consequatur.

III.

Videlicet si de omnibus, quæ per eum malitiosorum hominum persuasione atque seductione in parrochiis nostris, fratrumque nostrorum perpetrata sunt, veraciter recognouerit, sicut scriptum est, *Iuxta est Dominus his qui tribulato sunt corde*, Psal. 39. 19.
&, *sacrificium Deo est spiritus contribulatus*, Psal. 50. 18.
quoniam cor contritum & humiliatum Deus non spernit. Et sicut hi qui fictè Deum quærunt, inuenire nunquam merentur, ita prope est Dominus omnibus inuocantibus se in veritate.

IIII.

Et si post veram recognitionem puriter

O

confessus fuerit. quia iterum dicit Scri-
Prou. 18. 13. ptura; *Qui abscondit scelera sua non diriget-tur, qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.* &, *si confitea-*
1. Ioan. 1. 9. *mur peccata nostra, fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.*

V.

Post puram autem confessionem, si promiserit quæ malè gesta sunt per dignos pœnitentiæ fructus, præueniente, adiuuante, & subsequente diuinâ gratiâ, se pro viribus emendaturum. quia scriptum est,
Luc. 3. 8. *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* & tantò maiora quærat bonorum operum quisque lucra per pœnitentiam, quanto grauiora sibi intulit damna per culpam. Quoniam & illi beati, quorum tecta bonis operibus sunt peccata. & vt scriptum est, quia peccauit, & populum peccare fecit, tanta sint bona, quæ tanta operiant mala.

VI.

Deinde si spoponderit [illegible] pacem & concordiam præsentaliter in corde & ore: & quantociùs rationabiliter, & possibiliter, atque conuenienter ex communi sensu fieri poterit, etiam præsentia corporis ad pacem & concordiam cum fratre suo Karolo se rediturum, & in pace ac caritate

Deo placita cum præfatis principibus nostris Karolo atque Hlothario, si ipsi eandem pacem & concordiam erga eum seruauerint, permansurum, & in se peccantibus debita dimiserit, sicut sua à Deo debita sibi cupit dimitti. Quia itidem scriptura dicit, *Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam sine qua nemo videbit Deum.* Hebr. 12. 14. Et cùm mala cuncta bonis sequentibus diluantur, tantum est discordiæ malum, quæ nisi extincta funditus fuerit, bonum nullatenus sequi Euangelio teste permittat. & caritas est, quæ operit multitudinem peccatorum, sine qua etiam si quis corpus suum tradat ad ignem, nihil ei nisi damnationis iudicium proderit. Et Dominus dicit, *Si non dimiseritis hominibus peccata eorum, nec pater vester cælestis dimittet vobis peccata vestra.* Matt. 6. 15.

VII.

Post hæc si promiserit, quòd iam vlteriùs tale vel simile schisma in hac sancta Dei Ecclesia, atque in ista Christianitate non reiteret. Vnde scriptum est, *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit illum, quid proficit lauatio eius?* Eccli. 14. 30. Baptizatur quippe à mortuo, qui mundatur fletibus à peccato. sed post baptisma mortuum tangit, qui culpas

post lacrymas repetit. Et iterum scriptum est, *Canis reuersus ad vomitum suum, & sus*
2. Pet. 2 22. *lota in volutabro luti.* quia qui peccatum post pœnitentiam repetit, quasi in lutosa aqua semetipsum voluit. quia dum fletibus suis vitæ munditiam subtrahit, ipsas etiam lacrymas ante Dei oculos sordidas facit.

VIII.

Tunc demum promittat se ab illorum perditorum hominum tuitione atque fauore, per quos tam grauiter Deum offendit, disiungere. & qui quasi ad eius fidem, sed potiùs infideliter ad eum venerint, ad rectam rationem in proximo placito ante fratrem suum Karolum, & nepotem suum Hlotharium, sicut Deo teste iam apud Marsnam propria manu firmauerat, venire si potuerit, faciat Et quemcúmque illorum recta ratio dignificauerit, digno honore suo fruatur. & qui per rectam rationem erga seniorem suum iustificari non potuerit, & rationabilem misericordiam pro eo expetierit, eandem rationabilem misericordiam illi obtineat. De illo verò, quem recta ratio & iustum iudicium condemnauerit, vt Rex Christianus cum rege regum Christo concordet, & alienæ perditioni se non commisculet. quia, vt

Paulus dicit, *Non solùm qui faciunt, sed etiam qui mala facientibus consentiunt, digni sunt morte.* Vnde sanctus Innocentius dicit, quia non multum interest inter committentis animum, & consentientis fauorem. Addo ampliùs, plerúmque dediscit errare, cui nemo consentit. Et iterum S. Paulus cum talibus hominibus nec cibum sumere permittit. Et S. Dauid dum totum se ad fœdera pacis internæ constringeret, testatur quòd cum malis concordiam non teneret, dicens: *Nonne qui oderunt te, Deus, oderam illos, & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi.* Inimicos etiam Dei perfecto odio odisse est, ad quod facti sunt diligere, & quod faciunt increpare: mores prauorum premere, vitæ prodesse. Hinc Finees peccantium ciuium gratiâ coëuntes cum Madianitis perculit, & iram Dei iratus placauit. Et Iosaphat, qui tot de anteacta vita præconijs attollitur, de Achab regis amicitijs penè periturus increpatur. cui à Domino per Prophetam dicitur, *Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitiâ iungeris. Et idcirco iram quidem Domini merebaris; sed bona opera inuenta sunt in te.* Hinc sacri Canones sancto pro-

Rom. 1. 31.

Psal 138. 21.

2. Par. 19. 2.

mulgati Spiritu dicunt, vt hi, qui post excommunicationem ad interdictum cum excommunicatis communicauerint, condemnati anathema habeantur. Et sanctus Cyprianus regis ministerium esse dicit impios de terra perdere, homicidas, periuros, adulteros, veneficos, sacrilegos non sinere viuere. Et in libro Regum scriptum

3 Reg. 20. 42. est, dicente Domino per prophetam, *Quia dimisisti virum morte dignum, erit anima tua pro anima illius, & populus tuus pro populo illius*. Et quàm noxia sit indebita erga iniquos misericordia, monstratur in opere Saul ac Samuelis. quoniam cui Saul pepercit offendens Dominum, Samuel Propheta in frusta concidit. Nam sicut quisque in se peccãtibus debet propter Deum dimittere; ita in Deum peccantes, & Ecclesiam conculcantes, & regni peruasores, & in Christianitatis depopulatores, & in pacis perturbatores, & in patriæ proditores debet minister Domini rex debitam vindictam propter Deum exercere. Quapropter sciat rex nobis amabilis, quia sicut infirmus sanari non potest qui à medico coquitur, quandiu ferrum ignitum in illius tenetur corpore; ita & nemo sanari potest à peccato, quandiu in peccato

manſerit, vel quandiu in peccato manenti ſcienter & libenter communicauerit.

IX.

Tandem ſi ſe promiſerit adiutorem & cooperatorem Dei pro viribus de cetero & rationabiliter futurum, qualiter Eccleſia Dei, quæ in ſuo regno, ac regnis noſtrorum principum vna eſt, ſicut & vnum ſacerdotium, ſecundum qualitatem periculoſi temporis in vnoquoque ordine reſtituatur; & ſacerdotes Dei debita priuilegia, & Eccleſiaſticum vigorem obtineant, & populus iuſtitiam & pacem habeat. congregatis vobis & noſtro, immò diuino ſpiritu, qui eſt remiſſio omnium peccatorum, per Eccleſiaſticam Apoſtolicæ auctoritatis poteſtatem illi peccata in noſtris parrochijs per illum & ab illo commiſſa Eccleſiaſtica pietate & canonico more dimittite, eíque indulgentiam poſtulanti donate, atque illum ſacræ communioni, qua ipſe ſe priuauerat excommunicatis communicans, reſtituite.

X.

Et licèt multorum annorum, ſecundum præfixos à ſacris Canonibus gradus, pœnitentiâ hæc perpetrata facinora indigerent, tamen confiſi de Dei miſericordia,

apud quem non ſic acceptatur menſura temporis vt doloris, nec abſtinentia ciborum ſicut mortificatio vitiorum, non præiudicantes patrum ſententias, quæ de huiuſmodi decreuerunt, ſed potiùs eorum ſequentes humaniorem diffinitionem, hęc ſcribimus. Ait ſancta Synodus Africana: Pœnitentibus ſecundum differentiam peccatorum Epiſcopi arbitrio pœnitentiæ tempora diſcernantur. Et S. Leo Apoſtolicæ ſedis Pontifex: His, inquit, qui in tempore neceſſitatis, & in periculi vrgentis inſtantia præſidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, nec ſatisfactio interdicenda eſt, nec reconciliatio deneganda. quia miſericordiæ Dei nec menſuras poſſumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera confeſſio, dicente Dei ſpiritu
Eſa. 44. 26. per Prophetam: *Cùm conuerſus ingemueris, tunc ſaluus eris.* & alibi, *Dic iniquitates tuas*
Pſal. 129. 7. *prior, vt iuſtificeris.* & item, *Quia apud Dominum miſericordia eſt, & copioſa apud eum redemptio.* In diſpenſandis itaque donis non debemus eſſe difficiles, nec ſe accuſantium gemitus lacrymaſque neglegere, cùm ipſam pœnitendi affectionem ex Dei credamus inſpiratione cōceptam. dicente

Apoſtolo, *Ne fortè det illis Deus pœniten-* 2. Tim.
tiam, & reſipiſcant à diaboli laqueis, à quo 2. 26.
captiui tenentur ad ipſius voluntatem. Et S. Gregorius in Euangelij homilia dicit, Veniat foras mortuus, id eſt culpam confiteatur peccator. venientem verò foras ſoluant diſcipuli, vt paſtores Eccleſiæ ei pœnam debeant amouere quam meruit, qui non erubuit confiteri quod fecit.

XI.

His perpenſis, fratres cariſſimi, ſi, vt diximus, iam dictum regem à nobis amabilem ita contemperatum diuinæ voluntati & ſacræ auctoritati inueneritis, ſecundum miniſterium vobis à Deo traditum cum veſtra vnanimitate abſoluite. Sin aliàs, vos vllo modo cum eo, quem abſoluere non poteritis, ligare nolite: quoniam nec coram Deo, nec in Synodo nos inde auctores habebitis, ſi agere aliter, quod abſit, præſumpſeritis. voſque in Synodo & coram Deo pro facto irrito dabitis rationes.

XII.

Et ſi ipſe, quod Deus longè faciat, ea quæ egit, vnde illum nunc commonere vos mittimus, reiterauerit, omnia & ante diuinos oculos, & ad Eccleſiaſtica iudicia, rediuiuo vulnere curanda vel amputanda

nouerit reuenire. Si quid quoque contra sanctam auctoritatem præsumptum, vel subreptum, siue extortum fuerit, non solùm in diuinis examinationibus, verùm nec in diuinis legibus quippiam præualebit. Et non sit de cetero immemor idem rex gloriosus, quod dicit S. Gregorius: Sciendum est, inquiens, quia quisquis inlicita nulla commisit, huic iure conceditur vt licitis vtatur: sicque pietatis opera faciat, vt tamen si noluerit ea quæ mundi sunt non relinquat. Quilibet verò tanto à se licita debet abscidere, quanto se meminit & inlicita perpetrasse. Neque enim par fructus esse boni operis debet eius qui minus, & eius qui amplius deliquit, aut eius qui in nullis, & eius qui in quibuslibet facinoribus cecidit. Sed tanto quisque maiora quærat bonorum operum lucra per pœnitentiam, quanto grauiora sibi intulit damna per culpam. Vnde à vobis nostra, quin potiùs Dei voce commoneatur, vt sic studeat præteritorum pœnitens, & imminentia atque futura cauens, Deo militare in regno terreno, quatenus mereatur conregnare Christo in regno cœlesti.

[*Hæc quæ ſequuntur peracta legatione renuntiarunt Epiſcopi.*]

DE indulgentia ſua nobis Hludouuicus rex prid. Nonas Iunias in Wormatia dixit: Volo vos precari, vt ſi in aliquo veſtros animos offendi, vt hoc mihi perdonetis, vt inantea ſecurus vobiſcum loqui poſſimus. Ad hæc Hincmarus, qui primus in ordine ex ſiniſtra parte illius ſtetit, reſpondit dicens: Iſta cauſa citò ad effectum peruenire poteſt, quia quod nos offerimus, hoc vos petitis. Et monente Grimoldo, ac Theodorico Epiſcopo, iterum ipſe Hincmarus dixit: Nihil contra me feciſtis, vnde noxium rancorem in mente contra vos teneam. quia ſi facerem, ad altare vt Domino ſacrificarem accedere non auderem. Iterum monentibus eiſdem Grimoldo, & Theodorico, ac Solomone, dicente ipſo Theodorico hæc verba, Facite ſicut ſenior noſter precatur, parcite illi. reſpondit ipſe Hincmarus hæc eadem verba: Quod in me, id eſt in mea perſona, offendiſtis, & peperci & parco. de hoc autem, quod in Eccleſia mihi commiſſa, & in populo malè eſt factum, voluntariè vo-

bis dono consilium, & secundum Deum præsto auxilium, vt inde salui sitis, si vobis placet. Et præfati viri responderunt: Certè benè dicit. & ceteri fratres nostri in hæc verba & senserunt & prosecuti sunt. Tanta & talis indulgentia illi largita fuit, & non altera, neque amplius. De scripto autem, quod confirmatum nobis est traditum, nec ipse à nobis quiddam quæsiuit, nec nos illi aliquid diximus: quoniam needum cum illo ex huiusmodi in ratione eramus. Ipse autem post hæc & alia dixit, nos egisse quod non egimus. ex hoc materiam sumens, quod Guntharius illi familiariter, vt eum instrueret, & ad satisfactionem prouocaret, scriptum relegit ita inquiens: Vos mihi transmisistis vestram epistolam cum capitulis. vos venistis cum causa facta. Nos non sumus hîc nisi duo vel tres, qui sine alijs huc exiliuimus. in illas causas intrare non possum, antequam cum nostris Episcopis inde tractemus: quia, Deo gratias, nihil sine illorum consilio feci. & postea inde respondeam Nos autem expectabamus, vt consilium à nobis de sua salute oblatum ipse quæreret, & tunc ei secundum illud scriptum donaremus consilium. Ipse autem

de ſuo gradu reſpondit, quod in illud ſcriptum non intraret, antequam cum ſuis Epiſcopis conſideraret. Et ſic quicquid in generali cauſa Eccleſiæ & populi, egit penes illum remanſit.

XXV.

Synodi Tullenſis apud Saponarias.

HÆC VENTILATA, definita, atque obtenta ſunt in Synodo duodecim Prouinciarum, quæ habita eſt anno Incarnationis Dominicæ DCCCLVIII. *Indictione* VII. *in territorio Tullenſi, ſub principibus Karolo, Hlothario, & item Karolo.*

CAP. I.

VT caritas fraterna & concordia pacis reformeturinter fratres, principes ſcilicet ac glorioſos reges noſtros, Hludouuicum ac Karolum; qualiter ſchiſma, quod ortum eſt nuper in Eccleſia, ad vni-

tatem benignitatis valeat redintegrari, ſtatus Eccleſiæ pene collapſus reſtitui, & pax ac iuſtitia in populo Chriſtiano valeat procurari; & qui à fidelitate debita defecerunt, iudicio & iuſtitia per rectam rationem, & rationabilem miſericordiam poſſint ſaluari, & à peruerſo conamine ad ſalubriora conuerti.

II.

Epiſcopi namque, ſecundum illorum miniſterium, ac ſacram auctoritatem, vniti ſint, & mutuo conſilio atque auxilio reges, regnorum. primores: atque populum ſibi commiſſum in Domino regant, & corrigãt. & nemo ſe ſolatio mutuo ſubtrahat, ſed ſynodales conuentus ſecundum iuſſionem canonicam frequentare procurent. quatenus ordo Eccleſiaſticus, qui quaſi obliteratus iam fuerat, quoniam ſynodi propter diſcordiam regum frequentari non poterant, Epiſcopali collatione ad neceſſarium ac debitum ſtatum reduci præualeat. Vnde etiam conſenſum apud reges expetitum obtinuerunt.

III.

Reges nihilominus ac principes noſtri, Karolus, Hlotharius, atque item Karolus, ad Dei voluntatem, atque ſanctæ Eccle-

siæ statum, suamque salutem, & populi subleuationem, gratias Deo, vniti, & in eadem salutari vnitate firmati sunt.

IV.

Peruentum est ante conuentum Episcoporum, quendam diaconum, cui Tortoldus nomen est, Episcopalem potestatem in vrbe Baiocensium occupasse, & pollicitationibus ac minis sollicitare multos ac perturbare. Vnde definiuit sancta Synodus, vt Vvenilo Senonum Archiepiscopus, cuius diaconus fuit, adiunctis secum tribus alijs, memoratum diaconum euocatum audiant, & secundum auctoritatem canonicam de eo definiant. Si autem refugerit eorum cognitionem, annitente principali potestate venire ad audientiam compellatur. Quod si hanc quoque declinauerit, anathemate feriatur.

V.

De quodam etiam subdiacono Anscario, qui viuo & incolumi Episcopo ciuitatis Lingonum sedem peruasit, simili est sententia definitum. Sed interuenientibus legatis eiusdem subdiaconi, humanior est prolata sententia. videlicet, vt sacramento confirmet, se nunquam talia huiusmodi præsumptione facturum. Cuius sacramenti tenorem huic Capitulo subnectere di-

gnum existimauimus. EGO ANSCARIVS subdiaconus confiteor coram Domino, & sanctis Angelis eius, reuerentiæ sanctæ paternitatis vestræ, contra Dei voluntatem, & contra canonica statuta temerè me fecisse in Isaac venerabilem Pontificem, vsurpando sedem Ecclesiæ sanctæ sibi commissæ Lingonicæ, & sollicitando clericos & vassallos eius, omnemque familiam. Atque ideo pro tantæ præsumptionis excessu, per sacri ministerij vestri vobis largitam à Domino potestatem veniam mihi pœnitenti largiri suppliciter deprecor. Deinceps verò, nec in eundem Antistitem, nec in alium quemlibet, nec in illa, nec in alia Ecclesia, huiusmodi præsumptionem facere tentabo. & neque illi, aut alicui suorum clericorum, aut laicorum, in aliqua re impedimentum faciam pro hac causa: quia me grauiter deliquisse confiteor. Neque insidias eis vllius inquietudinis parabo, neque per me, neque per aliquem meorum propinquorum, nec per quemcumque hominem: sed adiutor pro viribus & intelligentia ipsi, suisque ero, prout sibi placuerit. Et qui sibi pro hoc ipso inimici sunt, quos ipse voluerit, si potuero, conligare eidem procurabo. Sic me Deus adiuuet, & istæ sanctæ

ſanctæ Sanctorum reliquiæ.

VI.

Statuit etiam ſancta Synodus, vt nunquam ad eandem Lingonẽſem Eccleſiam, ſiue ad Ianuacenſem, quam iam pridem pari modo adflixerat, debeat adſpirare. Et ſi ita, vt præmiſimus, iuſſis Epiſcopalibus obedire refugerit, ſententiam ſuperius diacono datam incurrat.

VII.

Deinde glorioſus rex domnus Karolus ſacræ Synodo libellum appellationis, electorumque iudicium inter ſe & Vvenilonem Senonum Archiepiſcopum, qui ab eo defecerat, & proclamationis diploma porrexit. Vnde ſecundum ſacram auctoritatem, & induciæ, ac dierum prolatio per Epiſcopos, & Synodicas literas præfato Archiepiſcopo eſt intimata, atque conceſſa ſecũdum regulas diuinitus promulgatas.

VIII.

Mota eſt etiam quæſtio de Attone Virdunenſium Epiſcopo, quod oblatione regulari (vnde petitio ibidem eſt præſentata) in monaſterio S. Germani Autiſiodorenſium adſtiterit, & contra regulas Eccleſiaſticas inde diſcedens, minus prouiſè quam ſacra auctoritas doceat, ad ordinem Epiſco-

palem peruenerit. Vnde etiam definitum est, dari sibi commeatum veniendi ad aliam Synodum, sicut sacra sanxit auctoritas.

IX.

Ad Episcopos siquidem Brittonum, qui se contra auctoritatem à metropoli sua moliuntur discindere, Synodus literas secundum auctoritatem sacram direxit, quatenus ad suam metropolim redeant, eique debito iure se subdant, nec à canonica & Episcopali communione se segregent. Excommunicatis etiam, sicut sacræ decernunt regulæ, Brittones communicantes ipsi se sacra communione non priuent.

X.

Ad memoratos quoque excommunicatos sancta Synodus litteras direxit, eisque vsque ad futuram proximam Synodum corrigendi spatium tribuit, monens Ecclesiastica pietate vt conuertantur & viuant. quia nisi se correxerint, ad futuram Synodum generali vnanimitate anathemate terribili ferientur.

XI.

Relecta sunt denique in eadem Synodo quædam capitula, super quibus quorundam fratrum sensus dissentire probantur. Vnde conuenit inter Episcopos, vt Deo fauente pace ac tranquillitate recuperata si-

mul conueniant, & prolatis ſanctarum ſcripturarum atque catholicorum doctorum ſententijs, quæ ſaniora ſunt concordi vnanimitate ſequantur.

XII.

Tandem poſtulauit humiliter Synodus generalis, ſe ad terram vſque proſternens ante Karolum regem, & Rodulfum Biturigum Archiepiſcopum, obſecrans & adiurans per crucem & Chriſti ſanguinem, vt priuilegium Monaſterij S. Benedicti, quod annuente rege præfato firmauerat, quodque idem Rodulfus ſubſcripſerat, ratum & inconuulſum ſeruare ſtuderēt. Quod ſi Abbas negligēs, & ſacris regulis inconueniens per directos miſſos inuentus fuerit, ab eadem paternitate remoueatur, & alius qui dignus repertus fuerit, ſubſtituatur, & priuilegij regularis auctoritas in eodem monaſterio quacumque occaſione non deſtituatur.

XIII.

Hæc de præcipuis in eadem ſacra Synodo fuêre ſtatuta. Cæterum ſpecialia de quibuſque parrochijs, prout viſum fuit, ſecundum Eccleſiaſticam auctoritatem definita, & Epiſcopis in proprijs parrochiis ſunt ad exequendum commiſſa.

XXVI.

In Basilica S. Castoris apud Confluentes.

ADNVNTIATIO DOMNI KAROLI.

VOs scitis, quomodo aliquanti homines, minus quàm necesse fuerat Deum timentes, nostrum fratrem Hluduuicum quasi sub bona intentione hoc anno sollicitauerunt, vt in regnum nostrum taliter veniret, sicut ipsi scitis. Vnde nos Deus, & vestra fidelitas sic adiuuauit, sicut & benè cognoscitis. Post hoc laborau t, adiuuante Domino, iste carissimus nepos noster, vt inter nos pax fieret, sicut per rectum esse debet: vt monentibus Episcopis ad illam caritatem & fraternam concordiam rediret, sine qua nullus Christianus saluus esse non potest. Propterea transmisit ad nos suos missos, & mandauit nobis primum tale missaticum, quod nobis impossibile visum fuit. Deinde quia

illud miſſaticum non ſuſcepimus, aliud miſſaticum nobis ſui miſſi dixerunt. quod quia & ſecundum Deum ſalubre, & ſecundum ſæculum vtile nobis videtur, volumus vobis illud dicere. & ſi vobis, ita ſicut & nobis videtur, cum veſtro conſilio volumus illud recipere, & quod Deus conceſſerit, ad neceſſarium effectum perducere.

HÆC SVNT *nomina Epiſcoporum, qui anno Incarnat. Dominicæ* DCCCLX. *Non. Iuniÿs in Secretario Baſilicæ S. Caſtoris conſiderauerunt cum nobilibus laicis firmitatem, quam glorioſi reges noſtri Hludouuicus, & Karolus, atque Hlotharius inter ſe fecerunt* VII. *Idus Iunias, in eodem Monaſterio, & qui hæc Capitula ab omnibus conſeruanda acceptauerunt.*

HINCMARVS, Guntharius, Altfridus, Salomon, Aduentius, Atto, Franco, Teudericus, Luitbertus, Gebehardus, Chriſtianus, Vvlfadus Abba, Vvitgarius Abba.

Hæc nomina laicorum.

Chuonradus, Eurardus, Adalardus, Arnuſtus, Vvarnarius, Liutfridus, Hruodulfus, ErKingarius, Giſlebertus, Ratbodus, Arnulfus, Hugo, item Chuon-

radus. Liutharius, Beringarius, Matfridus, Boso, Sigeri, Hartmannus, Liuthardus, Richuinus, Vvigricus, Hunfridus, Bernoldus, Atto, Adalbertus, Burchardus, Christianus, Leutulfus, Hessi, Herimannus, item Hruodulfus, Sigeardus.

SACRAMENTVM FIRMITATIS Hludouuici regis.

AMODO & quandiu vixero, istum fratrem meum Karolum, & nepotes meos Hludouuicum, Hlotharium, atque Karolum, ad Dei voluntatem, & sanctæ eius Ecclesiæ statum, & honorem atque defensionem, & ad nostram communem salutem & honorem, & ad populi Christiani nobis commissi saluamentum & pacem, & ad legis ac iustitiæ, atque rectæ rationis conseruationem, quantum mihi Deus scire & posse donauerit, & ipsi me obaudierint, & à me ipsi quæsierint, vero consilio, & secundum vt mihi rationabiliter & salubriter possibile fuerit, sincero auxilio adiutor ero ad regnum illorum continendum, & nec in vita, nec in membris, neque in regno illorum eos forconsiliabo. In hoc vt ipsi erga me similem pro-

missionem faciant & conseruent. Si me Deus adiuuet, & istæ sanctæ reliquiæ.

CAPITVLA AB OMNIBVS conseruanda.

CAP. I.

VT omnium præteritorum malorum, & contrarietatum, & supplantationum, ac malarum machinationum, atque molitionum seu nocumentorum inuicem actorum abolitio, ita inter nos & apud nos fiat, & nostris cordibus penitus auellatur cum omni malitia & rancore, vt nec in memoriam ad retribuendum duntaxat mali vel contrarietatis, atque exprobrationis, seu improperij de cetero exinde quiddam veniat.

II.

Vt tanta Domino cooperante inter nos veræ caritatis benignitas abhinc in ante semper maneat de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, sine dolo & simulatione, vt nemo suo pari suum regnum, aut suos fideles, vel quod ad salutem siue prosperitatem ac honorem regium pertinet discupiat, aut forconsiliet, aut per occultos susurrones libenter composita mẽdacia seu detractiones acceptet.

III.

Vt vnuſquiſque fideliter ſuum fratrem, vbicumque neceſſitas illi fuerit, & ipſe potuerit, aut per ſe, aut per filium, aut per fideles ſuos, & conſilio & auxilio adiuuet, vt regnum, fideles, proſperitatem, atque honorem regium debitè valeat obtinere. & veraciter vnuſquiſque erga alterum certatim demonſtret, quia in fratris ſui aduerſitate, ſi euenerit, fraterno modo contriſtetur, & in proſperitate illius lætetur. & talem fidem, ſicut inter nos modo abhinc in antè conſeruaturos confirmatum habemus, ſic vnuſquiſque infantibus fratris ſui, ſi obierit, qui ſuperfuerit conſeruabit.

IV.

Et quia per vagos & tyrannicâ conſuetudine inrreuerentes homines pax & tranquillitas perturbari ſolet, volumus vt ad quemcumque noſtrum talis venerit, vt de his quæ egit rationem & iuſtitiam ſubterfugere poſſit; nemo ex nobis illum ad aliud recipiat vel retineat, niſi vt ad rectā rationem & debitam emendationem perducatur. & ſi rationem rectam ſubterfugerit, omnes in commune, in cuius regnum venerit, illum perſequamur, donec

ad rationem perducatur, aut de regno deleatur. V.

Similiter & de eo agendum eſt, qui pro aliquo capitali & publico crimine à quolibet Epiſcopo corripitur, vel excommunicatur, aut ante excommunicationem crimen faciens, regnum & regis regimen mutat, ne debitam pœnitentiam ſuſcipiat, aut ſuſceptam legitimè peragat. Interdum etiam inceſtam propinquam ſuam, aut ſanctimonialem, vel raptam, ſiue adulteram; quam illic ei non licebat habere, fugiens ſecum ducit. Hic talis, cùm Epiſcopus, ad cuius curam pertinebit, nobis notum fecerit, diligenter perquiratur, ne morandi vel latendi locum in regno alicuius noſtrûm inueniat, & Dei ac noſtros fideles ſuo morbo inficiat. ſed à nobis vel miniſtris reipublicæ conſtringatur, & vt ſimul cum diabolica præda, quam ſecum duxit, ad Epiſcopum ſuum redeat, & de quocunque crimine publico debitam pœnitentiam ſuſcipiat, aut ſuſceptam legitimè peragat, compellatur. VI.

Vt nemo Epiſcoporum hominem peccantem ab Eccleſiæ Chriſtiana communione alienet, donec illum ſecundum

Euangelicum præceptum, vt ad emendationem & pœnitentiam redeat, commonitum habeat. Qui peccans si commonitus inobediens & incorrigibilis permanserit, & ad emendationẽ redire noluerit, regiam vel reipublicæ potestatem per se Episcopus, vel per ministros suos adeat, vt constringatur, & ad emendationem ac pœnitẽtiam peccator redeat. Qui etiam, si ita ad correctionem perduci nequiuerit, tunc secundum leges Ecclesiasticas, medicinali separatione, communione Ecclesiastica segregetur. VII.

Vt illis hominibus, qui in talibus perturbationibus, sicut in his præteritis annis acciderunt, in Deum & in sanctam Ecclesiam atque in nos peccauerunt, si se ex veritate recognoscentes petierint, & deinceps nobis veraciter fideles esse voluerint, & in regnis nostris pacifici ac quieti, & legibus ac iustitiæ obedientes extiterint, rationabilis misericordia impendatur; non solùm in indulgentia commissorum, & in concessione proprietatum, verùm etiam & in largitione honorum secundum nostram rationabilem possibilitatem. VIII.

Vt de rapinis ac deprædationibus, &

de conſpirationibus atque ſeditionibus, & de raptis feminarum, ſicut Eccleſiaſticæ & Chriſtianæ leges, atque progenitorum noſtrorum. Capitula continent, ita in omnibus & ab omnibus conſeruentur.

IX.

Vt alia etiam Capitula eorumdem progenitorum noſtrorum, de ſanctæ Eccleſiæ honore, & immunitate ac conſeruatione, & de regio etiam honore atque vigore, & populi nobis commiſſi lege ac iuſtitia, in omnibus & ab omnibus conſeruentur.

X.

Vt noſtri fideles, vnuſquiſque in ſuo ordine & ſtatu, veraciter ſint de nobis ſecuri, quia nullum abhinc inantea contra legem & iuſtitiam, vel auctoritatem, ac iuſtam rationem aut damnabimus, aut dehonorabimus, aut opprimemus, vel indebitis machinationibus adfligemus. & illorum ſcilicet veraciter nobis fidelium communi conſilio, ſecundum Dei voluntatem, & commune ſaluamentum, ad reſtitutionem ſanctæ Dei Eccleſiæ, & ſtatum regni, & ad honorem regium, atque pacem populi commiſſi nobis pertinenti adſenſum præbebimus. In hoc vt illi non ſolùm non ſint nobis contradicentes &

resistentes ad ista exequenda: verumetiam sic sint nobis fideles & obedientes, ac veri adiutores atque cooperatores, vero consilio & sincero auxilio ad ista peragenda quæ præmisimus, sicut per rectum in suo ordine & statu suo principi & suo seniori esse debent.

XI.

Vt sic simul coniuncti, & nos fratres, ac nepos noster adinuicem, & nos cum fidelibus nostris, & fideles nostri nobiscum, & omnes simul cum Deo nos reconiungamus, & vt nobis sit propitius illi pro deuoto munere offeramus. & vnusquisque omnium nostrûm, absque sua propria excusatione vel iustificatione, recognoscamus in quibus aut singillatim, aut communiter contra illius mandata & decreta suorum Sanctorum fecimus, aut consensimus, in ordine Ecclesiastico & statu regni, & per singula in medium illa producamus. & nemo nostrum suo aut amico aut propinquo, vel confœderato, immò nec sibi ipsi sæculariter parcat, vt spiritaliter & salubriter parcere possit, quin, sicut præmisimus in præcedenti capitulo, vero consilio, & sincero auxilio illa in commune certatim emendari totis viribus procuremus, quantociùs rationabiliter poterimus.

XII.

Et ſi aliquis de ſubditis, in quocumque ordine & ſtatu, de hac conuenientia exierit, aut ſe retraxerit, vel huic communi decreto contradixerit, ſeniores cum veraciter fidelibus ſuis hæc ſecundum Dei voluntatem, & legem ac iuſtam rationem, velit nolit ille, qui diuino conſilio & decreto, & huic conuenientiæ reſiſtens & contradicens fuerit, exequantur. Et ſi aliquis de ſenioribus de hac conuenientia exierit, aut ſe retraxerit, vel huic communi decreto, quod abſit, contradixerit, cum plures ſeniorum noſtrorum fideles, & regnorum primores in vnum conuenerint, eorum qui obſeruauerint conſilio, & Epiſcoporum iudicio, ac communi conſenſu, qualiter de eo qui debitè admonitus incorrigibilis perſeuerauerit agendum ſit, faciente Domino decernatur. Et vt obnoxius ſupraſcripta capitula à nobis auxiliante Domino, inuiolabiliter obſeruentur, & nos illa obſeruaturos certiùs credatur, manibus proprijs ſubterfirmauimus.

ADNVNTIATIO DOMNI HLVDOVVICI REGIS APVD CONFLVENTES LINGVA THEODISCA.

CAP. I. Vos ſcitis quid in iſto regno deuenit. & ideò huc conuenimus, vt de Dei voluntate & ſanctæ Eccleſiæ ſtatu, & de noſtra ac veſtra communi ſalute atque honore,& de pace populi Chriſtiani, cum Dei adiutorio & fidelium noſtrorum conſilio tractaremus.

II. Et miſimus hoc ſuper Epiſcopos, & ceteros fideles noſtros, vt illi hoc inuenirent, qualiter nos ad hæc, quæ diximus, exequenda adunaremus. Et volumus vt ſciatis, quia ſicut illi inuenerunt, & ſcripto nobis oſtenderunt, ad inuicem adunati ſumus, ſicut fratres per rectum eſſe debent, & nos ſimul cum ipſo nepote noſtro, & ille nobiſcum. Et etiam ſuos fratres nepotes noſtros in hac adunationis firmitate nobiſcum recepimus. ita tamen, ſi & ipſi hanc firmitatem erga nos fecerint & obſeruauerint.

III. Et ſciaiis,quia non volumus,vt vllus inter nos abhinc in antea alia verba portet, niſi talia, quæ Deo ſint placita, & quæ ad noſtram communem ſalutem, &

nostrum honorem pertinent: vt sic simus, sicut fratres in inuicem, & patrui cum nepotibus, & nepotes cum patruis esse debent. Et si aliquis fuerit, qui hoc facere tentauerit, producatur in medium ad rationem, & taliter inde castigetur, vt nemo aliàs similia agere tentet.

IV. Et volumus, vt Ecclesiæ & casæ Dei, & Episcopi, & Dei homines, clerici & monachi, & nonnæ, talem mundeburdem & honorem habeant, sicut tempore antecessorum nostrorum habuerunt.

V. Et volumus, vt vos, & ceteri homines fideles nostri, talem legem & rectitudinem, & tale saluamentum in regnis nostris habeatis, sicut antecessores vestri tempore antecessorum nostrorum habuerunt: & nos talem honorem & rectam potestatem in nostro regio nomine apud vos habeamus, sicut nostri antecessores apud vestros antecessores habuerunt. & iustitia & lex omnibus conseruetur: & pauperes homines talem defensionem habeant, sicut tempore antecessorum nostrorum lex & consuetudo fuit. & sicut hîc fideles nostri communiter consenserunt, & scripto nobis demonstrauerunt, & nos cum illorum consilio consentimus, & obseruari

communiter volumus. Et si aliquis hoc perturbare voluerit, à nullo nostrûm recipiatur, nisi vt aut ad rectam rationem, aut ad rationabilem indulgentiæ concessionem deducatur.

VI. Sed & de istis rapinis & deprædationibus, quas iam quasi pro lege multi per consuetudinem tenent, ab hoc die, & deinceps de Dei banno, & de nostro verbo bannimus, vt nemo hoc ampliùs præsumat. Sed vnusquisque infra patriam cum pace, & sine oppressione pauperum & circummanentium consistat, & in hostem, vel ad placitum, siue ad curtem veniens, de suo sic warnitus, & de domo sua moueat, vt cum pace venire, & nobiscum stare, & ad domum suam redire possit. Et qui hoc transgressus fuerit, sicut tempore antecessorum nostrorum consuetudo fuit, & in illorum capitulis continetur, volumus, vt hoc in illis transgressoribus emendetur.

VII. Similiter & de conspirationibus, & de raptis feminarum tam viduarum quàm & puellarum, atque nonnarum, bannimus ex Dei & nostro verbo, vt nullus hoc in regnis nostris agere præsumat. & si quis hoc præsumpserit, secundum legem,

legem, & ſicut in capitularibus progenitorum noſtrorum continetur, ſic hoc emendare cogatur.

Hæc eadem domnus Karolus Romana lingua adnuntiauit, & ex maxima parte lingua Theodiſca recapitulauit.

Poſt hæc, domnus Hludouuicus ad domnum Karolum fratrem ſuum lingua Romana dixit: Nunc, ſi vobis placet, veſtrum verbum habere volo de illis hominibus, qui ad meam fidem venerunt.

Et domnus Karolus excelſiori voce lingua Romana dixit. Illis hominibus, qui contra me ſic fecerunt ſicut ſcitis, & ad meum fratrem venerunt, propter Deum, & propter illius amorem, & pro illius gratia, totum perdono, quod contra me misfecerunt: & illorum alodes de hæreditate & de conquiſitu, & quod de donatione noſtri Senioris habuerunt, excepto illo quod de mea donatione venit, illis concedo: ſi mihi firmitatem fecerint, quòd in regno meo pacifici ſint, & ſic ibi viuant, ſicut Chriſtiani in Chriſtiano regno viuere debent. In hoc ſi frater meus meis fidelibus, qui contra illum nihil misfecerunt, & me quando mihi opus fuit adiuuauerunt, ſimiliter illorum alodes, quos in regno il-

lius habent, concesserit. Sed & de illis alodibus, quos de mea donatione habuerunt, & etiam de honoribus, sicut cum illo melius considerabo, illis qui ad me se retornabunt voluntariè faciam.

Et domnus Hlotharius lingua Theodisca in suprà adnuntiatis Capitulis se consentire dixit, & se obseruaturum illa promisit.

Et tunc domnus Karolus iterum lingua Romana de pace commonuit, & vt cum Dei gratia sani & salui irent, & vt eos sanos reuiderent orauit, & adnuntiationibus finem imposuit.

XXVII.

Post reditum à Confluentibus.

HÆC QVÆ SEQVVNTVR domnus Karolus reuersus à Confluente cum consilio fidelium suorum per regnum suum denuntianda, & obseruanda direxit.

HÆc Missi nostri discurrentes faciant.

1. Omnibus in suo missatico firmitatem,

quæ inter nos & cariſſimum fratrem noſtrum, atque dilectos nepotes noſtros facta eſt, notam faciant.

II. Capitula etiam, quæ apud Confluentes accepta ſunt à nobis, & communibus fidelibus noſtris, adnuntient.

III. Sed & illa Capitula, quæ ante per regnum noſtrum obſeruanda miſimus, cum Capitulis Epiſcopalibus, & progenitorum noſtrorum Imperatorum, adcognitent, & cognitamentum, quod modo apud Confluentes fecimus, omnibus innoteſcant: & firmitatem ab omnibus, qui ita contra nos misfecerunt, ſicut notum eſt, & de quibus cariſſimus frater noſter petijt, qui alodes in regno noſtro habere volunt, ſicut in cognitamento noſtro ſcriptum eſt, firmamentum recipiant. Ita tamen, vt ſi maiores homines voluerint, ad nos veniant, & in præſentia noſtra ipſam firmitatem faciant: homines verò illorum ante Miſſos noſtros eandem firmitatem faciant.

IIII. Vt Miſſi noſtri eis qui firmitatem fecerint, alodes illorum, quos de hæreditate, & de tali conquiſitu, qui de noſtra donatione non venit, habuerunt, & quos ſenior noſter domnus Imperator eis de-

dit, si præcepta illius ostenderint, quantum in ipsis præceptis indè continetur, illis reddant.

V. Vt omnes qui firmitatem fecerint, & quibus alodes reddiderint, diligenter inbreuient. Et si aliqui eam facere noluerint, similiter inbreuient, & nobis renuntient.

VI. De rapinis autem, & violentijs, & ceteris iniustitijs, quas in istis præteritis annis, postquam ista perturbatio exorta est, in regno nostro fecerunt, quantum rationabiliter potuerint, Missi nostri pacificare procurent. Et si de ipsa pacificatione wadij ad nostram partem venerint, ex toto, sicut frater noster carissimus nos petijt, ex nostra auctoritate perdonent, in hoc vt talia de cetero non faciant.

VII. De pacificatione verò illorum, qui in regno nostro consistentes, postquam Deus suam nobis ostendit gratiorem misericordiam, per illorum indebitam præsumptionem, rapinas, & violentias, atque alias iniustitias fecerunt, si wadij ad nostram partem exierint, Missi nostri inbreuient, & nobis renuntient, vt nos indè commendemus quid nobis tunc visum fuerit.

VIII. Et vt pax in regno noſtro per illorum miſſaticum, ſicut nos adcognitauimus, & capitula à nobis directa commendant, omnibus modis obſeruetur, diligenter prouideant: & qualiter eam quiſque obſeruauerit, abſque reſpectu alicuius perſonæ, vt veritatem inde nobis renuntient, diligenter inſpiciant. Et quicquid exinde quod commendamus per ſe adimplere non potuerint, ad Miſſos maiores per ipſum miſſaticum conſtitutos referant, vt cum illorum conſilio & auxilio omnia impleant.

Firmitas autem, quam à prædictis hominibus Miſſi noſtri debent recipere, iſta eſt: DE ISTA DIE in ante, Karoli, Hludouuici Imperatoris filij, regnum illi non forconſiliabo, neque werribo, ſi me Deus adiuuet, & iſtæ ſanctæ reliquiæ.

Confirmatio ſeniorum noſtrorum Regum modò apud Confluentes facta iſta eſt.

QVOD ad Dei voluntatem, & ſanctæ eius Eccleſiæ ſtatum & honorem, & ad populi Chriſtiani illis commiſſi ſaluamentum & pacem, & ad leges, ac iuſtitiæ atque rectæ rationis conſeruationem, quan-

tum illis Deus ſcire & poſſe donauerit, vero conſilio, & ſecundum quod illis rationabiliter & ſalubriter poſſibile fuerit, ſincero auxilio adiutores ſibi inuicem ad regnum illorum continendum erunt: & nec in vita, nec in membris, neque in regno, aliquis eorum ſuum parem forconſiliabit.

Adnuntiatio autem illorum iſta eſt.

CAP. I. QVIA ſecundum quod in prædicta firmitate continetur, deinceps obſeruare volunt, & Domino adiuuante obſeruabunt.

II. Et non volunt, vt aliquis inter eos alia aliqua verba portet, niſi quæ Deo ſint placita, & ad communem ſalutem & honorem ſint pertinentia. & ſi aliquis aliter præſumpſerit, in medium adducatur, & taliter inde caſtigetur, vt nemo aliàs ſimilia agere tentet.

III. Et volunt, vt Eccleſiæ, & caſæ Dei homines, clerici, monachi & nonnæ, talem mundeburdem & honorem habeant, ſicut tempore anteceſſorum ſuorum habuerunt.

IV. Et volunt, vt fideles illorũ talem legem & iuſtitiam, & tale ſaluamentum in regnis

illorum habeant, ficut anteceffores eorum tempore anteceſſorum illorum habuerũt: & ipſi Reges talem honorem & rectam poteſtatem habeant, ſicut ipſorum anteceſſores habuerunt: & iuſtitia & lex omnibus conſeruetur. Et ſi aliquis hoc perturbare voluerit, à nullo eorum recipiatur, niſi vt aut ad rectam rationem, aut ad rationabilem indulgentiæ conceſſionem deducatur.

V. Et vt illi homines, qui in iſto regno contra ſeniorem noſtrum domnum Karolum miſpriſerunt, ſi ſe recognouerint, propter Deum, & propter fratris ſui deprecationem, quicquid contra eum misfecerant eis vult indulgere. Et ſicut præſcriptum eſt, alodes illorum de hæreditate, & de conquiſitu, quod tamen de donatione ſua non venit; ſed & illos alodes, quos dẽ donatione domni Imperatoris Hludouuici habuerunt, eis concedit, ſi talem firmitatem ei fecerint, ſicut prædiximus.

VI. Sed & de rapinis, & deprædationibus, & de coniurationibus, & de conſpirationibus, & de raptis feminarum, tam viduarum, quàm & puellarum atque nonnarum, firmiter banniuerunt, vt amodò & deinceps nullus præſumat: & qui præ-

sumpserit, secundum leges diuinas & humanas, & secundum Capitula Imperatorum ac prędecessorum suorum, hoc emendare cogatur. Et vt vnusquisque infra patriam cum pace, & sine oppressione pauperum & circummanentium consistat: & in hostem, vel ad placitum siue ad curtem veniens, de suo sic warnitus de domo sua moueat, vt cum pace venire, stare, & ad domum suam redire possit.

Summa Capitulorum, quæ apud Confluentes modò acceptata sunt à senioribus nostris Regibus, & illorum fidelibus, hæc est.

CAP. I. De illorum concordia & fraterna coniunctione, atque mutuo adiutorio, sicut in cognitamento illorum continetur.
II. Et de illorum indulgentia qui in isto regno mispriserunt, si se recognouerint, & deinceps à talibus se cauere voluerint, & in regno pacifici esse voluerint, sicut in cognitamento illorum continetur.
III. De lege & iustitia omnibus vnicuique in suo statu & ordine conseruanda.
IV. Vt à rapinis ac deprædationibus, at-

que à coniurationibus & conſpirationibus & ſeditionibus, & à raptis feminarum ſe omnes caueant: & qui deinceps talia præſumpſerit, ſicut in cognitamento illorum continetur, ſecundum leges Eccleſiaſticas & mundanas, & ſecundum capitula prædeceſſorum regum, hoc emendare cogetur, & in compoſitione, & in harmſcara, & in pœnitentia ab Epiſcopo parrochiæ eius ſuſcipienda.

Capitula autem Imperatorum, domni Karoli, & domni Hludouuici, de talibus rebus, vt de multis pauca hîc ponamus, iſta ſunt.

SI quis infra regnum rapinam fecerit, Lib. 6. c. 96.
aut cuiquam noſtro fideli, eiuſque homini aliquid vi abſtulerit, in triplo cui aliquid abſtulit legibus componat, & inſuper bannum noſtrum, id eſt LX. ſolidos, nobis perſoluat. poſtmodum verò à Comite ante nos adducatur, & in baſtonico retruſus, vſque dum nobis placuerit pœnas luat. Nam ſi publicè actum fuerit, publicam inde agat pœnitentiam, iuxta ſanctorum canonum ſanctionem. ſi verò occultè, ſacerdotum conſilio ex hoc agat pœniten

tiam. quoniam raptores, vt ait Apostolus, nisi veram egerint pœnitentiam, regnum Dei non possidebunt. Qui verò de rebus Ecclesiarum aliquid abstulerit, grauiùs inde iudicetur: quia sacrarum rerum ablatio sacrilegium est, & sacrilegus vocatur qui ex eis aliquid abstulerit aut rapuerit. Extorres namque à liminibus sanctæ matris Ecclesiæ tales personę, vsque ad satisfactionem Ecclesiæ, quam læserunt, sunt habendæ, atque firmiter denotandæ.

Lib. 5. c 119. *Et item.* Si quis in exercitu infra regnum sine iussione dominica per vim hostilem aliquid prædari voluerit, aut fœnum tollere, aut granum, siue pecora maiora vel minora, domosque infrangere vel incendere, hæc ne fiant omninò prohibemus. Quod si ab aliquo præsumptiosè factum fuerit, LX. solidos, si liber est, sit culpabilis, & omnia similia restituat, aut cum XII. testibus se purget. si verò seruus hoc fecerit, capitali crimini subiaceat, & dominus omnia similia restituat, quia seruum suum non correxit, nec custodiuit, vt talia non perpetraret. quoniam si nos ipsos comedimus, citò deficiemus. Vnusquisque tamen custodiat exercitum suum, ne aliqua deprædatio infra regnum fiat.

Et item. Si quis domum alienam cuiuslibet infregerit, quicquid exinde per vim abstulerit, aut rapuerit, vel furauerit, secundum legem eam illi, cuius domus fuerit infracta & spoliata, in triplum componat, & insuper bannum dominicum soluat. Si seruus hoc fecerit, sententiam superiorem accipiat, & insuper secundum legem suam compositionem faciat. Si quislibet homo aliquod tale damnum alicui fecerit, pro quo plenam compositionem facere non valeat, semetipsum in wadio pro seruo dare studeat, vsque dum plenam compositionem adhibeat. Lib. 3. c. 65.

De capitulis autem à nobis per regnum nostrum directis, ista excerpta sunt. Vt vnusquisque Missus in suo missatico prouisionem habeat, vt si aliquis de nostris fidelibus per missaticum suum transierit, aut ibi consistens vel commanens rapinas vel deprædationes, aut talia inlicita fecerit, de quibus Deus offendi solet, & populus pro oppressione gemere: quatenus hoc subtiliter & veraciter inuestiget, & secundum legem emẽdari faciat, nobisque renunciet: qualiter inde nos sic ordinemus, vt nec ipsum, nec alium hoc agere delectet. In Siluaco c. 12.

Et item. Vt Missi in illorum missaticis Ibid. c. 3.

curam habeant, ne homines nostri aut alij quilibet, vicinos suos maiores vel minores tempore æstatis, quando ad herbam caballos mittunt, vel tempore hiemis, quando marascalcos illorum ad fodrum dirigunt, vicinos maiores vel minores deprædentur. & si egerint, hoc etiám, vt prædiximus, veraciter Missi nostri inuestigent, & legaliter emendatum nobis renuntient. vt in seniore hoc sic emendemus, quatenus homines suos in potestate habeàt, & contenti sint debitis, & indebita iniustè non appetant.

Volumus etiam, vt de beneficijs destructis, & siluis venditis, tam ex republica, quàm ex rebus Ecclesiasticis; Missi nostri omnes admoneant, vt de cetero qui illa habent exinde se caueant, & hoc quod malè actum est, quãtum potuerint, emendare procurent, ne vindictam secundum capitularia prædecessorum nostrorum sustinere cogantur.

Capitula autem legum diuinarum atque mundanarum, & Imperatorum, de raptis feminarum, & de conspirationibus, & de coniurationibus, & de Ecclesiarum infracturis, atque clericorum dehonorationibus, & de Comitibus, qui in Comi-

tatibus suis iniusta faciunt, hîç non adnotauimus, quia cognita sunt, & maiori districtione indigent. De quibus omnes admonere, atque omnes ex Dei banno & nostro cauere præcipimus. De his interim Missi nostri discurrentes, cum consilio maiorum Missorum, vt præmisimus, studeant: donec plenitudinem capitulorum & adnunciandam & obseruandam, ad communem omnium nostrûm salutem & pacem, per regnum nostrum adiuuante Domino disponamus.

XXVIII.

Edictum in Carisiaco.

HOC EDICTVM CONSTItuit domnus Karolus in Carisiaco, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXI.

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, KAROLVS *gratiâ Dei rex omnibus regni nostri fidelibus.*

PERVENIT ad nos, quia quod ad timorem incutiendum, ne aliquis bo-

num denarium, id est merum & benè pensantem, reijcere audeat, more prædecessorum nostrorum, pro generali vtilitate regni nostri commendauimus, aliqui Missi ad hoc constitutum exequendum; minus intelligentes deuotionem voluntatis nostræ, & obsequentes intentioni suæ voluntatis, quasdam adinuentiones, quod multum Dominus detestatur, & in mallatione, & in exactione intromittunt: cùm in eo, quod ad regni vtilitatem iubetur & agitur, non priuata contra generalem vtilitatem commoditas, neque aliquod turpe lucrum, quod in Christiana religione, & in regia dignitate, aut in Missorum fidelium sinceritate non condecet, se debet vllo modo miscere. Propterea necessarium duximus, vt commendationem nostram ex hoc scribere rogaremus, quæ ex more in nostro palatio apud Cancellarium retineatur, & inde per Missos nostros dirigatur: vt nemo per ignorantiam, nemo per industriam ab ea valeat deuiare. Vnde volumus, quia & timor vtilis, & consideratio misericors, & discretio moderata in hac commendatione nostra est necessaria propter paupertatem hominum, quia necesse fuit in istis temporibus coniectum de

illis accipere, & ad nauium compoſitionem, & in Nortmannorum cauſa, pro regni, ſicut res coniacet, ſaluamento; vt omnes cognoſcant, quia non quæſtum inhoneſtum, ſed publicam regni vtilitatem quærimus. Salua conſtitutione, & in poſtmodum iure firmiſſimo permanente, quæ in capitulari aui & patris noſtri ex hoc ſcripta habetur: quilibet Francus homo conuictus, quia bonum denarium, id eſt merum & benè penſantem, poſt hunc bannum noſtrum eiecerit, medietatem francilis banni componat. De colonis autem, & ſeruis cuiuſlibet poteſtatis, ſi in ciuitatibus, vel mercatis alijs deprehenſus aliquis fuerit denarium reicere, Miſſus reipublicæ prouideat, vt ſi non inuenerit illum denarium merum, & benè penſantem, vt cambiare illum mercanti iubeat. Si autem illum denarium bonum inuenerit, conſideret ætatem, & infirmitatem, & ſexum hominis, quia & feminæ barcaniare ſolent, & aut ictibus, prout viderit competere, aut minutis virgis cum ratione & diſcretione illum, qui denarium bonum reiecit, caſtiget: quatenus & ceteri timorem habeant, & homo crudeliter nõ damnetur. Et qui poſt hunc præſentem ban-

num inuentus fuerit pro tali correptione non castigatus: habeat Missus reipublicæ in ciuitatibus,& in mercatis, denarium sic affectatum, & deprehensum in fronte denario calefacto saluis venis taliter coquat, vt ipse homo & ceteri castigentur, & homo non pereat, & videntibus signum castigationis ostendat. Missi autem nostri colonos & seruos pauperes cuiuslibet potestatis non mallent, nec bannum francilem soluere cogant: sed aduocatus eorum, non cum aliqua noua adinuentione, sed quia de sua aduocatione coloni vel serui contra bannum nostrum bonum denarium, id est merum & benè pensantem reiecerint, sicut lex est, malletur. Et vnusquisque aduocatus de sua aduocatione, si suo sacramento eos inculpabiles de hoc banno nostro reddere non potuerit, vnum tantum integrum bannum componat: in conuenientia, vt cum ministerialibus de sua aduocatione, quos inuenerit contra hunc bannum nostrum fecisse, sicut suprà diximus, cum necessaria & moderata discretione castiget. Et si causa exegerit, vt aduocatus de vno solo colono vel seruo malletur, quia contra bannum nostrum fecerit, nolumus, quia nec lex est, vt, sicut audiuimus

audiuimus aliquos interprendere, aduocatus Francus suam legem, sed coloni, vel serui de sua aduocatione legem componat: nisi fortè ipse eum in hoc induxerit, qui contra nostrum fecerit bannum. Hanc autem nostram de præsenti tempore constitutionem, salua inpostmodum, vt diximus, ex hoc prædecessorum nostrorum constitutione, & in palatio nostro, & in ciuitatibus, & in mallis, atque in placitis, seu in mercatis relegi, adcognitari, & obseruari mandamus.

XXIX.

Synodi Pistensis.

IN NOMINE SANCTÆ & indiuiduæ Trinitatis, Karolus gratiâ Dei rex, & Episcopi, Abbates quoque, & Comites, āc ceteri in Christo renati fideles, qui ex diuersis prouincijs super fluuium Sequanam, in locum qui Pistis dicitur, vbi exigentibus peccatis nostris aliquandiu sedes fuit Nortmannorum,

conuenimus, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXII. *anno verò* XXIII. *regni domni nostri Karoli Regis gloriosi, Indictione* x.

CAP. I.

REGES & Episcopi, qui ante nos fuerunt, ducti amore & timore diuino, cum ceterorum fidelium Dei consilio atque consensu, plura statuerunt capitula, prouidentes qualiter sancta Dei Ecclesia statum debitum & honorem, & regni habitatores in omni statu & ordine haberent legem atque iustitiam. Nos etiam, pro qualitate rerum & opportunitate temporum, quædam huic causæ conuenientia capitula superaddidimus. Sed diabolo satagente superuenientibus perturbationibus tam à paganis, quàm à nomine tenus Christianis miserabiliter excitatis, incepta bona defecerunt, & in tantum in hoc regno mala horribilia increuerunt, vt in nobis videamus & sentiamus completum quod olim est per prophetam dictum, *Terram*
Esa. *vestram in conspectu vestro alieni deuorant, &*
.1.7. *erit sicut in vastitate hostili*, & peruenit gladius vsque ad animam, quoniam alieni insurrexerunt in nos, & fortes quæsierunt

animas noſtras,& non propoſuerũt Deum ante conſpectum ſuum. Contra quos defenſionem parauimus: ſed defenſionis auxilio, ſicut neceſſe fuerat, hactenus adiuti non ſumus. Vnde compellente cordis dolore nobis eſt exclamandum, quod rex bonus obſidionis anguſtiâ tribulatus exclamauit, dicens: *Dies tribulationis & blaſphemiæ dies iſte. venerunt filiæ vſque ad partum, & vires non habet parturiens.* 4 Reg. 19. 3. Hæc omnia vidimus, ſenſimus, & dolemus. quia cùm hoſtes irruerunt, defenſores noſtri parati ſunt, ſed ad præparata non conualuerunt: quia illum Spiritum ſanctum, qui requieuit ſuper adiutorem in opportunitatibus in tribulatione Chriſtum Deum noſtrum, vel quem per impoſitionem manus Epiſcopalis in conſignatione accepimus, contriſtatum malignis operibus à nobis effugauimus, ſpiritum ſcilicet conſilij & fortitudinis. quem quia ita vt nobis neceſſe fuerat non habemus, ideò contra inimicos noſtros ſtare viriliter & vincere fortiter non valemus. Quæ vtraque ſibi neceſſariò ſunt coniuncta: quia neque virtus ſine conſilio, nec conſilium ſine virtute vtilis eſſe poteſt. Quid igitur proſunt qui per conſilium præparantur, dum ad prælium for-

titudine non procedunt? Filiæ quippe vsque ad partum veniunt, quando apta consilia vsque ad desiderium efficiendi operis procedunt: sed virtutem non habet parturiens, quia dum infirmus quisque consilia concipit, hæc ad vtilitatem aliquantam per partum operis non producit. Videmusque impletum quod ad nos est ante prædictum populo contra voluntatem

Iosue 7.13 suam facienti, *Anathema in medio tui: non poteris stare coram inimicis tuis.* Qui contra

Deut. 11.25. placatus placentibus sibi dixit: *Nullus stabit contra vos.* Sed & ideo terram nostram in conspectu nostro alieni deuorant, quoniam alienos à Deo diabolos effugata sancti Spiritus gratiâ in animas nostras recepimus. Ideo terra nostra deserta est sicut in vastatione hostili, quia flores & fructus fidei, spei, & caritatis, & humilitatis, & castitatis, & sobrietatis, ac ceterarum virtutum, ab ara cordis nostri deuastauimus, & pro illis spinas vitiorum, & vrticas peccatorum, & cunctas vanitates in nobis ipsis, etiam laborantes vt iniquè agamus, non increscere, sed incrementare cum studio fecimus. Ideò habitatores terræ occisi & fugati sunt, quia nos ipsos peccati gladio occidimus, & omnia bona, quæ nobis Do-

minus siue in intellectu naturali, siue in doctrina, siue in diuitijs, siue in honoribus, siue in familiaritatibus quas nobis contulit apud nobis potentiores, ad carnis voluptatem cõuertimus: & nos,& omnia, quæ nobis Dominus dedit, ab illius voluntate, pro qua nobis facienda illa donauit. auertimus. Quod vnusquisque potest in seipso recognoscere, si etiam de singulis membris suis cogitat quid fecit & quid facit, quod Deus ad operandam suam salutem donauit. Et sicut de membris corporis inueniet apud seipsum, ita de membris animæ poterit inuenire, quæ per spiritalia vitia dispergit atque disperdit, & spiritales in se virtutes à Deo sibi collatas aut effugat, aut conculcat. Ideo Ecclesiæ & villæ incensæ sunt, quia ignis auaritiæ & rapacitatis, atque inuidiæ, & adulteriorum, ac ceterarum immunditiarum, non solùm per naturalem sexum, sed etiam per eum sexum qui est contra naturam, sine pœnitentia & sine resipiscentia in nobis exarsit, & ardet. Et quoniam illum spiritum, qui super humilem & quietum, & sermones suos trementem requiescit, per superbiam & inobedientiam ac præsumptionem à nobis expulimus, ideo Sancto-

rum ac protectorum nostrorum corpora de sepulchris suæ requietionis effossa sunt. Et quia nos spiritui maligno iusta Dei permissione potestatem habenti, & super nos ascendenti non resistimus vt fugiat à nobis: idcirco serui & ancillæ Dei de locis suis expulsi sunt, & nos de quiete cœlestis paradisi, & de consortio cœlestis Ecclesiæ, id est Angelorum sanctorum, eiecti sumus, nisi per dignos pœnitentiæ fructus ad hæc vnde cecidimus redeamus. Et quia nos tales efficimur, de qualibus Dominus per prophetam dixit, *causa vi-*
Esa. *duæ non ingreditur ad eos*, quasi apud nos est
1.23. facta venalis iustitia, vt ad eam nemo possit peruenire, nisi viam ei aperuerint munera. Ideò vota fidelium, & pretia peccatorum, quæ sacris locis conlata fuerunt, propter peccata nostra de hoc regno sunt penitus exportata. & vendentes iustitiam & veritatem, & in his scilicet ipsum Christum, qui est nobis à Deo factus iustitia, & qui dixit ego sum Veritas, nisi dignè pœnituerint, cum Iuda traditore Christi æterna expectant incendia. Et quia sanguis sanguinem tetigit, id est culpæ culpis
Osee adiunctæ sunt, & sicut scriptum est,
4.2. *Adulterium, & homicidium, & mendacium, &*

furtum,& periurium inundauerunt, & iniquitates nostræ supergressæ sunt capita nostra: ideò nobiles nostri, & de Episcopali ordine, & de alijs ordinibus, interierunt, & capti cum maximo detrimento & regni & Ecclesiæ sunt, aut redēpti, aut interempti. Et quia nos per peccata nostra à terra viuentium peregrinati sumus, idcirco sicut scriptum est, *Propheta & Sacerdos ierunt in terram quam ignorabant*. Et post hæc omnia, pius pater, cuius multis miserationibus non sumus consumpti, quia non defecerunt miserationes eius, materna pietate nos flagellat, & expectat vt ipsa vexatio donet intellectum auditui nostro, qui illa credere noluimus, quæ per Scripturas nobis se illaturum promisit, si illius voluntatem non faceremus. Et ostendit nobis in exterioribus vastationibus, quæ de interioribus depopulationibus intelligere debeamus, vt ijs intellectis ad illum redeamus, qui iterum nobis in Scriptura multipliciter promisit. inter quæ Veritas sic veraciter dixit: *Reuertimini ad me, & ego reuertar ad vos*. &, *quare moriemini in peccatis vestris?* Et quia non credidimus promittenti, credamus tamen aliquando vel iuranti. *Viuo ego, dicit Dominus, nolo mortem pecca-*

Hier. 14. 18.
Malac. 3. 7.
Ezech. 18. 32. & 33. 11.

toris, sed vt conuertatur & viuat. & nisi conuersi fuerimus, sicut iam videmus, gladium suum vibrabit, arcum suum, id est vindictam tetendit, & parauit ad exercendam duriorem vindictam. Sicut item de
Psal. 10.7. reprobis dictum est: *Ignis, sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum.* Et hoc quod videmus & sentimus pars est vindictæ. quia maiora, & plura, & grauiora venient super nos, nisi fuerimus conuersi,
Sap. 5.21 vt scriptum est: *Pugnabit pro eo orbis terrarum contra insensatos.* Vnde sicut dicit Apostolus, *Sicut exhibuimus membra nostra arma*
Rom 6.19. *iniquitatis peccato ad seruiendum immunditiæ & iniquitati, ita exhibeamus membra nostra seruire iustitiæ in sanctificationem.* Quia stipendia, id est retributio, peccati mors, gratia autem Dei pro bonis operibus ipsa donata est vita æterna. Et sicut quando solemus de istis frequentibus itineribus reuerti ad mansiones nostras detonsi & delauati cum drappis & calciamentis depannatis, tunc nos reficimus & reparamus: ita vel nunc reparemus nos per cor contritum & humiliatum, & per confessiones ex puro corde, & per benignitatem mentis, & per concordiam cum Dei voluntate, quia per discordiam & regnum istud temporale

Imminutum & penè desertum, & æternum regnum perditum habemus. Quia nec omnes reges esse possumus, nec regem super nos à Deo constitutum, qui sicut scriptum est imposuit homines super capita nostra, habere sustinemus. non attendentes, quia sicut dicit Apostolus, *non est potestas nisi à Deo, & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* Rom. 13. 1. 2. Quoniam Deus, qui essentialiter est rex regum & dominus dominantium, participatione nominis & numinis Dei, id est potestatis suæ, voluit & esse & vocari Regem & Dominum pro honore & vice sua in terris. Et sicut Archangelus, qui nunc est diabolus, cum suis sequacibus, quia per humilitatis subiectionem conditori suo subditus esse noluit, & per æqualitatem caritatis Coangelis suis socius esse despexit, de cælo cecidit: ita & illi, qui potestati à Deo constitutæ propter Deum & in Deo subiecti esse nolunt, & pares vel coæquales in regno habere non sufferunt; per quam debitam subiectionem & parilem æqualitatem Dei amici & Angelorum consortes esse poterant, subiecti diabolo Dei inimici constituuntur. Quapropter de diabolo scriptum est, *Ipse est rex super vniuersos filios superbiæ.* Iob. 41. 25.

& illius subiectis Dominus, apud quem non est vicissitudinis obumbratio, quandiu in ipso malo perseuerant, semper in
Ioan. 8. 44. Euangelio dicit: *Vos ex patre diabolo estis.* non quia à diabolo sint facti aut generati, sed quia diabolum imitati. Reparemus ergo nos per pœnitentiam & confessionem, & per eleemosynas, vnusquisque secundum possibilitatem suam: & quantù quisque recognoscit se à Deo aruisse per culpas, tantum bibat compunctionis suæ lacrymas. Et tunc proficient in aqua ista quas facimus firmitates, si bonas restruxerimus, quas in nobis destruxerunt peccata, virtutum munitiones. Quæ & tunc proficient, si mala quæ fecit quis priùs prout potuerit emendauerit, aut rapta soluendo, aut per indulgentiam deprecando, aut mala cetera per dignam pœnitentiam abolendo. Et tunc proficiet, si inante custodierit, ne de illis se sordidet, de quibus se emendauit, quia scriptum est,
Isa. 1. 16. *Lauamini, mundi estote. auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, dicit Dominus. quiescite agere peruersè, discite benefacere.* quia qui se bonis operibus & lacrymis & orationibus à peccato mundat, & iterum grauia peccata perpetrat, talis est, vt sanctus Petrus dicit,

ſicut porcus qui ſe iactat in luto, & ſicut canis qui remanducat vomitum ſuum. & timere debet ne ipſas lacrymas in conſpectu Dei reddat immundas, per quas potuit mundari à peccatis. Quæ non dicimus, vt ſi iterum aliquis ceciderit poſt confeſſionem in peccatum, in peccatis quaſi deſperatus iaceat: ſed vt à peccatis quantum poteſt ſe caueat. Et ſi fragilitate ceciderit, quia ſcriptum eſt, *Nunquid qui cadit non adijciet vt reſurgat?* dicat, nunc cœpi, & per immutationem dexteræ Excelſi ſemper per pœnitentiam reſurgat, ne illum vltimus dies in peccatis inueniat, & ſine fine perditus fiat. Pſal. 40. 90.

II.

Vnde quia ſolent medici, quando generalis infirmitas vel morbus in terram venit, generalem medicinam conficere, vnde omnes poſſint ſanari: ita nunc communem hanc medicinam, cooperante & medicante Domino, ſtatuimus ad recuperandam & conſeruandam ſanitatem noſtram, ne & in iſto ſæculo grauiùs affligamur, & in futuro ſæculo, quando de iſto corpore exierimus, æternis tormentis cruciemur. Id eſt, vt vnuſquiſque Epiſcopus in ſua parrochia, & Miſſi in illorum

Missaticis, & Comites in illorum Comitatibus, cum maximo studio & summa diligentia curam habeant, vt quicumque raptores & deprædatores vbi sunt, cuiuscumque homines sint, ad rationem deducantur, & secundum legem quæ ibi malefacta habent emendent, aut soluant secundum legale placitum, aut per indulgentiam sibi impetrent perdonari. Et Episcopi, secundum qualitatem & quantitatem peccatorum, absque acceptione personarum, rapacibus, & his similibus vitijs nominatis & conuictis pœnitentiæ leges iniungant, inspecta discretione & qualitate, prout cuique ad salutem viderint expedire. Ad quæ specialiter exequenda, quædam de pluribus capitulis prædecessorum regum & Synodalium hîc ponere dignum duximus: commonentes Episcopos, Missos, Comites, vt illa capitula, quæ inde ante hos annos in vnum collecta fuerunt, & in Carisiaco Episcopis & Missis nostris per vniuersum regnum nostrum ad exequendum donauimus: sed & illa, quæ consensu fidelium nostrorũ fieri iussimus, quando cum fratre nostro Hlothario glorioso Imperatore apud Valentianas loquuti fuimus, & fidelibus nostris denuntiari

& obſeruari præcepimus, ad præſentiam reducant, & illa relegant. Et quia hæc pauca hîc breuitatis cauſa ſubſcripſimus, in talibus rebus, quæ eis aduenerint ad emendandum, & hîc inde capitula non inuenerint, per illa & per alia capitula regia & ſynodalia, quæ emendanda ſunt, & emendāda præuiderint, emendare procurent. Si verò, & iuxta diabolicam calliditatem, & ſecundum humanam fragilitatem, noua quæcumque acciderint, quia noua morborum genera noua quærunt medicamentorum experimenta, morem ſequentes prædeceſſorum noſtrorum, ſancti Spiritus gratiâ illuſtrati contra venena diaboli miniſtrare curabimus medicinalia antidota Chriſti. III.

Communi placito conſtituimus, vt vſque ad Miſſam ſancti Remigij, id eſt Kalendas Octobris, ſpatium habeant illi, qui in iſtis temporibus iſtas deprædationes & alia malefacta criminaliter & publicè fecerunt, vt inde apud Deum, & apud eos quibus malè fecerunt, ſe pacificent. & quiſquis hoc non fecerit, bānum noſtrum dupliciter componat. Scilicet, vt quia poſtquam illas rapinas, & alia mala facta in Cariſiaco, & poſtea apud Confluentes, cum

dilecto fratre nostro Hludouuico glorioso rege, & nepote nostro Hlothario, forbanniuimus, & post istum bannum per consensum omnium factum illa emendare, sicut eis spatium dedimus, noluerunt: & omnia quæ commiserunt legaliter componere compellantur, & per publicam pœnitentiam, secundum sacros canones, Deo & Ecclesiæ in quam peccauerunt satisfaciant. Quibus si obedire noluerint, aut per fideiussores ad pręsentiam nostram perducantur, aut omnia quæ in regno nostro habent, in bannum nostrum mittantur, & Episcopali auctoritate à communi Ecclesiastica & omnium fidelium societate excludantur.

IV.

De honore autem Ecclesiarum ac seruorum Dei, & de rapinis, atque alijs malis seu præsumptionibus ab ista die & in reliquum compescendis, capitula aui & patris nostri temporibus constituta hîc subiungere, & vt omnimodis obseruentur, ex banno nostro præcipere dignum & necessarium duximus. Scriptum est enim in illis
Lib. 6. c. 96. capitulis. Si quis infra regnum rapinam fecerit, aut cuiquam nostro fideli, eiusque homini aliquid vi abstulerit, legibus com-

ponat, & insuper bannum nostrum, id est LX. solidos nobis persoluat. Postmodum verò ante nos à Comite adducatur, vt in bastonico, vel in alio carcere trusus, vsque dum nobis placuerit pœnas luat. Nam si publicè actum fuerit, publicam inde agat pœnitentiam. quoniam raptores, vt ait Apostolus, nisi veram egerint pœnitentiam, regnum Dei non possidebunt. Qui verò de rebus Ecclesiarum aliquid abstulerint, grauiùs inde iudicentur: quia sacrarum rerum ablatio sacrilegium est, & sacrilegus vocatur qui ex eis aliquid abstulerit, aut rapuerit. Extorres namque à liminibus sanctæ matris Ecclesiæ tales personæ, vsque ad satisfactionem Ecclesiæ quam læserunt, sunt habendæ, atque firmiter denotandæ. Et item sanctus Paulus, per quem loquutus est Christus, dicit, quia neque rapaces, neque homicidæ, neque adulteri regnũ Dei possidebunt. Et item, si quis fornicator est, aut adulter, aut rapax, aut homicida, cum huiusmodi nec cibum sumere Christi discipulo, id est Christiano, licet ante satisfactionem, id est correctionem, ac emendationem, & dignam pœnitentiam. Et sanctus Ioannes Apostolus talem salutare, & ad domum

recipere vetat. Et ſacri canones Spiritu ſancto per eos dictati qui in cælo cum Deo regnant, & in terris miraculis coruſcant,

Tolet. 1. cap. 11. conſtituerunt dicentes: Si quis de potentibus clericum, aut quemlibet pauperem ac religioſum exſpoliauerit, & mandauerit ad ipſum Epiſcopus, vt eum audiat, & is contempſerit, inuicem mox ſcripta percurrant per omnes prouinciæ Epiſcopos, quoſcumque adire potuerint, vt excommunicatus habeatur, donec audiat, & reddat aliena. Et de rebus ac facultatibus Ecclesiaſticis dicunt:

Gangr. cap. 7. Si quis oblationes Eccleſiæ extra Eccleſiā accipere vel dare voluerit præter conſcientiam Epiſcopi, vel eius cui huiuſmodi officia commiſſa ſunt, nec cum eius voluerit agere conſilio, anathema ſit.

Lib. 2. c. 15. Et item in Capitulis aui & patris noſtri ſcriptum eſt, de his qui in exercitu quoſcumque ſecum ducunt, quod & nos infra patriam volumus obſeruare. Deinceps omnibus denuntiare volumus, vt vnuſquiſque cognoſcat omnes qui in ſuo obſequio ſunt, ſiue ſui ſint, ſiue alieni, vt ille de eorum factis rationem ſe ſciat redditurum; & quicquid in pace violanda deliquerint, ad ipſius debeat periculum pertinere. Ea ſcilicet conditione, vt pacis violator,

violator, primùm iuxta facinoris qualitatem, siue coram nobis, siue coram Misso nostro, dignas pœnas persoluat: & senior, qui secum talem duxerit, quem aut constringere noluit, aut non potuit, vt nostram iussionem seruaret, & insuper in regno nostro prædas facere non timuerit; pro illius neglegentia, si ante eum de his non admonuerit, & postquam neglegentia contemptoris ad eius notitiam peruenerit, eum corrigere, sicut decet, neglexerit, honore suo priuetur: vt scilicet neuter illorum sine iusta vindicta remaneat. Vos autem Episcopi, Euangelica & Apostolica atque Episcopali auctoritate, seniorem & regni quemlibet potentem, si commonitus iuxta Euangelicum præceptum se suosque homines corrigere noluerit, & licèt ipse talia non faciat, tamen si sui vel in suo obsequio manentes talia fecerint, si eos non correxerit, & emendari quæ faciunt non obtinuerit, eosque ad pœnitentiam non perduxerit: ipse excommunicetur secundum sacros canones, donec suos homines ad emendationem & pœnitentiam reducat. quia melius iudicauimus illum excommunicari, per cuius formam sui talia faciunt, quàm omnes illos,

qui nec Deum timent, nec Episcopos, neque Missos reipublicæ propter eius formam reuerentur, & excommunicati ipsi non corriguntur, & alios suo morbo inficiunt. quia, dicente Apostolo, non solùm qui faciunt, sed qui consentiunt facientibus, digni sunt morte. Non est liber à consensu, qui quod emendare potest, emendare neglegit. quapropter sine dubio peccati se participem facit. Si autem ipse potens, vel senior, satisfecerit Episcopo & Missis regijs, quia suos homines ad emendationem, & ad pœnitentiã non potest adducere: sed seipsum vult aut talibus incommunem ostendere, aut dignè satisfacere, & huiusmodi maleficos à suo obsequio reijcere, & vt Dei inimicos persequi: tunc aut non excommunicetur, aut ab excommunicatione soluatur. Et item in Capitulis Imperatorum scriptum est, Comites verò ministris Ecclesiæ in eorum ministerijs, vt hoc pleniùs, & de nostris, & de se, & de suis hominibus obtinere possint, adiutores in omnibus fiant. Et quicumque prima & secunda vice de his à Comite admonitus non se correxerit, volumus vt per eundem Comitem eius neglegentia ad nostram notitiam perferatur,

Lib 2. c. 23

vt nostra auctoritate, quod in nostro Capitulari continetur, subire cogatur. Et item. Lib. 2. c. 14.
De pace in exercitali itinere seruanda vsque ad marcham, hoc omnibus notum fieri volumus, quòd quicumque auctorem damni sibi illati nominatim cognoscit, vt iustitiã de illo quærat & accipiat. Et item. Lib. 5. c. 129.
Si quis in exercitu, vel infra regnum, sine iussione Dominica per vim hostilem aliquid prædari voluerit, aut fœnum tollere, aut granum, siue pecora maiora vel minora, domosque infringere vel incendere, hæc ne fiant omninò prohibemus. Quod si ab aliquo præsumptiosè factum fuerit, LX. solidos, si liber est, sit culpabilis, & omnia similia restituat, aut cum XII. testibus se purget. Si verò seruus hoc fecerit, sententiæ capitali subiaceat, & dominus omnia similia restituat, quia seruum suum non correxit, nec custodiuit, vt talia non perpetraret. quoniam si nos ipsos comedimus, citò deficiemus. Vnusquisque tamen custodiat exercitum suum, ne aliqua deprædatio infra regnum fiat. Similiter & collectas, quas Theotisca linguâ HERIZVPH appellant, & infractiones immunitatum, & incendia, & assalituras in domos, & coniurationes, & conspiratio-

nes, & seditiones, & raptus feminarum, sicut & diuinæ & humanæ leges prohibent, & prædecessores nostri reges prohibuerunt, firmiter ex banno nostro & nos prohibemus.

Nos quoque Episcopi, auctoritate Dei & sacrorum Canonum, sicut sancti Pontifices DCXXX. in Calchedonensi Concilio conspirationem fieri prohibuerunt, & sicut cetera Concilia Episcoporum huiusmodi perniciosa facta vetuerunt, & nos prohibemus. quia facientes illa per eorum iudicium, qui cum Deo iam in cælo regnant, à cœlesti Ecclesia & à Christianorum societate separati sunt: nisi per dignos pœnitentiæ fructus ad hoc redeant, vt sanctæ Ecclesiæ possint readunari. Similiter vt hæc capitula, quæ hîc annotata sunt, ita per hæc & illa omnia, quæ in suprascriptis locis, scilicet in Carisiaco, & apud Valentianas, collecta & constituta sunt, obseruari præcipimus, & omnes communiter confirmamus.

Si autem aliquis quiscumque inobediens extiterit, cum summa festinatione Episcopi, Comites, & Missi nobis notum facere curent, vt quantociùs ad nostram præsentiam illum venire iubeamus, & di-

gnam vltionem ſecundum iudicium fidelium noſtrorum ſuſtineat. Et ſi, quod abſit, talis emerſerit, qui Dei timorem poſtponat, & Eccleſiaſticam auctoritatem contemnat, & regiam poteſtatem refugiat: ſciat quicumque ille fuerit, quia & ſecundum canonicam auctoritatem, ab omnium Chriſtianorum cœtu, & à ſanctæ Eccleſiæ conſortio, & in cælo & in terra alienus efficietur, & regali poteſtate, atque omnium regni fidelium vnanimitate, ſicut Dei & Eccleſiæ inimicus, & regni vaſtator, perſequetur, vſque dum à regno extermінetur. Et ſi aliquis Comes fuerit, qui hoc in ſuo Comitatu fecerit, aut ibi talia increſcere permiſerit, aut ipſe illa non emendauerit, aut nobis nota non fecerit, vt noſtra auctoritas talia corrigat: ſciat quia talem ſententiam inde ſuſtinebit, ſicut tempore anteceſſorum conſuetudo fuit. Epiſcopus autem, ſecundum Toletani Concilij capitulum ſeptimum, ad quem pertinere noſcuntur illi, qui talia contra Deum & Eccleſiæ pacem faciunt, ſi eos quolibet munere, vel fauore, aut neglegentia admonere noluerit, vt aut reuertentes ſuſcipiat, aut contemnentes de Eccleſia reijciat; excommunicatus à colle- Tolet.6. cap.7.

gio ceterorum Episcoporum habebitur, quousque emendationis vel damnationis eorum ab eo sentẽtia promulgetur. Quoniam nisi communiter certauerimus, vt in omnibus iustitia omnibus conseruetur, nec rex pater patriæ, nec Episcopi propitiatores & reconciliatores populi ad salutem æternam, nec qui participatione nominis Christi Christiani vocantur, hoc quod humano ore dicimur, in diuinis oculis esse valemus. Vt autem hæc,quæ obseruanda suprà scripsimus, ac prænominauimus, nunc & de cetero certiùs & expressiùs à nobis atque successoribus nostris inconuulsa seruentur, proprijs manibus his subscribere communi consensu decreuimus: ea conditione seruata,vt quia omnes in cunctis ordinibus à regia ditione sibi expetunt competentia legis iura seruari, regiæ quoque potestati in cunctis ordinibus lex iuris debiti, & honor ab omnibus obedienter & fideliter, cooperante Domino,conseruetur.

Post hæc omnia relecta & conlaudata, communi consensu decreuimus, vt si aliquis homo propter mala facta,quæ emendare & per legem & per pœnitentiam noluerit, seniorem suum dimiserit, aut ab

illo propter hæc eiectus fuerit, ab alio non recipiatur, donec illa quæ malè fecit emendet, & per legalem compositionem, & per Ecclesiasticæ satisfactionis pœnitentiam.

XXX.

Quando Hlotharius ad osculum receptus est.

ANNO INCARNATIONIS Dominicæ DCCCLXII. *quando Hludouuicus Karolo mandauit, vt cum eo simul & Hlotharium reciperet ad osculum atque conloquium, misit Karolus per eum, & per Altfridum, atque per Salomonem, & per Aduentium, & per Hattonem Episcopos, Hlothario hæc quæ sequuntur capitula, dicens quia pro his causis ei non auderet communicare, nisi ita perficeretur, sicut ibidem scriptum est. Renũtiantibus autem ex parte Hlotharij Hludouuico, & præfatis Episcopis, Ka-*

rolo, & Hincmaro, itemque Hincmaro, & Hodoni, atque Christiano Episcopis, quòd ita se velle, & se facturum esse fuerat professus Hlotharius, sub hac conuenientia receperunt eum ad osculum atque conloquium Karolus, atque Episcopi, qui cum eo fuerunt.

CAP. I.

POSTEAQVAM proximè apud Confluentes nos inuicem mutua indulgentia, annuente Deo, communi fidelium nostrorum consilio reconciliauimus, & sacramento de obseruanda inter nos pace, & de præstando alterutrum adiutorio nos confirmauimus, & capitula à communibus fidelibus nostris dictata, & nobis relecta nos obseruaturos promisimus, & publicè cõmunibus fidelibus nostris adnuntiauimus: vobis, vnice & carissime frater, reputare non volo, vt illa quæ inuicem nobis promisimus, hactenus erga me obseruata non habeatis. nec spero vt vos, aut aliquis alius mihi reputare possit aut velit, vt similiter erga vos obseruata non habeã. Quòd si quis fecerit, paratus sum inde vo-

bis certam reddero rationem, & dignam facere satisfactionem. Et si aliquis mihi reputare voluerit, quòd quantum ex me est, illa quæ debeo nepoti nostro Hlothario obseruata non habeam, similiter paratus sum certã reddere rationem, & congruam facere satisfactionem. Qualiter autem ea quæ mihi promisit, ille erga me obseruata habeat, non solùm ego, sed & plures alij sciunt.

II.

Sed & sicut nobis tunc ibi conuenit, vt tẽpore statuto ad locum cõdictum cum primoribus regnorum nostrorum conueniremus, vt ibi quæque in regnis nostris emendatione digna & necessaria erãt, & in sancta Dei Ecclesia, & in nostro ac populi saluamẽto, tractaremus; & nos erga fideles nostros, & fideles nostri erga nos emendaremus, & obseruanda de cætero statueremus: & semel, & secundò ad hæc exequenda paratus fui, & ad hoc etiam nunc conueni, sicut sæpe mihi per communes fideles nostros mandastis.

III.

Pro quibus autem causis cum præfato nepote nostro antea loqui non volui, quam vobiscum inde acciperem consilium, quædam volo hîc designare; quædam verò po-

ſtea congruo loco & conuenienti modo vobis innoteſcere.

IV.

Quando altera vice pro his quæ dixi tractandis ad Tuſiacum veni, adportauit mihi, & Epiſcopis regni noſtri, Boſo ex parte domni Apoſtolici epiſtolas: quaſdam nepoti noſtro & Epiſcopis regni ſui mittendas, quas illi ſecundum mandatum domni Papæ tranſmiſimus: quaſdam autem nobis legendas & obſeruandas, quarum & hîc textum habemus. In quibus inuenimus nos increpatos, cur fornicarios in regno noſtro immorari permitteremus. & non ſolùm ipſam feminam, ſed & omnes fauentes facinori eius, à corpore & ſanguine Domini excommunicatos, vſque dum ipſa mulier ad virum ſuum rediret. Et ſcimus, ſicut ſanctus dicit Gregorius, quoniam qui reſecanda, ſi poteſt, non corrigit, ipſe illa committit. Nos autem audiuimus prædictam feminam in regno nepotis noſtri commorari, & hanc ſententiam poſtea non audiuimus immutatam. Et qui grauamur noſtris, timemus alienis etiam communicare peccatis, communicando excommunicatis.

V.

Filiam noſtram Iudith viduam, ſecun-

dum leges diuinas & mundanas sub tuitione Ecclesiastica & regio mundeburdo constitutam, Balduinus sibi furatus est in vxorem. quem post legale iudicium Episcopi regni nostri excommunicauerunt, secundum sacros canones, & diffinitionem sancti Gregorij Papæ, qui dicit: Si quis viduam furatus fuerit in vxorem, & consentientes ei, anathema sint. Quæ & verbis, & literis, nos & Episcopi regni nostri nepoti nostro Hlothario innotuimus. Nos etiam, sicut scitis, consilio & consensu fidelium nostrorum communiter confirmauimus, vt nemo nostrûm huiusmodi hominem in regno suo recipiat, neque immorari permittat: sed ad rectam rationem reddendam, & ad pœnitentiam agendam, sicut statutum est, illum redire cogat. Qualiter autem nepos noster Hlotharius non solùm erga nos, & consanguinitatem nostram, verùm & contra Deum, & sacram auctoritatem, & communem Christianitatem inde egerit, spero quia vos non latet, quod est plurimis cognitum. Et sanctus Paulus, per quem locutus est Christus, dicit, *Non solum qui faciunt, sed qui consentiunt facientibus, digni sunt morte.*

Greg. 11. cap. 10.

Rom 1. 2.

VI.

Nota eſt vobis cauſa de vxore nepotis noſtri Hlotharij, vnde & à nobis, & ab Epiſcopis regni noſtri, ſed & ab alijs Epiſcopis præſentibus nobis conſiliũ quæſiuit & audiuit: ſed ſecundum illud conſilium exinde non fecit. Scimus etiam, quia & ad domnum Apoſtolicum pro hoc tranſmiſit, & ab illo epiſtolas exinde recepit. Negare quoque non volumus, nos ſcire quid domnus Apoſtolicus & illi, & quibuſdam Epiſcopis inde mandauit: & ſcimus, quòd negare non poſſumus, nec volumus, quoniam non debemus, quia domni Apoſtolici commendatio ab Euangelica veritate, & ab Apoſtolica atque canonica auctoritate in nullo diſcordat: & ſecũdum mandatum illius de hoc facto executum non audiuimus, nec videmus. Illa etiam ſancta, & prima in toto orbe terrarum ſedes, per diuinum Paulum, cœleſtem ſcilicet tubam, qui ad tertium cœlum, & ad paradiſum raptus hoc ab ipſo Domino didicit, nobis & omnibus Chriſtianis ſemper in omni mundo clamat, cum huiuſmodi nec cibum ſumere. Et per beatum Ioannem Apoſtolum, qui de æterno & viuo Chriſti pectoris fonte in cœna,

quando sacramenta redemptionis nostræ sunt celebrata & tradita, super eo recumbens hausit, quod redemptis omnibus propinauit, manifestissimè sedes Apostolica interdicit, huiusmodi hominem non debere quenquam in domum suam recipere, nec aue ei dicere: quia qui dicit ei aue, communicat operibus eius malignis. Et per beatum Gregorium Papam in homelijs Ezechielis dicit, quia sicut ille qui fide à Deo recedit, apostata est: ita & ille, qui à Deo recedit opere, sine dubio apostata est. Quoniam, sicut dicit Apostolus, *Fides sine operibus mortua est*. Et item, sicut alius dicit Apostolus; *Sunt qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant*. Et ipse Dominus dicit de semel, & secundò, ac tertiò legaliter commonito, & non correcto, vt sit nobis sicut gentilis, & publicis criminibus implicatus. cum quo & Apostolica & canonica auctoritas nec cibum sumere, vt præmisimus, nobis concedit.

Iac. 2. 20. 22.

Tit. 1. 16.

VII.

Propterea, vnice & frater carissime, & vobismetipsis consilium accipite, & mihi consilium date: & ipsi nepoti nostro suæ salutis & honoris date consilium, & præstate auxilium. quia & ego ad hoc, quan-

tum mihi Dominus ſcire & poſſe donauerit, ſum paratus ſimul vobiſcum agere, ſi voluerit ipſe recipere.

VIII.

Quod autem conſilium ego, cum Epiſcopis, & cæteris fidelibus noſtris, ſollicitus & pro noſtra communi, veſtra ſcilicet & mea; ſed & pro ipſius nepotis noſtri ſalute & honore, & pro communi omnium fidelium noſtrorum indemnitate & ſaluatione, nunc proximè, & in Synodo, & in placito noſtro accepi, vobiſcum nullum bonum negare, ſed omne bonum meum paratus ſum participare, dico ſi placet, & ſi ita vobis bene viſum fuerit, accipiamus communiter. Et ſi melius nobis, per rationem, & auctoritatem diuinam, & humanam noſtræ ſaluationi & chriſtianitati congruentem, oſtenderitis, paratus ſum illud cum omni deuotione accipere, & vobiſcum, Deo cooperante, & communium fidelium noſtrorum conſilio & auxilio adminiculante, libentiſſimè ſequi & exequi.

IX.

Quia ſcriptum eſt dicente bono rege, qui tamen deliquit vt homo, & recognouit
Pſal. ſe vt felix, *ex voluntate mea confitebor illi*:
27.7. profiteatur illem nepos noſter coram vo-

bis, & coram Episcopis, quia vult secundum domni Apostolici, & Episcopale, immò diuinum consilium, ad placitum conuenire cum Episcopis, & fidelibus atque amicis Dei, & nostris ac suis, quoniam hæc causa generalis est omnibus Christianis: & aut ostendere, quia secundum legem diuinam & humanam Christianis congruam hoc factum de vxore sua habeat executum: aut secundum Dei consilium, & legem Christiano regi conuenientem, hoc, & illa duo quæ præmisimus, emendare velit & debeat. Et paratus sum cum tali caritate & honorabilitate illum recipere, sicut Christianus rex Christianum regem, & sicut diligens patruus dilectum nepotem debet recipere, & in illius amicitia ad illius saluationem & honorem, si ita fecerit, permanere. Et constituatur tempus congruum, & locus opportunus, quando simul pacificè conueniamus, & hanc causam, sicut de nobis ipsis, quia sicut Scriptura dicit, os nostrum & caro nostra est, ad communem nostram, & fidelium nostrorum saluationem & honorem diffiniamus. ne qui fidelibus nostris, & omnibus Christianis in bono exemplum esse debemus, caput malorum,

quod absit, fiamus. Sed & ea quæ, vt supra diximus, apud Confluentes promisimus nos tractaturos, & obseruanda constituturos, tractemus & statuamus. vt qui indignè propter peccata nostra, & malum discordiæ, quod in regnis nostris manet, percutimur, placato Deo misericordiæ illius solatium consequi mereamur. Et non sit nepoti nostro hoc agere in mente
Prou. 28.14. sua durum, quia scriptum est: *Qui mentis est duræ, corruet in malum.* sed timeat Deum, & compescat istud scandalum, quod tam grande in ista Christianitate sine vlla necessitate est generatum & propagatum: cùm per rationem & auctoritatem potuisset ad debitum effectum perduci, quod multis hominibus videtur sine plena ratione & auctoritate debita executum. Et quia scriptum est: *Beatus homo qui semper est*
Ibid. *pauidus*; & Dominus dicit: *Diligentes me*
Prou. 8.17. *diligo*, pro amore & timore Dei honoret se, & suam Christianitatem, & suum nomen regium, & exuat se, & nos omnes ab ista calumnia quæ illum sequitur, & per illum, ac propter illum, nos propinquos illius: & honoret inde Deum, sciens Do-
1. Reg. 2.30. minum dicere, *Honorantes me honorabo, & qui temnunt me erunt ignobiles.*

Et si

Et si ita noluerit, faciat quod iudicauerit faciendum. ego in vestra amicitia & debita fraternitate persistere, & omni debito obsequio illam promereri cupiens, qui non quæro quæ sunt illius, sed illum, si eum salubriter habere non possum, me Deo pro illius amicitia tollere nolo. Nec ad malum alicui præstare auxilium volo, quia legimus in Scriptura, Dominum dixisse cuidam regi, *Impio præbes auxilium, & his qui oderunt me amicitia iungeris: idcirco iram Domini merebaris quidem*, & sicut ibidem in reliquo scriptum est. Et item legimus, quia de quacumque impietate impius conuersus fuerit, & ex corde se conuerti velle dixerit, iam non inter impios computatur, & à pijs piè recipi debet, & salubriter potest, dicente Scriptura, *Verte impios, & non erunt:* non quia non erunt in essentia, sed non erunt in impietatis culpa. Hæc autem diximus, non vt nepotem nostrum in numero impiorum computari cupiamus, quem piorum numero sociari à Domino cooptamus.

2. Par. 19. 10.

Prou. 12. 7.

Sequuntur adnuntiationes, quas tres reges apud Sablonarias adnuntiare debuerunt.

ADNVNTIATIO DOMNI HVLDOVVICI.

CAP. I. SICVT ſcitis, qui ibi adfuiſtis, quando proximè apud Confluentes nos, adiuuante Domino, coniunximus, & capitula à nobis, & à fidelibus noſtris obſeruanda ſtatuimus, conuenit nobis, vt congruo tempore, & opportuno loco, iterum ſimul conueniremus, & cum Dei adiutorio, & fidelium noſtrorum conſilio, quæ in ſtatu ſanctæ Eccleſiæ, & in nobis, & in regnis noſtris, atque in noſtris fidelibus emendanda erant, emendaremus, & vt emendata de cætero obſeruanda ſtatueremus. Et ad hæc agenda iam per tres vices & tempus & locum condiximus: ſed aut mihi, aut fratri meo, aut communi nepoti noſtro tales cauſæ acciderunt, pro quibus hoc quod condiximus, implere non potuimus.

II. Interea peruenit ad me, quia meus frater, & communis nepos noſter, ita inter ſe non erant, ſicut tunc fuerunt, quando

nos simul coniunximus. Et ideo ad hoc veni, vt inter eos priuatus mediator existerem, & ipsi sic inter se sint, sicut per rectum esse debent. Vnde frater noster per me, & per Episcopos nostros, ac per Episcopos nepotis nostri, & scripto & verbo tales causas nepoti nostro mandauit, pro quibus illi sic priuatus non erat, sicut antea fuerat. quas si ille emendare vellet, sicut ei mandabat, voluntariè illi erat sicut diligens patruus dilecto nepoti, & Christianus rex Christiano regì esse per rectum debet. De quibus causis nos, & Episcopi qui nobiscum fuerunt ex parte nepotis nostri, fratri nostro, & Episcopis qui cum eo erant, tale responsum reddidimus: quia illas causas, quas ei reputabat, paratus erat aut emendare, aut de illis certam reddere rationem, & dignam facere satisfactionem. Quod respõsum & frater noster, & Episcopi libenter receperunt: &, Deo gratias, sunt ita modò frater, & nepos noster, sicut per rectum esse debent.

III. Et volumus, vt sicut nobis conuenit, inter nos fideles Missi discurrant, & quæ in vniuscuiusque nostrûm regno emẽdanda sunt, & alter alteri innotuerit, emendentur: & casæ Dei, & sacerdotes, ac serui Dei

legem & honorem debitum habeant: & vnusquisque fidelium nostrorum in regnis nostris, cuiuscumque nostrûm sit homo, legem & iustitiam, & in se, & in suis proprietatibus, & in suis honoribus habeat, sicut tempore antecessorum nostrorum habuerunt, & sicut inter nos iam conuenit, & in illis capitulis est constitutum, quæ antecessores nostri reges constituerunt, & sicut nos apud Marsnam firmauimus, & sicut nunc proximè apud Confluentes statuimus. donec, adiuuante Deo, congruo & opportuno loco iterum similiter conueniamus, & vnâ cum communi fidelium nostrorum consilio, quæ perfecta non fuerint, pacificè tractemus atque perficiamus: & ita nos ad inuicem adiuuemus, vt cum Dei adiutorio nos & fideles nostros saluemus, & oppressoribus sanctæ Ecclesiæ resistamus. Et hanc ad cognitationem ideo scribi communi consensu fecimus, vt vnusquisq; nostrûm illã habeat, & certius sciat, quid & qualiter exinde obseruare expressiùs debeat. quia non decet vt rex à sua cognitatione deuiet, sicut nõ cõuenit vt Episcopus à sua recta prædicatione discordet.

ADNVNTIATIO KAROLI.

CAP. I. HOC quod dilectus frater no-

ster dixit nos proximè apud Confluentes constituisse, quantum fuit ex me, hactenus obseruaui, & obseruare cupio; si & erga me ita fuerit obseruatum. & ei reputare non volo, vt ipse similiter erga me illa obseruata non habeat. Credo etiam, quia nec ille velit, nec aliquis alius mihi reputare possit, vt erga eum illa obseruata non habeam. Quodsi aliquis fecerit, paratus sum, aut illa quæ emendanda sunt emendare, aut de hoc quod mihi reputatum fuerit, certam reddere rationem.

II. Et si sic communis nepos noster fecerit, sicut frater noster, & Episcopi, qui cum eo inter nos mediatores fuerũt, mihi & Episcopis qui mecum erant, ex parte illius nuntiauerunt, & frater noster nunc dixit; & ita mihi familiaris & amicus atque adiutor secundum rationabilem possibilitatem extiterit, sicut nepos patruo, & Christianus rex Christiano regi esse per rectum debet: sic ei priuatus & amicus atque adiutor secundum rationabilẽ possibilitatem esse volo, sicut diligens patruus dilẽcto nepoti, & sicut Christianus rex Christiano regi, per rectum esse debet.

III. De fidelibus autem Missis inter nos discurrendis, & de his quæ in regnis no-

ſtris emendanda ſunt emendandis, & de ſtatu atque honore Eccleſiarum, & ſacerdotum ac ſeruorum Dei, & de lege ac iuſtitia conſeruanda vnicuique fidelium noſtrorum in regno noſtro, cuiuſcumque noſtrûm ſit homo, & in illo, & in ſuis proprietatibus, & in ſuis honoribus, & de capitulis obſeruãdis, ſicut frater noſter nunc dixit, ita & ego per omnia cupio obſeruare.

ADNVNTIATIO HLOTHARII.

CAP. I. POSTQVAM iſte patruus meus Hludouuicus me in ſua bonitate in filij loco ſuſcepit, ſic erga me ſemper in ſua mercede fecit, ſicut & illum decuit, & mihi neceſſe fuit. Vnde paratus ſum illi debitum obſequium exhibere, ſicut per rectum debeo facere.

II. Et de his quæ patruus meus Karolus proximè nunc, quando primùm ſimul conuenimus, mihi mandauit, ſic obſeruare cupio, ſicut patruus meus Hludouuicus, & Epiſcopi, qui cum eo inter me & patruũ meum Karolum mediatores fuerunt, ex mea parte illi, & Epiſcopis, qui cum eo erant, nuntiauerunt. Et ſi ipſe mihi ita priuatus & amicus atque adiutor ſecundum rationabilem poſſibilitatem extiterit,

ſicut patruus nepoti, & Chriſtianus rex Chriſtiano regi eſſe per rectum debet: ita & illi & familiaris, & amicus atque adiutor ſecundum rationabilem poſſibilitatem eſſe volo, ſicut diligens nepos dilecto patruo, & Chriſtianus rex Chriſtiano regi eſſe per rectum debet.

III. De fidelibus autem Miſſis inter nos diſcurrendis, & de his quæ in regnis noſtris emendanda ſunt, & de ſtatu atque honore Eccleſiarum, & ſacerdotum ac ſeruorum Dei, & de lege ac iuſtitia conſeruanda vnicuique fidelium noſtrorum in regno noſtro, cuiuſcumque noſtrûm ſit homo, & in illo, & in ſuis proprietatibus, & in ſuis honoribus, & de capitulis obſeruandis, ſicut iſti mei patrui nunc dixerunt, ita & ego per omnnia cupio obſeruare.

Quoniam iſtas, quæ præcedunt, adnuntiationes Hludouuicus, & Hlotharius, cum illorum ſequacibus, poſtquam coram omnibus, qui adfuerunt, trium regum conſiliarijs ferè ducentis, tam Epiſcopis, quàm abbatibus, & laicis, relectas penitus reiecerunt, ne populo legerentur, vt cauſa Hlotharij penitus taceretur: hancque ſequitur adnuntiationem, domnus Karolus, iſtis ipſis verbis iam veſperi adnuntiauit, apud

Sablonarias, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXII. *Indict.* XI. III. *Nonas Nouembris, in ipsa casa, vbi relectæ sunt præcedẽtes adnuntiationes, in quam pauci alij intrauerunt, quam qui antea fuerũt, quoniã fere plena de ipsis erat.*

ADNVNTIATIO KAROLI.

SICVT ego verbis & ſcriptis per fratrem meum, & per Epiſcopos nepoti meo mandaui, & illi de ſua parte mihi renuntiauerunt, ſic illi amicus eſſe, & illum ſaluare volo, ſicut auunculus per rectum nepotem ſaluare debet: ſi ille, ſicut nepos per rectum auunculum ſaluare debet, me & meos ſaluauerit.

XXXI.

Edictum Piſtenſe.

ADNVNTIATIO DOMNI KAROLI APVD PISTAS.

MVLTAS gratias vobis agimus de veſtra fidelitate, & de veſtra bona voluntate, quam ſemper erga nos in omni adiutorio & obſequio demonſtratis, ſi-

cut vestri antecessores erga nostros antecessores demonstrauerunt. Et quia pacem, quam iam præterito anno hîc communiter cōfirmauimus, & adcognitari fecimus, secundum quod causa in quibusdam locis coniacuit, & si non omnes, sicut desiderauimus, tamen ex maiori parte obseruastis: & quia pleniter, & cum pace ad hoc nostrum placitum conuenistis.

II. Et quia bonam voluntatem vestram in istis, & in alijs videmus, & experti sumus, fiducialiùs vos commonemus, vt & de ipsa pace obseruanda, & de istis operibus, quæ contra Dei & sanctæ eius Ecclesiæ, & nostros communes inimicos Nortmannos incepimus, sine defectu & lassatione viriliter laboretis: scientes qualiter nobis placuisset, si istas firmitates hîc factas habuissemus, quando in tali angustia, sicut experti estis, ad Meldis contra eos communiter laborauimus. Vnde nos Deus, sicut suæ misericordiæ placuit, manifesto suæ clementiæ indicio adiuuauit.

III. Et quoniam illa, quæ iam tertio anno hîc vnà cum consensu & consilio fidelium nostrorum constituimus, & vobis adcognitari fecimus, libenter audisse & suscepisse comperimus: quæ nunc etiam, ad

nostram communem salutem, & pacem atque honorem, hîc fidelium nostrorum consensu atque consilio constituimus, vobis per scriptum nota facere volumus, vt illa pleniùs audire, & ad illud scriptum recurrendo, quod in singulis comitatibus dari & relegi, atque haberi præcepimus, firmiùs retinere, & certiùs obseruare possitis. Quæ etiam ab Episcopis, vel eorum ministris, per singulos comitatus de eorum parrochijs aperto sermone, vt ab omnibus possint intelligi, tradi volumus.

KAROLVS GRATIA DEI REX.

NOTVM esse volumus omnibus Dei & nostris fidelibus, quoniam hæc quæ sequũtur capitula, nũc in isto placito nostro, anno ab Incarnatione Domini nostri IESV CHRISTI DCCCLXIV. anno videlicet regni nostri ipso propitio XXV. indictione XII. VII. Kalend. Iulias, in hoc loco qui dicitur Pistis, vnà cum fidelium nostrorum consensu atque consilio constituimus, & cunctis sine vlla refragatione per regnum nostrum obseruanda mandamus.

CAP. I.

Primò considerauimus de honore Eccle-

ſiarum, & ſacerdotum, ac ſeruorum Dei, & immunitate rerum eccleſiaſticarum, vt nullus ſibi de ipſis rebus contra auctoritatem præſumat; & Comites Epiſcopis & miniſtris Eccleſiæ in eorum miniſterijs adiutores in omnibus fiant, ſicut in capitulari prædeceſſorum ac progenitorum noſtrorum continetur, in ſecundo libro cap. XXIII. Et quicumque Comitum, vel miniſtrorum reipublicæ, hæc quæ mandamus obſeruare neglexerit, ſi prima & ſecunda vice de his admonitus non ſe correxerit, volumus vt negligentia Comitis ad noſtram notitiam per Epiſcopos, & per Miſſos noſtros deferatur, & aliorum negligentia per Comites ad noſtram notitiam perferatur, vt noſtra auctoritate, quod in capitulari prædeceſſorum noſtrorum continetur, ſubire cogantur.

II.

Poſt hæc de orphanorum & viduarum cauſis, & de regalibus iuſtitijs, & ſummoperè de raptoribus puellarum, & viduarum, & ſanctimonialium, & de his qui preſbyteros flagellare præſumunt, & qui preſbyteros de eccleſijs ſine Epiſcoporum conſenſu eicere, vel recipere, aut cenſum de manſo, vel ex his quæ domnus & geni-

tor noster in suis capitularibus Ecclesijs in immunitate concessit, exigere non timent: & qui censa de rebus ecclesiasticis ad Ecclesias persoluere detrectant: vt firmiter à Missis, & à Comitibus nostris inquirantur, & acriter distringantur, & plena iustitia inde fiat, secundum quod in capitularibus aui & patris nostri statutum habetur: & ipsi contemptores legum, diuinæ scilicet & humanæ, ad nostram præsentiam legaliter perducantur: vt inde consilio fidelium Dei ac nostrorum commendemus, quid de talibus hominibus sit faciendum, qui nec Deum timent, nec contra sanctos canones facere, nec legem & præceptum regium infringere pertimescunt. salua censura ecclesiastica, & episcopalis pœnitentiæ vindicta. III.

Vt lex & iustitia vnicuique in suo ordine omnibus conseruetur, & pacem, quam proximè, teste Deo, proprijs manibus communi consensu confirmauimus, quando hîc placitum nostrum habuimus, sic omnes & infra patriam, & quando ad placitum vnusquisque venerit, & quando redierit, & quando necessitas nobis euenerit vt hostem nostrum adnũtiemus, vsque constituta loca secundum cõsuetudinem

& capitula prædecessorum nostrorum obseruare procuret. Et qui cõtra hanc confirmationẽ per contemptũ venerit, aut quantocius, quod contra hanc excessum fuerit, emendare neglexerit, ab Episcopis, & Missis, ac Comitibus nostris hoc nobis nuntiari mandamus: quatenus tantum Dei, & nostrũ, ac totius Christianitatis cõtemptũ, sicut secundum leges diuinas & humanas inuenerimus, emendare curemus, ne ipso nostro iudicio à Deo, quod absit, condemnati simus. Et videant Episcopi, & Missi, ac Comites nostri, ne si contra nostram communem confirmationem aliquis per contemptum fecerit, & emendare noluerit, per alium quàm per illos, qui ad hoc constituti sunt, hunc contemptum sciamus. quoniam si per aliũ, quàm per illos hoc, sicut non conuenit, audierimus: sicut nec ipsi immunes à peccato erunt, sic nec ab vltione immunes existent.

IV.

Volumus, & expresè mandamus Comitibus nostris, vt sicut in XXIV. capitulo secundi libri capitulorum decessorum nostrorum continetur, vassalli nostri, nobis & nostræ coniugi famulantes, condignum apud omnes honorem habeant, sicut à

genitore noſtro, & à nobis ſæpè admonitum eſt: & ſicut ipſi volunt ſe à nobis honoratos tenere, ita & nobis famulantibus, ſicut conſuetudo fuit anteceſſorum meorum, debitum honorem exhibeant.

V.

Volumus, & expreſsè Comitibus noſtris mandamus, vt villæ noſtræ indominicatæ, ſed & villæ de monaſterijs, quæ & cõiugi noſtræ, & filijs ac filiabus noſtris conceſſa atque donata habemus, quæque ſub immunitate conſiſtunt, cum ſaluamento, & debita reuerentia in comitatibus illorum conſiſtant. Sed & quæ homines noſtri, ac illorum, illarumque, qui ſine vlla differentia & noſtri ſunt, cum ſaluamento & debito honore habere poſſint. Et non ignorent, neque obliuiſcantur Comites ac Miſſi noſtri, nos ſcire quòd dominorum Dominus de ſe dicit: *Honorificantes me, honorificabo, & qui contemnunt me, inhonorati erunt.*

1. Reg. 2 30.

VI.

Et quoniam humana fragilitas procliuior eſt ad contra iuſtitiam faciendum, quàm ad iuſtitiam exequendam; & diabolus ſemper certat, vt fragilitati humanæ oculos mentis claudat, ne caſtigationem

Dei videat, & semetipsam emendet: sicut ad nos peruentum est, quidam leues homines de istis Comitatibus, qui deuastati sunt à Nortmannis, in quibus res, & mancipia, & domos habuerunt; quia nunc ibi mancipia & domos non habent, quasi licenter malum faciunt: quia, sicut dicunt, non habent, vnde ad iustitiam faciendam adducantur. & quia non habent domos ad quas secundum legem manniri & banniri possint, dicunt quòd de mannitione vel bannitione legibus comprobari, & legaliter iudicari non possunt. Contra quorum malas insidias, consensu & consilio fidelium nostrorum statuimus, vt Comes missum suum ad illam terram, in qua domos quis habuit, mittat, & eum bannire & mannire iubeat. Et quoniam lex consensu populi, & constitutione regis fit, Franci iurare debeāt, quia secundum regium mandatum nostrum ad iustitiam reddendam vel faciendam legibus bannitus vel mannitus fuit. & sic ipsæ res illi iudicio scabiniorum in bannum mittantur, & si necesse fuerit ipse in forbannum mittatur, qui ad iustitiam reddendam venire noluerit. Et mandet Comes, qui hoc executus fuit, alteri Comiti, in cuius Comitatu res, & man-

cipia habet, quid inde factum habet: & ex nostro verbo illi mandet, vt per illa quæ in suo comitatu habet, illum distringat, quatenus ad iustitiam reddendam, vel faciendam in suum comitatum redeat.

VII.

Audiuimus etiam, quia huiusmodi leues homines in aliis comitatibus deprædationes & iniustitias faciant, & ad illum comitatum, in quo commanent, & in quo illas malitias non faciunt, factis malitiis in aliis comitatibus reueniunt. Vnde mandamus, & Comitibus nostris expressè præcipimus, vt illi Comites, in quorum comitatibus tales iniustitias faciunt, illis Comitibus hoc mandent, in quorum comitatibus refugium habent: & vna mente, vnoque consensu, & vno certamine, ad tales homines comprehendendos se erigant & decertent, vt Ecclesiæ Dei & ministri eius, & serui Dei, ac populus pacem & quietem habere possit.

VIII.

Vt denarii ex omnibus monetis, meriac benè pensantes, sicut & in capitulari prædecessorum ac progenitorum nostrorum regum libro quarto, XXXII. capitulo continetur, in omni regno nostro non reiiciatur vsque

vſque ad Miſſam ſancti Martini. & in omnibus ciuitatibus, & vicis, ac villis, tam noſtris indominicatis, quàm & his quæ de immunitate ſunt, vel de comitatibus, atque hominum noſtrorum, ſiue cuiuſcumque ſint per omne regnum noſtrum, à iudicibus noſtris, & ab eis quorum villæ ſunt, vnà cum miniſtris reipublicæ, ſecundum quantitatem locorum & villarum, tanti ac tales de ipſis incolis & inibi manentibus conſtituantur, qui inde prouidentiam habeant, ne boni denarij reijciantur, & non niſi meri & benè penſantes accipiantur.

IX.

Vt illi, qui ex hac cauſa prouidentiam habebunt, ſacramento iurent, quòd ſicut eis ex hac cauſa iniunctum fuerit, quantum ſcierint & potuerint, debeant fideliter obſeruare, & illum hominem quem ſcierint merum & benè penſantem denarium reijcere, non debeant celare, ſed miniſtris reipublicæ eum debeant notum facere. De quo ſacramento quicumque comprobatus fuerit periuratus, & ſecundum legem mundanam vt periurus puniatur, ſicut in capitulari deceſſorum ac progenitorum noſtrorùm continetur, in fine capi-

tuli x. ex tertio libro, & secundum legem Ecclesiasticam publicæ pœnitentiæ subigatur.

X.

Vt ab ipsa Missa sancti Martini, per omne regnum nostrum non nisi istius nostræ nouæ monetæ meri & benè pensantes denarij accipiātur. Et quicumque ab illa die alium denarium negotiandi causa protulerit, à Comite, & à ministris eius, auferatur ab eo, sicut in libro capitulorum II. decimooctauo capitulo continetur.

XI.

Vt in denarijs nouæ nostræ monetæ, ex vna parte nomen nostrum habeatur in gyro, & in medio nostri nominis monogramma, ex altera verò parte, nomen ciuitatis, & in medio crux habeatur.

XII.

Sequentes consuetudinem prædecessorum nostrorum, sicut in illorum capitulis inuenitur, constituimus vt in nullo loco alio in omni regno nostro moneta fiat, nisi in palatio nostro, & in Quentouico, ac Rotomago; quæ moneta ad Quentouicum ex antiqua consuetudine pertinet: & in Remis, & in Senonis, & in Parisio, & in Aurelianis, & in Cauillono, & in Metullo, & in Narbona.

III.

Vt hi, in quorum potestate deinceps monetæ permanserint, omni gratia & cupiditate, seu lucro postposito, fideles monetarios eligant, sicut Dei, & nostram gratiam volunt habere. Et ipsi monetarij iurent, quod ipsum ministerium, quantum scierint & potuerint, fideliter faciant. & mixtum denarium, & minus quam debet pensantem non monetent, nec monetari consentiant. & sine vlla fraude, & absque malo ingenio, contra eos, quorum argentum ad purgandum acceperint, ipsum argentum exmerent, & sine fraude, tam in pensa, quam in purgatione denarios concambient. Contra quod sacramentum, si quilibet fecisse reputatus fuerit, iudicio Dei se examinet: & sicut contra hoc fecisse comprobatus fuerit, quia non maiorem fraudem facit, si mixtum denarium, & minus quam debeat pensantem monetauerit, quàm si in purgatione & concambio argenti per malum ingenium fraudem de argento reipublicæ, & de argento rerum Ecclesiasticarum, & de facultate pauperum fecerit; sicut constitutum est de falsis monetarijs in libro IV. capitulorum, XXXIII. capitulo, manum perdat, & vesa-

crilegus, ac pauperum spoliator, publicæ pœnitentiæ iudicio Episcopali subijciatur. Ex illis autem regionibus, in quibus secundum legem Romanam iudicia terminantur, iuxta ipsam legem culpabilis iudicetur.

XIV.

Vt in proximis Kalendis Iui, per hanc duodecimam indictionem, habeat in Siluanectis ciuitate vnusquisque Comes, in cuius comitatu monetam esse iussimus, Vicecomitem suum cum duobus alijs hominibus, qui in eius comitatu res & mancipia vel beneficia habeant, & suum monetarium cum ipsis habeat: quatenus ibi accipiat per manus suas de camera nostra, ad opus vniuscuiusque monetarij, de mero argento cum pensa libras quinque, vt habeat vnde initium monetandi possit incipere: & pensam argenti, quam ex camera nostra accepit, per manus eorum, per quas illud accepit, Sabbato ante initium Quadragesimæ, in monetatis denarijs in præfato loco, & cum ipsa pensa, cum qua argentum acceperat, vnusquisque monetarius in nostra camera reddat.

XV.

Vt nullus more solito pro vllo lucro vel auaritia hoc leuiter accipiat: sed omnes ab

ipſis Kalendis Iulij, argentum ſuum in conſtitutis monetis concambiari faciant: ſcientes quia poſt Miſſam ſancti Martini nulli alij denarij in regno noſtro, niſi iſtius nouæ noſtræ monetæ recipientur: & ab ipſis Kalendis Iulij ipſi noui denarij ab omnibus accipiantur. Et quicumque liber homo ab ipſo die denarium merum nouæ noſtræ monetæ in regno noſtro reiecerit, ſicut in præfato libro, & capitulo regio continetur, bannum noſtrum, id eſt ſolidos ſexaginta, componat. Si verò ſerui Eccleſiaſtici, aut Comitum, aut vaſſallorum noſtrorum hoc facere præſumpſerint: quia in præfato Capitulari continetur, vt ſexaginta ictibus vapulent, & hac occaſione indiſcreti homines modum in diſciplina faciebant; conſtituimus fidelium noſtrorum conſenſu atque conſilio, vt quorumcumque coloni & ſerui pro hoc conuicti, non cum groſſa fuſte, ſed nudi cum virgis vapulent. & in ciuitatibus, atque vicis, ſeu villis, Epiſcopi per ſuos miniſtros, vel preſbyteros, prouidentiam vnà cum reipublicæ miniſtris accipiant, ne & in hac cauſa modus diſciplinæ tranſgrediatur: ſed taliter fiat, qualiter & homines caſtigentur, & quaſi pro intentione, vel occaſione

castigationis disciplinam facientes, peccatum non incurrant, & disciplinam sustinentes in corpore suo debiliores non fiant. Quod si quis hoc mandatum nostrum transgressus fuerit, nobis ab Episcopis nuntietur: quatenus taliter castigetur, ne deinceps mandatum nostrum quenquam delectet contemnere. Et si dominus, vel magister quilibet, aut aduocatus talium hominum, eos vel Comiti, vel Misso nostro, ad disciplinam sustinendam contradixerit, vel Misso nostro iussus præsentare noluerit, prædictum bannum sexaginta solidorum componat, sicut in prædicto capitulari habetur.

XVI.

Vt si aliquis homo à proximis Kalendis Iulij, de hac noua nostra moneta mixtum, vel minus quàm debeat pensantem denarium inuenerit, constringat eum qui ipsum denarium ad negotiandum protulit, & ipse dicat à quo eum accepit: & sic de manu ad manum veniat, vsque dum ad falsitatis auctorem perueniatur. Et inuentus mixti vel minus quàm debeat pensantis denarij monetator, & in illa terra, in qua iudicia secundum legem Romanam terminantur, secundum istam legem iudicetur: & in illa

terra, in qua iudicia secundum legem Romanam non iudicantur, monetarius, sicut suprà diximus, falsi denarij manum dexteram perdat, sicut in quarto libro capitulorum continetur, capite trigesimo tertio. Et qui hoc consenserit, si liber est, sexaginta solidos componat: si seruus vel colonus, nudus cum virgis vapulet.

XVII.

Vt diligenter Comites & ministri reipublicæ per suos comitatus ac ministeria prouideant, ne in aliquo loco occulta vel fraudulenta moneta fieri possit. & si inuentus ac comprobatus quilibet fuerit fraudulentam monetam percutiens, sicut constitutum est de falso monetario, ex præfato capitulari prædecessorum nostrorum, manus ei amputetur: & qui hoc consenserit, si liber est, sexaginta solidos componat, si seruus vel colonus, nudus cum virgis vapulet.

XVIII.

Et si falsus monetarius, aut de illis locis, in quibus monetam fieri iussimus, aut occultè monetam percutiens, aut denarium falsum de noua moneta ad negotiandum proferens, vt constringi & puniri non possit, sicut est constitutum, in fiscum no-

ſtrum, vel in quamcunque immunitatem, aut alicuius potentis poteſtatem, vel proprietatem confugerit: ſi in noſtrum confugerit fiſcum, requiratur à miniſtro noſtro: & ſi ille eum defenderit aut occultauerit, nuntietur nobis, quatenus ita in eo ſecundum capitulare regium iudicetur, ne vllus vnquam falſitatem noſtra auctoritate vel poteſtate conſentire aut defendere audeat. Si autem in immunitatem, vel poteſtatem, aut proprietatem alicuius potentis confugerit, ſecundum quod in tertio libro capitularis, XXVI. capitulo continetur, de eo qui furtum, aut homicidium, vel quodlibet crimen foris committēs infra immunitatem fugerit, inde fiat. id eſt mandet Comes, vel publicæ rei miniſter Epiſcopo, vel abbati, vel illi, quicumque locum Epiſcopi, vel abbatis, vel abbatiſſæ tenuerit, vel potentis hominis, in cuius poteſtatem vel proprietatem confugerit, vt reddat ei reum. Si ille contradixerit, & eum reddere noluerit, in prima contradictione, ſolid. XV. culpabilis iudicetur: ſi ad ſecundam inquiſitionem eum reddere noluerit, XXX. ſolid. culpabilis iudicetur: ſi nec ad tertiam inquiſitionem conſentire voluerit, quidquid reus damni fecit, totum

ille, qui eum infra immunitatem retinet, nec reddere vult, ſoluere cogatur: & ipſe Comes veniens licentiam habeat ipſum hominem infra immunitatem quærendi, vbicumque eum inuenire potuerit. Si autem in prima inquiſitione Comiti reſponſum fuerit, quòd reus infra immunitatem quidem fuiſſet, ſed fuga lapſus ſit, iuret quòd ipſe eum ad iuſtitiam cuiuſlibet diſfaciendam fugere non feciſſet, & ſit ei in hoc ſatisfactum. Si verò intranti in ipſam immunitatem, vel in cuiuſlibet hominis poteſtatem, vel proprietatem, Comiti collecta manu quilibet reſiſtere tentauerit; Comes hoc ad regem, vel principem deferat, & ibi iudicetur: & ſicut ille qui in immunitate damnum fecit, DC. ſolidos componi debet, ita qui Comiti collecta manu reſiſtere præſumpſerit, DC. ſol. culpabilis iudicetur.

XIX.

Vt melius & commodius hæc prouidentia de bonis denarijs non reijciendis, & de monetæ falſæ denarijs cuſtodiri poſſit, volumus vt vnuſquiſque Comes de comitatu ſuo omnia mercata inbreuiari faciat, & ſciat nobis dicere, quæ mercata tempore aui noſtri fuerunt, & quæ tempore domni

& genitoris nostri esse cœperunt, vel quæ illius auctoritate constituta fuerunt, vel quæ sine auctoritate illius facta fuerunt, vel quæ tempore nostro conuenire cœperunt, vel quæ in antiquis locis permanent, & si mutata sunt, cuius auctoritate mutata fuerunt. Et ipsum breuem vnusquisque Comes ad proximum placitum nostrum nobis adportet, vt decernere possimus, quatenus necessaria & vtilia, & quæ per auctoritatem sunt, maneant, quæ verò superflua, interdicantur, vel locis suis restituantur. & mercata die Dominico in nullo loco habeantur, sicut in primo libro Capitulorum, capitulo CXLV. habetur.

XX.

Vt Comes, & reipublicæ ministri, ac ceteri fideles nostri prouideant, quatenus iustus modius, æquusque sextarius, secundum sacram scripturam, & Capitula prædecessorum nostrorum, in ciuitatibus, & in vicis, & in villis, ad vendendum & emẽdum fiat: & mensuram secundum antiquam consuetudinem de palatio nostro accipiant, & non pro hac occasione à mansuarijs, vel ab his qui censum debent, maior modius, nisi sicut consuetudo fuit, exigatur. Et ipsi homines, qui per villas

de denarijs prouidentiam iurati habebunt, ipsi etiam de mensura, ne adulteretur, prouideant; sicut in libro tertio capitulorum, cap. XC. continetur. Et si quis reputatus fuerit mensuram adulterasse, & cum maiori modio vel sextario annonam vel vinum accepisse, & cum minori mensura venundare; si liber homo est, aut secundum suam legem se inde sacramento idoneum reddat, aut si hoc fecisse, vel fieri iussisse, aut consensisse comprobatus fuerit, hoc vnde mensuram adulterauit, id est vinum & annona, à ministris reipublicæ tollatur ab eo; insuper & bannum nostrum, id est solidos LX. componat. Si autem colonus, vel seruus inde reputatus fuerit, aut iudicio Dei se inde examinet, aut si inde conuictus fuerit, hoc, vt suprà diximus, vnde mensuram adulterauit perdat, insuper & virgis nudo corpore vapulet. Et siue liber, siue colonus, vel seruus de hoc conuictus fuerit, post legalem emendationem, episcopale iudicium suscipiat, quia contra tale interdictum Domini fecit dicentis: *Qui pecuniam suam non* Psal. 14. 5.
dedit ad vsuram, vnde regnum Dei sibi clausit, & infernum sibi aperuit. Quod peccatũ inter illa criminalia peccata com-

putatur, de quibus dicit Apoſtolus, quòd qui ea fecerit, cum huiuſmodi nec cibum ſumere Chriſtiano licet. & inde ſacri Nicæni canones clericos gradus perdere iubent: & de tali cauſa, vnde ſæculares homines vitam perdunt, inde clerici Eccleſiaſticũ gradum amittunt. Miniſtri autem reipublicæ ſe cautè cuſtodiant, ne pro hac occaſione ducti cupiditate, per aliquod malum ingenium, à liberis hominibus, vel colonis, ſeu ſeruis, ſua iniuſtè tollant. quia ſi inde ad nos clamor venerit, & inde conuicti fuerint, ſic iniuſtitiam iſtam exſoluent, ſicut illi qui in ſuo miniſterio tortum faciant. In illis autem regionibus, in quibus ſecundum legem Romanam iudicantur iudicia, iuxta ipſam legem committentes, talia iudicentur: quia ſuper illam legem, vel contra ipſam legem, nec antecesſores noſtri quodcunque capitulum ſtatuerunt, nec nos aliquid conſtituimus Similiter per ciuitates & vicos, atque per mercata, miniſtri Reipub. prouideant, ne illi qui panem coctum, aut carnem per deneratas, aut vinum per ſextaria vendunt, adulterare & minuere poſſint. Sed quãtos menſurabiles panes in vnaquaque ciuitate de iuſto modio Epiſcopi, vel abbatis, ſeu

Comitis ministeriales à pistoribus suis recipiunt, tantos mẽsurabiles panes de æquo modio à pistoribus qui panem vendunt, fieri faciant. Quod si inuenti fuerint adulterare, vel minorare, vt supra diximus, secundum suum modum culpabiles iudicentur. Homines etiam, qui prouidẽtiam habere debebunt, ne mancæ mensuræ fiant, si de periurio quod iurauerunt, quia hoc consentire non debuissent, reuicti fuerint, secundum legem puniantur: sicut in fine capituli decimi ex libro tertio capitulorum habetur: & postea ab Episcopo publicam pœnitentiam de periurio accipiant.

XXI.

Vt quia per tres iam annos bannum pro reiectione bonorum denariorum perdonauimus, volumus vt modò, secundum discretionem, quam Missis nostris commendauimus, rewadiatum persoluatur, & ubi rewadiatum non est, rewadietur & [illegible]atur: quatenus & ex hoc, & ex discip[...] constituta ita constricti, deinceps ce[...]nt denarios bonos reijcere. Et quoniam [...]diuimus, occasione accepta pro rewad[...] banno, quosdam plus à pauperibus [...]cepisse, quàm bannus leuet: hoc à [...]issis nostris diligenter requiri

volumus. & quicumque plus ab eis acceperunt quàm iuſſimus, cogantur illis reſtituere, & illos abſque vlla excuſatione ad præſentiam noſtram Miſſi noſtri adducant: quatenus per noſtram harmſcaram ita caſtigentur, ne vlterius tali conludio eos delectet opprimere pauperes.

XXII.

Vt à colonis, qui iam pro reiectione bonorum denariorum flagellati, vel flagellandi ſunt, nulla alia exactio requiratur: & ſi ab aliquo eorum aliquid inde acceptum fuit, à Miſſis noſtris cogatur reſtitui. Et qui beneficia, vel alodes, in duobus, vel tribus, aut quatuor comitatibus habent, & non habent in vnoquoque comitatu, vnde plenum bannum valeant ſoluere; vel qui in vno tantum comitatu alodem. vel beneficia habent, & non tantum [illegible] habent, vnde plenum bannum v[illegible]nt ſoluere: Miſſis noſtris hoc notum [illegible]ant, & hoc ab eiſdem Miſſis noſtris [illegible]genter inbreuietur, & nobis renunti[illegible], vt noſtra diſcretione diſcernamus [illegible]ualiter & caſtigatio ex compoſition[illegible]t, & homines vltra menſuram & inde[illegible] non grauentur: quia ſicut ſancta Scr[illegible]ura dicit, non inde requirimus datum, ſe[illegible]uctum, id eſt

non inde requirimus inhonestum lucrum, sed regni ex castigatione profectum. Turpe vel inhonestum est lucrum, vt Augustinus exponit, per varias circumuentiones & occasiones lucrandi causa inhonestè res qualibet congregari. Et non solum in pauperioribus, sed etiam in ditioribus, considerare volumus discretionem, quam decessores nostri reges in quarto libro capitulorum posuerunt, capitulo LVII. decernentes vt de debito, inquiunt, quod ad opus nostrum fuerit rewadiatum, talis consideratio fiat, vt is qui ignoranter peccauit, non totum secundum legem componere cogatur, sed iuxta quod possibile visum fuerit. is verò, qui tantum mala voluntate peccauit, totam legis compositionem cogatur exsoluere.

XXIII.

Vt nullus deinceps in regno nostro mixturam auri vel argenti ad vendendum facere vel consentire præsumat. & nullus à Missa sancti Remigij, id est à proximis Kalendis Octobris, aurum vel argentum ad vendendum vel emendum nisi purificatum proferat. Et si quis inuentus fuerit post præfatas Kalendas Octobris aurum vel argentum, vel quodcumque fabrici-

nium ex auro vel argento, mixtum ad vendendum vel emendum portare, à ministris reipublicæ ipsũ quod portauerit ab eo tollatur, & ipse per fideiussores, si res & mancipia in illo comitatu non habet, ad præsentiam nostram cum ipso auro vel argento adducatur, vt nos inde commendemus, qualiter culpabilis iudicetur. Si verò res, & mancipia, vel mobile, per quæ distringi legaliter possit, in ipso comitatu habuerit, secundum legem ad nostram præsentiam venire iubeatur. Et si quisquam inuentus fuerit, suum aurum vel argẽtum, vel quodcumque fabricinium ex auro vel argento, portare ad fabrum vt purgetur, prouideant reipublicæ ministri, ne hac occasione ab eo quod suum fuerit tollant. Quòd si fecerint, & ad nos inde reclamatio venerit, sicut ille qui tortum in suo comitatu vel ministerio fecerit, in nostra vel fidelium nostrorum præsentia culpabilis iudicabitur. Faber verò, qui post præfatas Kalendas comprobatus fuerit, aurum vel argentum ad vendendum, vel emendum adulterasse, vel misculasse, in illis regionibus, in quibus iudicia secundum legem Romanam terminantur, iuxta illam legem puniatur: in alijs autem re-

gionibus

gionibus regni noſtri, ſecundum capitulare regium, ſicut falſam monetam percutiens, manum perdat. Et liber homo, qui hoc conſenſerit, ſicut in præfato continetur capitulo, bannum noſtrum, id eſt ſolid. LX. componat: colonus, vel ſeruus, nudus cum virgis flagelletur. Si verò Iudæus fuerit, ipſum quod mixtum proferet perdat, & bannum noſtrum, ſicut tempore prædeceſſorum noſtrorum conſuetudo fuit, componat.

XXIV.

Vt in omni regno noſtro non amplius vendatur libra auri puriſſimè cocti, niſi duodecim libras argenti de nouis & meris denarijs. Illud verò aurum, quod coctum quidem fuerit, ſed non tantum, vt ex eo deauratura fieri poſſit, libra vna de auro vendatur decem libris argenti de nouis & meris denarijs. Et omnimodis prouideant tam Comites, quàm cæteri omnes miniſtri reipublicæ, ne aliqua adiectione, vel fraude, per occaſionem aliquid amplius vendatur, ſicut de ſuis honoribus volunt gaudere. Et quicumque hanc commendationem noſtram aliquo ingenio infirmare, vel fraudare, ſeu aliter immutare inuentus fuerit, ſi liber homo fuerit, ban-

num nostrum, id est LX. solidos componat: colonus, seu seruus, nudus cum virgis flagelletur.

XXV.

Et quoniam in præfatis capitulis continetur in libro tertio, capit. LXXV. vt nullus sine permisso regio bruniam, vel arma, extraneo dare aut vendere præsumat. & in eodem libro cap. VI. designata sunt loca regni, vsque ad quæ negotiatores brunias & arma ad venundandum portare & vendere debeant: quòd si inuenti fuerint vltra portantes aut venundantes, vt omnis substantia eorum auferatur ab eis; dimidia quidem pars partibus palatij, alia verò medietas inter Missos regios & inuentorem diuidatur. quia peccatis nostris exigentibus in nostra vicinia Nortmanni deueniunt, & eis à nostris bruniæ, & arma, atque caballi, aut pro redemptione dantur, aut pro pretij cupiditate venundantur. cùm pro redemptione vnius hominis ista donantur, vel pro pauco pretio venundantur, per hoc auxilium illis contra nos præstitum, & regni nostri maximum fit detrimentum, & multæ Dei Ecclesiæ destruuntur, & quamplurimi Christiani deprædantur, & facultates ecclesiasticæ, & regni exhauriuntur. Propterea vna

cum consensu atque consilio nostrorum fidelium constituimus, vt quicumque post proximas Iulij Kalendas, huius duodecimæ indictionis, Nortmannis quocumque ingenio, vel pro redemptione, vel pro aliquo pretio, bruniam, vel quæcũque arma, aut caballum donauerit, sicut proditor patriæ, & expositor Christianitatis ad perditionem gentilitati, sine vlla retractatione, vel redemptione de vita componat. Quæ omnia omnibus citissimè à Missis nostris & Comitibus nota fiant, ne de ignorantia se excusare valeant.

XXVI.

Vt pagenses Franci, qui caballos habent, vel habere possunt, cum suis Comitibus in hostem pergant. & nullus per violentiam, vel per aliquod malum ingenium, aut per quamcumque indebitam oppressionem, talibus Francis suas res aut caballos tollat, vt hostem facere, & debitos parauered os secundum antiquam consuetudinem nobis exsoluere non possint, neque Comes, neque aliquis minister reipublicæ. Quòd si fecisse aliquis eorum comprobatus fuerit, sic hoc cogatur componere, sicut de illis est constitutum in capitularibus regijs, qui tortum in suo co-

mitatu vel ministerio faciunt. XXVII.

Vt iuxta regium capitulare, quod domnus & genitor noster anno XVI. regni sui cap. VII. constituit, Comites vel Missi nostri diligenter inquirant, quanti homines liberi in singulis comitatibus maneant, qui per se possunt expeditionem facere: vel quanti de his, quibus vnus aliũ adiuuet, quanti etiam de his, qui à duobus tertius adiuuetur vel præparetur: necnon de his, qui à tribus quartus adiuuetur & pręparetur, siue de his, qui à quatuor quintus adiuuetur & præparetur, vt expeditionẽ exercitalem facere possint. & eorum summam ad nostram notitiam deferant: vt illi qui in hostem pergere non potuerint, iuxta antiquã, & aliarum gentium consuetudinẽ, ad ciuitates nouas, & pontes ac transitus paludium operentur, & in ciuitate atque in marcha wactas faciãt, ad defensionem patriæ omnes sine vlla excusatione veniant. Et qui de talibus hostem dimiserint, heribannum iuxta discretionem, quæ in progenitorum nostrorum tertio libro capitulorum cap. XIV. continetur, persoluant. Et qui ad defensionem patriæ non occurrerint, secundum antiquã consuetudinem, & capitulorum cõstitutionem iudicentur.

XXVIII.

Vt illi Franci, qui censum de suo capite, vel de suis rebus, ad partem regiam debent, sine nostra licentia ad casam Dei, vel ad alterius cuiuscumque seruitium se non tradant, vt respublica quod de illis habere debet non perdat. Quòd si aut seipsos, aut res suas ad casam Dei, aut ad alterius cuiuscumque seruitium sine licentia tradere voluerint, sicut in capitulari aui nostri continetur de his qui pro furto se in seruitium tradere cupiunt, Comites vel Vicarij hoc eis non consentiant, sed ex banno nostro prohibeant. Quòd & si contra bannum nostrum fecerint, ipsi qui eos receperint, bannum nostrum, id est solid. LX. componant: & si ipsos in seruitio suo habere voluerint, vel illorum res, de quibus census ad partem regiam exiebat, tenere voluerint, censum, quem ipsi Franci debebant, vel qui de illorum rebus exire solebat, ad nostram regiam partem componant, sicut in præfato capitulorum libro tertio cap. XV. & LXXXVI. & in libro IV. cap. XXXVI. habetur. Et quia, sicut in sacris ecclesiasticis regulis inuenitur, prior obseruatio durior, posterior autem exigente causa inclinatior fuit: post hæc præ-

fata capitula decessorum & progenitorum nostrorum, huiusmodi, sicut prædiximus, Francis hominibus res suas ad casam Dei, vel alijs tradere ac vendere, eosque ad diuinum seruitium conuerti, si vellent, non prohibuerunt, sicut in capitulis libri primi cap. CXXXII. & CXXXIV. & in libro II. cap. XXXI. & in libro IV. cap. XIX. continetur. Si quis de talibus Francis de suis rebus tradere vel vendere voluerit, non prohibemus. tantum vt ius regium, quod sibi debetur, sine ratione non perdat: quia iniustas consuetudines nouiter institutas imponere cuique non volumus: quas in quarto libro eorundem capitulorum prohibitas cap. XLVII. legimus. De illis autem, qui secundum legem Romanam viuunt, nihil aliud, nisi quod in eisdem continetur legibus, definimus.

XXIX.

Vt illi coloni, tam fiscales, quàm & ecclesiastici, qui sicut in polypticis continetur, & ipsi non denegant, carropera & manopera ex antiqua consuetudine debent, & margilam, & alia quæque carricare, quæ illis non placent, renuunt; quoniam adhuc in illis antiquis temporibus fortè margila non trahebatur, quæ in mul-

tis locis tempore aui ac domni & patris nostri trahi cœpit: & de manopera in scura battere nolunt, & tamen non denegant quia manoperam debent. quidquid eis carricare præcipitur de opera carroperæ, quando illam facere debent, sine vlla differentia carricent: & quidquid eis de opera manoperæ, quando illam facere debent, præcipitur, similiter sine vlla differentia faciant.

XXX.

Vt quoniam in quibusdam locis coloni, tam fiscales, quàm & de casis Dei, suas hæreditates, id est mansa quæ tenent, non solum suis paribus, sed & clericis canonicis, ac villanis presbyteris, & alijs quibuscumque hominibus vendunt, & tantummodo sellam retinent. & hac occasione sic destructæ fiunt villæ, vt non solum census debitus inde non possit exigi, sed etiam quæ terræ de singulis mansis fuerunt, iam non possint agnosci: constituimus, vt pręcipiatur à nostris ministerialibus, & à ministris Ecclesiasticis, vt hoc nullomodo de cætero fiat, ne villæ destructæ atque confusæ fiant. & quidquid de singulis sine licentia dominorum, vel magistrorum, per quoscunque venditum est,

recipiatur, & singulis mansis, de quibus terræ venditæ sunt, & de quibus census decidit propter eorum impossibilitatem qui mansa deseruire non possunt, restituatur: & iuxta qualitatem vel quantitatem terræ, vel vinearum ad singulos mansos pertinentium, postquam restaurati fuerint, ab vnoquoque manso census ad partem dominicam exigatur.

XXXI.

De aduentitijs istius terræ, quæ à Nortmannis deuastata est, constituimus, vt sicut in capitulari aui nostri Karoli Imperatoris habetur, vnusquisque Comes de suo comitatu, & nomina eorum, & qui sunt eorum seniores, describi faciant: & ipsos aduenas, qui à tempore aui nostri, atque à tempore domni & patris nostri, in illorũ comitatibus cõmanent, secundũ consuetudinem quæ illorũ temporibus fuit, eos ibi manere permittant. Illos verò, qui persecutione Nortmannorum nuper de istis partibus in illas partes confugerunt, Episcoporum Missi cum Missis reipublicæ taliter de illis partibus in istas partes redire faciant, vt non opprimantur, nec aliquis census, vel quæcumque exactio ab illis exigatur: & habeant licentiam, quæ in illis

partibus suo seruitio promeruerunt, vel quocumque iusto ingenio adepti sunt, commendandi. Et illi qui nullum lucrum de opere in vineis sperant, Kalendis Septembris vnusquisque ad locum suum iam peruentus sit: & qui lucrum de vineis in illis partibus promeruerit, octo dies post Missam sancti Remigij in istas partes iam sit peruentus, & sibi in istis partibus in futurum prouideat, & suo seniori seruiat. Et si necesse illi fuerit, ad Missam sancti Martini ad suum conductum in illas partes redeat, & vsque ad Kalendas Aprilis ibidem immorandi licentiam habeat. indeque ad terram suæ natiuitatis, & ad senioratum suum vnusquisque redeat, & vsque ad medium Maium propter seminationem ibidem maneat. indeque, si illi necessitas fuerit, ad suum conductum redeat. & inde ad messiones in terram suam vnusquisque redeat, & de cætero ibidem permaneat. Si autem de istis partibus in illis partibus femina maritum, aut maritus feminam accepit, illud coniugium, quia non est legale, neque legitimum, sicut Leo in suis decretis, & sanctus Gregorius in suis epistolis monstrant, dissoluatur, & cuius fuerit vir vel femina, mancipium

ſuum quæque poteſtas recipiat, & ſuæ poteſtatis homini coniungere faciat. & ſi infantes inde nati ſunt, ſecundum legem, & antiquam conſuetudinem noſtram, infantes matrem ſequantur. In illis autem regionibus, quæ legem Romanam ſequuntur, ſecundum eandem legem fieri exinde decreuimus.

XXXII.

Vt conlimitanei & vicini Comites in vna die, ſi fieri poteſt, mallum non teneant, maximè poſt octauas Paſchæ, propter Francos homines, & aduocatos, qui ad vtraque malla non poſſunt concurrere. ſed mittant ſibi inuicem miſſos, & ſi vnus die Lunæ mallum habuerit, alter die Iouis, aut die Lunæ ſequentis hebdomadæ mallum habeat. & ne graue ei ſit, qui ſuum mallum interiecit. qui vno anno primus tenuerit mallum, ſequenti anno conſentiat alteri primum tenere. Et ſi ſacramenta legalia in primo die Lunæ poſt Paſcha iuranda deuenerint, aut in alijs ferijs, quando mallum tenere debuerat; mittat quiſque Comes miſſum ſuum, qui ipſa ſacramenta auſcultet, ne ipſi homines iectiui inueniantur. Et ipſe ſic mallum ſuum teneat, vt barigildi eius, & aduocati,

qui in alijs comitatibus rationes habent, ad ſuum mallum occurrere poſſint.

XXXIII.

Et quia ſacramenta poſt quadraginta noctes legaliter iuranda accipiuntur, & in præfatis prædeceſſorum & progenitorum noſtrorum capitulis inuenitur, vt poſtquam Comes & pagenſes de qualibet expeditione hoſtili reuerſi fuerint, ex hoc die ſuper XL. noctes ſit bannus reciſus, quod in lingua Theodiſca ſcaſtlegi, id eſt armorum depoſitio vocatur: multi inde contendunt, & ſe inter ſe iectiſcunt. Alij enim ſuum ſacramentum quadrageſimo die, in quo illud accipiunt, iurare volunt: & in tantum contendunt, vt etiamſi intra Quadrageſimam ſacri ieiunij quadrageſimus dies aduenerit, ſuum ſacramentum ſe iurare debere contendant, & contra cauſatores ſuos, ſi ad hoc audiendum non venerint, iectiſcant. Numerant enim dies, & non numerant cum eis noctes: ſicut numerantur dies, & non numerantur noctes, à Natiuitate Domini vſque ad Purificationem ſanctæ Mariæ, & à Reſurrectione Domini, vſque ad Aſcenſionem Domini. Quadrageſimo enim die & Purificatio ſanctæ Mariæ à Natiuitate Domini,

& quadragesimo die à Resurrectione Domini, quæ est in Dominica die, Ascensio Domini celebratur, quæ euenit quinta feria, id est Iouis die. Et de diebus sine memoria noctium, Dominus per Ionam Prophetam dicit: *Adhuc quadraginta dies, &*
Ionæ *Niniue subuertetur.* Et quadraginta dies in
3. 4. ieiunio Heliæ prophetæ, & Moysi, quando legem secundò accepit, & ipsius Domini ieiunio computantur. In quibus sex septimanæ, id est quadraginta & duo dies, fiunt vsque ad Resurrectionem Domini, quæ fit in Dominica die, sicut & initium Quadragesimæ. Et hæc non sine Dei mysterio fiunt, per quem conditores legum iusta decernunt. Vnde, sicut in quibusdam regionibus rectius tenere comperimus, vnà cum consensu & fidelium nostrorum consilio constituimus, vt ab ipsa die, quo sacramentum accipitur, post quadraginta dies & quadraginta noctes, id est XLII. die de sex septimanis, ipsa feria qua illud sacramentum accepit, sicut Pascha ipsa feria fit qua initium Quadragesimæ accipitur, qui sacramentum legaliter accipit, legaliter in locis constitutis iuret, sicut in capitulorum libris decessorum & primogenitorum nostrorum continetur. Et amo-

do nulla diſſenſio vel retractatio in regno noſtro à quolibet ex hoc fiat. Quòd mandatum noſtrum ſi quis contemnere præſumpſerit, bannum noſtrum, id eſt LX. ſolidos componat. Et ſi ipſa dies intra Quadrageſimæ ſacra ieiunia euenerit, nemo illud ſacramentum quod accepit, in Quadrageſima iurare præſumat. quia ex hoc iam etiam manifeſtam Dei vindictam vidimus, & audiuimus. Et ſi quis præſumpſerit, ſimiliter bannum noſtrum componat, & inde pœnitentiam epiſcopali iudicio faciat. Ipſam autem Quadrageſimam à quarta feria, id eſt à capite ieiunij, cum ipſa quarta feria, qua publicè pœnitentes pœnitentiam accipiunt, obſeruari vſque ad ſanctam reſurrectionem ſecundum conſuetudinem antiquam præcipimus. Sed expectet, qui ſacramentum ante Quadrageſimam ſeruatum accepit, ſi XL. dies & XL. noctes ante illud Quadrageſima non habuit, ſine vlla legali compoſitione, vel iectione, vſque ad diem Lunæ poſt octauas Paſchæ: & tunc quod legaliter accepit, legaliter & perficiat.

XXXIV.

Notum fieri volumus omnibus Dei & noſtris fidelibus, quoniam quidam Comi-

tes nostri nos consuluerunt de illis Francis hominibus, qui censum regium de suo capite, sed & de suis rescellis debebant, qui tempore famis, necessitate cogente, seipsos ad seruitium vendiderunt. Vnde cum Episcopis, & cæteris Dei ac nostris fidelibus, tractauimus quid nobis esset agẽdum; & quod cum eis inde inuenimus ac constituimus, præsenti edicto decreuimus. Id est, quia non in lege Salica ex hoc expressius quiddam inuenimus, continetur tamen in tertio capitulorum libro cap. XXIX. de homine libero, qui se loco wadij tradidit in alterius potestatem, & ibi constitutus damnum aliquod cuilibet fecerit: vt is, qui eum loco wadij suscepit, aut damnum soluat, aut hominem in mallo productum amittat, perdens simul debitum, propter quod eum pro wadio suscepit: & qui damnum fecit, dimissus iuxta qualitatem rei cogatur emendare. Si verò liberam feminam habuerit, & vsque dum in pignore extitit filios habuerint, liberi permaneãt. Et in lege digito Dei scripta legimus, vt si attenuatus frater noster se in seruitium tradiderit, sex annis seruiet illi qui eum emit, & septimo egrediatur liber gratis. Quæ sacra historia & obser-

uantes moraliter ædificat, & altiori sensu intelligentes inluminat. In lege etiam, quam prædecessores nostri, & nominatissimi Imperatores constituerunt, de his qui filios suos, fame aut alia aliqua necessitate cogente, vendunt, plura habentur capitula, quæ omnia hîc non necesse duximus ponere. Tamen illud capitulũ, quod cum sanctis ecclesiasticis regulis ex maxima parte concordari inuenimus, hic ponere necessarium duximus, in quo dicit: Vt quicumque ingenui filios suos, (quod & de ipsis liberis hominibus, qui se vendunt, obseruari volumus) qualibet necessitate, seu famis tempore, vendiderint ipsa necessitate compulsi, emptor si quinque solid. emit, sex recipiat: si decem, duodecim solidos similiter recipiat: aut si amplius, secundum supra scriptam rationem augmentum pretij consequatur. Sanctus autem Gregorius, etiam de his qui liberi à paganis capti fuerint, si aliquis eos redemerit, ipsi qui redempti sunt procurent, vt tantum pretium redemptori suo donent, sicut ab eo redempti fuerunt, & in sua libertate permaneant. Si autem ecclesia eos redemerit, gratis sine compositione liberi fiant. Quod & nos per regnum, vnà cum

consensu & fidelium nostrorum consilio, obseruari regia auctoritate præcipimus. Et si quis dixerit, quia non vult aut tempore famis, aut pro alia necessitate, pretium suum dare pro libero homine, si semper illum seruum habere non debet: adtendat quid ei Dominus per Apostolũ suum
1. Ioan. 3. 17. dicat: *Qui habuerit*, inquiens, *substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo, non manet caritas Dei in eo*: & qui non habet hanc caritatem, etiamsi ad martyrium, & ad ignem se tradidit, sine ista caritate remissionem peccatorum suorum habere non poterit, & nullatenus in regnum Dei intrabit: quia pro Deo suos denarios, vel suam annonam, quæ à Deo accepit, dare non indurat, cum Deus seipsum & sanguinem suum pro eo in cruce clauis & lancea trãsfixus fudit. Et quia hominum ingenia, qui Deum non timent, Diabolo suadente, multa mala excogitant: potest fieri, vt qui tales homines liberos necessitate, vt diximus, cogente in seruos suscipiunt, in alteras partes illos dispendant & vendant. propterea vnà cum consensu & fidelium nostrorum consilio constituimus, quod in antiquis legibus decretum inuenimus, vt si huiusmodi

huiusmodi personas aliqui aut ad extraneas gentes, aut ad transmarina loca trãsferre, aut venundare præsumpserint: ipse qui hoc contra statuta præsumpserit, constitutionem regij banni componat. Et si talis homo antea liber, vsque dum in tali seruitio fuerit, de libera femina filios habuerit, ipsi filij liberi permaneant, sicut in præfato XXIX. cap. III. libri capitulorum decessorum ac progenitorum nostrorum habetur, de eo qui se loco wadij in alterius potestatem commiserit: salua constitutione legis Romanæ, in eis qui secundum illam viuunt. XXXV.

Et sciant Comites nostri, quia per singulos comitatus Missos nostros dirigemus, qui specialiter de his quæ nunc constituimus inquirant, qualiter in his nostram iussionem adimplere certauerint, sicut in secundo libro capitulorum decessorum ac progenitorum nostrorum continetur, cap. XVIII. Et quicumque negligens inde inuentus fuerit, præcipiemus vt ante nostram præsentiam venire iubeatur, & rationem reddat, vtrum hoc quod iussimus facere noluerit, aut non potuerit: aut si aliqua re præpediente id facere non potuit, cur nobis ipsam impossibilitatem ad

tempus non adnuntiauit. Quia si ipse hoc non voluit, aut suæ negligentiæ causa non potuit, nos talem inuenire volumus, qui hoc, quod iubemus, seruare velit aut possit.

XXXVI.

Volumus, vt sicut in secundo capitulorum decessorum ac progenitorum nostrorum continetur cap. XXIV. hæc capitula, quæ nunc & alio tempore consultu fidelium nostrorum à nobis constituta sunt, à Cancellario nostro Archiepiscopi, & Comites eorum de proprijs ciuitatibus, modò aut per se, aut per suos Missos accipiant. & vnusquisque per suam diœcesim cæteris Episcopis, Abbatibus, Comitibus, aut alijs fidelibus nostris ea transcribi faciant, & in suis comitatibus coram omnibus relegant, vt cunctis nostra ordinatio & voluntas nota fieri possit. Cancellarius autem noster nomina Episcoporum & Comitum, qui ea accipere curauerint, notet, & ea ad nostram notitiam perferat, vt nullus hæc prætermittere præsumat.

XXXVII.

Et quoniam fideles nostri in istis, quæ in Sequana fiunt, & in alijs operibus laborant, & heribergum nostrum, quod præterito anno hîc fieri iussimus, homines de

illa parte Sequanæ in istas partes venientes, & de istis partibus in illas partes euntes destruxerunt, per occasionem quia in illo contra debitam reuerentiam manere cœperunt: & nunc istud heribergum non sine labore & dispendio fidelium nostrorum fieri fecimus: volumus, & expreſsè mandamus, vt sicut nec in nostro palatio, ita nec in isto heribergo aliquis alius sine nostra iussione manere præsumat, nec illud aliquis destruat. Quod si aliquis præsumpserit, & à custodibus, quos ad hoc deputatos habemus, nobis notum factum fuerit, non sine debita vindicta præsumptor euadet. Quia semper parati esse volumus, & vos paratos esse iubemus, vt in istis partibus, & in alijs quibuscumque nobis necesse fuerit, & contra paganos, & contra alios quoscumque, sicut consuetudo fuit, & vestri antecessores nostris antecessoribus auxilium præbuerunt, & vos nobis debitum & necessarium adiutorium exhibuistis: ita nunc & semper communiter ad Dei voluntatem, & sanctæ Ecclesiæ, atque istius Christianitatis defensionem, & nostram communem salutem, & pacem obtinendam & defendendam in omnibus, quantum Deus auxilium præ-

ſtare dignatus fuerit, parati ſemper & in omnibus ſimus.

ET POST HÆC OMNIA LECTA.

CAP. I. MONEMVS fidelitatem veſtram, vt hæc firmiter obſeruetis, & ſemper ſicut Dei & noſtri dilecti fideles parati ſitis, vt ſi neceſſitas nobis euenerit, aut contra paganos, aut contra quoſcumque alios, vt ſtatim quando vnicuique nuntius venerit, aut nobis neceſſe audierit, ſine vlla dilatione hoſtiliter præparatus, in Dei & noſtrum ſeruitium ad communem & vtilitatem poſſit mouere, & certiſſimè nobis occurrere. Et volumus, & expreſsè mandamus, vt quicumque iſtis temporibus caſtella, & firmitates, & haias ſine noſtro verbo fecerint, Kalendis Auguſti omnes tales firmitates disfactas habeant: quia vicini & circummanentes exinde multas deprædationes & impedimenta ſuſtinent. Et qui eas disfacere non voluerint, Comites, in quorum comitatibus factæ ſunt, eas disfaciant. Et ſi aliquis eis contradixerit, ad tempus nobis notum facere curent. Qui ſi hoc, ſicut mandamus, adimplere neglexerint, ſciant quia, ſicut in iſtis capitulis, & capitularibus prædeceſſorum no-

ſtrorum continetur, tales Comites quæremus, & in illorum comitatibus conſtituemus, qui noſtrum mandatum facere velint & poſſint.

II. Et qui interpellatus eſt, vt hic aliquam cauſam debeat diffinire, inſtet vſquequo diffinita ſit ratio de qua interpellatus habetur. Et qui pro ſua cauſa hic demorandi habet neceſſitatem, & ipſe nobiſcum ſtare poterit, quantum ei neceſſitas fuerit. Sed & vaſſalli noſtri cum tantis hominibus, ſicut eis commoditas fuerit, nobiſcum remaneant, & nobiſcum pergant.

III. Vos autem alij, ſed & ipſi qui nobiſcum remanebunt, in eundo, & in patria remanendo, & ad nos redeundo, pacem à nobis communiter confirmatam ſeruantes, ite cum Dei & noſtra gratia. Et Deus nobis concedat, vt citò, & per plures annos, ſani & læti nos inuicem videamus, & de Dei ſuper nos miſericordia & gratia gaudeamus.

XXXII.

Apud Tusiacum.

HÆC QVÆ SEQVVNTVR capitula misit domnus rex Karolus in Burgundiam, exequenda per Gauslenum & Fulconem, & per VValtarium & Lantuuinum, de Tusiaco, anno Incarnat. Dominicæ DCCCLXV.

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Karolus gratia Dei rex omnibus Episcopis, Abbatibus, Abbatissis, Comitibus, & vassis nostris, seu cunctis Dei & nostris fidelibus in regno Burgundiæ consistentibus salutem.

VOLVMVS, & expresse præcipimus, vt in his quæ subiecta sunt exequendis, & in alijs, quæ ad Dei voluntatem, & sanctæ Ecclesiæ statum, atque ad nostram fidelitatem, & ad nostrum honorem, ac ad regni soliditatem, necnon ad commune fidelium nostrorum saluamentum pertinent, vnusquisque secundum quod suo

ordini & suæ personæ competit, istis Missis nostris obedientes & adiutores in omnibus existatis.

CAP. I.

Vt sicut nostri infideles, & communes contrarij nostri, se inuicem confirmauerunt ad nostram contrarietatem, vt nullus de his quæ considerauerint suum parem discooperiat vel prodat, neque ad illa quæ adimplere volunt dimittat: ita fideles nostri se confirment ad Dei voluntatem, & nostram fidelitatem, & ad honorem & sanctæ Ecclesiæ statum, & regni vtilitatem, & illorum commune adiutorium & saluamentum. Et nullus fidelium nostrorum cuicumque infideli nostro quocumque modo se coniungat, aut in aliquo faueat, vel in quacumque causa, in qua illum impedire potuerit, illi parcat, nisi statim ad fidelitatem nostram se conuertere voluerit. Et si pro certo agnoscere potuerit qui contra istud capitulúm fecerit, non nobis celet. Et si aliquis audierit, quòd pari suo fideli nostro necessitas euenerit, aut euenire debeat, ad resistendum infideli nostro: non expectet vt illi hoc mandetur, sed statim sit præparatus, sicut Dei fi-

delis & noster, ad suum parem in nostra fidelitate adiuuandum, & quantam potuerit pergere festinet.

II.

Vt omnes, qui fidelitatem nobis adhuc promissam non habent, fidelitatem nobis promittant, sicut in capitulis aui & patris nostri continetur.

III.

Vt qui fidelitatem nobis promiserunt, & post illud sacramentum ad infideles nostros in nostrum damnum se coniunxerunt, proprietas illorum in nostrum indominicatum recipiatur, donec ipsi per fideiussores in nostram præsentiã veniant.

IV.

Vt nullus infidelium nostrorum, qui liberi homines sunt, in nostro regno immorari, vel proprietatem habere permittatur, nisi fidelitatem nobis promiserit, & noster, aut nostris fidelis homo deueniat.

V.

Vt illæ traditiones iniustæ, & à nostris antecessoribus atque à nobis prohibitæ, quæ factæ sunt aut mulieribus, aut matribus, aut quibuscumque personis, vt liberiùs ipsi traditores nostram infidelitatem perficere possint, aut iustitiam in co-

mitatibus non reddant, tanquam factæ non fuerint pro nihilo habeantur. Et sicut ipsi ipsos alodes in sua manu tenuissent, ita de ipsis alodibus fiat: & si nec ita ad fidelitatem nostram, aut ad iustitiam reddendam adduci potuerint, ipsi alodes in nostrum dominicatum recipiantur, & certa illorum descriptio nobis adportetur. Ipsi autem infideles nostri in nostro regno locum habere non permittantur. Similiter & de commendationibus quarumlibet facultatum vel pecuniarum fiat. Et si ad casam Dei aliquid commendatum habent, ipse Episcopus, vel rector Ecclesiæ, vbi commendatæ sunt, aut illis præsentaliter in præsentia Missorum nostrorum reddant qui eas commendauerunt, aut coram Missis nostris sigillentur, & sub sigillo custodiantur, donec ipsi veniant qui eas commendauerunt, aut coram Missis nostris illas recipiant, & perinde distringantur, vt ad fidelitatem nostram, & ad pacem Ecclesiæ ac regni reuertantur.

VI.

Vt de iniustis commutationibus, quæ ad casas Dei factæ sunt sine regia auctoritate, Missi nostri requirant, vt eas dissoluant, sicut in Capitularibus aui & patris

noſtri continetur. Et ſi mortua manus, vel præceptum regium, ſuper eas interiacet, deſcribātur diligenter atque fideliter qualiter factæ ſunt, & nobis Miſſi noſtri renuntient: & ſignatis ipſis præceptis, ſicut lex Romana præcipit, ad noſtram præſentiam deferri faciant, ſicut in Capitularibus progenitorum noſtrorū continetur.

VII.

Quia, vt comperimus, plures à nobis petierunt alodes, & petentes parum plus inde acceperunt, volumus vt Miſſi noſtri hoc diligenter inquirant & deſcribant, & ipſos homines cum præceptis ad noſtram præſentiam venire faciant.

VIII.

Vt Miſſi noſtri de omnibus cenſibus, vel paraueredis, quos Franci homines ad regiam poteſtatem exſoluere debent, inquirant, & vbi per neglectum dimiſſum eſt, exſolui faciant, & diligenter de ſingulis comitatibus cuncta deſcribant, & nobis renuntient. Similiter & de cæteris cenſalibus, & de rebus ad caſas Dei traditis, vnde cenſus ad partem regis exiuit antiquitus. Et ſi aliquis aliquam auctoritatem regiam inde oſtēderit, ad noſtram præſentiam ipſam auctoritatem deferri faciant.

IX.

Vt Miſſi noſtri de locis ad clauſtra canonicorum, vel monachorum, vbi neceſſe fuerit, noſtra auctoritate exequantur, ſicut in Capitularibus aui & patris noſtri continetur.

X.

Vt de nonis & decimis ad caſas Dei reddendis Miſſi noſtri exequantur, ſicut in præfatis Capitularibus continetur.

XI.

Vt de vno manſo ad Eccleſiam dato nullus cenſus, neque caballi paſtus, à ſenioribus de presbyteris requiratur, ſicut in præfato Capitulari continetur. Sed neque de terrulis, ac vineolis pro loco ſepulturæ ad eaſdem Eccleſias datis: neque de decimis, ſicut in canonibus, & in præfatis capitularibus continetur. Et vbi inuentum fuerit à Miſſis noſtris, quòd ſeniores ſine conſcientia Epiſcoporum presbyteros de Eccleſijs eijciunt, vel in Eccleſijs ſtatuunt; Miſſi noſtri, ſicut in præfatis capitularibus continetur, inde faciant. Et Epiſcopi de clericis hominum noſtrorum ita faciant, ſicut in eiſdem Capitularibus continetur.

XII.

Vt Miſſi noſtri iuſtitias, quantum temporis qualitas permiſerit, omnibus indi-

gentibus faciant: & quod modo pro qualitate vel breuitate temporis facere non potuerint, Comitibus commendent, vt tempore congruo eis legem & iustitiam faciant. Et in suis memorialibus adnotent, de quibus Comitibus commendauerunt: vt si iterum illi homines se reclamauerint, quòd iustitiam habere non potuerunt, nos ipsi inuestigemus, & decernamus quare hoc ipsi Comites dimiserunt.

XIII.

Vt si infideles nostri se adunauerint ad deuastationem regni nostri, fideles nostri, tam Episcopi, quàm Abbates, & Comites, & Abbatissarum homines, sed & ipsi Comites, ac vassi nostri, seu cæteri quique fideles Dei ac nostri de vno missatico se in vnum adunare procurent. & Missi nostri de ipso missatico prouidentiam habeant, qualiter vnusquisque Episcopus, vel Abbas, seu Abbatissa, cum omni plenitudine & necessario hostili apparatu, & ad tempus suos homines illuc transmiserit, cum guntfanonario, qui de suis paribus cum Missis nostris rationem habeat: & qualiter ipsi Comites, & vassi nostri, seu cæteri quique Dei fideles ad hoc occurrerint, nobis scripto renuntient. Et si de

vno missatico ad hoc prævalere non potuerint, ad alium missaticum celeriter missos suos dirigant, & omnes, sicut prædiximus, de alio missatico ad illos qui indigent præparati occurrant. Et si illi duo missatici ad hoc non sufficerint, nobis ad tempus hoc mandent, qualiter aut per nos, aut per filium nostrum, aut sicut viderimus, eis necessarium solatium transmittamus, quatenus in regno nostro nullus noster infidelis vel contrarius locum nocendi habeat.

XIV.

Vt quia, sicut audiuimus, quidam in domibus suis resident, quamdiu pacem habere possunt, & cùm necessitas venit, dicunt se in nostrum venire seruitium: nolumus, vt aliquis de his, qui in illa terra manent, & eam contra inimicos nostros defendere debent, deinceps hanc occasionem habeat. Sed cùm necessitas fuerit, sicut prædiximus, ad Missos nostros, & ad pares suos occurrant. & si quem specialiter ad nos venire mandauerimus, aut ipse nobis necessariam causam de nostra fidelitate nuntiare voluerit, plenitudinem hominum suorum illic ad nostram fidelitatem exequendam dimittat, & Missis nostris vel paribus suis hoc notum faciat. Aliter au-

tem in nullam partem de illa terra pergat, nisi cum communi consilio & commendatione Missorum nostrorum, aut reliquorum fidelium nostrorum, qui illam terram defendere debent. Et Missi nostri, cũ Episcopis & Comitibus, ac vassis nostris, qui super aquas commanẽt, per quas infideles nostri ad regnum nostrum transeunt, ordinent qualiter illæ naues custodiantur, ne infideles nostri ad regnum nostrum deuastandum transire possint. Et per cuius neglectum ipsæ naues postea bene custoditæ non fuerint, nobis renuntietur, vt nos decernamus, qualiter de illo contemptore præcepti nostri quasi de proditore patriæ agi debeat. XV.

Vt si Missi nostri talem causam in illa terra inuenerint, quam ad debitum finem, nec per ista capitula, nec per capitula progenitorum nostrorum, neque per legalia capitula perducere possint, nobis rationabiliter & veraciter remandare procurent, vt nos illis remandemus qualiter inde agere debeant. XVI.

Vt ministri Comitum in vnoquoque comitatu dispensam Missorum nostrorum, à quibuscumque dari debet, recipiant, sicut in tractoria nostra continetur; & ipsi

ministerialibus ministrorum nostrorum eam reddant. Missi autem nostri prouideant, ne pro hac occasione inde ministri Comitum amplius, nisi quantum in tractoria nostra continetur, inde exigant.

Anno incarnationis dominicæ DCCCLXV. XI. *Kalend. Martij, hæc quæ sequuntur, Hludouuicus & Karolus reges in Tusiaco villa populo adnuntiauerunt.*

SICVT vos, & plures alios audisse credimus, iam secundò & tertiò in isto tempore conuenire insimul proposuimus: sed varijs occupationibus præpedientibus, hoc vsque modo implere nequiuimus. Nunc quia, Deo gratias, insimul conuenimus, volumus vos scire, quoniam ad nullius deceptionem, vel condemnationem, neque pro vlla indebita cupiditate insimul conuenimus. Propter quæ autem, excepto debito ac fraterno desiderio, vt nos inuicem dilectione mutua videremus, noster conuentus fuerit, vobis nota facere volumus: & quæ Deo placita, & nobis ac fidelibus nostris salubria, & proficua sunt, vnà cum Dei adiutorio & vestro, ac cæte-

rorum communium fidelium nostrorum consilio & auxilio, tenere immutabiliter, & augere vtiliter volumus.

CAP. I.

PRIMO nostras, & sanctæ Dei Ecclesię, ac regni nobis commissi necessitates, fraternè & sincera mente ad inuicem exposuimus.

II. Illa, quæ nuper cum fidelium nostrorum consilio apud Confluentes inter nos confirmata fuerunt, diligenter rememorauimus, quæ inuiolabiliter adiuuante Domino conseruabimus.

III. Sicut Deus hoc in corde nostro videt, volumus & vos scire, quoniam de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta adunati, id est vnanimes effecti sumus, quantum ipse dederit, à quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum, ad Dei voluntatem, & nostrum communem honorem & saluamentum, & ad sanctæ Dei Ecclesiæ statum, & sacerdotum ac seruorum eius debitum honorem & vigorem, ac regni nobis à Deo commissi soliditatem restituendam & conseruandam: vt Ecclesia & regnum, quod Deus in manus progenitorum nostrorũ adunauit, & nobis misericordia sua commisit, in nostro tempore necessariam defensionem

defenſionem & tuitionem, & honorem atque ſoliditatem habeat.

IV. Quoniam, ſicut dicit ſancta ſcriptura, qui ſuorum & maximè domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior, conſiderauimus & confirmauimus in fide noſtra inter nos de vxoribus & filijs noſtris, qui ita fideliter nobis ſubditi & obedientes fuerint, ſicut filij patribus & ſuis ſenioribus eſſe debent. vt vnuſquiſque noſtrûm alterius filios ſicut proprios in vera dilectione habeat: & qui ſuperſtes de nobis alteri fuerit, illius qui deceſſerit vxori & filijs, ſicut inter nos conuenit, debitum & neceſſarium adiutorium præſtet & fidem conſeruet.

V. Conſiderauimus & ſtatuimus, vt communes fideles noſtri, quorum conſilio & auxilio ſanctam Dei Eccleſiam, & regnum nobis commiſſum gubernare debemus, debitum honorem & ſaluamentum habeant. & ipſi ad Dei voluntatem & vigorem & ſaluamentum, & ad ſanctæ Dei Eccleſiæ ſtatum, & ad regni ſoliditatem & defenſionem, qualiter populus in regno noſtro legem & iuſtitiã, & pacem ac tranquillitatem habeat, de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta, fideli con-

ſilio & auxilio nobis ſint in omnibus adiutores. Et ſi aliquis, quod abſit, ab hoc deuiare tentauerit, vnanimiter vt ad hoc redeat illum conuertere decertemus. & ſi ad hoc reduci non potuerit, vnanimiter ſtudeamus, vt vel ſibi ſoli noceat, & contra hoc quod ſalubriter conſeruare debemus, non poſſit damnabiliter agere. Et omnes, tam nobis amici, quàm & contrarij, certiſſimum teneant, quoniam qui contra quemlibet noſtrûm quiddam aduerſi machinatus vel molitus fuerit, apud aliũ locũ familiaritatis & amicitiæ non habebit.

VI. Vos ſcitis, qualiter nepos noſter Hlotharius, per ſuam iuuẽtutem, & per leuium hominum conſenſum & hortamentum, & etiam per eorum fauorem, qui illum ſaluare debuerant, fecit & facit contra illám legem, quam Deus primò in paradiſo primis hominibus dedit, & quam in Euangelio per præſentiam carnis cum hominibus habitans renouauit, & confirmauit: quæ ad omnes homines pertinet, qui ſecundum Deum legitimo vtuntur coniugio. Vnde & vniuerſalis Eccleſia Dei pulſatur, & ſacerdotes ſunt dehonorati, & populus Chriſtianus ſicut de mali morbi contagio eſt maculatus. Propterea quod

Deus dixit, *Diliges proximum tuum ſicut teipſum*.&, ſicut ſcriptum eſt, *Ipſe os noſtrum & caro noſtra eſt*. & Eccleſia nobis & illi commiſſa, & regnum vnum eſt, & populus ac Chriſtianitas vna: conſiderauimus vt ad illum Miſſos noſtros mittamus, & ei tale conſilium demus, qualiter & ipſe coram Deo, & coram ſæculo honoratus eſſe valeat, & Eccleſia; & regnum, quod illi ad ſaluationem commiſſum eſt, ſolidum eſſe poſſit, & populus Dei ſaluus ſit, & legem ac iuſtitiam, & pacem ac tranquillitatem habeat.

VII. Quia etiam ipſe ſuos Miſſos ad nos tranſmiſit quaſi conſilium quærens, per noſtros Miſſos, & de his vnde nobis mandauit, quantum nobis Dominus dedit, ei verum & ſincerum conſilium remandamus, & talem voluntatem noſtram eſſe erga eum, ſicut vobis dicimus, illi per eoſdem Miſſos noſtros mandamus.

XXXIII.

Apud S. Arnulfum.

ANNO INCARNATIONIS Dominicæ DCCCLXVIII. *Indictione prima, Metis ciuitate, apud S. Arnulfum, hæ pactiones inter Hludouuicum & Karolum gloriosos reges factæ sunt, his præsentibus, Hincmaro Archiepiscopo, Liuitberto Archiepiscopo, Altfrido Episcopo, item Hincmaro Episcopo, VVitgario Episcopo, Odone Episcopo, regni Karoli gloriosi regis* XXIX.

AMODO & deinceps, ad Dei voluntatem, & sanctæ Ecclesiæ restaurationem & honorem atque defensionem, & ad nostrum communem honorem & saluamentum atque profectum, & ad saluationem ac pacem Christiani populi nobis commissi, isti fratri meo Karolo & consilio & auxilio in vera fraternitate, quantum Deus mihi scire & posse dederit, fi-

delis adiutor ero. Et si Deus nobis amplius adhuc de regnis nepotum nostrorum donauerit; & in acquirendo, ac in diuidendo, sicuti plus æqualiter, aut nos, aut nostri communes fideles inuenerint, quos communi consensu elegerimus, & in ipsa diuisione consentiendo, & in habendo, & in conseruando atque defendendo, tam istud quod habemus, quàm & quod nobis de præfatis regnis Dominus concesserit, absque dolositate, aut deceptione, vel superabreptione, illi sincerus auxiliator & cooperator ero, sicut verus frater vero fratri per rectum esse debet: in hoc vt ipse similiter erga me conseruet. Mundeburdem autem, & defensionem sanctæ Romanæ Ecclesiæ pariter conseruabimus: in hoc vt Romani Pontifices nobis debitum honorem conseruent, sicut eorum antecessores nostris antecessoribus conseruauerunt. si me Deus adiuuet, & isti sancti.

Similiter & Karolus Hludouuico promisit.

ſunt, vel deinceps fuerint, ſalua æquitatis ratione, ita ſub immunitate permaneant. Archiepiſcopi quoque, & Epiſcopi, & cæteri ſacerdotes, ac ſerui & ancillæ Dei, quique vel quæque in ordinis ſui dignitate honorem atque immunitatem ſecundum ſacras leges & canones habeant.

II.

Vt ab Archiepiſcopis, & Epiſcopis, & ab alijs fidelibus noſtris, honor regius & poteſtas, ac debita obedientia, atque adiutorium ad regnum noſtrum continendum & defenſandum, nobis in omnibus ſecundum vniuſcuiuſque ordinem & dignitatem atque poſſibilitatem, ſicut tempore anteceſſorum noſtrorum iuſtè & rationabiliter conſueuerat, exhibeatur.

III.

Vt omnes noſtri fideles veraciter ſint de nobis ſecuri, quia quantum ſciero, & iuſtè ac rationabiliter potuero, Domino adiuuante, vnumquemque ſecundum ſui ordinis dignitatem & perſonam honorare & ſaluare, & honoratum, ac ſaluatum conſeruare volo, & vnicuique eorum in ſuo ordine, ſecundum ſibi competentes leges, tam mundanas quàm eccleſiaſticas, rectam rationem & iuſtitiam conſeruabo:

& nullum fidelium nostrorum contra legem & iustitiam, vel auctoritatem ac iustam rationem, aut damnabo, aut dehonorabo, aut opprimam, aut indebitis machinationibus affligam: & legem, vt prædiximus, vnicuique competentem, sicut antecessores sui tempore antecessorum meorum habuerunt, in omni dignitate & ordine, adiuuante Domino, conseruaturum perdono, cuilibet duntaxat ex eis, qui mihi fideles & obedientes, ac veri adiutores atque cooperatores, iuxta suum ministerium & personam, consilio & auxilio, secundum suum scire & posse, & secundum Deum ac secundum sæculum fuerint, sicut per rectum vnusquisque in suo ordine & statu, regi suo seniori esse debet. Et capitula, quæ auus & pater noster pro statu & munine sanctæ Dei Ecclesiæ ac ministrorum eius, & pro pace ac iustitia populi, & quiete regni constituerunt; & quæ nos cum fratribus nostris regibus, & nostris ac eorum fidelibus communiter constituimus: sed & quæ nos consilio & consensu Episcoporum, ac cæterorum Dei & nostrorum fidelium, pro suprascriptis causis in diuersis placitis nostris conseruãda statuimus, permanere in conuulsa decernimus.

IV.

Vt quia regia nostra potestas hoc, adiuuante Domino, exequi per omnia cupit, regni ministri, quantum Deus scire & posse illis donauerit, Episcopis & cæteris sacerdotibus, ac seruis & ancillis Dei, vt suũ ministerium implere possint, sicut ab antecessoribus nostris imperatoribus & regibus, & à nobis constitutum est, adiutorium præstent: & sanctis Ecclesijs, & sacerdotibus, ac seruis & ancillis Dei, secundum sacras leges, tam mundanas quàm ecclesiasticas, & secundum capitula aui & patris nostri, ac nostra, debitum honorem & immunitatem cõseruent & exhibeant, vt quietè pro stabilitate regni ac nostra & illorum salute Dominum exorare possint.

V.

Vt Episcopi Comitibus, Missis, & vassis nostris, sed & ipsis suis subditis, tam clericis quàm laicis, & Comitum ac vassallorum nostrorum hominibus, paternam benignitatem secundum suum ministerium & debitum honorem ac legem & iustitiam, vnicuique secundũ suum ordinẽ ac dignitatem impẽdant & conseruent, sicut sacræ leges, tam mundanæ quàm ecclesiasticæ, & capitula aui & patris nostri decernunt,

& ſicut iuſta & rationabilis cõſuetudo fuit. Similiter Comites, & Miſſi, ac vaſſi noſtri, Epiſcopis ac preſbyteris debitã reuerentiã, & vaſſallis Epiſcoporum legem & iuſtitiam, & debitum hõnorem impendant, ſecundum præfatas leges, & præfata capitula, ac præfatam conſuetudinem. VI.

Vt ſi Epiſcopi ſuis clericis iniuſtè fecerint, ſecundum quod ſacri canones & ſacræ leges, quas Eccleſia Catholica probat & ſeruat, præfigunt, hoc eorum iudicio, quorum intereſt, emendare procurent.

VII.

Vt ſi Epiſcopi ſuis laicis iniuſtè fecerint, & ipſi laici ſe ad nos inde reclamauerint, noſtræ regiæ poteſtati ſecundum noſtrum & ſuum miniſterium ipſi Archiepiſcopi & Epiſcopi obediant, vt ſecundum ſanctos canones, & iuxta leges quas Eccleſia Catholica probat & ſeruat, & ſecundum capitula aui & patris noſtri, hoc emendare curent, & ſicut temporibus aui & patris noſtri iuſta & rationabilis conſuetudo fuit.

VIII.

Vt preſbyteri parrochianis ſuis ſenioribus debitam reuerentiam & competentem honorem atque obſequium ſecundum ſuum miniſterium impendant, ſicut

in legibus ſacris, & in præfatis capitulis continetur; & ſicut temporibus aui & patris noſtri iuſta & rationabilis conſuetudo fuit. Quòd ſi ipſi preſbyteri non fecerint, ſeniores illorum Epiſcopis, non per occaſionem aut malitiam, ſed per rationem & veritatem, hoc innoteſcere ſtudeant: & Epiſcopi preſbyteros ſecundum ſuum miniſterium & leges eccleſiaſticas taliter caſtigent, vt hoc illos emendare delectet. qualiter cum neceſſaria benignitatis concordia, & illi pro ſenioribus ſuis orare, & ſeniores illorum ſacra officia & diuina myſteria puro corde per illos ſuſcipere poſſint.

IX.

Vt ſi Abbates, vel Abbatiſſæ, aut Comites, ſeu vaſſi noſtri, aut cæteri laici, clericos probabilis vitæ & doctrinæ Epiſcopis canonicè conſeruandos, ſuiſque in Eccleſijs conſtituendos obtulerint, nulla qualibet occaſione eos Epiſcopi vel miniſtri eorum reijciant: & Epiſcopi præuideant quem honorem preſbyteri pro Eccleſijs ſuis ſenioribus ſuis tribuere debent. & Epiſcopi parrochias & decimas antiquis Eccleſijs ſeruent. & ſeniores immunitatem de manſo ad Eccleſiam dato conſeruent. & non ſine auctoritate vel con-

ſenſu Epiſcoporum preſbyteri in quibuſlibet Eccleſijs conſtituantur, vel compellantur, ſicut in primo libro capitulorum aui & patris noſtri, & ſicut in capitulis patris noſtris anno XVI. imperij eius factis continetur. Et ſenioribus preſbyterorum hoc ſufficiat, & amplius per ingenioſas machinationes à preſbyteris non exigant vel exquirant, niſi ſicut in eiſdem capitulis aui & patris noſtri, ac noſtris eſt conſtitutum, ne Deum offendant, & pro lucro terreno, quod abſit, ſuas animas perdant, & noſtram infenſam incurrant, ac poſt debitam emendationem dignam harmſcaram à nobis diſpoſitam ſuſtineant. Et Epiſcopi tam ſeniores preſbyterorum, quàm preſbyteros, ſed & ſeipſos cuſtodiant: ne laici per ignorantiam, & preſbyteri per neceſſitatem, & ipſi Epiſcopi, vel miniſtri eorum, per cupiditatẽ & auaritiam, quod abſit, in ſimoniacam hæreſim cadant: quia vt ſanctus Gregorius dicit, qui præmio, vel gratia, aut ſupplicatione indebita, ad ſacros ordines accedit vt promoueatur, hæreticus à domino deputatur, tam ille qui promouetur, quàm ille à quo taliter promouetur. & qui pro tali ordinatione inlicita quolibet malo ingenio, quod

Deum latere non poteſt, aliquid dederit vel acceperit, vel mediator factus fuerit, à Deo, ſicut canones Dei ſpiritu conditi demonſtrant, condemnatur per illorum iudicium, qui cum Deo in cœlis regnant, & in terris miraculis coruſcant. Damnantur vtique in præſenti ſæculo, comburendi igne perpetuo, tales negotiatores praui, cùm quod iuſtè bene meritis dare gratis debent, iuſtitiam, ſicut Iudas Chriſtum, qui (vt dicit Apoſtolus) factus eſt nobis à Deo iuſtitia, vendidit, ita & iſti Deum patrem omnipotentem, & eandem iuſtitiam Chriſtum, atque conſubſtantialem illis ſanctum Spiritum, qui per impoſitionem manuum ſacerdotalium hominibus tribuitur, quoniam ſanctæ Trinitatis vna eſt natura, voluntas, & operatio, gradus eccleſiaſticos temporali commodo dantes, vel accipientes vendunt. & qui pretium proinde donant, emunt peccatum, & hæretici fiunt: & qui præmium proinde accipiunt, ſicut idem ſanctus demonſtrat Gregorius, facti & ipſi hæretici eos malitiæ ſuæ gladijs occidunt, quos viuificare orationis ſuæ interceſſione debuerunt.

X.

Vt nemo Epiſcopus, nemo preſbyter

excommunicet aliquem, antequam cauſa probetur, propter quam eccleſiaſtici canones hoc fieri iubent, & donec illum qui peccauit, & inde aut ſponte confeſſus, aut apertè conuictus fuerit, ſecundum euangelicum præceptum, vt ad emendationem & pœnitentiam redeat, commonitum habeat. Qui peccator, ſi commonitus de certa & manifeſta cauſa, vt ad emendationem & correptionem redeat, inobediens & incorrigibilis permanſerit, & ad emendationem redire noluerit, & excommunicationem canonicam de cauſis deſignatis & manifeſtis paruipenderit: regiam vel reipublicæ poteſtatem per ſe vel per miniſtros ſuos, aut per literas ſuas Epiſcopus adeat, vt conſtringatur, quatenus ad emendationem ac pœnitentiam iſdem peccator redeat. ne dicatur nobis à Domino, quod olim populo veteri ab eo legimus dictum, *Anathema in medio tui: non poteris ſtare coram inimicis tuis.* Si autem idem peccator de manifeſta & comprobata, vel à ſe ſponte confeſſa cauſa ad pœnitentiam venire voluerit: ſed ipſam pœnitentiam propter faidam ſecundum canones ſuſcipere & quietè agere non potuerit: Epiſcopus per ſe, vel per miniſtros, aut per literas ſuas,

regiam noſtram, vel reipublicæ noſtræ poteſtatem adeat, vt ipſa faida ſecundum conſtitutionem aui & patris noſtri legaliter pacificetur, aut iuxta leges, ſecundum quas in alijs regionibus quilibet viuunt, ſedetur: & tunc peccator medicinam pœnitentiæ ſecundum ſacros canones cum pia & ſalubri diſcretione ſecundum regulas ſacras ſuſcipiat, & peragat, & reconciliationem atque communionem percipiat, ſicut in eiſdem ſacris regulis diſcretiſſimè & miſericorditer continetur.

XI.

Vt Comites, & miſſi, ac vaſſi noſtri, & miniſteriales regni noſtri, vnuſquiſque ſecundum ordinem ad dignitatem, ác poſſibilitatem ſuam, pacem & iuſtitiam in ſuis miniſterijs faciant, & iuſtè omnes ſub Dei reſpectu iudicent, attendentes quòd Dominus iudicantibus dicit, *In quo iudicio iudicaueritis, iudicabitur de vobis.* &, *Beati qui cuſtodiunt iudicium, & faciunt iuſtitiam in omni tempore.* Matt. 7. 2. Pſal. 105. 3.

XII.

Vt Epiſcopi, atque Abbates, & Comites, ac vaſſi noſtri, & omnes fideles laici, concordi dilectione & vnanimi voluntate, ad Dei, & ſanctæ Eccleſiæ, ac noſtrum & regni noſtri honorem & ſtatum, atque

communem noſtram ſaluationem, ſine inuidia & maliuolentia, atque indebita contentione, communiter decertare procurent, vt pax & iuſtitia, & vera cum Dei voluntate concordia inter nos omnes, & in regno noſtro maneat: quia ſicut ſancta ſcriptura dicit: *Iuſtitia eleuat gentem, miſeros facit populos peccatum.* & vbi non eſt vera cum Dei voluntate concordia, ibi niſi ad iudicium non habitat Deus, qui, ſicut pſalmus dicit, *facit vnanimes habitare in domo*, id eſt in ſancta Eccleſia. in qua fideliter conſiſtentibus ſpiritum caritatis infundit, qui propter nimiam caritatem ſuam qua dilexit nos, tradidit ſemetipſum pro nobis, & cùm eſſemus mortui in peccatis noſtris, conuificauit nos in ſemetipſo, vt eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu eius in caritate, & ſimus ſecutores bonorum operum, in quibus cum fide recta perſeuerantes perueniamus omnes, ipſo præueniente, adiuuante, & ſubſequente, ad regna cœlorum.

Prou 14. 34.

ADNVNTIATIO KAROLI REGIS.

CAP. I. Volumus vos ſcire, quia ſecundum conſuetudinem anteceſſorum noſtrorum

ſtrorum conſiderauimus in hoc placito, cum Epiſcopis & cæteris fidelibus noſtris, de honore ſanctæ eccleſiæ, & Epiſcoporum, ac cæterorum ſeruorum Dei, vt debitum honorem habeant, ſicut tempore anteceſſorum noſtrorum habuerunt. & hominibus fidelibus noſtris, vnicuique in ſuo ordine, legem & iuſtitiam conſeruabimus, ſicut eorum anteceſſores tempore anteceſſorum noſtrorum habuerunt.

II. Et volumus atque iubemus, vt vaſſalli Epiſcoporum, Abbatum, & Abbatiſſarum, atque Comitum & vaſſorum noſtrorum, talem legem & iuſtitiam apud ſeniores ſuos habeant, ſicut eorum anteceſſores apud illorum ſeniores tempore anteceſſorum habuerunt. Et ſi aliquis Epiſcopus, Abbas, aut Abbatiſſa, vel Comes ac vaſſus noſter, ſuo homini contra rectum & iuſtitiam fecerit, & ſe inde ad nos reclamauerit, ſciat quia ſicut ratio & lex atque iuſtitia eſt, hoc emendare faciemus.

III. Et volumus atque iubemus, vt Epiſcopi atque Abbates, Comites ac vaſſi noſtri, concordi dilectione & vnanimi voluntate, ad Dei & ſanctæ Eccleſiæ, ac noſtrum & regni noſtri honorem, & ſtatum,

atque communem nostram saluationem decertare procurẽt, vt pax & iustitia, & vera cum Dei voluntate concordia, inter nos omnes, & in regno nostro maneat: & omnes ita sint semper parati, vt si nobis necessitas euenerit, ad defensionem patriæ contra paganos, aut contra alios Dei & nostros inimicos, sicut consuetudo fuit tempore antecessorum nostrorum, absque mora, statim vt eis nuntiatum fuerit, possint venire.

IV. Et volumus vt sciatis, quia commendauimus, vt vnusquisque de sua opera tale certamen habeat, sicut scit necesse esse ad defensionem istius sanctæ Dei Ecclesiæ, secundum nostram commendationem. Gratias vobis agimus, quia fideliter secundum nostram commendationem in nostro venistis seruitio. Et ite cum Dei gratia sani & salui, & Deus nobis concedat, vt iterum cum sanitate & gaudio ad suam voluntatem reconiungamur.

XXXV.

Quando Karolus rex Metis coronatus est in regno Hlotharij.

ANNO INCARNATIONIS Dominicæ DCCCLXIX. *Indictione* II. V. *Idus Septembris, Metis ciuitate in Ecclesia S. Stephani martyris, hæc quæ sequuntur capitula Aduentius Episcopus ipsius ciuitatis coram rege, & Episcopis qui adfuerunt, publicè populo & scripto, & verbis denuntiauit.*

CAP. I.

VOs scitis, & multis in plurimis regnis est cognitum, quantos & quales euentus tempore senioris nostri, quem hactenus habuimus, pro causis notissimis communiter sustinuimus, & quanto dolore, quantaque angustia de illius infausta morte nuper cordibus perculsi sumus. Vnde vnicum refugium, & singulariter salu-

bre consilium, rege & principe nostro destituti ac desolati, nobis omnibus esse considerauimus, vt ieiunijs & orationibus ad eum nos conuerteremus, qui est adiutor in opportunitatibus in tribulatione, & cuius est consilium, ac cuius est regnum, & vt scriptum est, cui voluerit dabit illud. & in cuius manu corda sunt regum, & facit vnanimes habitare in domo, soluens mediũ parietẽm, & faciens vtraque vnum: deprecantes ipsius misericordiam, vt daret nobis regem ac principem secundum cor suum, qui in iudicio & iustitia nos in omni ordine ac professione regeret, saluaret, atque defenderet iuxta voluntatem eius, & corda omnium nostrorum vnanimiter in eum inclinaret atque vniret. quem ipse ad salutem & profectum nostrum pręscitum & electum atque prædestinatum habeat secundum misericordiam suam.

II.

Quia denique voluntatem Dei, qui voluntatem timentium se facit, & deprecationes eorum exaudit, in concordi vnanimitate nostra videmus hunc regni huius hæredem esse legitimum, cui nos sponte commisimus, domnum videlicet præsentem regem ac principem nostrum Karo-

lum, vt nobis præsit & prosit : videtur nobis, si vobis placet, vt sicut post illius verba vobis manifestabimus, signo certissimo demonstremus, quia illum à Deo electum & nobis datum principem credimus, & eidem largitori Deo ex suis beneficijs non simus ingrati ; sed gratiarum actiones illi referentes, oremus quatenus & cum nobis ad salutem & defensionem sanctæ suæ Ecclesiæ, & ad auxilium atque profectum omnium nostrûm cum salute ac pace & tranquillitate nobis conseruet diutius ; & nos fideli deuotione illi obsequentes, atque optata saluatione fruentes sub illius administratione in suo gubernet seruitio.

III.

Et si illi placet, dignum ipsi, & necessarium nobis esse videtur, vt ex eius ore audiamus, quod à Christianissimo rege, fideli & vnanimi in seruitio illius populo, vnicuique in suo ordine, conuenit audire, ac deuota mente suscipere.

Posthæc rex Karolus hæc quæ sequuntur per se in eadem Ecclesia cunctis qui affuerunt denuntiauit.

QVIA sicut isti venerabiles Episcopi

vnius ex ipſis voce dixerunt, & certis indicijs ex veſtra vnanimitate monſtrauerunt, & vos acclamaſtis, me Dei electione ad veſtram ſaluationem & profectum, atque regimen & gubernationem huc adueniſſe: ſciatis me honorèm & cultum Dei atque ſanctarum Eccleſiarum, Domino adiuuante, conſeruare, & vnumquemque veſtrûm, ſecundum ſui ordinis dignitatem & perſonam, iuxta meum ſcire & poſſe honorare & ſaluare, & honoratum ac ſaluatum tenere velle, & vnicuique in ſuo ordine, ſecundum ſibi competentes leges tam eccleſiaſticas quàm mundanas, legem & iuſtitiam conſeruare. in hoc, vt honor regius & poteſtas, ac debita obedienria, atque adiutorium ad regnum mihi à Deo datum continendum & defenſandum, ab vnoquoque veſtrûm ſecundum ſuum ordinem & dignitatem atque poſſibilitatem mihi exhibeatur, ſicut veſtri anteceſſores fideliter, iuſtè, & rationabiliter meis anteceſſoribus exhibuerunt.

Et posthæc Hincmarus Remorum Episcopus hæc quæ sequuntur capitula, iubente ac postulante Aduentio ipsius ciuitatis Episcopo, ac cæteris Episcopis Treuirorum prouinciæ, Attone scilicet Ecclesiæ Viridunensis Episcopo, & Arnulfo Tullensis ciuitatis Episcopo, Francone Tungrensis ciuitatis Episcopo, conhibentibus prouinciæ Remorum Episcopis, coram Episcopis & rege, cunctisque qui adfuerunt, in eadem Ecclesia publicè denuntiauit.

CAP. I.

NE alicui forte videatur, incongruè ac præsumptiosè me, ac prouinciæ nostræ venerabiles Coëpiscopos facere, quoniam de altera prouincia ordinationi & causis huius prouinciæ nos immiscemus: sciat nos contra canones sacros non agere, quoniam Remensis & Treuerensis Ecclesiæ in hac regione Belgica commissis Ecclesijs sorores & comprouinciales habentur, sicut auctoritas ecclesiastica, & antiquissima de-

monstrat consuetudo. Ac per hoc vnanimi consensu & synodalia iudicia exercere, & quæ à sanctis patribus constituta sunt debent concorditer custodire, hac priuilegij conditione seruata, vt qui prior de Remensi & Treuerensi Episcopis fuit ordinatus, prior etiam habeatur.

II.

Et lex diuinitus inspirata præcipit dicens:
Deut. 23. 25. *Si transieris per messem amici tui colligens spicas, manu confricabis ad manducandum, falcem autem non mittas*, vel *falce non metas*. Messis est populus, vt Dominus monstrat
Matt 9. 37. in Euangelio dicens: *Messis quidem est multa, operarij autem pauci; rogate dominum messis, vt mittat operarios in messem suam.* quia vos pro nobis Episcopis debetis orare, vt vobis digna possimus loqui. Messis autem amici, est populus in prouincia alteri Metropolitano commissa. Vnde vos hortando, quasi manu operis confricando, ad Dei voluntatem & vestram salutem in corpus vnitatis Ecclesiæ valemus & debemus traicere. In parrochianos autem prouinciarum alijs Metropolitanis commissarum falcem iudicij non mittimus: quia nec est vnde, nec nostrum esse consideramus.

III.

Eſt & alia cauſa, quia iſti venerabiles Domini & confratres noſtri prouinciæ iſtius Epiſcopi, non habentes metropolitanum Epiſcopum, exiguitatem noſtram ſic in ſuis, ſicut & in ſpecialibus noſtris cauſis, nos fraterna caritate iubent & commonent agere. Eſt ita, Domni fratres? Et reſponderunt ipſi Epiſcopi, Ita eſt.

IV.

Præterea, quæ domnus Epiſcopus & frater noſter Aduentius vobis ex ſua & cæterorum ſuorum ac noſtrorum fratrum & venerabilium Epiſcoporum voce dixit, in hoc etiam animaduertere poteſtis voluntatem Dei eſſe, vt præſens domnus & rex noſter, qui in parte regni, quam hactenus tenet & tenuit, & nobis, ac Eccleſiis noſtris, & populo ſibi commiſſo vtiliter præeſt ac præfuit, & ſalubriter prodeſt & profuit, inde ad hunc locum Dominó ducente peruenerit. Quò etiam vos eius inſpiratione confluxiſtis, & ipſi vos ſponte commendaſtis, cuius inſtinctu animantia omnia in arcam Noe, ſignificantem Eccleſiæ vnitatem, nullo cogente conuenerunt. quia ſanctæ memoriæ pater ſuus, domnus Hludouuicus pius Imperator Auguſtus, ex

progenie Hludouuici regis Francorum inclyti, per B. Remigij Francorum Apostoli catholicam prædicationem cum integra gente conuersi, & cum tribus Francorum millibus, exceptis paruulis & mulieribus, vigilia sancti Paschæ in Remensi metropoli baptizati, & cœlitus sumpto chrismate, vnde adhuc habemus, peruncti & in regem sacrati, exortus per beatum Arnulfum, cuius carne idem Hludouuicus pius Augustus originem duxit carnis, & à Stephano Papa Romano, ante sanctæ Dei genitricis & semper virginis Mariæ altare, Remi in Imperatorem est coronatus: & demum factione quorumdam terreno imperio destitutus, in prædictam regni partem, vnanimitate Episcoporum & fidelis populi, ante sepulchrum S. Dionysij eximij martyris Ecclesiæ sanctæ est redditus, & in hac domo, ante hoc altare protomartyris Stephani, cuius nomen interpretatum resonat coronatus, per Domini sacerdotes, acclamatione fidelis populi, sicut vidimus qui adfuimus, corona regni est imperio restitutus. Et quia, vt in historijs sacris legimus, reges quando regna obtinuerunt, singulorum regnorum sibi diademata imposuerunt, non incongruum

videtur iſtis venerabilibus Epiſcopis, ſi veſtræ vnanimitati placet, vt in obedientia regni, vnde vos ad illum ſponte conueniſtis & vos ei commendaſtis, ſacerdotali miniſterio ante altare hoc coronetur, & ſacra vnctione Deo conſecretur. Quod ſi vobis placet, proprijs vocibus conſonate. Et in hoc conclamantibus omnibus, dixit idem Epiſcopus: Agamus ergo vnanimiter Deo gratias, decantantes Te Deum laudamus.

XXXVI.

Pactio Aquiſgranenſis.

ANNO INCARNATIONIS Domini noſtri Ieſu Chriſti DCCCLXX. *Indictione* III. *pridie nonas Martij, anno* XXXII. *Karoli glorioſi regis, Aquiſgrani palatio hæ pactiones inter ipſum & Hludouuicum regem fratrem ipſius factæ ſunt.*

INGELRAMNVS COMES EX parte Karoli regis.

SIc promitto ex parte fenioris mei, quòd fenior meus Karolus rex fratri fuo Hludouuico regi talem portionem de regno Hlotharij regis confentit habere, qualem aut ipfi iuftiorem, & plus æqualiorem, aut communes fideles eorum inter fe inuenerint. Nec cùm in ipfa portione, vel in regno quod antea tenuit, per aliquam fraudem vel fubreptionem decipiet, aut forconfiliabit, fi frater fuus Hludouuicus eandem firmitatem & fidelitatem, quam ex parte fenioris mei illi habeo promiffam, ifte frater fuus Hludouuicus feniori meo ex parte fua, quamdiu vixerit, inuiolabiliter feruauerit.

ITEM LEVTFRIDVS COMES ex parte Hludouuici regis.

SIC promitto ego ex parte fenioris mei, quòd fenior meus Hludouuicus rex fratri fuo Karolo regi talem portionem de regno Hlotharij regis confentit habere, qualem aut ipfi iuftiorem, aut plus æqualiorem, aut communes fideles eorum inter fe inuenerint. Nec cũ in ipfa portione,

vel in regno quod antea tenuit, per aliquam fraudem vel subreptionem decipiet, aut forconsiliabit: si frater suus Karolus eandem firmitatem & fidelitatem, quam ex parte senioris mei habeo promissam, iste frater suus Karolus seniori meo ex sua parte, quamdiu vixerit, inuiolabiliter seruauerit.

Hæc eadem tertius Theodericus Comes ex parte gloriosi regis Karoli, & quartus Radulfus Comes ex parte Hludouuici prosecuti sunt. Isti præsentes fuerunt, Leutbertus Archiepiscopus, Altfridus Episcopus, Odo Episcopus, Adalelmus Comes, Ingelramnus Comes, Luitfridus Comes, Theodericus Comes, item Adalelmus Comes.

XXXVII.

Diuisio regni Lotharij.

ANNO INCARNATIONIS Dominicæ DCCCLXX. *regni Karoli* XXXIII. *Indictione* I[illegible]I. VI. *Idus Augusti, inter gloriosos reges Karolum*

& Hludouuicum fuit hæc diuisio regni facta, in Procaspide super fluuium Mosam.

ET HÆC EST PORTIO QVAM SIBI Hludouuicus accepit.

Coloniam.
Treueris.
Vtrech.
Stratsburch.
Basulam.
Abbatiam Sueſtre.
Berch.
Niu monasterium.
Castellum.
Indam.
S. Maximini.
Ephternacum.
Horream.
S. Gangulfi.
Fauerniacum.
Polemniacum.
Luxouium.
Luteram.
Balmam.
Offonis villam.
Megeni monasteriũ.
S. Deodati.
Bodonis monasteriũ
Stiuagium.
Romerici montem.
Morbach.
S. Gregorij.
Mauri monasteriũ.
Eboresheim.
Homowa.
Masonis monasteriũ
Homburch
S. Stephani Strastburch.
Erenstein.
S. Vrsi in Salodoro.
Grandi vallem.
Altam petram.
Iustinam.
Vallem clusæ.
Castellũ Carnones.
Heribodesheim.

Abbatiam deAquis.
Hoenchirche.
Auguſtchirche.
Comitatum Teſtrebant.
Batua.
Hattuarias.
Maſau ſubterior de iſta parte.
Item Maſau ſuperior, quod de iſta parte eſt.
Liugas quod de iſta parte eſt.
Diſtrictum Aquēſe.
Diſtrictum Trectis.
In Ribuarias Comitatus v.
Megenenſium.
Bedagowa.
Nitachowa.
Sarachowa ſubterior.
Bleſitchowa.
Selme.
Albe chowa.
Suentiſium.
Calmontis.
Sarachowa ſuperior.
Odornenſe, quod Bernardus habuit.
Solocenſe.
Baſiniacum.
Eliſchowe.
Waraſch.
Scudingum.
Emaus.
Baſalchowa.
In Eliſatio Comitatus II.
De Friſia duas partes.

DE regno quod Hlotharius habuit, ſuper iſtam diuiſionem, propter pacis & caritatis cuſtodiam, ſuperaddidimus iſtam adiectionem.

Ciuitatem Mettis, cum Abbatia S. Petri, & S. Martini, & Comitatu Moſlenſi,

cum omnibus villis in eo consistentibus, tam dominicatis, quàm & vassallorum. De Arduerma, sicut flumen Vrta surgit inter Bislarsc & Tumbas, ac decurrit in Mosam: & sicut recta via pergit in Bedensi, secundum quod communes fideles nostri rectius inuenerint, excepto quod de Condastro est ad partem Orientis trans Vrtam. Et Abbatias Prumiam & Stabolau, cum omnibus villis dominicatis & vassallorum.

ET HÆC EST PORTIO QVAM Karolus de eodem regno sibi accepit.

Lugdunum.
Vesontium.
Viennam.
Tungris.
Tullum.
Viridunum.
Cameracum.
Viuarias.
Vcetia.
Montem Falconis.
S. Michaëlis.
Culdini monasteriũ.
S. Mariæ in Bisincione.
S. Martini in eodem loco.
S. Augentij.
S. Marcelli.
S. Laurentij.
Leudensi.
Sennonem.
Abbatiam Mellam.
Melbarium.
Laubias.
S. Gaugerici.
S. Saluij.
Crispinno.
Fossas Marilias.
Hunulcurt.

Hunulcurt.
S. Geruasij.
Maalinas.
Ledi.
Sumniacum.
Antonium.
Condatum.
Merrebecchi.
Ticliuinni.
Luitosa.
Calmontis.
S. Maria in Deonãt.
Echa.
Andana.
Wasloi.
Altum montem.
Comitatum Texandrum.
In Brachanto comitatus IV.
Cameracensium.
Hanioum.
Lomensem.
In Hasbanio comitatus IV.
Masau superior de ista parte Mosæ.
Masau subterior, quantum de ista parte est.
Liugas quod de ista parte Mosæ est, & pertinet ad Velsatum.
Scarponinse.
Viriduninse.
Dulminse.
Arlon.
Vaurense comitatus II.
Mosminse.
Castricium.
Condrust.
De Arduenna, sicut flumen Vrta surgit inter Bislanc & Tumbas, ac decurrit ex hac parte in Mosam: & sicut recta via ex hac parte occidentis pergit in Bedensi, secundum quod Missi nostri rectius inuenerint.

Tullense.
Aliud Odornense, quod Termarus habuit.
Barrense.
Portense.
Salmoringum.
Lugdunense.
Viennense.
Viuarias.
Vcetiam.
De Frisia tertiam partem.

XXXVIII.

Apud Gundulfi villam.

ANNO INCARNATIONIS Dominicæ DCCCLXXIII. *Indictione* V. *quinto Idus Septembris, in placito generali apud Gundulfi villam, cùm Hludouuicus sacramenta superius scripta disrupisset, & æquiuoco suo itidem Hludouuico Imperatori se coniunxisset, & sacramenta quæ superius scripta sunt fieri iussisset, Ingilberga regina, & legatis sedis Apostolicæ, Formoso scilicet & Haderico, præsentibus, hac tempestate vrgente, Episcopi omnes ex regno gloriosi*

regis Karoli hanc professionem infra scriptam fecerunt, & omnes laici hoc sacramentum similiter infra scriptum iurauerunt.

PROFESSIO EPISCOPORVM.

QVANTVM sciero & potuero, adiuuante Domino, consilio & auxilio secundum meum ministerium fidelis vobis adiutor ero, vt regnum, quod vobis Deus donauit vel donauerit, ad ipsius voluntatem, & sanctæ Ecclesiæ ac debitum regium honorem vestrum, & vestram fideliumque vestrorum saluationem, habere & obtinere possitis.

SACRAMENTVM LAICORVM.

QVANTVM sciero & potuero, adiuuante Domino, consilio & auxilio fidelis vobis adiutor ero, vt regnum quod habetis, ad Dei voluntatem, & sanctæ Ecclesiæ & vestrum honorem, atque ad vestram saluationem continere possitis; & quod Deus adhuc vobis concesserit, adquirere, & contra omnes homines defendere valeatis.

XXXIX.

Apud Carisiacum.

ANNO INCARNATIONIS Dominicæ DCCCLXXIII. *regni vero domni Karoli* XXXIII. *Indictione* V. *hæc capitula, quæ sequuntur, ab eodem rege statuta sunt in placito generali apud Carisiacum, omnium cum voluntate & consensu, & à præfato rege, & ab omnibus qui præsentes fuerunt confirmata.*

CAP. I.

QVIA necesse est, vt quod malæ rei increscit, iterum recidatur; de constitutionibus antecessorum nostrorum & nostris, quæ in illorum & nostris capitulis constitutæ sunt, ad resecanda mala, quæ specialiter iterum remergunt, Missis & Comitibus nostris firmiter exequenda proponimus. Id est, vt quando Missi vel Comites nostri latronem, vel aliquem malefactorem, vel infidelem nostrum forban-

nierint, hoc nobis in nostro palatio, & alijs Missis & Comitibus scire faciant: vt si ad nostram curtem venerit, inde faciamus quod nostrum est. Et si de vno missatico vel comitatu, in alium missaticum vel comitatum fugerit, Missus vel Comes, in cuius missaticum fugerit, per fideiussores constringat, vt velit nolit illuc reueniat, & ibi malum emendet, vbi illud perpetrauit. Et si fideiussores non habuerit, sub custodia illum habeat, donec ad illum Comitem, in cuius comitatu forbannitus fuerit, illum reuenire faciat. & si alodem habuerit, vel in illo comitatu vnde fugit, vel in illo comitatu ad quem fugit, Comes ipsum alodem in fiscum recipiat. Et qui talem forbannitum receperit, secundum quod constitutum est in capitularibus aui & patris nostri in libro tertio, si francus est, cum duodecim similibus francis iuret, quòd ipsum latronem vel forbannitum esse non scisset, licet pater eius sit, aut frater, aut propinquus. Si hoc iurare non potuerit, vel ab alio conuictus fuerit, quòd latronem vel malefactorem, aut infidelem nostrum forbannitum in hospitio suscepisset, sicut ipse forbannitus, & vt infidelis iudicetur.

II.

Vt Comites & Missi nostri maximam curam adhibeant, quatinus in illorum comitatibus & missaticis populus iustitiam & pacem habeat, & de latronibus exturbandis maximum certamen habeant. Et si talis malefactor, aut infidelis noster emerserit, vt per se illum comprehendere Comes in suo comitatu non possit, accipiat homines tam nostros, quàm Episcoporum, vel Abbatum, & Abbatissarum, in suo comitatu commanentes, & sic illum persequatur donec comprehendat. Et qui ad talem malefactorem accipiendum vocatus fuerit, & se inde retraxerit, vt ad hoc adiutorium non præstet; si liber homo fuerit, bannum dominicum componat; & si colonus fuerit, LX ictus accipiat. Et si talis malefactor in illa persecutione occisus fuerit, qui eum occiderit leudem inde non soluat, & nullus illi inde faidam portare præsumat. Quòd si quis facere præsumpserit, per certos fideiussores ad nostram præsentiam perducatur.

III.

De illis liberis hominibus, qui infames vel clamodici sunt de testeijs, vel latrocinijs, & rapacitatibus, & assalturis, vel de in-

fidelitate nostra, & cum furto non comprehenduntur: si eis iam vita perdonata est propter aliquod malefactum, fiat de illis sicut in Capitulari aui & patris nostri continetur, in libro III. cap. XLVII. & si iam de latrocinio reuicti sunt, fiat de illis sicut de reuictis. Si autem illis adhuc vita perdonata non fuit, & reuicti non sunt, & res & mancipia vel mobile habent, fiat de illis sicut in quarto libro capitulorum cap. XXIX. dicitur, cùm ad mallum Comitis venerint. Si autem ad mallum non venerint, banniantur, & per res & mancipia distringantur vt veniant. si autem non venerint, fiat de illis sicut in capitulari continetur. Et si post secundam Comitis admonitionem ad mallum venire noluerint, rebus eorum in bannum missis venire, & iustitiam reddere compellantur. Et si talis est, quem aut parentes, aut propter faidam homines accusare noluerint, aut ausi non fuerint, & cum malefacto comprehensus non fuerit, & negauerit; iuret cum duodecim talibus francis, quorum testimonium leges publicæ non reijciunt, quòd testeiam, vel latrocinium, aut rapinam non fecerit: & post hæc iuret ipse tantum, quòd deinceps testeiam vel latrocinium non fa-

ciet, neque facienti consentiet; & si scierit qui hæc fecerit, illis ministris nostris, per quos talis causa emẽdari debet, non celet. Et qui res & mancipia vel mobile non habent, per quæ distringi possint, vt ad mallum veniant, & ibi aut se legaliter, vt permisimus, excõdicant, aut si se excondicere non potuerint, quod malè fecerint legaliter emendent: post secundam bannitionem Comitis, si ad mallum non venerint, comprehendantur secundum præfatum capitulare lib. III cap. LVI. quo dicitur de latronibus qui magnam habent blasphemiam. Quicumque aliquem ex his comprehenderit, nullum damnum exinde patiatur. comprehensus autem, si fideiussores habere potuerit, per fideiussores ad mallum adducatur: si fideiussores habere non potuerit, à ministris Comitis custodiatur, & ad mallum perducatur. Et si aliquis eum accusauerit, fiat de illo secundum præfatum capitulum libri capitularis. si autem eum nullus accusauerit, excondicat se prædicto modo, & iuret quòd deinceps testeiam vel latrocinium non faciet, neque facienti consentiet; & si scierit qui hoc faciet, non celet ministris regni, per quos talis causa emendari debet. Si verò tales, vt

prædiximus, ad mallum adduci non potuerint, in forbannum mittantur, & de his Missi vel Comites, sicut supra diximus, faciant; & de illis qui tales receperint sicut præscripsimus, fiat. Si autem fiscalinus noster ita infamis in fiscum nostrum confugerit, vel colonus de immunitate in immunitatem confugerit, mandet Comes iudici nostro, vel aduocato cuiuscunque casæ Dei, vt talem infamem in mallo suo præsentet. Et si talem præsentauerit, si aliquis eum comprobare voluerit, faciat: & si nullus eum comprobare voluerit, tamen suam infamiam ad Dei iudicium purget, & per illud Dei iudicium aut liberetur, aut condemnetur. Si autem iudex noster, vel aduocatus de casa Dei, commonitus talem blasphemum Comiti in mallo suo non præsentauerit, fiat inde secundum Capitulare libri tertij cap XXVI. Et si seruus alicuius ita clamosus est, Comes dominum serui commoneat, vt eum in mallo præsentet, & præsentatum, si aliquis comprobare voluerit, faciat: & si nullus eum comprobare voluerit, ad Dei iudicium prædicto modo se examinet, & per illud Dei iudicium aut liberetur, aut condemnetur. Si autem dominus serui eundem seruum

ſuum Comiti in mallo præſentare noluerit, fiat inde ſecundum Capitulare libri tertij, cap. XLVI.

IV.

De illis hominibus, qui cum Carlomanno præteritis annis tanta mala & tanta ſcelera in regno noſtro fecerunt, ſicut tunc & verbis & ſcriptis præcepimus, ita Comites & Miſſi noſtri exequantur in eos, in quibus noſtra iuſſio, quam conſilio fidelium noſtrorum iuſſimus, executa non eſt. Id eſt, vt fidelitatem nobis promittant, ſicut tunc ſcariuimus, & ſcriptam Comitibus noſtris dedimus. Et cui aliquid abſtulerunt, aut emendent, aut deprecentur, & pœnitentiam faciant, ſicut tunc conſtitutum fuit. Et qui ſeniores, ſicut tunc præcepimus, acceptos non habent, per fideiuſſores ad noſtram præſentiam perducantur, & alodes quos habent Comites, in quorum comitatibus ſunt, in fiſcum recipiant.

V.

Vt vnuſquiſque Comes in ſuo comitatu prouideat, vt qui fidelitatem nobis adhuc promiſſam non habent, fidelitatem nobis promittant, ſicut in capitulis aui & patris noſtri continetur.

VI.

Vt vnuſquiſque Comes in comitatu ſuo

magnam prouidentiam accipiat, vt nullus liber homo in nostro regno immorari, vel proprietatem habere permittatur, cuiuscunque homo sit, nisi fidelitatem nobis promiserit. VII.

Et quia audiuimus, quòd malefici homines, & sortiariæ, per plura loca in nostro regno insurgunt, quorum maleficijs iam multi homines informati, & plures mortui sunt. quoniam, sicut sancti Dei homines scripserunt, regis ministerium est impios de terra perdere, maleficos & veneficos non sinere viuere. expressè præcipimus, vt vnusquisque Comes in suo comitatu magnum studium adhibeat, vt tales perquirantur & comprehendantur. Et si iam inde comprobati masculi, vel comprobatæ feminæ sunt, sicut lex & iustitia docet, disperdantur. Si verò nominati vel suspecti, & necdum inde comprobati sunt, vel per testes veraces inde comprobari non possunt, Dei iudicio examinentur: & sic per illud Dei iudicium aut liberentur aut condemnentur. Et non solum tales istius mali auctores, sed & conscij ac complices illorum, siue masculorum, siue feminarum, disperdantur, vt vnà cum eis scientia tanti mali de terra nostra pereat.

VIII.

Quia ſicut & per ſcripturas, & per auctoritatem, & per rationem manifeſtum eſt, duo ſunt quibus principaliter mundus hic regitur, regia poteſtas, & pontificalis auctoritas: & in libro Capitulorum aui & patris noſtri coniunctè ponitur, vt res & mancipia Eccleſiarum eo modo contineantur, ſicut res ad fiſcum dominicum pertinentes contineri ſolent: iuſtè & rationabiliter de rebus & mancipijs, quæ in regia & in eccleſiaſtica veſtitura fuerunt, vniformiter & vno modo tenẽdum eſt. Vt ſicut quæcumque res & mancipia in regia veſtitura aui & patris noſtri & noſtra fuerunt, & nunc ab alijs detinentur, demonſtretur qualiter de regia veſtitura aui & patris noſtri, & noſtra exierunt: quia plures inde per mendacium quædam obtinuerunt, & quidam plura per fraudem obtinent Ita & de rebus quæ in Eccleſiarum veſtitura fuerunt, vnde quæſtio fuerit, demonſtretur qua auctoritate in proprietatem eas quiſque obtineant. Et quoniam quidam non contradicunt, quòd res & mancipia quæ tenent, in veſtitura noſtra, vel anteceſſorum noſtrorum, ſiue Eccleſiarum Dei, non fuiſſent. ſed patres il-

lorum morientes eis in hæreditatem dimiserunt: ideo non volunt inde vllam auctoritatem ostendere, sed suam hæreditatem probare. Contra illos dicitur, quia potest fieri, vt aliquis de fisco regio, vel de rebus Ecclesiæ aliquid proprindat, aut per fraudem obtineat: & mortuo illo filius eius, aut filia, illas res tenere in hæreditatē velit Propterea per capitula aui & patris nostri, quæ Franci pro lege tenenda iudicauerunt, & fideles nostri in generali placito nostro conseruanda decreuerunt, discernendum est de quali hæreditate auctoritas non debet requiri, sed legitima hæreditas ab aliquo approbari. Ostenditur enim in eis capitulis, vbi de rebus alienis alicui per malum ingenium venditis vel datis loquitur, quæ sit vnicuique legitima hæreditas, cùm dicitur inter alia: Similiter de omnibus iustitijs ad eum pertinentibus rationem reddere compellatur, excepta sua legitima hæreditate, quæ ei per successionem parentum suorum legitimè euenire debuit. & de hac legitima hæreditate non est auctoritas requirenda. sed si interpellatio inde fuerit, legitima hæreditas approbanda. Quia verò de rebus ex fisco regio, & de rebus ecclesiasti-

cis, quæ ita, vt in eisdem capitulis habetur, contineri debent, sicut res ad fiscum dominicum pertinentes contineri solent, auctoritas est requirenda: per quam auctoritaté quisque illas retineat, in ipsis capitulis demonstratur, cùm dicitur: Vbicumque commutationes, quæ tam tempore nostro, quàm tempore genitoris & aui nostri, legitimè & rationabiliter atque vtiles Ecclesijs Dei factæ sunt, permaneant: vbicumque verò inutiles, & incommodæ, atque irrationabiles factæ sunt, dissoluantur, & recipiet vnusquisque quod dedit. Vbi verò mortua manus interiacet, aut alia quælibet causa, quæ rebellis esse videatur, inuenta fuerit, diligenter describatur, & ad nostram notitiam perferatur. Sed & iustum atque rationabile videtur, vt si rectores Ecclesiarum negligenter res quas acceperunt in commutationem neglexerunt, & commutantes commutatas excoluerunt, non compensentur excultæ & neglectæ æqualiter: sed sicut tunc fuerunt compensentur, quando commutatæ fuerunt. & ita compensatio ad nostram notitiam perferatur, & nostro ac fidelium nostrorum iudicio, vtrum permanere an dissolui debeant istæ commutationes, decernatur.

IX.

Vt ſicut in capitulis aui & patris noſtri continetur, Miſſi noſtri, vbi boni ſcabinei non ſunt bonos ſcabineos mittant; & vbicumque malos ſcabineos inueniunt, eijciant, & totius populi conſenſu in locum eorum bonos eligant; & cum electi fuerint, iurare eos faciant, vt ſcienter iniuſtè non iudicent.

X.

Volumus, vt ſecundum Capitulare aui & patris noſtri, quicũque de ſcabineis deprehenſus fuerit propter munera, aut propter amicitiam iniuſtè iudicaſſe, per fideiuſſores miſſus ad præſentiam noſtram veniat: & omnibus ſcabineis denuntietur, ne quis etiam iuſtum iudicium vendere præſumat.

XI.

Volumus, vt ſecundum Capitulare aui & patris noſtri, in comitatu omni hi qui meliores & veraciores inueniri poſſunt, eligantur à Miſſis noſtris ad inquiſitionem faciendam, & rei veritatem diſcendam, & vt adiutores Comitum ſint ad iuſtitias faciendas.

XII.

Volumus, vt ſecundum capitula aui & patris noſtri & noſtra, mallus neque in Eccleſia, neque in porticibus, aut atrio Eccleſiæ, neque in manſione presbyteri iuxta

Ecclesiam habeatur: quia non est æquum vt ibi homines ad mortem iudicentur, & dismembrentur, & flagellentur; vbi, si confugerint, secundum aliud capitulum pacem habere debent. Domus verò, sicut in capitulis aui & patris nostri continetur, à Comite in loco vbi mallum tenere debet construatur, quatenus propter calorem solis & pluuiam publica vtilitas non remaneat. Minora verò placita Comes, siue intra suam potestatem, vel vbi impetrare potuerit, excepto in Ecclesia, & porticibus, atque atrio Ecclesiæ, & mansione presbyteri, habeat, sicut in eisdem capitulis continetur.

XL.

Reclamatio Episcopi Barcinonensis apud Attiniacum.

ANNO INCARNATIONIS Dominicæ DCCCLXXIV. *hæc quæ sequuntur capitula domnus rex Karolus in Attiniaco Kalend. Iulij statuit.*

CAP. I.

CAP. I.

EPISCOPVS Barcinonensis se reclamauit, quòd Tyrsus presbyter Cordubensis in Ecclesia intra muros ipsius ciuitatis sita, seorsim conuentus agens, pene duas partes ex decima ipsius ciuitatis sibi vsurpat: & sine illius licentia Missas & baptisteria in eadem ciuitate præsumit celebrare: & conuocatos ab Episcopo ad matrem Ecclesiam, etiam in solemnitatibus Paschæ ac Natiuitatis Domini, ad se reuocat, atque contempto Episcopo eis communionem largitur. Vnde sacrum Can. Nicænum Concilium dicit: Quicumque 16. temerè ac periculosè, neque timorem Dei præ oculis habentes, nec agnoscentes Ecclesiarum regulam, discedunt ab Ecclesia presbyteri, aut diaconi, vel quicumque sub regula prorsus existunt, hi nequaquam debent in aliam Ecclesiam recipi: sed omnem necessitatem conuenit illis imponi, vt ad suas parrochias reuertantur. quòd si non fecerint, oportet eos communione priuari. Hoc de Tyrso, qui inregulariter à sua ciuitate discessit, decretum est. Cæterum de ipso, & de alijs Can. contemptoribus, Antiochenum Conci- 5.

lium dicit: Si quis presbyter, aut diaconus, Episcopum proprium contemnens se ab Ecclesia sequestrauit, & seorsum colligens altare constituit, & commonenti Episcopo non adquieuerit, nec consentire vel obedire voluerit semel & iterum conuocanti: hic damnetur omnimodo, nec vltra remedium consequatur, quia suam recipere non potest dignitatem. Quòd si Ecclesiam conturbare & sollicitare persistit, tanquam seditiosus per potestates exteras opprimatur. Hinc etiam Africæ prouinciæ canones decreuerunt. Sed tantùm hoc capitulum de Antiocheno Concilio posuisse sufficiat. De Basilicis

Aurel. I. c.17.

autem & decimis, sacri canones decreuerunt, vt omnes basilicas, quæ per diuersa loca constructæ sunt, vel quotidie construuntur, secundum priorum canonum regulam, in eius Episcopi, in cuius territorio positæ sunt, potestate consistant. Et sanctus Gelasius in decretis suis: Quatuor,

Cap 17.

inquit, tam de reditu, quàm de oblatione fidelium, prout cuiuslibet Ecclesiæ facultas admittit, sicut dudum rationabiliter est decretum, conuenit fieri portiones: quarum vna sit Pontificis, altera clericorum, pauperum tertia, quarta fabricis ap-

plicanda. De quibus, ſicut ſacerdotis intererit, integram miniſtris Eccleſiæ memoratam dependere quantitatem: ſic clerus vltra delegatam ſibi ſummam nihil inſolenter nouerit expetendum. Ea verò quę eccleſiaſticis ædificijs adtributa ſunt, huic operi veraciter prorogata locorum doceat inſtauratio manifeſta ſanctorum: quia nefas eſt, ſi ſacris ædibus deſtitutis in lucrum ſuum Præſul impendia his deſignata conuertat. Ipſam nihilominus adſcriptam pauperibus portionem, quamuis diuinis rationibus ſe diſpenſaſſe mõſtraturus eſſe videatur: tamen, iuxta quod ſcriptum eſt, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cælis eſt, oportet etiam præſenti teſtificatione prædicari, & bonæ famæ præconiis non taceri. Et hæc quidem de reditibus illis & oblationibus fidelium decreta ſunt. quæ ſpecialiter ad Epiſcopos Eccleſiarum in illis regionibus pertinent, quæ non abundant rebus, ſed tantùm de fidelium decimis ac votis ſubſiſtunt. Cæterum de ruſticanis parrochiis, quantum Epiſcopus in partibus Septimaniæ atque Galliciæ à preſbyteris exigere debeat, Bracarenſe Concilium capitulo ſecundo, & Toletanum Concilium capi-

tulo quarto demonſtrant. De his autem, qui contra auctoritatem, & Barcinonenſis Epiſcopi voluntatem, Tyrſum presbyterum in Eccleſia Barcinonæ ciuitatis retinent, Capitulare Auguſtorum domni Karoli, & domni Hludouuici, decernit hoc
Lib. 5. modo: De his, qui ſine conſenſu Epiſcopi
c. 43. presbyteros in Eccleſijs conſtituunt, vel de Eccleſijs eijciunt, vel ab Epiſcopo, vel à quolibet Miſſo dominico admoniti obedire noluerint, vt bannum noſtrum rewadiare cogantur, & per fideiuſſores ad palatium noſtrum venire iubeantur: & tunc nos decernamus, vtrum nobis placeat, vt aut illum bannum perſoluant, aut aliam harmſcaram ſuſtineant. Quia verò longum eſt iſtos ad præſentiam regis adducere, vel periculoſum eſt longius à marcha eos abducere, domnus rex commendabit ſuo Marchioni, qualiter eos diſtringat atque caſtiget. De decimis verò, quæ in poteſtate & diſpoſitione Epiſcopi eſſe debent, quas illi à matre Eccleſia abſtrahunt, & pro ſuo libitu alibi donant, idem Capitulare dicit: Quicumque decimam abſtrahit de Eccleſia, ad quam per iuſtitiam debet dari, & eam præſumptiosè, vel propter munera, aut amicitiam, vel

aliam quamlibet occasionem, ad aliam Ecclesiam dederit, à Comite, vel à Misso nostro distringatur, vt eiusdem decimæ quantitatem cum sua lege restituat. Et item; De his qui nonas & decimas iam per multos annos, aut ex parte, aut ex toto dare neglexerunt, volumus vt per Missos nostros constringantur, vt secundum Capitularem priorem soluant vnius anni nonam & decimam cum sua lege, & insuper bannum nostrum. & hoc eis denuncietur, quòd quicumque hanc negligentiam iterauerit, beneficium, vnde hæc nona & decima persolui debuit, amissurum se sciat. Lib. 5. c. 45.

II.

De hoc quòd se reclamauit, quoniam castrum Terracinense suæ subditum potestati, factione Baionis, per presbyteri insolentiam suo resultat ministerio, definitio præfati Antiocheni Concilij sequenda est in causa insolentis presbyteri. Contra factionem autem Baionis, sequendum est capitulum Carthaginensis Concilij, quo dicitur: Visum est vniuersis ab Imperatoribus postulari defensores, propter afflictionem pauperum, quorum molestijs sine intermissione fatigatur Ecclesia, vt defensores eis aduersus potentias diuitum

cum Episcoporum prouisione delegentur. Sequendum est etiam supra positum capitulum ex capitulari Augustorum, de his qui sine consensu Episcopi presbyteros in Ecclesiis suis constituunt, vel de Ecclesiis eiiciunt.

III.

De hoc quòd se reclamauit, quia Gotus quidam Madascius, fraude atque subreptione, per præceptum Ecclesiam sancti Stephani nobilem & antiquam impetrauit: vbi postposito Dei cultu, fœda efficitur conuersatio rusticorum. Et similiter Ricosindus Gotus, fraude & subreptione, agrum sanctæ Eulaliæ per præceptum obtinuit. Iussio regia hæc per fideles Missos diligenter ac veraciter inquirere iubeat, & ipsam inquisitionem per fidelium custodiam sub sigillo ad notitiam suam perferri faciat. Et si inuentum fuerit, quòd prædicta Ecclesia sancti Stephani, & ager sanctæ Eulaliæ, à præfatis Gotis per præcepta obtenta sunt, ipsa præcepta secundum legem sigillentur, & vna cum ipsa inquisitione ad præsentiam regiam perferantur: vt secundum iura forensia, qui in precibus fuêre mentiti, non illis prosint quæ impetrauerunt: & ibi careant ipso scriptorum bene-

ficio, quò perducentur rescripta, & regia magnificentia recipiat quod est sui iuris Barcinonensis Ecclesia.

XLI.

Synodi Pontigonensis.

SYNODVS QVÆ FVIT acta apud Ticinum palatium, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXXVI. *Indictione* IX. *mense Februario. &* *postea fuit confirmata ipsa Synodus apud Pontigonem, cum Missis domni Apostolici Ioannis, aliisque multarum prouinciarum Episcopis.*

ELECTIO KAROLI IMP. AB Italici regni Episcopis & cæteris confirmata.

GLORIOSISSIMO, & à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori, domno nostro Karolo perpetuo Augusto, nos quidem omnes Episcopi, Abbates,

Comites, ac reliqui, qui nobiscum conuenerunt, Italici regni optimates, quorum nomina generaliter subter habentur inserta, perpetuam optant prosperitatem & pacem. Iam quia diuina pietas vos, beatorum principum Apostolorum Petri & Pauli interuentione, per vicarium ipsorum, domnum videlicet Ioannem summum Pontificem, & vniuersalem Papam, spiritalemque patrem vestrum, ad profectum sanctæ Dei Ecclesiæ, nostrorumque omnium inuitauit, & ad imperiale culmen sancti Spiritus iudicio prouexit: Nos vnanimiter vos protectorem, dominum, ac defensorem omniũ nostrûm eligimus. cui & gaudentes toto cordis affectu subdi gaudemus, & omnia quæ ad profectum totius sanctæ Dei Ecclesiæ, nostrorumque omnium salutem decernitis & sancitis, totis viribus annuente Christo, concordi mente & prompta voluntate obseruare promittimus.

Et subscripserunt illi, qui in Italia adfuerunt.

Anspertus sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopus subscripsi.

Ioannes sanctæ Aretinæ Ecclesiæ humilis Episcopus subscripsi.
Ioannes Episcopus sanctæ Ticinensis Ecclesiæ subscripsi.
Benedictus Cremonensis Episc. subscripsi.
Teudulfus Dertonensis Episc subscripsi.
Adalgaudus Vercellensis Episc. subscripsi.
Azo Eporediensis Episcopus subscripsi.
Gerardus exiguus in exigua Laudensi Ecclesia Episcopus subscripsi.
Hilduinus Astensis Ecclesiæ Episc. subsc.
Ratbornus sedis Augustanæ Episc. subsc.
Leodoinus Mutinensis Eccl. Episc. subsc.
Hildradus Albensis Ecclesiæ Episc. subsc.
Bodo humilis sanctæ Aquensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.
Sabbatinus Ienuensis Eccl. Episc. subsc.
Eilbertus Comensis Episcopus subscripsi.
Adelardus seruus seruorum Dei Veronensis Episcopus subscripsi.
Ego Paulus sanctæ Ecclesiæ Placentiæ Episcopus subscripsi.
Ego Andreas sanctæ Florentinæ Ecclesiæ Episcopus subscripsi.
Reginerius Abbas subscripsi.
Signum Bosonis inclyti Ducis, & sacri palatij Archiministri, atque Imperialis Missi.

Signum Richardi Comitis.
Signum Walfridi Comitis.
Signum Liutfridi Comitis.
Signum Alberici Comitis.
Signum Supponis Comitis.
Signum Hardingi Comitis.
Signum Bodradi Comitis palatij.
Signum Cuniberti Comitis.
Signum Bernardi Comitis.
Signum Airboldi Comitis.

CONFIRMATIO CISALPINORVM.

SICVT domnus Ioannes Apoſtolicus, & vniuerſalis Papa, primò Romæ elegit, atque ſacra vnctione conſtituit: omneſque Italici regni Epiſcopi, Abbates, Comites, & reliqui omnes, qui cum illis conuenerunt, domnum noſtrum glorioſum Imperatorem Karolum Auguſtum vnanimi deuotione elegerunt ſibi protectorem ac defenſorem eſſe. ita & nos, qui de Francia, Burgundia, Aquitania, Septimania, Neuſtria, ac Prouincia, pridie Kalendas Iulij, in loco qui dicitur Pontigonis, anno XXXVII. in Francia, ac Imperij primo, iuſſu eiuſdem domni & glorioſi Auguſti conuenimus, pari conſenſu ac concordi deuotione eligimus & confirmamus.

Et subscripserunt omnes Cisalpini Episcopi qui adfuerunt, & quorum nomina subter sequentia capitula, quæ confirmauerunt, tenentur adscripta.

In nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti.

Incipiunt capitula quæ domnus Imperator Karolus, Hludouuici Augusti piæ memoriæ filius, vna cum consensu & suggestione venerabilium Episcoporum, & illustrium optimatum, reliquorumque fidelium suorum, ad honorem sanctæ Dei Ecclesiæ, & ad pacem ac profectum totius Imperij sui fecit, anno Incarnationis Domini nostri Iesu Christi DCCCLXXVI. *regni verò sui in Francia* XXXVI. *Imperij autem sui primo, Indictione* IX. *mense Februario, in palatio Ticinensi.*

CAP. I.

VT sancta Romana Ecclesia, sicut est caput omnium Ecclesiarum, ita ab omnibus honoretur & veneretur. neque quisquam contra ius & potestatem ipsius aliquid iniustè agere præsumat. sed liceat ei

debitum tenere vigorem, & pro vniuersali Ecclesia pastoralem exhibere curam, atque sacris precibus omnium pro omnibus interpellare auctorem.

II.

Vt honor domno & spiritali patri nostro Ioanni summo Pontifici,& venerabili vniuersali Papæ,ab omnibus conseruetur: & quæ secundum sacrum ministerium suum auctoritate Apostolica decreuerit, cum summa veneratione ab omnibus suscipiantur, & debita illi obedientia in omnibus conseruetur.

III.

Et licet in omnibus id obseruare velimus, præcipuè tamen sancimus, vt in termino beatorum Petri & Pauli Apostolorũ principum, nemo in eũdo& redeundo, vel ibi morando, aliquam vastationẽ & deprędationem facere præsumat: & quæ ipsius sanctæ Ecclesiæ propria sunt, nemo aliqua machinatione, sine voluntate ipsius sacri Pontificis, sibi vindicare præsumat. Quod si quisquam fecerit, restitutis malè præsumptis, immunitatem ipsius Ecclesiæ persoluat, & bannum nostrum tripliciter componat.

IV.

Vt Ecclesiasticus honor, & sacerdotalis atque clericalis reuerentia, debita compe-

tentique ſinceritatis religione ab omnibus amplectatur, & in omnibus cuſtodiatur, ſicut aui & genitoris noſtri monent edicta.

V.

Vt Imperialis honor ab omnibus fideliter obſeruetur: & quæ ab eo, ſeu per epiſtolam, ſeu per legatos præcipiuntur, à nullo impunè audeant violari.

VI.

Vt Epiſcopi miniſterium ſuum ſecundum ſacros & ſancto Spiritu promulgatos canones peragant, parrochias ſuas abſque alicuius impedimento, prædicando, corrigendo, & confirmando circumeant. & in hoc agendo nullus eis contraire, & quod ad miniſterium illorum pertinet contradicere in ipſis parrochijs audeat, vel eis exinde aliquam moleſtiam inferat. ſed adiutor, ſi oportuerit, inuitatus à Pontifice quiſque Eccleſiæ filius exiſtat: vt liceat eis criminalia ſcelera, & alia quæque corrigenda inquirere, diſcutere, & dijudicare canonicè. Quod qui temerare proteruè præſumpſerit, triplicem legem, & triplex bannum noſtrum perſoluat.

VII.

Vt Epiſcopi, ſecundum ſacram iuſſionem Domini noſtri Ieſu Chriſti, prædica-

tionem per se, vel per suos, congruenter exerceant, & presbyteros suos vt similiter faciant instruere procurent. Et vt sæculares & fideles laici diebus festis, qui in ciuitatibus sunt, ad publicas stationes occurrant: & qui in villulis & possessionibus sunt, ad publicum officium in plebem festinent. & nullus latibulosa Missarum in suis domibus officia celebrare præsumat sine sui rationabili licentia Episcopi.

VIII.

Vt Episcopi in ciuitatibus suis proximum Ecclesię claustrum instituant, in quo ipsi cum clero secundum canonicam regulam Deo militent: & sacerdotes suos ad hoc constringant, vt Ecclesias non relinquant, & aliubi habitare præsumant. Sint etiam subiecti proprio Episcopo secundum canonicam auctoritatem: nec per contumaciam ab eorum potestate dissiliãt. Neque sæculari potestati ad hoc eis commendare se liceat, aut eos quilibet recipere audeat, vt contra canonicas leges, & debitam Episcopi potestatem quodammodo defensentur. Huiusmodi vero sacerdotes Episcopalis illico censura disciplinis Ecclesiasticis subdat. nec fas est omnium eorum sollicitudinem Episcopos

non gerere, quibus in committendis sacris ordinibus dignum visum est communicasse. IX.

Vt domibus sacerdotum, propter malæ opinionis famam, habitatio feminarum penitus tollatur. neque illi in domos earum intrare indiscretè præsumant, ne nomen Dei, quod absit, per illos blasphemetur, per quos laudari piè & iugiter debet. Venationem quoque nullus tam sacri ordinis exercere præsumat: neque arma militaria pro qualicumque seditione portare audeat, aut habitum quemlibet tantum apicem sacerdotij non decentem assumat. X.

Vt res Ecclesiasticas, tam mobiles, quàm & immobiles, nemo inuadere vel auferre præsumat. & quæ à rectoribus Ecclesiæ hactenus, ob timorem vel fauorem, alicui libellario vel emphyteuticario iure dolosè, & cum damni detrimento, Ecclesiæ amissæ videntur, ad pristinum ius reuertantur. quatenus liceat illis, quibus earum cura commissa est, quieto & pacifico ordine eas tenere, & pro nobis, ac regno nobis à Deo commisso orare, pauperibusque debita stipendia erogare, familiam Ecclesiæ iustè & rationabiliter regere &

gubernare. Tranſgreſſoribus autem indicimus, iniuſtè præſumpta reſtituere, & ſicut præfixum eſt, triplicem legem, & triplex bannum noſtrum perſoluere.

XI.

Vt decimæ conlaborationum & animalium ſecundum ſacra præcepta Domino abſque fraude & aliqua retractatione offerantur: & in poteſtate Epiſcopi maneat, qualiter presbyteris diſpenſentur canonicè. & vt Eccleſias baptiſmales, quas plebes appellant, ſecundum antiquam conſuetudinem Eccleſiæ filij inſtaurent.

XII.

Vt Epiſcopi Comites, & vaſſos noſtros, in parrochia eorum manentes, paterno amore ſecundum Eccleſiaſticum miniſterium diligant. Ipſi verò Comites & vaſſalli, ſeu reliqua generalitas, prædictos Epiſcopos vt ſanctos patres honorent & venerentur, & ad miniſterium illorum peragendum, vbicumque potuerint, eos adiuuare decertent. Si verò, quod non optamus, eis infeſti, quo minus quæ Dei ſunt exercere poſſint, reperti fuerint, aut ipſi contra leges officia ſua violauerint, & eos quos venerari debent inquietauerint, ſecundum Capitulare aui & genitoris noſtri

nostri emendent. Qualiter quoque presbyteros ac reliquos gradus honorent, ipsius capitularis forma doceantur. Ipsi nihilominus Episcopi, singuli in suo Episcopio, Missatici nostri potestate & auctoritate fungantur.

XIII.

Vt Episcopi & Comites in suis ministerijs commorantes, in suis consistant domibus cum suis vasallis: neque præsumant occasione hospitij in pauperioris cuiuspiam vicini domo nisi rogati commorari: quia ob hoc maximè deprædationes & discordias hactenus pullulasse manifestum est. Præuideant quoque, secundum ministerium vnusquisque suum, ne in potestate illorum prædæ & deuastationes fiant. & si aliqui hoc facere tentauerint, omni sua virtute illis resistant. Et si ipsi per se constringere illos ad emendationem non potuerint, constitutis Missis nostris renuntient, vt ipsorum iudicio legaliter secundum Capitulare aui & genitoris nostri emendent. Quod si & ipsi hoc emendare nequiuerint, ad nostram notitiam perducant.

XIV.

Vt quotiens diuinum iudicium aliquem Ecclesię Pręsulem è sæculo vocauerit, nullus ad suimet perditionem facultates eius

inuadat, diripiat, & ad ius suum transferat: sed erogatarijs, & eleemosynarijs Ecclesiasticis, cum ipsius Ecclesiæ constituto œconomo, liberum sit, canonico more, iustè, rationabiliterque deputata successuro reseruare, vel quibuscumque, sicut expedit, pro eius spiritu distribuere. Quod qui iniqua cupiditate transgredi præsumpserit, vt superiùs prælibatum est, inrefragabiliter multetur.

XV.

Vt nemo fidelium nostrorum quodammodo aliquem celet, quem nostrum scierit infidelem esse: neque ei sustentationem quamcumque præstare pertentet, si eum ad nostram fidelitatem reuocare nequiuerit. Quicumque autem contra hæc fecerit, prædecessorum & progenitorum nostrorum iudicium experietur.

SVBSCRIPTIONES.

Ioannes Tuscanensis Episcopus, Legatus sanctæ sedis Apostolicæ, & domni Ioannis summi Pontificis, & vniuersalis Papę, in his quæ supra scripta sunt interfui, consensi, & subscripsi.

Ansegisus Senonum metropolis Episcopus, sanctæ & Apostolicæ sedis per domnum Ioannem summum Pontificem

Papam Vicarius, interfui, consensi, & subscripsi.
Ioannes Aretinus Episcopus, sanctæ sedis Apostolicæ Legatus, interfui, consensi, & subscripsi.
Hincmarus Remorum Archiepiscopus s.
Aurelianus Lugdunensis Ecclesiæ Episcopus in Christi nomine roboraui.
Frotarius Archiepiscopus consensi, & s.
Ottramnus Viennensis Eccl. Episc. subsc.
Ioannes Rotomagensis Ecclesiæ Archiepiscopus subscripsi.
Bertmundus Ebredunensis Ecclesiæ Archiepiscopus subscripsi.
Ragenelmus Tornacensis Eccl. Episc. s.
Walterus humilis Aurelianensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.
Gerboldus Cabillonensis Eccl. Episc. subs.
Gislebertus Carnotensis Eccl. Episc. subs.
Hildeboldus Suessionensis Eccl. Episc. s.
Rostagnus sanctæ Arelatensis Ecclesię humilis Episcopus subscripsi.
Isaac Lingonensis Ecclesiæ Episc. subsc.
Lantbertus Matiscensis Eccl. Episc. subsc.
Ingelwinus sanctæ Parisiacensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.
Geroldus Ambianensis Eccl. Episc. subsc.
Abbo Neuernensis Ecclesiæ Episc. subsc.

Ioannes Cameracensis Eccl. Episc. subsc.
Hadebertus Siluanectensis Eccl. Episc. s.
Odo Belgiuacorum Episcopus in Christi nomine subscripsi.
Ratbertus Valentinæ Eccl. Episc. subscr.
Bernarius Gratianopolitanæ Ecclesiæ Episcopus subscripsi.
Agenulfus Gabalitanensis Eccl. Episc. s.
Birico Vvapincensis Ecclesiæ Episc. subsc.
Alduinus Auenionensis Eccl. Episc. s.
Vvido Vellauensis Ecclesiæ Episc. subsc.
Hildebrannus Sagensis Episcopus subcr.
Vvillebertus humilis Catalaunorum Episcopus subscripsi.
Ragenfridus Meldensis Eccl. Episc. subsc.
Heirardus Lixouiensis Eccl. Episc. subsc.
Sigenandus Constantiensis Eccl. Episc. s.
Ætherius Viuariensis Episcopus subscr.
Erchambertus Baiocensis Eccl. Episc. su.
Hedenulfus Laudunensis Eccl. Episc. s.
Agilmarus Aruernensis Eccl. Episc. subsc.
Anselmus Lemouicensis Eccl. Episc. s.
Adalbertus Morinensis Eccl. Episc. subs.
Vvillelmus Cadurcorum Eccl. Episc. s.
Lupus Albiensis Eccl. Episcop. subscripsi.
Ottulfus sanctæ Trecassinæ Ecclesiæ humilis Episcopus subscripsi.
Berardus Virdunensis Eccl. Episc. subsc.

Arnaldus Leucorum Eccl. Episcop. subsc.
Franco Tungrensis Eccl. Episcop. subsc.
Theodoricus Vesontionum Ecclesiæ Archiepiscopus subscripsi.
Vvala Autisiodorensis Episcopus subscr.
Adalgarius Augustidunensis Episc. subsc.
Hemico Diensis Eccl. Episc. subscripsi.
Aimarus Ruthenensium Eccl. Episc subsf.
Theotarius Gerundensis Eccl. Episc. subsf.
Hugo Abba.
Albustus Abbas ex monasterio quod vocatur Bethleem, siue Ferrarias.
Hilduinus Abbas, & Bibliothecarius.
Vvlfardus Abba scripsit, & subscripsit.
Gauzlenus Abba, & Archicancellarius.

XLII.

ExactioNortmannis constituta.

HÆC EXACTIO A Nortmannis, qui erant in Sequana tempore Karoli regis, de suo regno fuit facta, vt ab ipsius regno recederent.

VNVSQVISQVE Episcopus qui habet abbatiam, aut Abbas qui simili-

ter habet abbatiam, aut Comes qui æquè habet abbatiam, de ſuo manſo indominicato, ſimiliterque & de vaſſallorum, accipiat de manſo indominicato denarios XII. de manſo ingenuili quatuor denarios de cenſu dominicato, & quatuor de ſua facultate. de ſeruili verò, duos denarios de cenſu, & de ſua facultate II. De omnibus verò Eccleſijs, vnuſquiſque Epiſcopus, vel Abba, de ſua ſolummodo poteſtate accipiant, de presbyteris à quocumque plurimum ſolidos V. & de vnoquoque iuxta quod poſſibile fuerit. ita vt à quo plurimum, V. ſolidos, à quo minimũ, quatuor denarios. De Eccleſijs verò, quas Comites & vaſſalli dominici habent, ſeu de illis, qui cum ſeniore noſtro pergere debent, ſiue qui remanſerint, Epiſcopus, in cuius parrochia conſiſtunt, ſecundum prætaxatum modum accipere procurabit. De Eccleſijs verò Imperatricis Epiſcopus ſimiliter accipiet prætaxato modo.

Anno Incarnationis Dominicæ DCCC LXXVII. *Nonis Maij, in Compendio palatio, de aliqua, ſed non de tota parte regni, quod domnus Imperator Karolus*

habuit antequam iunior Hlotharius defunctus fuiſſet, hæc conſtituta eſt exactio Nortmannis, qui erant in Sequana, tribuenda, vt à regno eius recederent.

EPISCOPI, Abbates, Comites, ac vaſſi dominici, ex ſuis honoribus de vnoquoque manſo indominicato donent denarios XII. de manſo ingenuili, quatuor denarios de cenſu dominicato,& quatuor de facultate mãſuarij. de ſeruili verò manſo, duos denarios de cenſu indominicato, & duos de facultate manſuarij. De omnibus verò Eccleſijs, vnuſquiſque Epiſcopus de ſuo Epiſcopatu, vel Abbas de ſua ſolummodo abbatia, in cuiuſcumque Epiſcopi ſint parrochia, accipiant cum miſſo Epiſcopi, in cuius parrochia ſunt, de preſbyteris ſecundũ poſſibilitatem, V. ſolidos, vel quatuor, vel tres, vel duos, vel vnum ſolidum. A quo plurimũ, V. ſolidos, à quo minimum, quatuor denarios. De Eccleſijs verò Imperatoris & Imperatricis, & Comitum ac vaſſallorum Imperialium, tam de illis, qui cum Imperatore pergent, quàm & illis, qui remanſerint, Epiſcopus, in cuius parrochia con-

ſiſtunt, ſecundum prædictum modum coniectum accipiat. De negotiatoribus autem, vel qui in ciuitatibus commanent, iuxta poſſibilitatem, ſecundum quod habuerint de facultatibus, coniectus exigatur.

XLIII.

Karoli Imperatoris apud Cariſiacum.

HÆC CAPITVLA conſtituta ſunt à domno Karolo glorioſo Imperatore, cum conſenſu fidelium ſuorum apud Cariſiacum, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXXVII. *regni verò ipſius* XXXVII. *Imperij autem* II. XVIII. *Kalendas Iulias, Indictione* X. *De quibus quædam ipſe definiuit, & de quibuſdam à ſuis fidelibus reſponderi iuſſit.*

CAP. I.

DE honore & cultu Dei, atque ſanctarum Eccleſiarum, quæ auctore

Deo ſub ditione & tuitione regiminis noſtri conſiſtunt, Domino mediante, decernimus, vt ſicut tempore beatæ recordationis domni & genitoris noſtri excultæ & honoratæ, atque rebus ampliatæ fuerunt, & quæ à noſtra liberalitate honoratæ atque ditatæ ſunt, de cætero ſub integritate ſui ſeruentur: & ſacerdotes, ac ſerui Dei vigorem eccleſiaſticum, & debita priuilegia, iuxta reuerendam auctoritatem obtineant: & eiſdem principalis poteſtas, & inluſtrium virorum ſtrenuitas, ſeu reipublicæ adminiſtratores, vt ſuum miniſterium competenter exequi valeant, in omnibus rationabiliter & iuſtè concurrant. & filius noſter hæc ſupraſcripta ſimiliter Deo iuuante conſeruet.

RP. Primum capitulum, ſicut Deo inſpirante decreuiſtis, omnes conlaudamus & conſeruare volumus.

II.

Vt monaſterium à nobis Compendio in honore ſanctæ Dei genitricis Mariæ conſtructum, à filio noſtro & fidelibus noſtris eo tenore quo cœpimus honoretur. & priuilegium à domno Papa & ab omnibus Epiſcopis confirmatum, Imperiale etiam decretum, ab omnibus fidelibus pro

Dei & noſtro amore benigniſſimè atque inuiolabiliter conſeruetur, & à filio noſtro firmetur.

RP. De ſecundo ſimiliter reſpondemus.

III.

Vt tales à vobis eligantur, exceptis illis quibus commendatum habemus, quorum ſpeciali conſilio & adiutorio in præſenti itinere vtamur.

RP. De tertio vos, ſicut melius Deo inſpirante vidiſtis, regni veſtri defenſionem atque tuitionem, & filij veſtri cuſtodiam, per fideles veſtros, tam per Epiſcopos, quàm Abbates & Comites, diſpoſitum habetis, & neceſſarium eſſe cognoſcimus. Ipſam diſpoſitionem nos diſordinare non poſſumus, nec debemus; & qualiter illam melius diſponere poſſimus, non ſapimus.

IV.

Quomodo ſecuri eſſe poſſimus, quouſque Deo donante huc reuertamur, à nullo regnum noſtrum inquietari poſſe, quantum Deus vos adiuuare voluerit, & veſtrum poſſe extiterit. & quomodo nos de filio noſtro, & de vobis ſecuri eſſe poſſimus, & vos de filio noſtro ſecuri eſſe poſſitis, & ipſe de vobis, & vt vos ad inuicem credere poſſitis.

RP. De quarto, in quo ſcriptum eſt, quomodo vos de filio veſtro ſecuri eſſe poſſitis, reſpondemus quia, Deo gratias, vos eundem filium veſtrum & generaſtis, & nutriſtis, & ſub nutrimento veſtro Deus ad hanc ætatem illum perduxit: & nemo noſtrûm illum amplius ſaluare poteſt, vel debet, aut ſapit, quàm vos. & in veſtro conſilio & auxilio, ac diſpoſitione, illius ſaluatio & honor poſt Deum & ſanctos eius conſiſtit. & qualiter ad Dei voluntatem, & ſanctæ Eccleſiæ & regni veſtri vtilitatem ſecuri de illo eſſe poſſitis, in veſtra diſpoſitione manet. Et de hoc quod ibi ſcriptum eſt, quomodo de nobis ſecuri eſſe poſſitis, qualiter vſquedum Deo donante huc reuertamini, vt à nullo regnum veſtrum inquietari poſſit, quantum Deus nos iuuare voluerit, & noſtrũ poſſe extiterit: Reſpondemus, quia ſunt ſacramenta, quæ vobis fecimus, & eſt profeſſio quã vobis & clerici & laici in Cariſiaco fecimus, & ſubſcripſimus: & eſt perdonatio, quam dominatio veſtra nobis fidelibus veſtris & perdonauit & ſubſcripſit: & eſt profeſſio & ſacramentum, quæ in Gundulfi villa, pro nouis cauſis emergentibus ex morte Hlotharij, & miſſatico domni

Apoſtolici Hadriani, & miſſatico Hludouuici nepotis veſtri, vobis fecimus. Eſt etiam profeſſio, quam Remis, & de veſtra fidelitate, & de veſtri regni diſpoſitione ac defenſione, & de vxore veſtra, & de filio veſtro quem habetis, & ſi Deus adhuc etiam alterum dederit, profeſſi fuimus. Quæ omnia hactenus conſeruauimus, & conſeruamus, & adiuuante Deo vſque ad finem vitæ noſtræ conſeruare volumus. vnde pro certo nos veraciter credere poteſtis. Si autem aliquis à præfatis ſacramentis vel profeſſionibus deuiauit, hoc ſecundum rationem & auctoritatem atque conſuetudinem emendet, & de cætero conſeruet. Si autem talis eſt de veſtris fidelibus, qui has profeſſiones non fecit, ſi neceſſe fuerit faciat, & de cætero conſeruet. Fideles etiam veſtri poſt mortem fratris veſtri ad vos venerunt. quale ſacramentum vobis fecerunt vos ſcitis. Qui autem de illis illud ſacramentum hactenus conſeruauit, de cætero conſeruet: & ſi aliquis ab illo ſacramento deuiauit, ſecundum rationem & auctoritatem atque conſuetudinem hoc emendet, & deinceps] conſeruet. De hoc quod ibidem ſcriptum eſt, qualiter nos ſecuri de filio

vestro esse possimus: respondemus, quia de filio vestro, quem per Dei gratiam, & vestram dispositionem, futurum seniorem post vos habere volumus, nullam firmitatem aliam quærimus, nisi hoc quod vos in Capitulari vestro statuistis & decreuistis, nobis vnicuiquique in suo ordine & persona conseruet. De hoc quod ibidem scriptum est, qualiter ipse de nobis securus esse possit, respondemus, quod & Remis respondimus, quia si Deus & vos illum in regni regimine sublimaueritis, & in parte denominata illum designaueritis, sic ei fideles esse cupimus, sicut per rectum esse seniori debemus. De hoc quod ibi scriptũ est, & nobis verbis dixistis, vt ad inuicem nos credere possimus: verbis fideliter nos confirmauimus, vt ad Dei voluntatem, & vestram fidelitatem & honorem, & sanctæ Ecclesiæ ac regni vestri vtilitatem, ac fidelium vestrorum saluamentum, Deo mediante adunati simus, quantum vnusquisque nostrum in suo ordine & persona per Dei gratiam scire & posse habuerit, vt ad inuicem nos credamus, & mutuo adiuuemus.

V.

Vt ea quæ per largitatis nostræ præcepta dilectæ coniugi nostræ in proprium

habere concessimus, filius noster ante nos confirmet: & ex omnibus, quæ illi iure beneficiario concessimus, siue concesserimus, si obitus noster euenerit, & illa nos superuixerit, quomodo securi sumus, quatinus illam & sua omnia filius noster, & fideles nostri condigno honore studeant conseruare.

RP. De quinto capitulo, in quo scriptum est de dilectæ coniugis vestræ dominæ nostræ honore & saluamento, & de conseruatione earum rerum quas illi dedistis, vel dederitis, & de confirmatione à filio vestro exinde facienda: & filius vester ad hoc paratus est, sicut iubetis, & nos, quantum scierimus & potuerimus, ad hoc parati erimus.

VI.

De filiabus nostris, cum quo honore secundum Dei voluntatem, & quali saluamento aut adiutorio consistere debeant. Quod etiam paruulæ nostræ filiæ datum habemus, aut deinceps dederimus, cum quali securitate tenere possit. Et si Deus eam ad perfectam ætatem venire donauerit, in matris suæ sit potestate, & à nullo contra ipsius voluntatem vel marito tribuatur, vel sacrum ei velamen imponatur.

RP. Similiter & de filiabus vestris, & etiam de paruula filia vestra, sicut in capitulo vestro continetur, & filius vester paratus est conseruare, & ad hoc conseruandum, quantum scierimus & potuerimus, adiutorium præstabimus.

VII.

De ordinandis scaris, &, si nepotes nostri, sui patris imitantes vestigia, contra nos aut in itinere, aut postquam ad dispositum locum Deo duce venerimus, aliquid nobis mali aut regno nostro machinari voluerint, quomodo illis, Deo iuuante, plenissimè resistatur.

RP. De scaris ordinandis, & de adiutorio, si aliquis de nepotibus vestris, aut inter vias, aut in Italia vobis aliquod impedimentum facere voluerit, in vestra dispositione erit, qui in isto regno remaneant, vel qui post vos in vestrum adiutorium pergant.

VIII.

Si antequàm redeamus, aliqui honores interim aperti fuerint, considerandum quid exinde agatur.

RP. Si antequam iuuante Domino reuertamini, aliquis Archiepiscopus defunctus fuerit, vicinus Episcopus ipsius dioeceseos cum Comite ipsam sedem præuideat,

vſque dum obitus ipſius Archiepiſcopi ad veſtram notitiã perueniat. Si aliquis Epiſcopus interim obierit, Archiepiſcopus ipſi ſedi viſitatorem ſecundum ſacros canones deputet, qui vnà cum Comite ipſam Eccleſiam ne prædetur cuſtodiat, vſque dum ipſius Epiſcopi obitus ad veſtram notitiam perueniat. Si Abbas, vel Abbatiſſa obierit, Epiſcopus, in cuius parrochia monaſterium illud eſt, vnà cum Comite illud Monaſterium cuſtodiat, vſque dum veſtra iuſſio inde fiat.

IX.

Si Comes obierit, cuius filius nobiſcum ſit, filius noſter cum cæteris fidelibus noſtris ordinet, de his qui illi plus familiares & propinquiores fuerint, qui cum miniſterialibus ipſius comitatus, & Epiſcopo, ipſum comitatum præuideat, vſque dum nobis renuntietur. Si autem filium paruulum habuerit, iſdem cum miniſterialibus ipſius comitatus & Epiſcopo, in cuius parrochia conſiſtit, eundem comitatum præuideat, donec ad noſtram notitiam perueniat. Si verò filium non habuerit, filius noſter cum cæteris fidelibus noſtris ordinet, qni cum miniſterialibus ipſius comitatus, & Epiſcopo, ipſum comitatum præ-

uideat, donec iussio nostra inde fiat. Et pro hoc nullus irascatur, si eundem comitatum alteri cui nobis placuerit dederimus, quàm illi qui eum hactenus præuidit. Similiter & de vassallis nostris faciendum est. Et volumus, atque expressè iubemus, vt tam Episcopi, quàm Abbates, & Comites, seu etiam cæteri fideles nostri, hominibus suis similiter conseruare studeant: & tam de Episcopatibus, quàm & de Abbatijs, vicinus Episcopus & Comes præuideant, ne aliquis res ecclesiasticas vel facultates diripiat, & nullus ad eorum eleemosynam faciendam impediat. Quòd si præsumpserit, & secundum leges humanas hoc componat, & secundum leges ecclesiasticas inde Ecclesiæ quam læsit satisfaciat, & nostram harmiscaram secundum modum culpæ, & vt nobis placuerit, sustineat.

RP. Cætera capitula responsione non egent, quoniam à vestra sapientia sunt disposita & diffinita.

X.

Si aliquis ex fidelibus nostris post obitum nostrum, Dei & nostro amore compunctus, sæculo renuntiare voluerit, & filium, vel talem propinquum habuerit, qui

pertinent, si ipsa obierit, faciant. Quæ verò superfuerint, ab ipsis saluentur vsque ad nostram, Deo dante, interrogationem.

XIII.

Inueniendum qualem partem imperij, si obitus noster euenerit, sibi decernendam sperare filius noster debeat: & si Deus alterum filium nobis interim donare voluerit, quam ipse habeat. Et si aliquis ex nepotibus nostris ad hoc se dignum exhibuerit, vel si non fecerit, secundum quod nobis tunc, & cui placuerit, censeatur.

XIV.

Vt filius noster talem se & taliter præparet, quatenus, cùm, Deo iuuante, reuersi fuerimus, Romam ire valeat, & ibi Dei & sanctorum Apostolorum quandiu necesse fuerit seruitium agere, & ibi, Deo adminiculante, in regem possit coronari.

XV.

Qualiter & quo ordine filius noster in hoc regno remaneat, & qui debeant esse, quorum auxilio vtatur, & vicissitudine cum eo sint. Videlicet ex Episcopis assiduò sint cum illo aut Ingiluuinus, aut Reinelmus, siue Odo, seu Hildeboldus. Ex abbatibus, si alia necessitas non euenerit, assiduè sint cum eo, Welpho, Gauzlinus, &

XVII.

Adalardus Comes palatij remaneat cum eo cum ſigillo. & ſi ipſe pro aliqua neceſſitate defuerit, Gerardus, ſiue Fredricus, vel vnus eorum qui cum eo ſcariti ſunt, cauſas teneat. & vel vna die in ſeptimana ipſe cauſas teneat, & vbicumque fuerint, de pace præuideant.

XVIII.

Comites quoque per ſuos comitatus de raptoribus & malis hominibus præuideant, qualiter pax fiat, & malla teneant, & omnibus qui hoſtem debent, denuntient vt parati ſint, quatinus ſi neceſſitas fuerit, in Dei & noſtrum ſeruitium pergere valeant. Et Miſſi noſtri, qui per omne regnum noſtrum conſtituti ſunt, miſſaticum noſtrum, prout eis opportunum fuerit, agere non negligant.

XIX.

Si werra in regno ſurrexerit, quam Comes per ſe comprimere non poſſit, filius noſter cum fidelibus noſtris eam quantocius comprimere ſtudeat, antequam malum in regno noſtro accreſcere poſſit.

XX.

Vt filius noſter cum fidelibus noſtris in illa parte regni moretur, vbi maior ne-

cessitas fuerit. & nemo in villis nostris, vel in villis vxoris nostræ mansionaticum accipiat. & nullus homines nostros siue alios deprædari audeat. & eorum qui nobiscum vadunt, beneficia, & villæ sub emmunitate maneant. Quòd si aliquis præsumpserit, in triplo componat, sicut ille qui in truste dominico committit. Et qui in villas Episcoporum, Abbatum, vel aliorum fidelium nostrorum, deprædationes fecerint, sicut in capitularibus antecessorum nostrorum, & in nostro continetur, emendent.

XXI.

Vt nemo despiciat literas nostra auctoritate, aut filij nostri nomine signatas, vel eorum quos in hoc regno cum illo dimittimus: neque inobediens sit quæ sibi mandata fuerint. Quòd si præsumpserit, ita multetur, sicut in Capitulari aui, & domni ac genitoris nostri continetur.

XXII.

Monendum quoque, & hortandum, vt fidelium nostrorum, qui cum filio nostro remanserint, nullus in consilio tardus appareat: sed vnusquisque, vt sibi melius visum fuerit, loquatur, & post omniũ locutiones, quod melius visum fuerit eligant.

XXIII.

Qualiter regnum, quod necessitate Britonibus quondam iuramento confirmatum fuerat, quia de illis, quibus firmatum est, nullus superstes est, à fidelibus nostris recipiatur.

XXIV.

De regno Aquitanico.

XXV.

Vt post nos, cum his quæ nobis ferenda sunt pergat, primum Willebertus Episcopus, deinde Arnoldus Episcopus, & deinde Vvala Episcopus. Et vt filius noster, & alij nostri fideles ad hoc studeant, vt nihil noui aut mali in hoc regno surgat, quod aut per equites, aut per cursores pedites nõ sciamus, quia de vestra prosperitate, sicut de nostra, semper solliciti erimus. Et si nepotes nostri, filij fratris nostri, sui patris imitantes exempla, post nos pergere, & contra nos insurgere voluerint, non expectetur, vt commendemus fidelibus nostris, vt nobis occurrant: sed prout plenius potuerint, statim vt hoc cognoscere potuerint, nobis in adiutorium, prout citius potuerint, veniant, & ad hoc omnes semper warniti sint.

XXVI.

Vt castellum de Compendio à nobis

cœptum, pro nostro amore, & vestro honore, perficiatur in testimonium dilectionis vestræ erga nostram benignitatem.

XXVII.

De ciuitate Parisius, & de castellis super Sequanam, & super Ligerim & vtraque parte, qualiter & à quibus instaurentur, specialiter etiam de castello S. Dionysij.

XXVIII.

De Vulframno, & Gauzmaro, & Hadeberto aurifice, sicuti statuimus, ita permaneant.

XXIX.

De monetis.

XXX.

Qualiter hoc perficiatur, & ad effectum perueniat, quod Nortmannis dari debet de coniecto.

XXXI.

De honoribus Bosonis, Bernardi, & Vvidonis, & aliorum illarum partium. & de cappis, & alijs negotiatoribus, videlicet vt Iudæi dent decimam, & negotiatores Christiani vndecimam.

XXXII.

In quibus ex nostris palatijs filius noster, si necessitas non fuerit, morari, vel in quibus forestibus venationem exercere non debeat. Carisiacus penitus cum forestibus excipitur. Siluacus cum toto Laudunensi

ſimiliter. Compendium cum Cauſia ſimiliter. Salmonciacus ſimiliter. In Odreia villa porcos non accipiat: & non ibi caciet niſi in tranſeundo. In Attiniaco parum caciet. In Verno porcos accipiat tantùm. Arduenna penitus excipitur, niſi in tranſeundo. & villæ ad ſeruitium noſtrum ſimiliter. In Ligurio porcos & feramina accipiat. Ariſtallium cum foreſte penitus excipitur. In Lens, & Vvara, & Aſtenido, & feramina, & porcos capere poteſt. In Rugitufit, in Scadebolt, in Launif, tantummodo in tranſitu, & ſicut minus poteſt. In Criſiaco ſimiliter. In Liſga porcos tantum accipiat.

XXXIII.

Vt Adelelmus de foreſtibus diligenter ſciat, quot porci & feramina in vnaquaque à filio noſtro caciata fuerint.

XVI. Kalend. prædicti menſis, poſtquam domnus Imperator Karolus adnuntiauit generaliter in populum de ſuo itinere Romam; & quia ordinatum habebat, qualiter filius ſuus in regno iſto conſiſtat, & quorum in ſpecialibus & generalibus cauſis vtatur conſilio, & ad-

iuuetur auxilio : & quia ordinatum habebat, quomodo Nortmanni de isto regno expellantur, & postea defendantur : & si vverra de quacumque parte in isto regno surrexerit, comprimatur, vel defendatur. & quia de generalibus & specialibus causis generalia & specialia capitula habebat disposita, quæ filio suo & fidelibus suis, qui in isto regno remanebant, data habebat, & secum portabat : dixit, quia de ipsis capitulis quædam capitula excerpta habebat, quæ in illorum omnium notitiam recitari volebat. Et tunc iussit Gauzlenum Cancellarium, vt hæc sequentia capitula in populum recitaret.

CAP. I.

DE honore & cultu Dei, atque sanctarum Ecclesiarum, quæ auctore Deo sub ditione & tuitione regiminis nostri consistunt, Domino mediante, decernimus, vt sicut tēpore beatæ recordationis domni & genitoris nostri excultæ & honora-

tæ, atque rebus ampliatæ fuerunt, & quæ à nostra liberalitate honoratæ atque ditatæ sunt, de cætero sub integritate sui seruentur: & sacerdotes atque serui Dei vigorem ecclesiasticum, & debita priuilegia, iuxta reuerẽdam auctoritatem obtineant: & eisdem principalis potestas, & illustriũ virorum strenuitas, seu reipublicæ administratores, vt suum ministerium competenter exequi valeant, in omnibus rationabiliter, & iustè concurrant. Et filius noster hæc supradicta simul, Deo iuuante, conseruet.

11.

Vt omnes nostri fideles veraciter sint de nobis securi, quia quantum potuerimus, & iustè, & rationabiliter scierimus, vnumquemque secundum sui ordinis dignitatem & personam honorare & saluare, & honoratum ac saluatum conseruare volumus. Et vnicuique eorum in suo ordine, secundum sibi competentes leges, tam ecclesiasticas quàm mundanas, rectam rationem & iustitiam conseruabimus: & nullum fidelium nostrorum contra legem vel iustitiam, aut auctoritatem & iustam rationem, aut damnabimus, aut dehonorabimus, aut opprimemus, vel indebitis machinationibus affligemus: & legem, vt

prædiximus, vnicuique competentem, ſicut anteceſſores ſui tempore anteceſſorum noſtrorum habuerunt, in omni dignitate & ordine nos, adiuuante Domino, ſeruaturos perdonamus. illis videlicet, qui nobis fideles & obedientes, atque adiutores & cooperatores, iuxta ſuum miniſterium & perſonam, conſilio & auxilio, ſecundum ſuum ſcire & poſſe, & ſecundum Deum, ac ſecundum ſæculum fuerint, ſicut per rectum vnuſquiſque in ſuo ordine & ſtatu Imperatori ſuo, & ſuo ſeniori eſſe debet. Et Capitula, quæ auus, & pater noſter, pro ſtatu & munimine ſanctæ Dei Eccleſiæ, & miniſtrorum eius, & pro pace ac iuſtitia populi, ac quiete regni conſtituerunt, & quæ nos cum fratribus noſtris regibus, & noſtris, & eorum fidelibus communiter conſtituimus: ſed & quæ nos conſilio & conſenſu Epiſcoporum, ac cæterorum Dei & noſtrorum fidelium, pro ſupraſcriptis cauſis in diuerſis placitis noſtris conſeruanda ſtatuimus, & manere inconuulſa decernimus, ſimiliter & à filio noſtro inconuulſa conſeruari volumus & mandamus.

III.

Si Comes de iſto regno obierit, cuius fi-

lius nobiſcum ſit, filius noſter cum cæteris fidelibus noſtris ordinet, de his qui eidem Comiti plus familiares propinquiores fuerunt, qui cum miniſterialibus ipſius comitatus, & cum Epiſcopo, in cuius parrochia fuerit ipſe comitatus, ipſum comitatum præuideant, vſque dum nobis renuntietur, vt filium illius qui nobiſcum erit, de honoribus illius honoremus. Si autem filium paruulum habuerit, iſdem filius eius, cum miniſterialibus ipſius comitatus, & cum Epiſcopo, in cuius parrochia conſiſtit, eundem comitatum præuideant, donec obitus præfati Comitis ad notitiam noſtram perueniat, & ipſe filius eius per noſtram conceſſionem de illius honoribus honoretur. Si verò filium non habuerit, filius noſter cum cæteris fidelibus noſtris ordinet, qui cum miniſterialibus ipſius comitatus, & cum Epiſcopo proprio, ipſum comitatum præuideat, donec iuſſio noſtra inde fiat. Et pro hoc ille non iraſcatur, qui illum comitatum præuiderit, ſi eundem comitatum alteri cui nobis placuerit dederimus, quàm illi qui eum eatenus præuidit. Similiter & de vaſſallis noſtris faciendum eſt. Et volumus atque præcipimus, vt tam Epiſcopi

quam Abbates, & Comites, seu etiam cæteri fideles nostri, hoc erga homines suos studeant conseruare.

IV.

Volumus etiam, & expreßè præcipimus, quòd si aliquis Episcopus, vel Abbas, aut Abbatissa, vel Comes, aut vassallus noster obierit, nullus res ecclesiasticas aut facultates diripiat, vel Comitis, aut vassalli nostri, aut alicuius defuncti res aut facultates inuadere, vel vsurpare præsumat, vel vxoribus defunctorum laicorum, ac filijs quamcumque violentiam inferat, & nullus ad illorum eleemosynam faciendam, eleemosynarios eorum impediat. Quòd si aliquis præsumpserit, & secundum leges mundanas hoc cum banno nostro componat; & secundum leges ecclesiasticas inde Ecclesiæ, quam læsit, satisfaciat. Insuper nostram harmiscaram, secundum modum culpæ, & vt nobis placuerit, sustineat.

Post hæc lecta capitula, dedit omnibus licentiam cum Dei gratia & sua redeundi ad propria, exceptis his quos specialiter pro specialibus causis considerandis, vel pro dona liberanda secum aliquantis diebus manere præcepit.

LVDOVICI II.

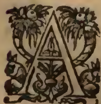
FRANCORVM REGIS CAROLI CALVI F. CAPITVLA

I.

Quando Compendij coronatus est.

ANNO INCARNATIONIS Dominicæ DCCCLXXVII. *in Compendio palatio, hæc quæ sequuntur ab Episcopis petita sunt apud Hludouuicum regem, & ab eo promissa Episcopis.*

PETITIO EPISCOPORVM.

Vobis perdonari nobis petimus, vt vnicuique de nobis, & Ecclesijs nobis commissis, secundum primum capitulum, quod nouissimè in Carisiaco domnus Imperator pater vester à se

& à vobis ſeruaturum, conſentientibus fidelibus illius ac veſtris, atque Apoſtolicæ ſedis Legatis, legente Gauzleno denuntiauit, canonicum priuilegium, & debitam legem atque iuſtitiam conſeruetis, & defenſionem exhibeatis, ſicut rex in ſuo regno vnicuique Epiſcopo, & Eccleſiæ ſibi commiſſæ per rectum exhibere debet.

PROMISSIO REGIS.

PROMITTO & perdono vobis, quia vnicuique de vobis, & Eccleſijs vobis commiſſis, ſecundum primum capitulum, quod nouiſſimè in Cariſiaco domnus Imperator pater meus à ſe, & à me ſeruaturum, conſentientibus fidelibus illius ac noſtris, atque Apoſtolicæ ſedis Legatis, legente Gauzleno denuntiauit, canonicum priuilegium, & debitam legem atque iuſtitiam conſeruabo, & defenſionem, quantum potuero, adiuuante Domino exhibebo, ſicut rex vnicuique Epiſcopo & Eccleſiæ ſibi commiſſæ per rectum exhibere debet.

Synodi

II.

Synodi Tricassinæ.

ANNO INCARNATIONIS Dominicæ, DCCCLXXVIII. *Indictione* XII. *mense Augusto, lecta sunt in Synodo Tricaßina hæc quæ sequuntur capitula, statuta à domno Ioanne summo Pontifice Romano: quæ sancta Synodus recepit & confirmauit.*

CAP. I.

VT Episcopi cum omni reuerentia à cunctis mundi potestatibus debitè honorentur, atque coram eis sedere nullatenus audeant, nisi illis præcipientibus. Et res ecclesiasticæ à laicis & popularibus, præter Præsulum earum conscientiam, nullo modo contingantur. Quod si post hanc nostram definitionem quis tentauerit, prius communione Ecclesiæ repulsus, si non resipuerit, anathematis vinculo innodetur.

II.

Ecclesiarum sanctarum possessiones, id est monasteria, mansa, cortes, villas, patrimonia, omniaque quæ iurisdictionibus earumdem conueniunt, nullus suppetere à Romano seu reliquis Pontificibus præsumat, nisi personæ quas canonica sancit auctoritas: vt est illud primo anno ordinationis nostræ apud B. Petrum Apostolum constitutum.

III.

Vt illa capitula, quæ anno præcedente apud Rauennam statuimus synodali collegio, inconuulsa ab omnibus obseruetur.

IV.

Vt Episcopi nullomodo confratrum consacerdotumque suorum paruipendere audeant vexationes, Ecclesiarumque pressuras: sed vnanimiter cuncti baculo pastorali, & Apostolicæ auctoritate succincti, in prælio pro domo Israel, id est Christi Ecclesia, stare communiter non prætermittant.

V.

Vt expulsi laici, vel quilibet de clero, pro quibusdam facinoribus à proprijs Episcopis, ab alijs iuxta canonum statuta non suscipiantur: vt igne pœnitudinis decocti, misericordiam Domini, proût potuerint,

lacrymis fletibusque sibimet ante mortis obitum adquirant. VI.

Nemo alterius liberum hominem, sicut iam in alia Synodo constituimus, recolligere præsumat sine illis causis, quas leges mundanæ præcipiunt. Si quis deinceps contra hæc nostra statuta tentauerit, sciat se ab omni ordine Ecclesiastico esse priuandum. VII.

Confratrum, Coëpiscoporumque accusationes fieri occultè omni modo prohibemus: quia sæpè contingit vt innocentes à malis huiusmodi condemnentur. Sed si accusatio super persona cuiuslibet Episcopi dicitur, canonicè sancitus in publicum prętendatur. quoniam scriptũ est: Cecidit de cælo accusator fratrum, qui accusabat eos ante conspectum agni. & iterùm: Qui odit fratrem suum homicida est. &, qui non diligit fratrem suum quẽ videt, Deum quem non videt, quomodo potest diligere? His & talibus documẽtis instructi: Si quis contra hoc Dei decretum tentauerit Episcopus, presbyter, & diaconus, proprio honore priuetur: laicus verò cuiuslibet dignitatis, omni Christiana careat dignitate: & nisi vtique resipuerint, anathematis vinculo innodentur.

Apoc. 12. 10.

1. Ioan. 3. 15. & 20.

SVBSCRIPTIONES.

IOANNES Apôstolicæ Romanæ Ecclesiæ primæ sedis Episcopus, huic decreto à nobis promulgato subscripsi.
Vvalbertus Portuensis Episcopus.
Petrus Forosempronij Episcopus.
Pascasius Episcopus.
Hincmarus Remorum metropolis Episc.
Ansegisus Sennensis Archiepiscopus.
Aurelianus Lugdunensis Archiepiscopus.
Sigebodus Narbonensis Archiepiscopus.
Rostagnus Arelatensis Archiepiscopus.
Adalardus Turonensis Archiepiscopus.
Teudericus Vesontionensis Archiepisc.
Ottramnus Viennensis Archiepiscopus.
Isaac Lingonensis Episcopus.
Gerboldus Cabillonensis Episcopus.
Agilmarus Aruernensis Episcopus.
Bernerus Gratianopolitanus Episcopus.
Abbo Neuernensis Episcopus.
Ottulfus Augustæ Tricorum Episcopus.
Gislebertus Carnotensis Episcopus.
Vvalefridus Vcecienfis Episcopus.
Hildeboldus Suessionensis Episcopus.
Teutherus Gerundensis Episcopus.
Ingeluuinus Parisiorum Episcopus.
Edenulfus Laudunensis Episcopus.

Adebertus Siluanectensis Episcopus.
Berno Catalaunorum Episcopus.
Maricus Biterrensis Episcopus.
Ecfridus Pictauensis Episcopus.
Item Abbo Magalonensis Episcopus.
Frodoinus Barcilonensis Episcopus.
Arnaldus Tullensis Episcopus.

III.

Conuentus Furonensis.

CONVENTIO QVÆ INTER gloriosos reges, Hludouuicum filium Karoli Imperatoris, itemque Hludouuicum filium Hludouuici regis, in loco qui vocatur Furonis, Kal.. Nouembris, ipsis & communibus fidelibus ipsorum fauentibus & consentientibus facta est anno Incarnationis Dominicæ DCCC LXXIX. *Indictione* XII.

SICVT inter patrem meum Karolum, & patrem vestrum Hludouuicum, regni Hlotharij diuisio fuit, volumus vt ita

consistat. & si aliquis nostrorum fidelium de regno paris sui ex hoc aliquid purprisum habet, iussu nostro illud dimittat.

De regno verò, quod Hludouuicus Imperator Italiæ habuit, quia necdum ex illo aliqua diuisio facta est, quicumque modò illud tenet, ita teneat: donec Domino volente simul venientes cum communibus fidelibus nostris, inueniamus & definiamus quod ex hoc melius & iustius visum fuerit.

De regno Italiæ, quia modò nulla ratio esse potest, omnes sciant quia partem nostram de illo regno & requisiuimus & requirimus, & Domino auxiliante, requiremus.

ISTA SEQVENTI DIE STATVTA SVNT.

CAP. I.

VT quia firmitas amicitiæ & coniunctionis nostræ modò, quibusdam præpedientibus causis, esse non potuit, vsque ad illud placitum, quo simul vt conueniamus statutum habemus, talis amicitia inter nos maneat, Domino auxiliante, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, vt nemo suo pari vitam, regnum, aut

fideles suos, vel aliquid quod ad salutem siue prosperitatem ac honorem regni pertinet, discupiat aut forconsiliet.

II.

Vt si in cuiuscumque nostrûm regno pagani seu pseudochristiani insurrexerint, vnusquisque veraciter suum parem, vbicumque necessitas illi fuerit, & ipse rationabiliter potuerit, aut per semetipsum, aut per suos fideles, & consilio & auxilio, prout melius potuerit, adiuuet.

III.

Vt si ego vobis superstes fuero, filium vestrum Hludouuicum adhuc paruulum, & alios filios vestros, quos vobis Dominus donauerit, vt regnum paternum hæreditario iure quietè tenere possint, & consilio & auxilio, prout melius potuero, adiuuabo. Si autem vos mihi superstites fueritis, filios meos Hludouuicum & Karlomannum, & alios quos diuina pietas mihi donare voluerit, vt regnum paternum quietè tenere possint, similiter & consilio & auxilio, prout melius potueritis, adiuuetis.

IV.

Vt si aliqui susurrones & detractores, & qui paci nostræ inuident, & quietum regnum esse non patiuntur, inter nos lites &

contentiones, & diſcordias ſeminare voluerint, nullus noſtrûm hoc recipiat, aut libenter acceptet. Niſi fortè hoc ad rationem coram nobis vtriſque, & communibus fidelibus noſtris perducere voluerit. Si verò hoc noluerit, cum nullo noſtrûm aliquam ſocietatem habeat: ſed omnes illum, ſicut mendacem & falſarium, & inter fratres volentem ſeminare diſcordias, communiter à nobis abijciamus: ne de cetero quiſque talia mendacia auribus noſtris inferre audeat.

V.

Vt communiter, prout citiùs potuerimus, Miſſos noſtros ad Carlomannum & Karolum glorioſos reges dirigamus, qui eos ad placitum, quod VIII. Idus Februarij ſtatutum habemus, inuitent, & vt nullatenus venire differant, obſecrent. Et ſi ſecundum quod optamus venire voluerint, communiter nos ad Dei voluntatem, & ſanctæ Eccleſiæ ſaluationem, ac communem honorem noſtrum, & profectum ac ſaluamentum totius populi Chriſtiani nobis commiſſi, Domino cooperante, ita coniungamus, vt de cetero in eo, qui vnus eſt, vnum ſimus, & vnum velimus, & idipſum dicamus; ſecundum Apoſtolum,

& faciamus omnes, & non ſint in nobis vlla ſchiſmata.

VI.

Si autem illi obſecratione noſtra vocati & inuitati, aut miſſi eorum, ad præfatum placitum venire diſtulerint, nos ſecundum quod ſtatutum habemus, illuc omninò venire, & nos ſecundum Dei voluntatem coniungere omnimodis non omittamus. niſi fortè talis ineuitabilis neceſſitas euenerit, pro qua id fieri nullatenus poſſit. Et ſi hoc acciderit, ad tempus vterque pari ſuo hoc reſcire faciat. & propterea amicitia noſtra nec minuatur, nec immutetur, donec, Domino volente, congruo tempore perfectè confirmetur.

VII.

Vt res Eccleſiarum, in cuiuſcumque regno caput fuerit, tam de Epiſcopatibus, quàm de Abbatijs, ſine vlla contradictione rectores ipſarum Eccleſiarum illas poſſideant. Et ſi aliquid ibi misfactum à quoquam eſt, in cuiuſcumque regno illæ res conſiſtunt, legaliter exinde iuſtitiam reddere faciat.

VIII.

Et quia per vagos, & in tyrannica conſuetudine inreuerentes homines, pax &

quiės regni perturbari solet: volumus, vt ad quemcumque nostrûm talis venerit, vt de his quæ egerit rationem & iustitiam subterfugere possit, nemo ex nobis ad aliud recipiat, vel retineat, nisi vt ad rectam rationem & debitam emendationem perducatur. Et si rationem rectam subterfugerit, omnes in commune, in cuius regnum venerit, illum persequamur, donec aut ad rationem perducatur, aut de regno expellatur, vel deijciatur.

IX.

Volumus vt his, qui meritò proprietatem illorum in nostro regno perdiderunt, ita iudicetur, sicut temporibus antecessorum nostrorum inuentum fuit. Qui verò dicunt se iniustè proprietatem illorum perdidisse, veniant in nostram præsentiam, & sicut iustum est, ita illis iudicetur, & sua recipiant.

KARLOMANNI FRANCORVM REGIS LVDOVICI II. F. CAPITVLA.

I.

In Broilo Compendij.

HÆC CAPITVLA, QVÆ sequuntur, sunt promulgata à domno glorioso rege KARLOMANNO, *anno Incarnationis Dominicæ* DCCCLXXXIII. VIII. *Kal. Martias, feria* VI. *anno regni sui in Francia* I. *in Broilo Compendij palatij, de rapinis.*

COMMVNI fidelium nostrorum consilio statutum habemus, vt rapinam nullus deinceps faciat, aut facienti consentiat. I.

Vt rapina, quæ retro est acta, cum omni II.

diligentia emendetur, & condignam pro hoc harmiscaram is qui eąm fecit sustineat.

III. Vt si quis, post hunc conuentum & bannum nostrum, rapinam faciens inuentus fuerit, is cuius homo eam fecerit eum ad legalem emendationem in præsentiam nostram adducat. Quòd si eum adducere non potuerit, pro eo secundum statuta legum emendet. eum autem qui iustitiam fugerit, sciant omnes esse forbannitum, ita vt nullus eum nisi ad præsentandum recipiat.

II.

Apud Vernis palatium.

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, KARLOMANNVS *gratiâ Dei rex omnibus venerabilibus Episcopis, Abbatibus, Comitibus, Iudicibus, omnibusque sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris fidelibus.*

CVM ad palatium Vernis anno Dominicæ Incarnationis DCCCLXXXIV. anno autem regni nostri IV. Indictione II. mense Martio conuenissemus, & pars fi-

delium nostrorum nobiscum; placuit vt quædam statuta sacrorum canonum, necnon quædam capitula antecessorum nostrorum renouaremus. quia grauiter & molestè ferimus, quòd peccatis impedientibus, & malitijs peruersorum hominum exuberantibus, vltra modum vilescunt, atque penitus adnullata existunt. præcipuè illa, quæ contra malum rapinæ & deprædationis à sanctis patribus sunt promulgata, & à Christianissimis regibus auctoritate regia confirmata. Siquidem ita passim longè latéque hoc venenum diffusum & dispersum est, vt quasi liberè iam malè abutantur omnes infecti & corrupti corpore & anima hoc tam sceleratissimo atque mortifero morbo, non recogitantes hoc quod Paulus dicit, immò Deus omnipotens per ipsum, *Rapaces regnum Dei non possidebunt.* 1. Cor. 6. 10. Neque illud, quod alibi Apostolus ait, quia si nosmetipsos comedimus & consummmus, id est deprædamur Gal. 5. 15. citò deficiemus. Completur ergo in nobis immò per nos, quod omnipotens Deus per Isaiam prophetam improperat, dicens: *Vnusquisque carnem brachij sui vorabit*, id est Esa. 9. 20. substantiam fratris sui diripiet. Carnem enim brachij sui deuorat, & sanguinem

brachij sui bibit, qui substantiam proximi sui tollit, vnde caro sustentari debuit. Non est autem mirum, si pagani & exteræ nationes nobis dominantur, nobisque bona temporalia tollunt, dum vnusquisque proximo suo per vim tollit, vnde viuere debet. Ideò iustè conuenit nobis illud, quod omnipotens Deus per Isaiam prophetam minatur, dicens: *Væ qui prædaris, nonne & ipse prædaberis?* Nos verò prædamur fratres nostros, & idcirco pagani meritò nos nostramque substantiam deprædantur. Quomodo igitur securi poterimus pergere contra inimicos sanctæ Dei Ecclesiæ & nostros, cùm rapina pauperis inclula est in domo nostra? & non solùm domi reclusa est, verum etiam plerumque euenit, vt pleno ventre rapinæ in hostem quidam proficiscantur. Et quomodo poterimus inimicos nostros deuincere, cùm sanguis fratrum nostrorum ab ore nostro distillat? & manus nostræ plenæ sunt sanguine, & brachia pondere miseriarum & rapinarum grauantur, totáque virtus animi corporisque debilitatur? Preces nostræ a Deo non recipiuntur, quia clamores & ploratus, altaque suspiria pauperũ & orphanorum, pupillorum atque viduarum præoccupant

Esa. 33 1.

& præueniunt preces noſtras, quæ crudis carnibus fratrum noſtrorum grauatæ raucitudinem acceperunt, nullam ſonoritatem virtutum habentes. Et ſunt multi, qui ex ipſa rapina videntur eleemoſynas facere, non intelligentes quòd de talibus dicit Eſaias, *Qui offert Domino de rapina oblationem, quaſi qui mactet filium ante patrem.* Eſa. 66. 3. Et ſunt nonnulli, qui de homicidiis, adulteriis, periuriis, incendiis, conſilium & pœnitentiam quærunt, & malum rapinæ pro nihilo ducunt. non intelligentes, quia quot pauperes quis exſpoliat, & fame ac nuditate periclitari facit, tot homicidia perpetrat. quia tunc proximum ſuum interficit, dum vnde viuere debet ei tollit. Et ſcimus, dicente Paulo Apoſtolo, quia omnis homicida non habet vitam in regno Dei: & homicidas & adulteros iudicabit Deus. Quia ergo rapaces regnum Dei non poſſidebunt, niſi ea reddiderint quæ tulerint, & inſuper pœnitentiam egerint: fugiamus hoc tantum malum, vnde tot ac tanta alia mala procedunt, & diligamus proximos ſicut noſmetipſos, adimplentes legem quæ dicit, *Non concupiſcas rem proximi tui, nec omnia quæ illius ſunt.* Exod. 20. 17. quia aliter neque inimicis noſtris poterimus reſiſte-

re, neque regnum Dei poſſidere.

CAP. I.

VOLVMVS itaque, vt palatium noſtrum, more prædeceſſorum noſtrorum, & Dei cultu, & regali honore, ſed & religionis habitu, & vnanimitatis concordia, ac pacis ordine ſtabiliatur. & in eodem palatio noſtro pax prædeceſſorum noſtrorum ſanctionibus ſeruata per omne regnum noſtrum exequenda proferatur.

II.

Decernimus igitur, vt omnes in palatio noſtro commorantes, & illud vndique adeuntes, pacificè viuant. Quòd ſi aliquis corrupta pace rapinam exercuerit, per noſtram regiam auctoritatem, & Miſſi noſtri iuſſionẽ, ad palatinam adducatur audientiam. vt ſecundum quod in capitulis anteceſſorum continetur, legali multetur iudicio, tripla compoſitione peracta cum dominico banno.

III.

Si quis verò abſque ſeniore, aut infra palatium, aut circa illud degens, hoc idem fecerit, hunc Miſſus noſter adeat, & ad ipſum palatium iuſſu noſtro venire præcipiat. Quod ſi auſu temerario venire contempſerit, vi ad noſtram præſentiam adducatur,

catur, subdendus prædecessorum nostrorum sanctionibus. Si autem & nos, & missum nostrum contempserit, & ad nos venire noluerit, & se defendendo ibi occisus fuerit, & aliquis parentum aut amicorum eius inde faidam fidelibus nostris, qui eum occiderint, portare voluerit, potestatiuè eam iurare faciemus, & fideles nostros regia auctoritate exinde adiuuabimus.

IV.

Placuit etiam nobis, & fidelibus nostris, vt quicumque infra regnum nostrum aliquid rapuerit, aut deprædatus fuerit, omnia in triplum componat, & bannum dominicum persoluat, & insuper publicam pœnitentiam inde faciat, sicut in capitulari antecessorum continetur. Si autem colonus aut seruus fuerit, similiter omnia in triplum componat, aut dominus pro eo LX. ictus bene pressos accipiat: & insuper publicam pœnitentiam inde agat. cuius modus erit in consideratione Episcopi, secundum quantitatem facti: quia fornicationes & adulteria, atque homicidia, necnon incendia, ebrietates, aliaque quamplura vitia exinde prodeunt. Si quis autem negauerit factum, si comprobatus non fuerit, propria manu iuramento se ab-

ſcondat, excepto noſtris vaſſis dominicis, pro quibus illorum homines meliores iuramentum perſoluent. Hoc verò cum ſumma diligentia tali modo procurabitur.

V.

Epiſcopus, in cuius parrochia aliquis conſiſtens aliquid deprædatus fuerit, ſemel & bis, atque tertiò, ſi neceſſe fuerit, vocabit illum ſua admonitione per ſuum preſbyterum canonicè ad emendationem & ad pœnitentiam, vt Deo & Eccleſiæ ſatisfaciat quam læſit. Si autem deſpexerit atque contempſerit admonitionem, atque ſaluberrimam inuitationem, feriat illum paſtorali virga, hoc eſt ſententiâ excommunicationis, & à communione ſanctæ Eccleſiæ, omniumque Chriſtianorum ſit ſeparatus, vſque ad congruam ſatisfactionem & emendationem. Quam excommunicationem debebit idem Epiſcopus ſeniori illius notam facere, & omnibus ſuis Coëpiſcopis, ne eum recipiant vſque ad ſatisfactionem.

VI.

De illis autem, qui infra parrochiam beneficia & alodum non habent, & alterius Epiſcopi parrochiani ſunt, & dum ad curtem pergunt, aut de loco ad locum iter faciunt, rapinas & deprædationes infra par-

rochiam faciunt,placuit nobis,vt si ita prope Episcopum, vt ei deprædatio illorum nota fieri possit, antequam parrochiam eius exeant, mittat strenuum & prudentem presbyterum, qui sua vice rationabiliter illos ad emendationem vocet. In quo superior modus compositionis & emendationis seruabitur, si vocati venire voluerint. Si verò vocationem atque ammonitionem Episcopi superbè contempserint, simili sententiâ excommunicationis feriantur, qua & illi qui infra parrochiam res aut beneficia habent: & insuper excommunicentur, ne extra parrochiam exeant, antequàm superiùs statuta adimpleant. Quorum excommunicatio seniori illorum, & proprio eorum Episcopo significanda est, ne eos recipiant, antequam illuc redeant, vbi rapinam fecerunt, ibique pleniter emendetur.

VII.

Et quoniam Episcopi, qui nostris & suis, & communibus Ecclesiæ atque totius regni necessitatibus occupati sunt, non valenr cuncta sibi prospicere, quæ infra fines parrochiæ illorum perpetrantur: statuimus vt quotiescumq; Episcopi à propria ciuitate digrediuntur, tales adiutores vnus-

quisque in sua ciuitate relinquat, qui hæc omnia in sua ciuitate prudentissimè peragant, & pauperes sanguine Christi redempti semper in ciuitate præsentem inueniant, à quo responsum & consolationem accipiant. In vicis autem, & villis longè à ciuitate remotis, constituat vnusquisque Episcopus reuerendos, & cautos, atque prudentiâ temperatos presbyteros, qui sua vice superiùs statuta perficiant, & ad quos alij presbyteri iuniores, & minus cauti, suam causam referant.

VIII.

Placuit nobis pro communi vtilitate & instanti necessitate, vt nullus Episcoporum grauiter ferat, si eius parrochianum pro huiusmodi causa deprædationis alter Episcopus excommunicauerit.

IX.

Et quia ad tantum malum funditus eradicandum, & tantum bonum plantandum, necesse habet Episcopalis auctoritas iudiciali potestate adiuuari; placuit nobis nostrisque fidelibus in commune, vt Missi Dominici suis in locis ex hoc fideliter adiuuent, & Comes præcipiat suo Vicecomiti, suisque centenarijs, ac reliquis ministris reipublicæ, necnon francis homini-

bus mundanæ legis documentis eruditis, vt pro amore Dei omnipotentis, ac pace sanctæ Ecclesiæ,& fidelitate nostra,ex hoc adiuuent,quantum melius potuerint,quoties Episcopi, aut ministri illorum, siue etiam ipsi pauperes,eos appellauerint:itaut ministri Ecclesiæ habeant auctoritatem sui Episcopi, & ministri Comitis auctoritatem nostram,& sui Comitis.

X.

Volumus autem, vt si Episcopalem aut regiam auctoritatem ausu temerario aliquis pro nihilo duxerit, in Comitatu consistens,aut iter faciens, si quod iniustè abstulerit, legaliter emendare contempserit, & rebellis existens,si ibi occisus fuerit,nulli fidelium nostrorum, qui eum occiderit, aliquis faidam portet,neque pro eius morte aliquid componat. Si verò aliquis parentum eius aliquam faidam portare voluerit,potestatiuè eam iurare faciemus, & fideles nostros regia auctoritate exinde adiuuabimus.

XI.

De nostris quoque dominicis vassallis iubemus, vt si aliquis prædas egerit, Comes in cuius potestate fuerit, ad emendationem eum vocet. Qui si Comitem,

aut Miſſum illius audire noluerit, per forciam illud emendare cogatur, prout lex docet: & quemadmodum in Capitularibus regum tenetur inſertum, in eodem loco vbi præda commiſſa fuerit. Quòd ſi proclamauerit ſe ante præſentiam noſtram velle diſtringi potiùs, quàm ante Comitem, per credibiles fideiuſſores, aut per ſacramentum melioris hominis ante nos venire permittatur, vt ibi talis ratio finem accipiat. Honorem enim talem noſtris vaſſis dominicis concedimus, vt ipſi non ſicut reliqui manu propria ſacramentum iurent, ſed melior homo illorum & credibilior illud agere non differat. Si autem quæ ſupradiximus deſpexerint, & nullo modo emendate voluerint, & in contemptu permanentes ibi occiſi fuerint, nullam contra ipſos, qui eos occiderint, iracundiam tenebimus vnquam. Quòd ſi aliquis parentum inde faidam portare voluerit, noſtra regia auctoritate exinde eum iuuabimus. Si verò dixerint, quòd eis Comes non ſecundum legem fecerit, ſed pro aliqua iracundia, quam contra illos tenebat: hoc Comes eis ante nos ſatisfaciat, quòd non ob aliud, quàm pro rapina ſit actum.

XII.

Vt autem omnis occaſio rapinæ tollatur, volumus vt preſbyteri, qui bonum exemplum omnibus oſtendere debent, hoſpitales exiſtant, ſicut Apoſtolus dicit, *Hoſpitales inuicem ſine murmuratione.* quam præbeant iter facientibus, quia per illam placuerunt quidam Deo Angelis hoſpitio ſuſceptis. 1. Pet. 4. 9.

XIII.

Placuit nobis, vt preſbyteri ſuos parrochianos admoneant, vt & ipſi hoſpitales exiſtant, & nulli iter facienti manſionem denegent. Et vt omnis occaſio rapinæ tollatur, nihil carius vendatur tranſeuntibus, niſi ſicut in mercato accipiunt. Quòd ſi cariùs vendere voluerint, ad preſbyterum tranſeuntes hoc referant, & illius iuſſu cum humanitate eis vendant.

XIV.

Volumus, vt preſbyteri, & miniſtri Comitis villanis præcipiant, ne collectam faciant, quam vulgo geldam vocant, contra illos qui aliquid rapuerint. Sed cauſam ſuam ad illum preſbyterum referant, qui Epiſcopi miſſus eſt, & ad illos, qui in illis locis miniſtri Comitis ſuper hoc exiſtunt, vt omnia prudenter & rationabiliter corrigantur.

CAROLI III. FRANCORVM REGIS LVDOVICI II. F. CAPITVLA

I.

Tungrenſis Epiſcopatus controuerſia.

IN NOMINE SANCTÆ & indiuiduæ Trinitatis, KAROLVS *vir illuſtris diuina propitiante clementia rex Francorum, omnibus Archiepiſcopis & Epiſcopis in regno nobis à Deo commiſſo conſtitutis, pax & ſalus ab eodem Deo æterno.*

CAP. I.

QVIA diuinæ propitiationis beneficia, quæ ab ipſo ab ipſis crepundijs experti ſumus, nullatenus enumerare poſſumus, idcirco laudem

Domini loquetur os meum, & benedicet nomen sanctum eius in sæculum sæculi. Vnde quia pluribus nostris exigentibus meritis, multotiens aduersa quoque sustinuimus, credimus non hoc ad nostræ damnationis meritum, sed ad gratiam suæ reconciliationis nobis fore permissum: vt flagellis eius eruditi, discamus peruersa cauere, & in cunctis eius voluntatibus parere. Sicut vobis de multis notum est, cùm olim quidam nostri fideles, à nostra debita fidelitate exorbitantes, vitam & regnum nobis auferre moliti sunt, euntes post inimicos nostros, eisque familiariter inhærentes, res & episcopia nostri regni ab ipsis dari sibi concupierunt. Vt ergo de multis taceamus, vnum qui nobis nostris visceribus serpentinum virus infudit, vestræ sanctitati propalauimus. Hilduinum videlicet, qui contra regalem agens potestatem, contra quoque Apostoli dicta, vbi dicitur, *Deum timete, regem honorificate*, &c, 1. Petr. 2. 17.
Non est potestas nisi à Deo. & aduersus ci- Rom. 13 1.
tharœdi Dauid dicta, vbi ad Dominũ loquitur, *Imposuisti homines super capita nostra.* Psal 65 12.
Quique vltra Rhenũ ad inimicos nostros proficiscens, miniméque reminiscens sacramẽtorum suorum nobis promissorum,

eaque retro dorſum abijciens, ab Heinrico inimico noſtro Epiſcopium Tungrenſis Eccleſiæ expetijt, ſuaque damtione contra omnia ſtatuta tam ſacrorum patrum, quàm regum videlicet anteceſſorum noſtrorum, vſurpauit. De qualibus in libro regum Capitulari ita dicitur: Si quis præſumpſerit quam non meruit à principe vel ſeniore iuſto dignitatem, ſacrilegus habeatur. & B. Gregorius: Sicut qui inuitatus renuit, quæſitus refugit, ſacris eſt altaribus admouēdus: ſic qui vltro ambit, vel qui importunus ſe ingerit, proculdubio eſt repellendus. Nam qui nititur ad altiora contēdere, quid agit, niſi vt creſcendo decreſcat? cur non perpendit, quia benedictio illa in maledictum conuertitur, qui ad hoc vt fiat hæreticus promouetur?

Lib. VII. ep. 110.

II.

Cùm quidam peſtiferi viri, vt ſuprà memorauimus, à noſtra fidelitate deuiarent, conuocauimus Archiepiſcopos præſules XVI. noſtri regni. nonnullos etiam proceres, Marchiones & Comites, optimateſque, vt eorum conſilio, auctoritate, atque virtute, tantę veſaniæ reſiſteremus. Inuentum eſt, vt noua gibborum genera nouis

medicationibus secarentur ac sanarentur, pellentes eos Episcopali auctoritate, sacrorumque canonum constitutione, à cœtu & consortio Christianorum. Quorum præsumptioni ac nefandæ tyrannidi Hilduinus intumescēs, datis Heinrico, suisque proceribus, complurimis auri argentique ponderibus, non solùm cum eis scienter participauit: sed etiam ex thesauris Ecclesiæ Tungrensis, quos instinctu diabolico rapuerat, vel furatus fuerat, quibusdam minis ac terroribus egit, vt Herimannus Agrippinæ ciuitatis Archiepiscopus, per violentiam Heinrici, suorumque fidelium, illum in Pontificem consecraret. Nam si non fecisset, sicut ipse venerabilis Archiepiscopus nobis postea in præsentia plurimorum retulit, sibi vitam, resque ecclesiasticas auferret, omnemque familiam trucidaret, & illorum bona diriperet. Ideoque absque legitimorum antecessorum auctoritate eum consecrauit, vt ipse adhuc testatur: sed tantis terroribus ac diris crudelitatibus coactus. Vnde in Nicęno Concilio ita ad locum inuenitur: Si quis ex clero deprehensus fuerit cum excommunicatis communicare, etiam ipse priuetur communione, tanquam qui regulas

confundit, quæ longè, latéque in diuersis Concilijs & Capitularibus regum de excommunicatis inueniuntur.

III.

Idem etiam Hilduinus res nostri regni ex præfato Episcopio inuasit, diripuit, & pro libito abduxit, agens contra statuta Anacleti Papæ, vbi dicitur: S. Anacletus, qui ab ipso Petro Apostolo ordinatus est presbyter, postea in sede Romana successor illius factus Episcopus, cum totius mundi sacerdotibus iudicauit. Qui abstulerit, inquit, patri vel matri aliquid, homicidæ particeps est. Pater noster sine dubio Deus est: mater verò nostra Ecclesia est, quæ nos in baptismo regenerauit. Ergo qui pecunias Christi & Ecclesiæ rapit, aufert, vel fraudatur, homicida est, atque homicida in conspectu iusti iudicis deputabitur. Qui rapit pecuniam proximi sui, iniquitatem operatur: qui autem pecuniam vel res Ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit, & vt sacrilegus iudicandus est.

IV.

Præfatus denique Hilduinus thesauros Ecclesiæ Tungrensis, & Aquisgrani palatij, iuxta B. Lamberti corpus martyris in quadam arca positos, auida cupiditate ra-

puit: eosque inimicis nostris, suis videlicet fautoribus cõtulit, & Ecclesiæ abstulit. De quo, quibusq; huiuscemodi sacri canones ita decernunt: Si quis inuentus fuerit aliquid de ministerijs Ecclesiæ vẽdidisse, vel abstulisse, sacrilegium commisit. placuit eum in ordine Ecclesiastico non haberi. Vnde & B. Augustinus XLVII. Euangelij homilia Ioannis dicit: Ecce inter sanctos est Iudas, ecce fur est Iudas, & ne contemnas, fur hic sacrilegus est, non qualiumcumque fur locorum, sed dominicorum locorum, sed sacrorum. Et post pauca, Quicumque aliquid de Ecclesia aufert, vel fraudatur, Iudæ proditori comparatur. V.

Hos Ecclesiæ thesauros Episcopis, & Comitibus, & fautoribus, pro sua ordinatione dedit, non præ oculis habens statuta Africani Concilij, quibus præcipitur, vt nullus per pecunias ordinetur, ita inquiẽs: Si quis Episcopus per pecunias obtinuerit dignitatem, deijciatur, modis omnibus abijciatur, sicut Simon magus abscissus est à Petro. Item in Concilio Chalcedonensi: Si quis Episcopus, presbyter, aut diaconus sub pretio Spiritus sancti gratiam obtinere voluerit, proprij gradus periculo subiace-

bit: & nihil ex hac ordinatione, vel promotione, quæ est per 'negotiationem' facta, proficiat, sed anathematizetur.

VI.

Iam dictus Hilduinus ad cumulum suæ damnationis, ante venerabilis Herimanni præsentiam veniens, super sacra nefanda iurauit, quòd ego Karolus Episcopium Tungrense dederim. & quosdam ex clericis & laicis iurare compulit. Quod quàm sit absurdum, quamque vitandum, sparsim sanctarum scripturarum testimonia approbant.

VII.

Memoratus præterea Hilduinus per domnum Herimannum Episcopum tertiò vocatus ad synodum, vt contra hæc quæ sibi obijciuntur responderet, si iustam causam haberet, aut si non posset, canonum feriretur spiculis. Qui quoniam quidem venire distulit, incidit sententiam Bonifacij Papæ ita dicentis: Probat vera esse illa quæ aduersas se dicta sunt, qui ad ea confutanda adesse minimè vult. & ne dubitet quod ita iudicium nocens subtus fugit, quemadmodum vt absoluatur qui est innocens quærit. Et post pauca. Confitetur enim de omnibus, quisquis subtusfugere iudicium posse dilationis putat.

Item ipse: Si adesse voluerit, præsens si confidit, ad obiecta respondeat. Quod si adesse neglexerit, dilationem sententiæ de absentia non lucretur.

VIII.

Omnes tam clerici, quàm laici supradictæ Ecclesiæ, nostram adeuntes sublimitatem, luctuosis vocibus innotuerunt, quòd iam memoratus Hilduinus cum suis prædonibus bona illorum diripuit, omnemque illorum facultatem & supellectilem abstulit, nihil illis remansit, vnde saltem sibi victus sufficientiam adhiberent. Addentes etiam in precibus, vt vestro consilio citiùs ageretur, ne amplius prædæ & direptioni paterent: sed illis ad ordinandum daremus Pontificẽ Richerum, quem concorditer elegerunt. De quibus videlicet omnibus hîc capitulatim insertis vestrum precamur Pontificium, & propter Deum, & debitam, quam nobis polliciti estis, fidelitatem, pro viribus exinde adiuuetis: vt noster honor in huiusmodi negotijs amplius non decrescat, & status sanctæ Dei Ecclesiæ stabiliatur.

uentionem fuerant polliciti. Verùm feria quarta, VII. Idus Nouembris, in medio Rheni fluminis ſæpius dicti, principes in nauibus quiſque ſuis in tertiam aſcenderunt, quæ ancorata iu fluminis medio gratia eorum colloquij fixa erat: ibique in primo hanc ſibi viciſſim conuenientiam ob ſtatum pacis iuramento ſanxeruut ita.

EGO KAROLVS diuina propitiante clementia rex Francorum Occidentalium, amodò ero huic amico meo regi Orientali Heinrico amicus, ſicut amicus per rectum debet eſſe ſuo amico, ſecundum meum ſcire ac poſſe: ea verò ratione, ſi ipſe mihi iurauerit ipſum eundemque ſacramentum, & attenderit quæ promiſerit. ſi me Deus adiuuet, & iſtæ ſanctæ reliquiæ.

E contra rex Heinricus eandem promiſſionem ſacramento eiſdem proſecutus eſt verbis ſubſequenter, vt huius amicitiæ firmitas inuiolabiliter obſeruaretur.

Hæc ſunt nomina Epiſcoporum, qui cum nobilibus ac fidelibus laicis firmitatem, quam præmemorati reges inter ſe fecerunt, collaudando acceptauerunt, & manibus ſuis ſacramentum firmauerunt nunquam à ſe deſtruendam.

Epiſcopi ex parte domni regis Karoli.

Herimannus Archiepiſcopus Agrippinæ, quæ modo eſt Colonia vocitata, Rodgerus Archiepiſcopus Treuironum, Stephanus Præſul Cameracorum, Bouo Epiſcopus Catalaunenſium, Baldricus Traiectenſium Epiſcopus. Hæc nomina Comitum, Matfredus, Erkengerus, Hagano, Boſo, Waltkerus, Iſaac, Ragenberus, Theodricus. Adalardus, Adelelmus.

Epiſcopi ex parte regis inclyti Heinrici. Herigerus Archiepiſcopus Moguntiacorum, Nithardus Epiſcopus Mimmogerneferdæ, Dodo Epiſcopus Oſnobroggæ, Ricawdo Epiſcopus Vangionum, quæ nunc dicitur Warmatia, Hunuardus Epiſcopus Paderbornenſis, Notingus Epiſcopus Conſtantiæ Alemannicæ. Hæc ſunt nomina Comitum. Eurardus, Chonradus, Herimannus, Hato, Godefredus, Otto Herimannus, Cobbo, Magenhardus, Fridericus, Foldac.

FINIS.

CAROLI CALVI,

ET

LVDOVICI EIVS FILII,

REGVM FRANCORVM

CONSECRATIO, SEV CORONATIO.

ITEM REGINARVM

IVDITH FILIÆ, ET

HERMINTRVDIS CONIVGIS

CAROLI EIVSDEM.

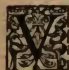

I.

Caroli Calui, quando in regno Lotharij coronatus est.

ORDO QVALITER KAROLVS rex fuit coronatus in Mettis ciuitate, anno DCCCLXIX. *in mense Septembr.* V. *Idus Septembr. quæ euenit die Veneris, cum istis Episcopis. videlicet Hincmaro Archiepiscopo, Aduentio, Hattone, Arnulfo, Francone, Hincmaro, & Odone. quando quondam rex Hlotharius, filius Hlotharij Imperatoris, fuit mortuus in Placentia ciuitate.*

Adnuntiatio Aduentij Episcopi ante initium Missæ, in Ecclesia S. Stephani, coram Rege, & Episcopis, & alijs quamplurimis.

VOs scitis, & multis in plurimis regnis est cognitum, quantos & quales euentus tempore senioris nostri, quem hactenus habuimus, &c. *usque* deuota mente suscipere. *ut supra pag.* 371.

RESPONSIO KAROLI AD POPVLVM.

QVIA, ſicut iſti venerabiles Epiſcopi vnius ex ipſis voce dixerunt, & certis indicijs ex veſtra vnanimitate monſtrauerunt, &c. *vſque* anteceſſoribus exhibuerunt. *pag.* 373.

ADNVNTIATIO HINCMARI ARCHIEPISC.

NE alicui fortè videatur, incongruè ac præſumptiosè me, ac prouinciæ noſtræ venerabiles Coëpiſcopos facere, quoniam &c. *vſque* Te Deum laudamus. *pag.* 375.

Benedictiones ſuper regem Karolum ante Miſſam, & altare S. Stephani.

ADVENTIVS EPISC. METENSIS.

DEVS qui populis tuis indulgentia conſulis, & amore dominaris, da huic famulo tuo ſpiritum ſapientiæ, cui dediſti regimen diſciplinæ: vt tibi toto corde deuotus, & in regni regimine maneat ſemper idoneus, & in bonis operibus perſeuerans, ad æternum regnum te duce valeat peruenire. Per Dominum, &c.

HATTO VIRDVNENSIS.

GRATIÆ tuæ quæſumus, Domine, huic famulo tuo tribue largitatem: vt mandata tua te operante ſectando, conſolationem præſentis vitæ percipiat, & futuræ. Per Dominum, &c.

ARNVLFVS TVLLENSIS.

NOSTRIS quæſumus, Domine, in regimine iſtius famuli tui propitiare temporibus: vt tuo munere dirigatur & noſtra ſecuritas, & deuotio Chriſtiana. Per Dominum.

FRANCO TVNGRENSIS.

DA quæſumus, Domine, huic famulo tuo ſalutem mentis & corporis: vt bonis operibus inhærendo, tua ſemper mereatur virtute defendi. Per Dominum.

HINCMARVS LAVDVNENSIS.

BENEDICTIONEM tuam, Domine, hic famulus tuus accipiat: qua corpore ſaluatus & mente, & gratam tibi ſemper exhibeat ſeruitutem, & propitiationis tuæ beneficia ſemper inueniat. Per Dominum.

ODO BELLOVACENSIS.

CONSERVA quæsumus, Domine, hunc famulum tuum, & benedictionum tuarum propitius vbertate purifica, vt eruditionibus tuis semper multiplicetur, & donis. Per Dominum.

BENEDICTIO HINCMARI ARCHIEPISC.

EXTENDAT omnipotens Dominus dexteram suæ benedictionis, & effundat super te donum suæ propitiationis, & circumdet te felici muro custodiæ suę protectionis, sanctæ Mariæ, & omnium Sanctorum intercedentibus meritis. Amen.

Indulgeat tibi mala omnia quæ gessisti, & tribuat tibi gratiam & misericordiam, quam humiliter ab eo deposcis: liberetque te ab aduersitatibus cunctis, & ab omnibus visibilium & inuisibilium inimicorum insidijs. Amen.

Angelos suos bonos semper & vbique, qui te præcedant, comitentur, & subsequantur, ad custodiam tui ponat: & à peccato, seu gladio, & ab omniũ periculorum discrimine te sua potentia liberet. Amen.

Inimicos tuos ad pacis caritatisque benignitatem conuertat, & apud odientes te

gratiosum & amabilem faciat. pertinaces quoque in tui insectatione & odio confusione salutari induat: super te autem sanctificatio sempiterna effloreat. Amen.

Ad ista verba, Coronet te Dominus, *inunxit eum Hincmarus Archiepiscopus de chrismate ad dextram auriculam, & in fronte vsque ad sinistram auriculam, & in capite.*

CORONET te Dominus corona gloriæ in misericordia & miserationibus suis, & vngat te in regni regimine oleo gratiæ Spiritus sancti sui, vnde vnxit sacerdotes, reges, prophetas, & martyres, qui per fidem vicerunt regna, & operati sunt iustitiam, atque adepti sunt promissiones: eisdēque promissionibus gratia Dei dignus efficiaris, quatenus eorum consortio in cœlesti regno perfrui merearis. Amen.

Victoriosum te atque triumphatorem de visibilibus atque inuisibilibus hostibus semper efficiat: & sancti nominis sui timorem pariter, & amorem continuè cordi tuo infundat. & in fide recta, ac bonis operibus perseuerabilem reddat, & pace in diebus tuis concessa, cum palma victoriæ te ad perpetuũ regnum perducat. Amen.

Et qui te voluit super populum suum

constituere regem, & in præsenti sæculo felicem, & æternæ felicitatis tribuat esse consortem. Amen.

Clerum ac populum, quem sua voluit opitulatione tuæ subdere ditioni, sua dispensatione, & tua administratione, per diuturna tempora te faciat feliciter gubernare. quo diuinis monitis parentes, aduersitatibus omnibus carentes, bonis omnibus exuberantes, tuo ministerio fideli amore obsequentes, & in præsenti sæculo pacis tranquillitate fruantur, & tecum æternorum ciuium consortio potiri mereãtur. Amen. Quod ipse præstare dignetu

Ad ista verba, Coronet te Dominus, *miserunt illi Episcopi coronam in capite.*

CORONET te Dominus corona gloriȩ atque iustitiæ: vt cum fide recta, & multiplici bonorum operum fructu, ad coronam peruenias regni perpetui, ipso largiente, cuius est regnum, & imperium in sæcula sæculorum.

Ad ista verba, Det tibi Dominus velle, *dederunt illi palmam & sceptrum.*

DET tibi Dominus velle & posse quæ præcipit, & in regni regimine secundum

voluntatem ſuam proficiens, cum palma perſeuerantis victoriæ ad palmam perue-nias gloriæ ſempiternæ. Gratia Domini noſtri IESV CHRISTI, qui viuit.

ORATIONES IN MISSA.

DA nobis, omnipotens Deus, vt B. Gor-gonij martyris tui veneranda ſolemnitas & deuotionem nobis augeat & ſalutem. Per Dominum.

Quæſumus, omnipotẽs, vt famulus tuus, qui tua miſeratione ſuſcepit regni guber-nacula, à te virtutum etiam percipiat in-crementa: quibus decenter ornatus, & vi-tiorum monſtra vitare, & ad te qui via, ve-ritas, & vita es, gratioſus valeat peruenire. Qui viuis & regnas cum Deo.

SVPER OBLATA.

Reſpice, Domine, munera populi tui ſanctorum feſtiuitate votiua, & tuæ teſti-ficatio veritatis nobis proficiat ad ſalutem. Per Dominum.

Munera quæſumus, Domine, oblata ſan-ctifica: vt & nobis vnigeniti tui corpus & ſanguis fiãt, & Karolo regi noſtro ad obti-nendam animæ corporiſque ſalutẽ, te lar-giẽte, vſquequaque proficiant. Pereũ dem.

POST COMMVN.

Sacramentorum tuorum, Domine, communio ſumpta nos ſaluet, & in tuæ veritatis luce confirmet. Per Dominum.

Hæc Domine communio ſalutaris famulum tuũ ab omnibus tueatur aduerſis: quatenus & Eccleſiaſticæ pacis obtineat tranquillitatem, & poſt iſtius temporis decurſum ad æternam perueniat hæreditatem. Per Dominum.

II.

Ludouici II. quando rex Francorum conſecratus eſt.

ORDO QVALITER Hludouuicus rex anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXXVII. VI. *Idus Decembris, ab Hincmaro Archiepiſcopo fuit coronatus in Compendio palatio. quando & hæc, quæ ſequuntur, ab Epiſcopis petita ſunt apud regem, & ab eo promiſſa Epiſcopis.*

PETITIO EPISCOPORVM.

AVOBIS perdonari nobis petimus, vt vnicuique de nobis, & Ecclesijs nobis commissis, secundum primum capitulum, &c. *vsque* exhibere debet. *vt supra pag.* 447.

PROMISSIO REGIS.

PROMITTO vobis, & perdono, quia vnicuique de vobis, & Ecclesijs vobis commissis, secundum primum capitulum, &c. *vsque* exhibere debet. *pag.* 448.

Benedictiones super Hludouuicum regem factæ.

DEVS qui populis tuis virtute consulis, & amore dominaris, da huic famulo tuo spiritum sapientiæ cum regimine disciplinæ: vt tibi toto corde deuotus, in regni regimine maneat semper idoneus, tuoque munere ipsius temporibus securitas Ecclesiæ dirigatur, & in tranquillitate deuotio Christiana permaneat. Per Dominum.

SACRI OLEI INFVSIO.

OMNIPOTENS sempiterne Deus,

creator & gubernator cæli & terræ, conditor & dispositor Angelorum & hominum, qui Abraham famulum tuum de hostibus triumphare fecisti, Moysi & Iosuë populo tuo prælatis multiplicem victoriam tribuisti: humilem quoque Dauid puerum tuum regni fastigio sublimasti, eumque de ore leonis, & de manu bestiæ, atque Goliæ, sed & de gladio maligno Saul, & omnium inimicorum eius liberasti, & Salomonem sapientiæ, pacisque ineffabili munere ditasti: respice quæsumus ad preces humilitatis nostræ, & hunc famulum tuum virtutibus, quibus præfatos fideles tuos decorasti, multiplici honoris benedictione condecora, & in regni regimine sublimiter colloca, & oleo gratiæ Spiritus sancti tui perunge, vnde vnxisti sacerdotes, reges, prophetas, & martyres, qui per fidem vicerunt regna, & operati sunt iustitiam, atque adepti sunt promissiones. Cuius sacratissima vnctio super caput eius defluat, atque ad interiora eius descendat, & cordis illius intima penetret, & promissionibus, quas adepti sunt victoriosissimi reges, gratia tua dignus efficiatur. quatenus & in præsenti sæculo feliciter regnet, & ad eorum consortium in cælesti regno perueniat. Per

Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum, qui vnctus eſt oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis, & virtute crucis poteſtates aërias debellauit, tartara deſtruxit, regnumque diaboli ſuperauit, & ad cælos victor aſcendit. In cuius manu victoria, omnis, gloria, & poteſtas conſiſtunt, & tecum viuit & regnat Deus, in vnitate eiuſdem Spiritus ſancti, per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

IMPOSITIO CORONÆ.

CORONET te Dominus corona gloriæ, atq; iuſtitiæ honore, & opere fortitudinis: vt per officium noſtræ benedictionis, cum fide recta, & multiplici bonorum operum fructu, ad coronam peruenias regni perpetui, ipſo largiente, cuius regnum & imperium permanet in ſæcula ſæculorum. Amen.

SCEPTRI TRADITIO.

ACCIPE ſceptrum, regiæ poteſtatis inſigne, virgam ſcilicet rectam regni, virgam virtutis: qua te ipſum bene regas, ſanctam Eccleſiam, populum videlicet Chriſtianum tibi à Deo commiſſum, regia virtute ab improbis defendas, prauos corrigas, re-

ctos vt viam rectam tenere possint tuo iuuamine dirigas: quatenus de temporali regno ad æternum regnum peruenias, ipso adiuuante, cuius regnum & imperium sine fine permanet in sæcula sæculorū. Amen.

BENEDICTIONES.

DOMINVS Deus omnipotens, qui di-
Num. xit ad Moysem seruum suum, Loquere ad
6. 23. Aaron fratrem tuum, & ad filios eius dicens, sic benedicetis populo meo, & ego benedicam ei, benedicat tibi, & custodiat te. Amen.

Illuminet faciem suam super te, & misereatur tui. Amen.

Conuertat vultum suum ad te, & donet tibi pacem. Amen.

Extendat dexteram suæ benedictionis, & effundat super te donum suæ propitiationis, & circumdet te felici muro custodiæ suæ protectionis, sanctæ Mariæ, & omnium Sanctorum intercedentibus meritis. Amen. Indulgeat tibi mala omnia quæ gessisti, & tribuat tibi gratiam & misericordiam, quam humiliter ab eo deposcis: liberetque te ab aduersitatibus cunctis, & ab omnibus visibilium & inuisibilium inimicorum insidijs. Amen.

Multiplicet

Multiplicet in te copiam ſuæ benedictionis, & confirmet in ſpe regni cœleſtis. Amen.

Actus tuos corrigat, vitam emendet, mores componat, & te ad cœleſtis paradiſi hæreditatem perducat. Amen.

Talique intentione repleri valeas, quæ ei in perpetuum placeat. Amen.

Angelos ſuos bonos ſemper & vbique, qui te præcedant, comitentur, & ſubſequantur, ad cuſtodiam tui ponat: & à peccato, ſeu gladio, & ab omniũ periculorum diſcrimine te ſua potentia liberet. Amen.

Inimicos tuos ad pacis, caritatiſque benignitatem conuertat, & odiẽtibus te gratioſum & amabilem faciat. pertinaces quoque in tui inſectatione & odio confuſione ſalutari induat: ſuper te autem ſanctificatio ſempiterna effloreat. Amen.

Victorioſum te, atque triumphatorem de viſibilibus atque inuiſibilibus hoſtibus Dominus ſemper efficiat: & ſancti nominis ſui timorem pariter & amorem continuè cordi tuo infundat: & in fide recta ac bonis operibus perſeuerabilem reddat: & pace in diebus tuis conceſſa, cum corona victoriæ ad perpetuum te regnum perducat. Amen.

Et qui te voluit ſuper populum ſuum conſtituere regem, & in præſenti ſæculo felicem, & æternæ felicitatis tribuat eſſe conſortem. Amen.

Clerum ac populum, quem ſua voluit opitulatione tuæ ſubdere ditioni, ſua diſpenſatione, & tua adminiſtratione per diuturna tempora te faciat feliciter gubernare: quo diuinis monitis parentes, aduerſitatibus cunctis carentes, bonis omnibus exuberantes, tuo miniſterio fideli amore obſequentes, & in præſenti ſæculo pacis tranquillitate fruantur, & tecum æternorum ciuium conſortio potiri mereantur. Amen. Quod ipſe præſtare dignetur.

III.

Iudith Caroli filiæ, cùm regi Anglorum deſponſata eſt.

BENEDICTIO SVPER reginam, quam Edelulfus rex accepit in vxorem.

NVBAS in Chriſto obnupta nube cæleſti, & refrigerata gratia ſpirita-

li, ac protecta ab omni inlicita concupiscentia. pangas fœdus cum oculis tuis, vt non videas alienum virum ad concupiscendum eum, & non mœcheris in corpore vel corde tuo, & auertas oculos tuos, ne videant vanitatem: quatenus in via Domini viuificeris, vt possis dicere cum propheta, *Ad te leuaui oculos meos qui habitas in cælis.* Psal. 122.
&, *Leuaui oculos meos in montes, vnde veniat* & 120.
auxilium mihi. Per conditorem, & redemptorem, ac dominum nostrum IESVM Christum, qui cum patre & Spiritu sancto viuit & regnat in sæcula sæculorum.

Benedic, Domine, has dotes, & accipientes tua benedictione dotare digneris: vt coniugij fidem & thorum immaculatum seruantes, sanctorum patriarcharum adscisci mereantur consortio. Per Dominum.

Accipe anulum, fidei & dilectionis signum, atque coniugalis conlunctionis vinculum, vt non separet homo quos coniungit Deus. Qui viuit & regnat in omnia sæcula sæculorum.

Despondeo te vni viro virginem castam, atque pudicam futuram coniugem, vt sanctæ mulieres fuère viris suis, Sarra, Rebecca, Rachel, Hester, Iudith, Anna, Noë-

mi, fauente auctore & sanctificatore nuptiarum, IESV Christo domino nostro, qui viuit & regnat in sæcula sæculorum.

Deus qui in mundi crescentis exordio multiplicandæ proli benedixisti, propitiare supplicationibus nostris, & huic famulo tuo, & huic famulæ tuæ, opem tuæ benedictionis infunde: vt in coniugali consortio secundum beneplacitum tuum, affectu compari, mente consimili, sanctitate mutua copulentur. Dita eos fructibus sanctis & operibus benedictis. Fac illos talem sobolem generare, quæ ad tui paradisi pertineat hæreditatem. Aperi, Domine, ianuas cæli, & visita eos in pace. Inriga terram eorum, vt germinet fructum spiritalem. sanctifica eos, qui datus es nobis ex virgine: & præsta eis tempora salutis, quæ ante tuum aduẽtum prędixit sanctus propheta Ioannes, vt hîc fideliter credant, & beatè viuentes vitam & regnum consequantur æternum, gratia tua, Christe saluator noster, qui cũ Deo patre, in vnitate Spiritus sancti, viuis & regnas Deus, per omnia.

BENEDICTIO REGINÆ.

TE inuocamus, Domine sancte, pater omnipotens, æterne Deus, vt hanc famu-

lam tuam, quam tuæ diuinæ diſpenſationis prouidentia in præſentem diem iuuenali flore lætantem creſcere conceſſiſti, tuæ pietatis dono ditatam, plenam veritatis de die in diem coram te & hominibus ad meliora ſemper proficere facias: vt in regimine ſuo gratiæ ſupernæ largitatem congaudens ſuſcipiat, & miſericordiæ tuæ muro aduerſitate vndique munita, cum pace propitiationis viuere mereatur. Per Dominum.

SVRSVM CORDA.

Domine ſancte, pater omnipotens, æterne Deus, electorum fortitudo, & humilium celſitudo, qui in primordio per effuſionem diluuij crimina mundi purgari voluiſti, & per columbam ramum oliuæ portantem pacem terris redditam demonſtraſti. iterum Aaron famulum tuum per vnctionem olei ſacerdotem vnxiſti: & poſtea per huius vnguenti infuſionem, ad regendum populum Iſraëliticum, ſacerdotes, reges, & prophetas perfeciſti: vultumque Eccleſiæ in oleo exhilarandum prophetica famuli tui voce Dauid eſſe prædixiſti. qui hoc etiam vnguento famulæ tuæ Iudith ad liberationem ſeruorum tuorum, & confuſionem inimicorum,

vultum exhilarasti: & ancillæ tuæ Hester faciem hac spiritali misericordiæ tuæ vnctione adeo lucifluam reddidisti, vt efferatum cor regis ad misericordiam, & saluationem in te credentium, ipsius precibus inclinares. Te quæsumus, omnipotens Deus, vt per huius creaturæ pinguedinem, columbæ pace, simplicitate, ac pudicitia decoram efficias. Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui venturus est iudicare.

CORONATIO.

GLORIA & honore coronet te Dominus, & ponat super caput tuum coronam de spiritali lapide pretioso: vt quicquid in fulgore auri, & in vario nitore gemmarum significatur, hoc in tuis moribus, hoc in actibus semper refulgeat. Quod ipse præstare dignetur, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum.

BENEDICTIONES.

Benedic, Domine, hanc famulam tuam, qui regna regũ à sæculo moderaris. Amen.

Opera manuum illius suscipe, & benedictione tua terra eius de pomis fructuum cæli, & rore atque abysso subiacente repleatur. Amen.

De vertice antiquorum montium & collium æternorum, de frugibus terræ, &plenitudine eius tua benedictione lætetur. Amen.

Benedictio illius qui apparuit in rubo veniat super caput eius. Da ei de rore cæli, & de pinguedine terræ, abundantiam frumenti, & vini: vt seruiant illi ac semini eius populi, & in honore tuo tribus illam & semen eius adorent. Amen.

Reple eam benedictionibus vberum & vuluæ. benedictiones patrum antiquorum confortatæ sint super eam, & super semen eius, sicut promisisti seruo tuo Abrahæ, & semini eius in sæcula. Amen.

Concede quæsumus, omnipotens & misericors Deus, vt hæc dona tua, quæ fideles tui acceperunt de manu tua, dantibus, accipientibus, & dispensantibus ad præsentis vitæ subsidium, ac redemptionem animarum, atque ad vitam capessendam proficiant sempiternam. Per Dominum.

IV.

Hermintrudis reginæ.

ADLOCVTIO DVORVM Episcoporum in Ecclesia S. Medardi quando Hermintrudis fuit consecrata in reginam.

VOLVMVS vos ſcire, fratres, quia domnus & ſenior noſter, Karolus rex glorioſus, noſtræ humilitatis petijt deuotionem, vt auctoritate miniſterij nobis à Deo conlati, ſicut ipſe in regem eſt vnctus & conſecratus, Epiſcopali auctoritate, vnctione ſacra & benedictione, veluti in ſcripturis legimus Dominum præcepiſſe vt reges vngerentur & ſacrarentur in regiam poteſtatem : ita vxorem ſuam dominam noſtram in nomine reginæ benedicamus, ſicut & à ſede Apoſtolica, & à noſtris deceſſoribus antea de alijs factum comperimus. Et vt non vobis ſit mirum quare hoc petat, fraternitati veſtræ rationem reddere maturamus. videlicet quia,

ſicut multis eſt cognitum, Deus omnipotens ſua gratia iſtud regnum in manus ſuorum anteceſſorum mirabiliter adunauit. quod ipſi deceſſores ſui nobiliter gubernauerunt, & per ſucceſſiones ſua progenies vſque ad hæc tempora rexit. Et iſti noſtro ſeniori Deus filios, ſicut vobis notum eſt, dedit: in quorum nobilitate ad ſanctam Eccleſiam & regnum, quod Deus illi ad regendum commiſit, fideles illius ſpem maximam ſe habere ſunt gratulati. De quibus ipſe aliquos Deo obtulit, vt etiam de fructu ventris ſui oblationem Deo offerret. aliquos Deus adhuc ætate immatura ſua gratia de hoc ſæculo rapuit, ne vt ſcriptum eſt, malitia mutaret corda eorum. aliquibus autem, quod vos non latet, ſuo iudicio talem paſſionem permiſit incurrere, ſicut fideles illius agnoſcuntur dolere. Propterea petit benedictionem Epiſcopalem ſuper vxorem ſuam venire; vt talẽ ſobolem ei Dominus de illa dignetur donare, vnde ſancta Eccleſia ſolatium, & regnum neceſſariam defenſionem, & fideles illius deſiderabile adiutorium, & iſta Chriſtianitas optabilem tranquillitatem, & legem atque iuſtitiam, cum illis quos adhuc habet, annuente & cooperan-

te Domino, possit habere. Et de hoc in sanctis scripturis habemus auctoritatem. quia sicut Dominus ad Abraham dixit,
Gen. 22. 18. *In semine tuo benedicentur omnes gentes:* cui iam centenario de nonagenaria vxore Isaac filium dedit: ita & ipsum Isaac vxorem sterilem accipere fecit, vt & in hoc, sicut in multis solet facere, misericordiæ suæ largitatem ostenderet. Et inde dicit scriptura, quia
Gen. 25. 21. *deprecatus est Isaac Dominum pro vxore sua, eo quòd esset sterilis*, & concepit. Et non sit vobis mirum, cur antea hoc non fecit. quia sicut sacra scriptura dicit, in primordio coniunctionis masculi & feminæ
Gen. 3. 16. dixit Dominus ad Euam, *Ad virum tuum erit conuersio tua, & ipse dominabitur tui.* Et cùm iã essent moribus in legitima cõiunctione maturi, & prouectæ ætatis, Abra-
1. Pet. 3. 6. ham & Sarra, &, vt S. Petrus dicit, *Sarra obediebat Abrahæ, dominum eum vocans:* dixit Dominus ad Abraham, quod antea nec ipsi, nec alio homini legimus illum dixisse:
Gen. 21. 12. *Omnia quæ dixerit tibi Sarra, audi vocem eius.* Iam enim & Abraham presbyter meritò vocabatur, & defecerant muliebria, id est omnis lasciuitas, Sarræ: & tunc acceperunt benedictionem seminis benedicti à Domino, in quo benedicuntur omnes gentes.

Amen. His ergo fulti auctoritatibus, in dispensandis Dei donis, qui ab illo ministri eius sumus ad hoc constituti, vt Leo dicit, non debemus esse difficiles, nec deuotorum petitiones negligere : maximè si ipsas petitiones euidentibus indicijs ex Dei viderimus miseratione conceptas. Quia multiplex misericordia Dei ita saluti humanæ subuenire decreuit, vt præcipuè sacerdotum supplicationibus ipsa salus debeat obtineri. Cui operi, vt in sacris literis legimus, ipse Saluator interuenit: nec vnquam ab his abest, quæ ministris suis exequenda commisit dicens: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus*. Et si quid per seruitutem nostram bono ordine, & gratulando implemus affectu, vt Leo dicit, non ambigamus per Spiritum sanctum nobis fuisse donatum. Et ideo, fratres, quoniam ita est, & nostra pro vobis ministratio, & vestra erga nos coniuncta deuotio, vt vna fiat apud Dominum supplicatio, sicut legimus, quia ad hoc constituti sunt sacerdotes, vt prius pro suis, deinde pro populi orent peccatis: & oratio fiebat sine intermissione ad Deum pro Petro, id est pro omni Episcoporum choro : orantibus nobis pro communi nostra, immo pro totius Ecclesiæ ac

Matt. 28. 20.

populi necessitate atque salute, commune votum etiam vestra communis prosequatur oratio, apud eum qui facit vnanimes habitare in domo, & viuit, & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO.

Domine sancte, pater omnipotens, æterne Deus, qui potestate virtutis tuæ de nihilo cuncta fecisti, & dispositis vniuersitatis exordijs, homini ad imaginem tuam facto inseparabile mulieris adiutorium condidisti, ac femineo corpori de virili dedisti carne principium: docens quià quod ex vno placuit tibi institui, non liceat ab homine separari. Respice propitius super hāc famulam tuam maritali iunctam consortio, quæ tua se expetit protectione muniri. Sit in ea iugum dilectionis & pacis. fidelis & casta nubat in Christo, imitatrixque sanctarum permaneat feminarum. Sit amabilis vt Rachel viro, sapiens vt Rebecca, longæua & fidelis vt Sarra. Nihil in ea ex actibus suis auctor præuaricationis vsurpet. nexa fidei mandatis permaneat; vni thoro iuncta contactus inlicitos fugiat. muniat infirmitatem suam robore disciplinæ. Sit verecundia grauis, pudore venerabilis, doctrinis cælestibus erudita. Sit fœcūda in ti-

bi placita ſobole, ſit probata & innocens. Percipiat per hanc ſacram miſericordiæ, lætitiæ,& exultationis olei vnctionem, ſanitatem mentis, incolumitatem corporis, tutelam ſalutis,ſecuritatem ſpei,corroborationem fidei,plenitudinem caritatis.Corona eam,Domine,corona iuſtitiæ: corona eam fructibus ſanctis, & operibus benedictis. Sit meritis & nomine atque virtute regina, adſiſtens in hoc ſæculo fide recta & operibus bonis, & in futuro honore & gloria coronata à dextris regis, in veſtitu bonorum operum, circumdata virtutum varietate. Fac illam talem ſobolem generare, quæ ad paradiſi tui pertineat hæreditatem. Præſta,Domine,huic famulæ tuæ tantum caritatis affectum, & miſericordiæ ſtudium, atque religionis augmentum, vt tuum iugiter promereatur auxilium. Callidi ſerpentis ab ea venena repelle,& lorica fidei indutam ſcuto ſalutis eam defende, actus eius corrige, vitam emenda, mores compone, & eam in ſenectute bona ad cœleſtia regna digneris perducere. Per eumdem Dominum noſtrum.

Coronet te Dominus gloria & hono-

re, & ſempiterna protectione. Qui viuit & regnat.

DEVS omnipotens, qui benedixit
Gen. 1. Adam & Euam dicens: *Creſcite & mul-*
28. *tiplicamini*, & patriarcharum benedixit coniugia: quique cum Tobia miſit Raphael Angelum ſuum, cuius miniſterio dæmonium effugauit à Sarra vxore ipſius. benedicat te, & Ill. futuram vxorem tuam, vt ſecundum præceptum Domini effecti duo in carne vna, quod Deus iungit, homo non ſeparet. & det vobis benedictionem de rore cæli & de pinguedine terræ. Benedicimus enim vobis in nomine Domini: qui mittat Angelos ſuos bonos, vt vos cuſtodiant ſemper: & omnem phantaſiam, & nequitiam, atque verſutiam omnium malignorum ſpirituum & hominum à vobis depellant, & ab omni inquinamento omnis adulterij, omnibuſque inſidijs humanis & diabolicis protegant, muniant, & defendant. Gratia Domini noſtri IESV Chriſti, qui amorem & timorem ſuum iugiter cordibus veſtris infundat. vt conſeneſcatis pariter in ſenectute bona, & videatis filios filiorum veſtrorum florentes in voluntate Domini:

& pax vobiſcum permaneat. atque in fide recta, ac bonis operibus, & concordia bona, & amore coniugali ſincero, necnon & in confeſſione ſanctæ Trinitatis, & Eccleſiæ Catholicæ communione perſeuerantes, ad vitam perueniatis æternam. Quod ipſe præſtare dignetur, cuius regnum & imperium ſine fine permanet in ſæcula ſæculorum. Amen.

FINIS.

INDEX RERVM

AC VERBORVM MEMORABILIVM QVÆ IN his Capitulis continentur.

A

ORDO DIGNITATVM.

INDEX
NOMINVM PROPRIORVM.

A

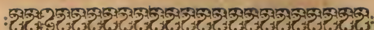
H

I

K

L

M

INDEX NOMINVM LOCORVM.

FINIS.

ERRATA.

Pag. 6. 1. perpetrato
82. 14 Burchardo
107. 5 receperit, maximè
221. 4. populi egit, penes
212. 13. regnorúmque primores:
297. 2. Et quia
319. 1. Missorum nostrorum
367. 16. ordinem & dign.
379. 1. venerabilibus
398. 3. recipiat
440. 6. ex vtraque

Pag. 12. 21. indignis, Christi
94. 24. Concilij consultu
172. 16. eius quia
221. DCCCLVIIII.
255. 4. nostrorum Capitula
316. 18. committentes talia
333. 23 iectitione
360. 19 & munimine
370. 22 ad suam voluntatem
386. Gaderico
438. 5. emunitate
460. regni nostri V.

